

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Tudor Zbârnea

Biobibliografie

Chișinău 2015

Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Proiectul Editorial „Moldavica”
Seria „Plasticienii Moldovei”

Tudor Zbârnea

Biobibliografie

Chișinău • 2015

Proiectul editorial „Moldavica”
Seria „Plasticienii Moldovei”

Director general: Elena Pintilei
Director de proiect: Elena Turuta
Alcătuitori: Victoria Stanchevici, Larisa Palamarciuc
Coperta: Mihai Stăvilă
Redactori: Elena Turuta, Raisa Plăieșu, Tatiana Bahmureanu, Cornelia Hîncu
Procesare computerizată: Diana Stoian
Machetare imagini: Mihai Stăvilă

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Tudor Zbârnea: Biobibliografie / Bibl. Naț. a Rep. Moldova,
Proiectul Editorial „Moldavica”; dir. gen.: Elena Pintilei;
alcăt.: Victoria Stanchevici, Larisa Palamarciuc. – Chișinău: BNRM, 2015
(Tipogr. „Bons Offices”). – 284 p.: il.color 24 p.
(Seria „Plasticienii Moldovei”, ISBN 978-9975-4493-6-6).
200 ex
ISBN 978-9975-9696-5-9.
016:[75.071.1+929](478)
T 91

Notă asupra ediției

Biobibliografia Tudor Zbârnea este elaborată în cadrul Proiectului editorial „Moldavica”, seria „Plasticienii Moldovei”, inițiat de Biblioteca Națională a Republicii Moldova și este consacrată celei de-a 60-a aniversări a pictorului Tudor Zbârnea.

Tudor Zbârnea este una dintre personalitățile remarcabile în lumea culturală – director general al Muzeului Național de Artă al Moldovei; Maestru în Artă; artist plastic, cu lucrări în numeroase colecții publice și particulare din țară și străinătate. Organizator al vieții artistice contemporane; participant în cadrul diferitor congrese, simpozioane, conferințe științifice, colocvii, mese rotunde etc.; autor, coordonator și curator de proiecte în domeniul artelor vizuale. Este membru titular al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova și România, președinte al Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor; președinte al Consiliului Național pentru Monumente de For Public; membru al Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici Profesioniști în cadrul UNESCO, iar din 2001 rezident al Cité Internationale des Arts din Paris.

Pictorul deține un palmares impresionant de premii, distincții și titluri onorifice: Premiul Național, acordat de Guvernul Republicii Moldova, pentru merite deosebite în dezvoltarea artelor plastice; Grande Médaille d’Or, Salon Grand Prix International de Prestige M. C. A. de „Cannes - 2009”, Cannes, Franța - 2009 și 2010; Medalia de Argint, Salonul Mondial *EUREKA*, Bruxelles, Belgia; Diploma de Onoare a Ghildei Artiștilor Flamanzi, Bruxelles, Belgia; Premiul Centrului Cultural Internațional de Artă „George Apostu” din Băcău; Trofeul „Vicolo Poldo”, Ediția 35, Como, Italia; Laureat al Premiului Ministerului Culturii al RM în cadrul Concursului Național în domeniul Artelor Plastice; Trofeul Ministerului Culturii, pentru contribuția remarcabilă în dezvoltarea rețelei muzeale naționale.

Creația artistului plastic este apreciată în presa și literatura de specialitate de către prestigioși critici și istorici de artă din Republica Moldova, România, Rusia, Belarus, Ucraina, Franța, Italia.

Materialul informativ a fost selectat în baza arhivei personale a plasticianului Tudor Zbârnea, a publicațiilor: *Cronica presei RSSM* (1980-1990), *Cronica presei* (1991-1998); *Bibliografia Moldovei* (1992-1999), *Bibliografia Națională a Moldovei* (1999-2014);

Moldova în publicațiile sovietice și străine (1991); *Bibliografia Națională a Moldovei*. „*Moldavistica*” (*Exteriorica*) (1991-2014); *Buletinul de informare și documentare* „*Cultura în Moldova*” (1993-2014); lucrărilor bibliografice elaborate de Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”; colecțiilor, cataloagelor și fișierelor Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, fiind completat și de mediul electronic. Pentru a realiza descrierea bibliografică, unele publicații periodice au fost consultate *de visu*.

Descrierile bibliografice sunt în limba documentului, conform STAS-urilor: „Descrierea bibliografică a documentelor 7.1-2003”, SM 201: 2001 „Descrierea bibliografică a documentelor. Documente grafice”, SM SR ISO 690-2:2005 „Informare și documentare.Referințe bibliografice. Partea 2: Documente electronice complete sau părți de componente”. Abrevierile cuvintelor în limba română au fost efectuate conform STAS-ului interstatal 7.11-2004 (ISO 832:1994) „Prescurtarea cuvintelor și expresiilor în limbile străine europene”.

Publicațiile apărute până în anul 1991, cu caractere chirilice, au fost transcrise cu caractere latine.

Arealul cronologic de selectare a documentelor îl constituie anii 1980-2015.

Lucrarea este structurată din perspectivă direct cronologică (cu excepția capitolului *Resurse externe*, unde informația este prezentată în ordine alfabetică), în cadrul aceluiași an materialul bibliografiat e aranjat în ordine alfabetică. În fiecare compartiment la început sunt date sursele în limba română, după care urmează cele în alte limbi.

Selectarea surselor a fost încheiată în noiembrie 2015.

Lucrarea include *Studii introductive* scrise de personalități marcante: Vlad Pohilă, Marin Gherasim, Constantin I. Ciobanu și Iurie Colesnic; *Comentarii critice, opinii; Publicistică* - personalități, oficialități, colegi despre Tudor Zbârnea. În cadrul *Tabelului cronologic* am acordat preponderență activității de creație a plasticianului.

Biobibliografia este organizată în 2 compartimente distincte:

I. Opera și II. Referiri la personalitatea și creația lui Tudor Zbârnea.

Capitolul **I. Opera** deține informația: Operele artistului plastic Tudor Zbârnea; Albume. Cataloage. Pliante; Ediții îngrijite, coordonate și prefațate de T. Zbârnea; Reproduse; Expoziții. Subdiviziunile cuprind lucrările artistului plastic din colecții muzeale: *Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău; Casa-muzeu „Alexei Mateevici” din or.*

Căinari, Moldova; Muzeul Național de Artă Contemporană, București, România; Muzeul de Artă Bacău, România; Muzeul de Stat de Artă din Ankara, Turcia; Muzeul Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”, România; Muzeul Național de Arte Plastice din Bișkek, Kârgâzstan; Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, România; Muzeul Național de Artă din Beijing, China; Muzeul Național de Artă din Minsk, Belarus; Muzeul de Artă Comparată Sângeorz Băi, România; Muzeul de Artă din Cluj-Napoca, România; Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, România; Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, România; Pinacoteca orașului Cannes, Franța; Pinacoteca orașului Capo d`Orlando, Italia.

Capitolul II. Referiri la personalitatea și creația lui Tudor Zbârnea conține materiale despre viața și activitatea de creație a plasticianului: bibliografii, enciclopedii, dicționare, dicționare biobibliografice, studii monografice, articole din ediții periodice și cărți din domeniul artei și istoriei artei, dialoguri, interviuri, convorbiri și resurse externe (pagini oficiale, rețele de socializare, emisiuni TV, filme, video ect.).

Pentru a facilita utilizarea biobibliografiei, au fost întocmite indexuri auxiliare: **Index alfabetic de nume, Index alfabetic al lucrărilor plasticianului, Index de titluri ale publicațiilor periodice consultate.**

Biobibliografia se încheie cu compartimentul *Galerie de imagini.*

Victoria STANCHEVICI

STUDII INTRODUCTIVE

Tudor Zbârnea – hașuri biografice

Pictor, manager în domeniul valorificării și promovării artelor plastice.

S-a născut la 29 decembrie 1955, în or. Nisporeni, în familia Tudorei (n. Cataraga) și a lui Vasile Zbârnea. Covoarele țesute de mama sa i-au trezit fascinația pentru culoare și ornament, transformată ulterior în pasiunea pentru accentele cromatice, sintetizarea mesajelor și formelor în pictură și grafica de șevalet.

Absolvește școala medie de cultură generală din orașul natal (1973), după care este mobilizat în Armata sovietică, satisfăcându-și serviciul militar la Dnepropetrovsk, Ucraina (1974-1976).

În anii 1977-1981 face studii la Școala republicană de arte plastice *Ilia Repin* (în prezent – Colegiul de Arte *Al. Plămădeală*). În anul 2001 își ia licența la Universitatea de Arte *George Enescu* din Iași, la Facultatea de Arte Plastice Decorative și Design, secția pictură, clasa profesorului Corneliu Ionescu. În anii '90 ai sec. XX întreprinde călătorii de studii și documentare în Germania, Italia, Turcia, Belgia, Georgia, Rusia, Franța.

După absolvirea Colegiului și până în 1990 lucrează ca pictor-decorator la Academia de Științe a Moldovei, fiind coordonatorul unui atelier de design. Este șef-adjunct al Departamentului Cultură al Primăriei municipiului Chișinău (1990-1992). În 1992, împreună cu Andrei Sârbu, Andrei Mudrea, Dumitru Bolboceanu, Vasile Moșanu, Ilie Cojocaru, Victor Hristov, Anatol Rurac și Iurie Platon, fondează Grupul *Zece* – o primă asociație de acest fel la noi, ai cărei membri sunt uniți prin atașamentul față de expresia artistică modernă, dar și de dorința de a se impune printr-o nouă cotă valorică. Funcționează ca șef al Direcției patrimoniu cultural și arte plastice din cadrul Ministerului Culturii al R. Moldova (1992-1994). În anii 1994-2000 locuiește și activează la București. Este perioada unor importante acumulări: își desăvârșește studiile de plastician, se familiarizează îndeaproape cu arta românească și occidentală, își aprofundează gândirea estetică. Din anul 2002 activează ca director general al Muzeului Național de Artă al Moldovei, contribuind la ameliorarea condițiilor de conservare a colecțiilor de

artă, la valorificarea pe noi principii a patrimoniului existent (ordonarea colecțiilor, identificarea unor lucrări ș.a.), impunând o nouă politică expozițională, inclusiv selectarea mai riguroasă a autorilor și creațiilor pentru expoziții etc. Astfel, la Muzeul de Artă a fost creat în premieră un fond de artă plastică românească contemporană.

Tudor Zbârnea s-a lansat în cadrul expozițiilor naționale încă la începutul anilor '80. Pe parcursul carierei sale a demonstrat o impresionantă ascensiune artistică în paralel cu implicarea sa, la modul real, în organizarea procesului cultural artistic, sprijinind constructiv și cu mult profesionalism evoluția tinerei generații de artiști.

Tudor Zbârnea debutează ca pictor în 1984, la Expoziția republicană de artă plastică de la Chișinău. Din acest an participă la toate expozițiile organizate de UAP și Ministerul Culturii al R. Molodva. Din 1986 a organizat 30 de expoziții personale: la Chișinău (1986, 1987, 1988, 1989, 1992, 1997, 2006, 2007, 2010), Botoșani (1992), Iași (1994, 2006) Piatra-Neamț (1994), București (1992, 1995, 1997, 2009), Belarus (Minsk, 2011), Belarus (Homel, 2011), Ucraina (Odesa, 2012), Ploiești (2014), Sibiu (2014), Cluj-Napoca (2014), Oradea (2015), Italia (1991, 2009), Belgia (Bruxelles, 1998), Rusia (Moscova, 2001), Franța (Paris, 2001). A participat la peste 300 de expoziții relevante naționale și internaționale, la Chișinău, București, în alte orașe din România, la *Saloanele Moldovei* (Bacău, Chișinău, 1991-2015), precum și în Rusia (Moscova, 1986, 1993, 1998, 2002, 2006, 2009, 2012), Lituania (2005), Finlanda (1988), Belgia (2006, 2015), Cipru (1989), Italia (1990, 1993, 1999, 2008, 2012), Franța (2002), Olanda (2006), Germania (1992, 2013), Slovacia (2012), Cehia (2013), China (2015) etc.

Profesor la colegiu i-a fost pictorul Petru Rusu, iar mentor, atât prin comunicare vie, cât și prin modelul de creator oferit, i-a fost maestrul Mihai Grecu, cel care a dominat efectiv pictura basarabeană postbelică. Mereu fascinat de Rembrandt, T. Zbârnea este profund impresionat de maestri ca Giotto, Tițian, El Greco, Velazquez, Bonnard, Rouault simțindu-i însă, în mod firesc, deosebit de afini sufletește pe mai mulți plasticieni români: Constantin Brâncuși, I. Țuculescu, Șt. Luchian, Th. Pallady ș.a.

Criticii de artă disting în creația lui Tudor Zbârnea câteva etape, cu revizuri continue ale registrului plastic și ale mesajului estetic, etape ce s-ar numi, convențional: incipientă, a căutării de sine (anii '80), a afirmării (anii '90), a trecerii într-o dimensiune a abordărilor mai grave,

aprofundate. S-a impus din start prin cromatica aleasă cu finețe și original rânduită printr-o comunicare lăuntrică cu o filozofie artistică puternic ancorată în arhaitate, prin note elegiace, chipuri și scene învăluite în mister, abstractizări cu substrat mistic etc. În opinia criticului de artă Valentin Ciucă, *Tudor Zbârnea e clasic prin atitudine și viziune picturală, modern prin recursul la simbolistica arhaică și stilul devenit o îndubitabilă pledoarie pentru originalitate. Cromatica tablourilor consună cu arhitectura compozițională și generează un sentiment de solidaritate afectivă. Dominantele și armoniile grave mențin tonul unui discurs pictural exemplar și coerent (...)*, iar pictorul Val Gheorghiu de la Iași menționează că *T. Zbârnea este atât de manifest melancolic, încât trimite gândul la un pământ oropsit. Excepțional meserias, cu un impresionant arsenal de mijloace tehnice la îndemână, el își poate îngădui glosarea melancoliei de la abandonul în leneșa visare până la tristețea cea mai agresivă. Scene cu aer biblic, peisaje de dincolo de timp, siluete vag fantomatice -- toate acestea încheagă un univers inconfundabil, o lume greu de uitat. Catifelarea sobră a planurilor, din care răzbat pete sonore de verde, brun, albastru, pare a fi marca distinctivă a acestui pictor trist și serios.*

Premii și mențiuni: Premiul II la *Saloanele Moldovei* (1992), Premiul simpozionului *Lucian Blaga* (1992), Diploma de Onoare a Academiei Europene de Artă (Bruxelles, 1997), Medalia de argint a Salonului Mondial *EUREKA*, Diploma de recunoștință a Breslei artiștilor plastici flamanzi (Bruxelles, 1998). Premiul Centrului Cultural Internațional *G. Apostu* (2001); Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, pentru pictură (2002); Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România în cadrul *Saloanelor Moldovei* (2007); Premiul Ministerului Culturii, decernat în cadrul Concursului Național în domeniul Artelor Plastice, Chișinău (2010); Marea Medalie de Aur, Salon Grand Prix International de Prestige, Cannes (2009); Titlul Onorific *Maestru în Artă*, acordat de Președintele Republicii Moldova (2009); Premiul Național, acordat de Guvernul Republicii Moldova, pentru merite deosebite în dezvoltarea artelor plastice (2014); Trofeul Ministerului Culturii, pentru contribuție remarcabilă în dezvoltarea rețelei muzeale naționale (2014); Premiul Primăriei Bacău acordat în cadrul concursului *Saloanele Moldovei* (2015); Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România (2015).

Picturi de T. Zbârnea se află în colecții de stat: Muzeul Național de Artă, Chișinău, Muzeul Național de Artă Contemporană, București,

Colecția de artă a Președinției R. Moldova, alte muzee și galerii de artă din R. Moldova, România, China, Franța, Italia, Belarus, Kârgâzstan, Slovacia, Turcia. Numeroase creații de ale sale au fost achiziționate de colecționari particulari din Chișinău, București, alte orașe din România, precum și din Australia, Austria, Belgia, Franța, Germania, Israel, Italia, Olanda, Rusia, Slovacia, SUA, Turcia, Venezuela etc.

Afilieri: membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova (1990), membru al Grupului *Zece* (1992), membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România (1996), membru al AIAP-UNESCO (1997).

Vlad POHILĂ

Tudor Zbârnea și idealul completitudinii

Tudor Zbârnea face parte din specia celor care cercetează prin artă sfera esteticului și a eticului, a esteticului împletit organic cu eticul în spiritul conceptului grec de Kalokagathon. Concept și ideal propus ca ideal și pentru omul modern care prea adesea a ignorat sau respins ideea de frumos în „favoarea” celei de expresiv sau chiar de urât.

Kalokagathos, kalos kai agathos – Frumosul este Bine sau, altfel spus, Binele este Frumos. Este frumusețe.

Tudor Zbârnea face parte din specia moraliștilor, a celor ce meditează asupra condiției umane, dar o face strict cu mijloacele artei, o face din interiorul imperativelor imaginii și nu ca discurs supraadăugat imaginii.

Tensiunile expresioniste din unele din picturile sale sunt expresia meditației sale asupra omului în lume, a omului de azi în chip special. Meditație împletită intim cu cea asupra naturii picturii.

Putem spune, parafrazând, că expresionismul lui este unul „bine temperat”. Artistul nu uzează de mari distorsiuni ale formei, de mari contraste de culori sau de valori. Pictura lui nu atinge niciodată grotescul, strigătul disperat, gesticulația lipsei de speranță. Cromatica sa este gravă dar nu sumbră. Pictura se așază pe planul pânzei ca pe un zid, ca pe un zid de mănăstire. Dar să ne amintim că în iconografia religioasă este figurat și iadul. Ca și Judecata din Urmă, perspectiva Învierii, Deisis.

În subtextul imaginilor sale putem ghici uneori tiparul icoanei ca formă spiritualizată de organizare a imaginii date și elementaritatea

unor configurări arhaice (seria de imagini totemice cu idoli) când pictura devine mai aspră, mai frustă.

Tudor Zbârnea este un neliniștit al căutării de sine, al căutării adevărului, un ochi acut îndreptat spre înțeleșurile morale ale vieții („Dezintegrare”, „Utopia veșniciei sau adevărul clipei”, „Reîntoarcerea spre sine”). În același timp este un pasionat cercetător al resurselor expresive ale imaginii ce se desfășoară în vastul spațiu dintre expresionism și abstracția cu tentă simbolică.

A început să se vorbească despre „cel de al doilea modernism”, care spre deosebire de primul nu mai proclamă „autonomia absolută a imaginii”, imaginea ce-și află scopul ultim în sine, în propria configurație, ci este preocupat de inserția imaginii în marea semantică a lumii, a vieții.

În acest sens, Tudor Zbârnea aparține „celui de al doilea modernism”.

Marin GHERASIM

Tudor Zbârnea

Perioada ce a urmat anului 1984, când Tudor Zbârnea a debutat la o expoziție republicană de arte plastice din Chișinău, a fost extrem de contradictorie. Era apusul epocii „stagnării” și începutul „restructurării” („perestroikă”) gorbacioviste, însoțite de o imensă și explozivă proliferare a libertății spiritului creator, de o sincronizare pe cât posibilă cu valorile autentice ale artei mondiale. Perioada „realismului” deformat (numit de către ideologii regimului sovietic „realism socialist”), perioada artei ancorate în dogmele esteticii marxist-leniniste, era deja în agonie. Întreaga atmosferă spirituală din marile orașe ale fostei URSS prevestea schimbări radicale ale vieții artistice. Cred că acel suflu proaspăt al schimbărilor, ce i-a însuflețit în acei ani pe foarte mulți creatori din fostele republici unionale, l-a îndemnat și pe Tudor Zbârnea să se dedice în exclusivitate creației.

Începutul anilor ‘90, cu multitudinea-i de evenimente politice epocale, cu proclamarea independenței Republicii Moldova, cu abolirea totală a cenzurii în artă etc., a fost o perioadă extrem de propice în dezvoltarea picturii naționale. Tocmai atunci iau ființă o serie de grupări ale artiștilor plastici (grupul „Zece” și un șir de expoziții perene („Saloanele Moldovei”), la care Tudor Zbârnea va participa cu succes.

În acești ani (în mod special în anul 1992) artistul realizează o serie de lucrări (*Acorduri cerului argintiu, Zidiri mai vechi, Așteptare I, Acorduri nostalgice, Rătăcirea spiritelor, Pieta, Mume ș. a.*) în care se profilează deja un limbaj plastic personal bine definit. Specificul acestui limbaj se baza pe estomparea conturilor de figuri umane sau a altor imagini prezentate, pe tonalitățile reci sau pământii ale fundalelor, pe suprafețele omogene de culoare ce acopereau porțiuni importante ale tablourilor, pe maniera aproape „pastelată” de tratare a texturii pânzelor (în absența aproape totală a „urmelor” tușelor aplicate). Impresia pe care o produceau operele lui Tudor Zbârnea din această perioadă denotă o aplecare a artistului spre sfera oniricului și a fantomaticului. Consistența și materialitatea figurilor și motivelor prezentate erau iluzorii și trecătoare.

Lirismul acestor opere era profund tributar unor nostalgii paseiste, iar spiritul lor enigmatic se baza în mare parte pe stihia amorfului și a indefinitului. Cred că lucrarea în care sunt exemplificate cel mai bine căutările artistului din această perioadă este pictura *Mume* (1992). Aici, în siluetele feminine plutitoare și efemere, metafora „diafanului” capătă valențele estetice cele mai pregnante. Artistul plastic ieșean Traian Mocanu a remarcat foarte bine că în creația artistului din acea perioadă „Pământul primitiv este în același timp creator al teluricului, sălaş al imperiului stihial, materie primă a facerii și prefacerii formelor. Personajele lui Tudor Zbârnea par a fi născute în sânul pământului; de la homo la humus nu este decât un pas...”.

Prima jumătate a anilor '90 a fost o perioadă în care Tudor Zbârnea a reușit să conjuge cu succes activitatea de creație cu activitatea administrativă – în calitate de șef al direcției „Patrimoniu și Arte Plastice” a Ministerului Culturii. Ocuparea în anii 1992-1994 a acestei funcții de răspundere – funcție la care artistul plastic fusese invitat de către ministrul Ion Ungureanu - era legată de necesitatea elaborării unor noi acte legislative și a unor noi forme de gestionare a culturii în condițiile independenței statale a Republicii Moldova.

Aproximativ la mijlocul ultimului deceniu al secolului trecut creația lui Tudor Zbârnea a suportat o serie de înnoiri substanțiale. Arsenalul mijloacelor plastice la care a recurs pictorul în acești ani a devenit mai bogat. Materialitatea personajelor reprezentate a fost reabilitată, contrastul cromatic între tonalitățile calde în care erau tratate figurile umane și tonalitățile reci ale fundalelor a devenit mai evident, tușele de

culoare au căpătat o consistență și o textură specifice, scriitura a devenit mai fermă și mai energică. În operele acelor ani autorul folosește cu succes unele procedee ale artei expresioniste: exagerarea trăsăturilor personajelor pictate sau hiperbola incisivă adusă până la limitele grotescului. Din pânzele acelor ani pot fi menționate: *Chip împietrit* (1995), *Revenire* (1995), *Schimb de tăceri* (1997), *Confesiuni* (1995), *Vagabonzii* (1995), *Disperare* (1995), *dipticul Fără titlu* (1996), *Migrație în timp* (1997), *Halucinații* (1997), *Timpul tronării nebunului* (1997), *Revenire II* (1997), *Graiul tăcerii* (1997), *Cântec* (1997), *Alte situații* (1998) și *Metamorfoze* (1998). Renunțând la dizolvarea formei în abia perceptibile nuanțări cromatice (unde imaginile poetico-fantomatice ale mitului erau pe cale de a se contopi cu neantul), pictorul a optat pentru o radicală reorientare spre un limbaj plastic mai condensat, aflat la intersecția firească a fauvismului cu expresionismul. Or, tristețea și nostalgia exprimate în operele precedente - *Dimineața* (1989), *Dezmierdări* (1992), *Mume* (1992), *Graiul tăcerii* (1992) - sunt mediate de prezența ludicului, a insolitului și a ambiguului. Cred că este o evoluție firească a artistului, generată de experiență, de pasiunile trăite și depășite, de imunitatea dobândită față de atacurile directe ale lumii senzoriale. Afectivitatea directă trebuia să cedeze locul unei polivalente gândiri, în care reflecția și spiritul critic stăpânesc sentimentul.

Portretele lui Tudor Zbârnea realizate în acea perioadă nu sunt consacrate „portretizării” unor trăsături individuale. Chipurile umane pe care le vedem în pânzele *Melancolie* (1992), *Personaj* (1993), *Personaj I* (1994) sau *Mască* (1996) sunt rodul unor eforturi de generalizare a particularităților psihologice individuale. Niciunul dintre cei portretizați nu este identificat prin propriul său nume. Personalitatea acestor modele, reale sau inventate, se ascunde fie în spatele categoriei de temperament (cazul tabloului *Melancolie*), fie în spatele impreciselor și polivalentelor titluri de tipul *Mască* sau *Personaj*.

În a doua jumătate a anilor '90 Tudor Zbârnea locuiește la București și participă la mai multe saloane organizate în țară și la mai multe expoziții de artă românească vernisate în străinătate. Operele artistului sunt permanent prezente și la expozițiile colective din Chișinău. Pentru Tudor Zbârnea acea perioadă este memorabilă și în ceea ce privește evoluarea artistului în cadrul unei serii de expoziții personale.

Integrarea artistului în viața culturală românească nu a trecut fără să lase urme în creația sa. Accesul nemijlocit la originalele capodoperelor

marilor maeștri români și străini a lărgit simțitor orizontul spiritual al artistului venit din Basarabia. Problematika anterioară a operelor lui Tudor Zbârnea descindea aproape în exclusivitate din trăirile personale. Exteriorizarea sentimentelor individuale și afectivitatea nedisimulată a motivelor constituiau acea cheie cu ajutorul căreia artistul plastic încerca să pătrundă în sufletul privitorului. Marii artiști însă, în creațiile lor, nu s-au rezumat niciodată doar la sfera emoțiilor. Emotivitatea este doar primul pas - necesar, fără îndoială - pentru a-l atrage pe consumatorul de artă. Dar mesajul operei, valențele ei estetice și gnoseologice se află, de fapt, la nivelurile superioare ale spiritului și ale reflexiei umane. Oamenii geniali, de talia lui Constantin Brâncuși, au creat universuri artistice individuale, în care stihia emoțiilor telurice a cedat în fața lucidității spiritului creator și a formelor platoniene primordiale. *Imago mundi* (imaginea lumii) creată de fiecare tip de civilizație sau de cultură este un fenomen profund, înrădăcinat de secole în sfera subconștientului colectiv. A decipta mesajele venite din teritoriile nocturne ale inconștientului uman, a observa similitudinile acestora cu mesajele deja plăsmuite și valorificate timp de secole de tradiția folclorică, a reconstitui în baza acestor mesaje noi universuri artistice cu o „topografie” și cu o „geologie” extrem de bine structurate - iată o ocupație demnă de penelul unui artist plastic ce dorește să depășească metafora „oglinzii renascentiste” și să devină un adevărat demiurg al creației universale.

Limbajul viitoarelor opere - realizate la sfârșitul anilor '90 ai secolului al XX-lea - începutul secolului al XXI-lea - pare să fie prefigurat de ciclul de pânze cu genericul „Ritmuri”, pictate de Tudor Zbârnea în anii 1997-1998. Spectatorul, indiferent de gradul său de inițiere în subtilitățile mentalităților arhaice sau exotice, recunoaște cu ușurință în „Ritmurile” artistului acel spirit ordonator și generalizator specific artei decorative de factură tradițională. Simetria aproape deplină a acestor compoziții, compartimentarea suprafețelor structurate în careuri cromatic distincte, pictogramele și ideogramele intercalate cu mult tact în textura prin excelență abstractă și nonfigurativă a pânzelor, accentul pus pe axa verticală centrală a compozițiilor acestui ciclu - toate aceste procedee artistice probează apariția unei noi „filozofii” a imaginii în creația artistului. Asemeni meșterilor populari, asemeni autorilor anonimi ai „troițelor” de la răscrucile șleahurilor bucovinene, asemeni autorilor scoarțelor și lăicerelor basarabene, asemeni cioplitorilor

înzestrați ai porților crestate oltenești, Tudor Zbârnea încearcă să modeleze un discurs plastic coerent și extrem de laconic. De fapt, este vorba de o sinteză, de o chintesență materializată plastic, plăsmuită în baza unei multitudini de forme trecătoare, tranzitorii. Jocul formelor pe suprafața pânzei este realizat în baza unui principiu de ordine complex, lipsit de transparența evidenței imediate. Statica formelor nu trebuie să ne surprindă. Or, sfârșitul tuturor mișcărilor browniene, oricât de sofisticate ar fi acestea, este totuși punctul final - acea stație terminus în care toate ființele și lucrurile își găsesc repausul și eternitatea.

Tabloul *Ordine supremă* (1998) pare să totalizeze căutările artistului din acei ani. Crucea, care stă la baza compoziției, nu este o noutate în pictura secolului XX. Ea a fost folosită și de Salvador Dali în tabloul său *Cruce nucleară* din 1952. Dar, spre deosebire de marele suprarealist spaniol, Tudor Zbârnea evită în mod deliberat conotațiile escatologice ale catastrofei atomice și se străduiește să confere tabloului o stabilitate și o ritmică absolute. Faptul că crucea este înscrisă într-un pătrat, faptul că ea este susținută de încă patru cruci mai mici în cele patru colțuri ale pânzei, faptul că autorul evită clarobscurul în tratarea motivelor, apropiindu-se în mare măsură de limbajul artelor decorative, denotă că toate acestea ne îndreptățesc să interpretăm tabloul *Ordine supremă* ca pe o încercare de structurare a spațiului în conformitate cu topografiile mitice ale culturilor arhaice. Or, în aceste topografii ancestrale, răspândite pe întreg teritoriul globului pământesc, spațiul terestru era compartimentat pe orizontală în patru părți (direcții), în conformitate cu punctele cardinale.

Similară din punct de vedere compozițional cu tabloul *Ordine supremă* (1998) este și lucrarea *Între haos și rigoare* (1998). Descoperim aici aceleași motive ale crucii înscrise în pătrat. Deosebirea o constituie tratarea mai intensă a fundalului albastru din cele patru colțuri ale compoziției și introducerea a opt pătrate de tonalitate roșie intensă, exaltate de careuri în verde, ce înviează gama cromatică a tabloului și creează profunde tensiuni estetice.

Compoziția *Axis* (1998) este formată din două pânze suprapuse, ce formează un tot unitar. O examinare atentă a motivelor folosite de Tudor Zbârnea în această compoziție ne permite să identificăm aici imaginile stilizate ale clepsidrei și ale „arborelui vieții”. Cred că ideea artistului era de a prezenta aceeași compartimentare a spațiului mitic care a fost abordată și în tabloul *Ordine supremă*. Dar, spre deosebire de

lucrarea menționată mai sus, compoziția *Axis* prezintă nu desfășurarea orizontală, ci secțiunea verticală a spațiului care-și găsește analogia și în divizarea pe verticală a timpului în trecut, prezent și viitor.

„Totemul”, ideea de totem, sculpturile totemice ale civilizațiilor exotice i-au inspirat pe mulți artiști plastici contemporani. Nu face excepție în acest sens nici Tudor Zbârnea. Deja din titlurile unor tablouri: *Cuplu totemic* (2001), *Ritmuri totemice* (2002), *Acorduri totemice* (2002), *Arcă totemică* (2002), *Vis totemic* (2002) putem conchide că valorificarea valențelor plastice ale fenomenelor totemice l-au inspirat profund. Evident, Tudor Zbârnea nu avea intenția de a ilustra ideea de totem, pe el nu-l preocupau definițiile strict științifice ale acestei noțiuni. Dar nu este exclus faptul că unele idei din antropologia contemporană puteau să-l incite la investigații artistice pe cont propriu. Or, raportul dintre cultură și natură, dintre entitățile naturale și unitățile sociale, oglindite în complexa structură a raporturilor totemice (manifestate uneori și prin anumite predilecții de ordin cromatic!) din civilizațiile arhaice, aveau toate șansele să se înscrie în cercul de probleme care îl frământau pe artist la răscrucea celor două milenii. Însuși Tudor Zbârnea a încercat să explice acest atașament al său față de formele arhaice și față de sfera subconștientului scriind următoarele: „*Aplecarea către arhaitate, către originea vremurilor, tinde să înlăture limitele dintre conștient și subconștient, marcând relația dintre original și originar*”.

O particularitate a operelor realizate de Tudor Zbârnea în ultimii 4-5 ani o constituie reabilitarea figurii umane - utilizată ca valoare plastică și integrată organic în sistemul geometric al compozițiilor sale. Structura polimorfă - „de poliptic” - a unor pânze ca *Iradiere simbolică* (2001) sau *Ordonatorul intern* (2002) nu permitea accesul formelor antropomorfe decât în versiunile lor extrem de simplificate, apropiate de limbajul pictogramelor. În tablourile *Cuplul altor ritmuri* (2002), *Schimb de tăceri* (2003), *Ecouri mai vechi* (2003), *Utopia veșniciei sau adevărul clipei* (2004), *Către noi* (2004), *Decor ancestral* (1998), *Idoli* (2005), *Revenire* (2005) sau *Redescoperire* (2005) se simte că autorul caută nu atât lapidaritatea geometrică a ideogramei abstracte cât „formula” cea mai sugestivă a plasticii și a morfologiei figurii și chipului uman. Atitudinea lui Tudor Zbârnea în abordarea motivelor antropomorfe din aceste lucrări este similară atitudinii măștrilor postmodernismului literar vizavi de problema originalității textului scris. În discursul plastic al artistului, în calitate de materie brută, putem întrezări aluzii

atât la opera unor autori medievali de tipul lui Villard de Honnecourt cu celebrele sale corpuri umane stilizate în chip de figuri geometrice, cât și aluzii la măștile ritualice africane, la *Gânditorul* de la Cernavodă al Culturii Hamangia, la *Sărutul* sau la *Cumințenia pământului* ale lui Constantin Brâncuși, la *Domnișoarele de la Avignon* sau *la Peștii, Taurii și Cocoșii* lui Pablo Picasso. Tot acest material eterogen, toate aceste „citate” din istoria artei sunt retopite în retortele și în creuzetele subconștientului individual al artistului pentru a fi etalate în originale și sugestive compoziții, în care figurativul și nonfigurativul caută o nouă și discontinuă stare de echilibru.

Constantin I. CIOBANU

Un filozof al penelului

Întotdeauna m-am căznit cu o problemă, cu o problemă de principiu, din cauza căreia am suferit, sufăr, și voi suferi. Și știu că nu am dreptate atunci când mă uit la om și îl apreciez după o părere deja preconcepută. Formată din niște impresii subiective, acumulate cine știe de pe unde. Din ce zone ale invidiei ori admirației umane. Și simt o profundă amărăciune atunci când oamenii ce-mi par strălucitor de interesanți, ajung să mă dezamăgească prin perfidia și nimicnicia lor. Rar de tot am însă parte de o altă senzație, de o mare bucurie, atunci când îmi este dat să cunosc un OM.

Recunosc cu mâna pe inimă, pe Tudor Zbârnea l-am cunoscut foarte târziu, abia acum trei ani. Îi cunoșteam lucrările din expoziții, îl vedeam la vernisaje, dar în mine sălășluia o impresie formată dintr-o replică aruncată de cineva în treacăt. Încă unul de pe orbita lui Mihai Grecu, un orgolios.

Priveam lucrările lui și simțeam că nu o zi și nu două a stat în preajma maestrului Grecu. Apoi au venit ani când el se depărtase mult de obiectul admirației sale. Pentru mine, însă, el era la fel de străin cum a fost la prima întâlnire. Și poate că așa și ne-am fi mișcat în paralel dacă o întâmplare de viață nu ne-ar fi pus față în față și nu mi-ar fi fost dat să descopăr încă o dată, câtă nedreptate exprimă gura lumii.

În acea grea încercare am descoperit un OM. În această viață mi-a fost dat să întâlnesc numai trei oameni construiți cu acest tipar. El era al

patrulea. Și atunci am regretat profund că ne-am cunoscut atât de târziu. Și toată vina mi-o asum, fiindcă este un artist veritabil din generația mea. Este artistul care a mers nu pe valul ușor al gustului public, nu pe valul spumos al gloriei efemere, ci a săpat atent în conștiința lui, încercând să descopere grăuntele adevărului care dă sens vieții noastre. Etapele lui de creație nu sunt etape ordinare ca la majoritatea artiștilor plastici, etape dictate de un curent nou, de o nouă adiere a modei. Eu văd în ele o încrâncenată căutare de sine.

Nu cred că cineva dintre noi, muritorii, poate afirma cu certitudine că s-a găsit pe sine și opera lui îl reprezintă plenar. Aceasta mai degrabă este un fals, o declarație nefondată. În decursul vieții noastre, noi încercăm să ne apropiem de noi, dar nu sunt sigur că reușim s-o facem ideal. Că joncțiunea ființei noastre fizice, cu ființa spirituală este perfectă. Și această discordanță între cele două ființe la un artist se vede pe pânză.

Oricâte ordine n-ar primi, oricâte titluri nu i s-ar acorda, artistul care trăiește cu arta, înțelege clar și numai el înțelege că la fiecare pas făcut, adevărul nu se apropie, nu se deschide, adevărul pare a se îndepărta. Fiindcă fiecare pas făcut deschide un nou Univers.

Un compozitor încearcă să descopere acest Univers prin cele șapte note. Un pictor are la îndemână șapte culori, un scriitor 31 de litere din alfabet și fiecare din direcția sa, din orizontul său sapă treaptă cu treaptă scara spre acest Univers.

Nimeni nu știe cum ar fi opera ideală a unui artist, nici artistul nu știe. El doar o simte, o intuiește și tinde s-o realizeze.

Tudor Zbârnea a mers de la lucrurile simple, de la compozițiile simple spre imagini încifrate, nu din dorința de a evada, ci dintr-o singură dorință de a se face mai înțeles, sau poate a înțelege sensul marelui Adevăr.

L-am întâlnit în stradă atunci când protestam împotriva federalizării, l-am întâlnit în muzeu când cu emoție își amintea de Victor Savca, fostul lui profesor de desen, l-am întâlnit în preajma casei pe care a construit-o, luptându-se nu numai cu birocrăția, ci și cu lehametea omenească, cu lenea de a munci.

S-ar părea că este în văzul public. Că ochiul camerei de luat vederi îl urmărește mereu, că microfoanele radioului îi stau în preajmă, eu, însă, sunt sigur că foarte puțină lume îl cunoaște cu adevărat și datele lui biografice rămân a fi doar informații pentru un calendar jubiliar care a apărut în 2005 la Biblioteca Națională.

Născut la 29 decembrie 1955 la Nisporeni, într-o familie de codreni cu vechi tradiții. Era firesc să vină în cultura noastră cu aerul de-acasă. Cu studiile profesionale făcute la Școala de Arte *I. Repin* din Chișinău (1977-1981), continuate apoi, peste ani, la Universitatea de Arte din Iași, Tudor Zbârnea vine nu din școală, vine în arta plastică, dintr-o înțelegere absolut personală, a valenței culorii, a potențialului ei, a posibilității de exprimare plenară prin aliajul culorilor.

Natura din preajma noastră trece pe pânză nu prin substituire, nu prin copiere, ci prin reformulare. Așa cum un matematician veritabil ne poate face portretul din cifre, cum un chimist ne poate scrie formulele din care noi suntem alcătuiți, artistul plastic reformulează prin culoare formele și evenimentele, sentimentele și atitudinile. El nu caută forma, el caută esența fenomenului, ceea ce este dincolo de formă, așa cum într-o lupă totul se petrece abia la distanță focală, și nu în interiorul sticlei.

Tudor Zbârnea face parte din categoria artiștilor care ne oferă șansa redescoperirii lumii la distanța ei focală. A avut zeci de expoziții. Înșiruirea lor ne deschide o panoramă geografică deosebită: personale – Chișinău (1986-1988, 1992,1997), Italia (1991), România (1992,1994,1995,1997); republicane – Chișinău (1989, 1993), unionale – Moscova (1986,1993,1998); peste hotare – România (1990, 1991,1992-1998), Finlanda (1988), Cipru (1989), Germania (1992) ș. a.

În contextul generației lui de artiști plastici, Tudor Zbârnea, incontestabil este un lider. Este un lider de curent, este un lider de opinie, este un punct de referință, fiindcă argumentele lui nu sunt limitate doar la afirmația „așa înțeleg eu, așa văd eu”. În spatele argumentărilor lui teoretice se simte fundamentalul temeinic al unei cunoașteri profunde a istoriei culturii, a istoriei artei.

Atunci când a fost numit directorul Muzeului Național de Arte Plastice al Moldovei, am avut o senzație de profundă satisfacție, fiindcă în închipuirea mea el se potrivește perfect cu acest post și poate chiar cu cel de ministru al culturii. Fiindcă dacă aș ști că el este permanent acolo, că el are tot ce-i trebuie pentru a activa fructuos, acel sector, la sigur, va ajunge la o stare de înflorire.

Sunt oameni care au darul de a sfinți locul pe care stau, de-a înnobila țara în care se află și de a aduce bucurie contemporanilor prin simplul fapt că ei există. Tudor Zbârnea este unul dintre ei.

... Aș fi semnat aceste rânduri cu aceeași fermitate, cu aceeași încredere, cu acea rază de bucurie ascunsă, cu acea doză de satisfacție,

că nu mi-am trăit viața în zadar și la o anumită etapă am întâlnit un Om, un artist veritabil pe care eu l-am definit, pentru mine, drept un filozof al penelului. Și sunt mândru că face parte din generația mea.

Iurie COLESNIC

Tudor Zbârnea: gânduri și teze privind etapele discursului meu artistic

Deși debutul discursului meu artistic a avut loc într-o perioadă în care mișcarea artistică era influențată masiv de ideologia puterii, nu am făcut „artă angajată” niciodată. Am optat întotdeauna, în procesul creației, pentru evadarea totală din mediul și timpul în care trăim. Toate cercetările mele artistice sunt bazate pe gândirea introspectivă și orientate mereu spre uman.

În ideea descompunerii spațiului temporal și reconstruirea unei dimensiuni spațiale atemporale, am optat pentru aplatizarea formei și alternarea acesteia cu volumul dobândit prin linie și culoare.

Procesul continuu de căutare a propriei identități artistice mi-a impus în permanență noi forme de expresie vizuală. Periodic, în procesul de autoinstruire și cercetare artistică, am adoptat diverse tehnici și mijloace estetice, fără a renunța la principiile de bază tradiționale ale picturii.

Am avut mereu o aplecare către arhaic, către tradiția culturii românești, vreme îndelungată am studiat elementele decorului arhitecturii țărănești, mobilierului, covorului, broderiilor, pietrelor funerare, obiectelor arheologice etc. Fiind conștient, desigur, de faptul că dimensiunea artistică (referindu-ne la pictură) trebuie să depășească numaidecât contextul etnocultural.

Cu cât mai substanțiale vor fi investigațiile noastre în descoperirea unor valori specifice culturii noastre, cu atât mai mult acestea vor încerca să deslușească existența unor sensuri complexe, comune tuturor culturilor. Iar forma și mijloacele artistice trebuie să se afle în conexiune directă cu tendințele estetice ale timpului în care opera este creată.

Aplecarea mea către arhitate și starea de melancolie mi-au marcat vreme îndelungată reprezentările plastice. Pentru mine, însă, starea de melancolie este mai mult decât tristețe, este mai degrabă o stare de

izolare și profundă trăire lăuntrică, stare care îmi guvernează la modul cel mai potrivit viziunea și ordinea plastică.

Certitudinea unui discurs pictural coerent și unitar, pentru mine, este starea permanentă de a nu te îndepărta de sine.

Originalitatea trebuie căutată în interior.

Discursul meu pictural se constituie din trei perioade. Fiecare perioadă se distinge prin anumite elemente stilistice, în care atât forma, cât și culoarea au suportat transformări esențiale.

Fiecare perioadă se extinde pe o anumită durată de timp, în care se regăsesc mai multe faze și cicluri de lucrări care încearcă să impună noi principii de ordin estetic și ideatic.

Prima perioadă

Crearea propriului univers artistic, întemeiat pe sintaxa culorii, în căutarea unei lumi imaginare, ambiguă, ieșită din haosul derutant, haos perceput ca materie primordială care coexistă cu lumea formală.

În prima perioadă, în care am optat cu predilecție pentru figurativ, un figurativ care se va desprinde treptat de realitatea observată, în același timp, fără a insista asupra îndepărtării totale de realitatea exterioară și interioară deopotrivă, am încercat să-mi construiesc propriul discurs pictural.

Două faze distincte se remarcă în prima perioadă a anilor 1985 – 1998.

- ***prima fază***, orientată spre *sensibilitate*, spre crearea unei lumi statice, încremenite, în care materia picturală este constituită ca element mineral, prin suprapunerea sau juxtapunerea fluidă a straturilor cromatice. Aceasta ar putea fi definită ca un *proces de spiritualizare a materiei*.

Cunoscând marea varietate de abordări stilistice existente, mi-am adoptat cele mai apropiate mijloace de expresie artistică adecvate propriilor necesități interioare.

În căutarea echilibrului reciproc dintre materie și spirit, m-am bazat pe gândirea introspectivă și expresia instinctivă.

Cromatică gravă mi-a dominat trăirile interioare, în investigarea formei între umbră și lumină, între plinuri și goluri.

Trei procedee stilistice sunt caracteristice acestei faze:

- Dizolvarea formei, prin aplicarea transparentă a petelor de culoare ordonate în tușe mari, curgătoare, prin juxtapuneri sau suprapuneri.

- Dizolvarea formei prin fuziuni, fără delimitări sau conturări prealabile.

- Evitarea contrastului simultan, în favoarea acordurilor cromatice subtile.

- **a doua fază**, orientată spre *expresivitate*, o altă sinteză a formei, în care scriitura este realizată rațional, din tușe dinamice, active, cu intensitate cromatică mai sonoră, acestea asigurând o construcție mai expresivă a suprafeței pânzelor.

Această fază ține mai mult de reorganizarea tehnico-formală a suprafeței, de crearea unor armonii între formă, linie și valoare. Relația dintre linie și formă alternând între cele două principii:

linia se impune activ, doar în cazul când nu formează suprafețe închise și se dizolvă aproape complet, devenind pasivă, atunci când suprafețele compacte se impun vizibil, dobândind un caracter activ.

Spre deosebire de prima fază, unde tușele erau mari, line, curgătoare, pensulația devine activă, liberă, spontană, gestuală. Acordurile cromatice ceva mai contraste și scriitura fermă conferă pânzelor o altă vibrație și tensiune estetică.

Aceasta a fost perioada în care m-am lăsat cel mai mult ghidat de simțuri, de intuiție, considerând că raționalul nu trebuie să domine emoția.

A doua perioadă

Căutarea în imagine a unei noi ordini a picturii care se opune haosului, dezordinii printr-o severitate geometrică.

Organizarea spațiului plastic în structuri geometrice modulate în careuri, supuse unui sistem de semne și simboluri care vizează lumea spiritului, cunoașterii și ordinii.

Formele geometrice (cercul, octogonul, pătratul, crucea, triunghiul), în structura lor abstractă, impersonală, poartă urme ale umanizării.

Traversarea unui îndelungat proces de maturizare artistică și disciplinare spirituală mi-a impus o nouă viziune și ordine plastică – *organizarea suprafeței bazate pe structurări abstract-geometrice*, în care materia picturală se impune alternând între modulațiile opace de culoare și cele transparente, între petele de culoare catifelate și cele lucioase.

Declanșarea procesului de redisciplinare plastică a impus - prin rigoarea sa ritmică - *sistemul de careuri*.

Deși modularea structurii în careuri nu este o concepție nouă, aceasta rămâne totuși valabilă, mai ales pentru cultura plastică românească, care are la bază și o dimensiune geometrică și care, cred, poate fi dezvoltată în concepte moderne de natură artistică.

Construcția geometrică a sistemului de careuri , pe care se bazează o serie de compoziții, impune aparent o abordare decorativă, aplatizată a suprafeței.

Pentru crearea senzației de profunzime, am adoptat o serie de mijloace de expresie plastică caracteristice spațialității imaginare, după cum ar fi:

- Suprapunerea transparentă parțială a formelor, elementelor imagistice sau a petelor de culoare, care impun o anumită ordine de stratificare.

- Contrastele dintre articulațiile mari și cele mici, care sugerează diferența de plasare în spațiu a formelor.

- Contrastul termic *cald – rece*, și contrastul *închis – deschis*, care de asemenea creează senzația *aproape – departe*.

Patru simboluri fundamentale: *centrul, cercul, pătratul și crucea* devin parte integrantă a compozițiilor.

Centrul – canal de comunicare, focar al emanațiilor din interior către exterior, al temporalului către atemporal dar și punct de focalizare al tuturor energiilor.

Cercul – dezvoltare a centrului, focar al emanațiilor din interior către exterior, al timpului și al lumii spirituale.

Pătratul – simbol al pământului, al lumii stabilizate și al spațiului divin.

Crucea – se va perpetua în majoritatea formulărilor plastice ca simbol intermediar între cele trei, al comuniunii între Cer și Pământ, între spațiu și timp.

Reunite într-o constelație de semne și simboluri, gravitând în cele din urmă în jurul aceleiași axe simbolice, vor încerca să deslușească existența unor sensuri complexe, comune mai multor culturi.

Într-o ultimă fază, a doua perioadă , care are o dinamică și o durată mai lungă, parcurge o cale spre dezvoltarea unor sinteze care vor conduce treptat spre unificarea primelor două etape.

Treptat figura umană își va revendica locul tot mai vizibil, în contextul unor simboluri și arhetipuri încorsetate în structuri geometrice cu caracter de spontaneitate.

Figura umană este readusă sugestiv, adesea în contextul Axei ca legătură între Cer și Pământ.

A treia perioadă

Dispersia temporală generată de aplatizarea formei și suprafețelor

cromatice, respingerea adâncimii, recursul arhetipal. Crearea unor structuri arhetipale, a unui spațiu atemporal esențializat.

Recursul la aplatizarea formei și suprafețelor cromatice, respingerea adâncimii generează ideea de dispersie temporală. Fără a rupe continuitatea preocupărilor permanente pentru trecutul îndepărtat, și dimensiunea existențială, cromatica devine mai luminoasă, mai solară.

O abordare diferită a expresivității în care materia picturală se dezlănțuie la limita spontaneității și a unei libertăți controlate. Forma se bazează pe reconstrucția structurală lineară și pe ritmuri cromatice dinamice, care produc senzația de mișcare și adâncime.

Structurile geometrice au un caracter spontan, iar suprafețele dinamice de culoare realizate cu tușe spontane, alternează cu cele aplatizate, îndelung elaborate, acestea creând contextul unei ordini nedeslușite.

Toate elementele imagistice sunt, de regulă, amplasate în prim-planuri datorită aplatizării volumelor. Chipurile și siluetele umane apar pronunțat stilizate, condensate în ideograme.

Formele libere sau alteori geometrice, cu unele sugestii de elemente ale concretului, construiesc imaginea care plutește într-un spațiu încremenit, nedefinit, toate acestea orientând construcția estetică către sinteza primelor două etape.

Dominat de gândirea introspectivă ce vizează recursul la memorie, lucrările actuale, la fel ca și cele realizate de-a lungul întregului demers artistic, sondează constant esența raporturilor interumane.

De-a lungul întregului meu demers pictural, atât în preocupările figurative, cât și în cele orientate către forma abstractă, am încercat să mi formulez un context și un limbaj pictural personal, orientat către un spațiu atemporal, din care umanul să nu poată să dispară niciodată.

Tudor ZBĂRNEA

COMENTRARI CRITICE, OPINII

„Pictura lui Tudor Zbârnea aparține în toate detaliile ei cu adevărat tradiției românești, dar se vede că în adâncurile simțirii sale, în adâncurile gândirii lui artistice, aceste gene, aceste canoane ale colorismului românesc s-au întipărit din tată în fiu, din vechime, pentru că Tudor Zbârnea este, mai presus de toate, un colorist[...]. Opera lui e o pictură clădită cu fermitate, o pictură gândită, o pictură care înnoiește.

Picturii lui Tudor Zbârnea îi sunt caracteristice două trăsături fundamentale ale școlii românești: în primul rând, o construcție coerentă, lucidă, o distribuție foarte bine gândită a culorii pe suprafața tabloului, și, în al doilea rând, o înțelegere exactă a funcției culorii. Culoarea nu se reduce doar la modalitatea de a grăbi o întâlnire sufletească - dar ceea ce e mai important - culoarea caracterizează în chipul cel mai clar o anume atitudine față de artă: arta care rămâne, mai presus de toate, un mod de a înțelege lumea și de a o explica și comunica privitorului.

Se știe foarte bine că pictura nu este o sporovăială a culorilor pe pânză, ci dialogul clar, rațional și intelegibil între diverse suprafețe colorate. Tudor Zbârnea este un reprezentant al sensibilității școlii românești de artă, care își are obârșia încă în pictura mănăstirilor moldovene și care continuă prin mari pictori ai secolelor XIX și XX. Prin toate componentele sale esențiale - spiritualitate, sensibilitate și gândire plastică - pictura lui Tudor Zbârnea aparține acestei mari școli.”

Dan Grigorescu

„Impresia imediată pe care o ai intrând în lumea totemic-meditativă a picturilor lui Tudor Zbârnea, este de certă virtuozitate stilistică, forma și cromatica conlucrând armonice, în înfăptuirea limbajului. O finețe vădit cerebrală, un spectacol cu accente dramatice, străbătute de un lirism obsedant, o încremenire roditoare, cât și o impresionantă acumulare de energii calde sunt doar câteva din calitățile acestei picturi. Originalitatea discursului la Tudor Zbârnea constă în capacitatea de-a lumina în gradații succesive planurile și de-a lăsa culorile să curgă sau, dimpotrivă, să împietrească într-un timp indefinite.

Așezarea lor într-o simbolică cu trimiteri spre frumusețea picturii murale are loc fără frământări apocaliptice, ci, mai curând, cu o

liniște dramatică (nu văd nimic pleonastic în sintagma asta). Arhaicul este învăluit și dezvăluit într-un uman în care grimasele durerii devin mântuiri.

Unitară și circumscrisă perfect comunicării cu privitorul, lucidă și nefuncționând cu jumătăți de valori, misterioasă în substanța ei constant narativă, fără a păcătuși însă prin literaturizare, pictura lui Tudor Zbârnea mi se pare integrată în circuitul valoric românesc, fiind un bun mesager a ceea ce vine de dincolo de Prut. De altfel, această precizare mi se pare superfluă, mai ales că tradiția în cultură și artă nu ține cont de evenimentele politice și de granițele arbitrare, survenite ulterior.”

Iolanda Malomen

„Natura elegiacă a lui Tudor Zbârnea transcende în pictura sa, iar aceasta aprinde natura elegiacă a celui ce vine în contact cu ea și îi stârnește lumea unor amintiri arhaice nespuse până la capăt și a unor vise nelimpzite încă. Nostalgia artistului este alimentată de perpetua întoarcere în orizontul misteric al subconștientului, acolo unde sălășluiește memoria colectivă a «lumii» care trăia în basme și vorbea în poezii, de aici vin chipurile cu aer de arhitate care populează pictura lui Tudor Zbârnea.

Artistul aparține familiei de spirite epice și lirice în același timp, de unde întâlnirea de bun augur cu lecția maestrului Mihai Greco, pentru că, altfel, Tudor Zbârnea și-a urmat și își urmează propria-i vocație. Chiar de la primele lui lucrări, de la mijlocul anilor optzeci, s-a văzut limpede că el percepe lumea cu mijloace originale. Calea spre sinteza artistică între cer și pământ, între sacru și profan, trece prin inima sa. In pânzele lui casele bătrânești tânjesc aidoma unor ființe vii și par fantomatice, de parcă se topec în aerul fosforescent.

Compozițiile cu figuri recrează episoade din viața de toate zilele a copilăriei artistului - recrearea fiind una mai cu seamă în plan psihologic și nu în cel fenomenologic. Părând ca și cunoscute «de când lumea», ele, episoadele cu ființe umane în mișcare, sunt percepute ca ritualuri ancestrale («Casă bătrânească la drumu'mare», «Cină», «Schimb de tăceri», «Leagăn», «Confesiuni»). Artistul caută emoția autentică și nu tema arhitectonică; ținta autorului este starea emoțională generală creată de tremurul substanței și de ritmurile formelor. Rânduirea melodică a compozițiilor este de o simplitate impresionantă - mișcarea unui suflet sensibil amintind de ritmurile arhaice.

Creațiilor din ultimii ani: nuduri, portrete, compoziții cu figuri de mari dimensiuni, bine închegate, pictate cu fermitate, le este proprie o tușă amplă și aparent necontrolată care lunecă domol pe suprafața pânzei. Dematerializarea obiectelor vizând reîntoarcerea «fînțelor și lucrurilor» în lumea din care au venit - «Lumea ideilor».

Căutările creatoare ale lui Tudor Zbârnea sunt lăuntric legitime, ele nu contravin caracterului personalității autorului și nici tradiției artistice pe care acesta o cultivă. Una din preocupările sale esențiale rămâne forma estetică. Ni se pare demn de reținut nu numai transpunerea originală a celor mai tainice sentimente, ci și înalta cultură plastică a artistului.”

Ludmila Toma

„Tudor Zbârnea este artistul a cărui inimă gândește și-al cărui creier simte. Cu alte cuvinte, el dă ochiului nostru de lucru. Ochiul plimbăreț și superficial n-are ce căuta în fața tablourilor sale. Se știe că Natura nu prea des înzestrează un poet, un compozitor sau un pictor cu asemenea daruri, în pânzele excepționalului pictor, în care personajele și obiectele se topesc într-o caldă fluiditate vedem mai degrabă nevăzutul: curgerea timpului. Un timp misterios, mitic, aproape biblic.”

Grigore Vieru

„Tudor Zbârnea este mai înainte de toate un subtil colorist, un meșter al nuanțelor, un diriguitor al dialogurilor cromatice. Pe de altă parte, compozițiile elaborate de artist - având cele mai diverse subiecte - au întodeauna un centru de interes dislocat, astfel încât atenția spectatorului «aleargă» pe întreaga suprafață a tabloului, timp în care, el însuși, devine parte integrantă (spirituală) a subiectului reprezentat. Este o «capcană» estetică pe care numai un artist în sensul profund și mare al cuvântului o poate întinde fără greș.”

Vlad Bulat

„Pictorul Tudor Zbârnea este pe un traiect al ascensiunii. Și-a găsit propria identitate și în cadrul unei expoziții, lansate recent la Fundația Culturală Română, a celor mai valoroși artiști basarabeni de la începutul mileniului trei. Printre cei 30 de pictori, Zbârnea este splendid și strălucitor. În creația sa, valorifică tradițiile postmodernității și ale unei moșteniri milenare. În ultimele serii de tablouri, stăruie asupra

elementului lumină, care, sub penelul artistului, capătă semnificația de culoare, de materie și de semn.”

Tudor Braga

„Format într-o lume pe care nicio agresiune n-a putut-o clinti din tradițiile ei, conservate cu tenacitate dincolo de orice aparență, Tudor Zbârnea creează un univers plastic distinct prin atmosferă, subiect și cromatică.

O parte din pânzele sale reprezintă peisaje rustice scăldate într-o lumină ciudată, care nu produce umbre, imagini cu mari pete de culoare, cu forme ale căror contururi sunt incerte, ca într-o lume de vis.

Deosebit de interesante sunt și tablourile sale cu țărani în atitudini enigmatice, în scene al căror sens rămâne ambiguu. Singuraticile ori în grup, siluetele drepte și subțiri dau impresia unor personaje străni, aflate în relații necunoscute cu lumea și unele în raport cu altele. Cromatica, dominată de culori de toamnă și crepuscul sporește farmecul atmosferei ireale și tulburătoare.

La fel de misterioase sunt și portretele, în care expresia figurilor este indescifrabilă și lasă loc oricărei interpretări.

Tudor Zbârnea are darul de a poetiza lumea și de a transfigura banalul, de a potența totul prin mister și printr-o tristețe calmă și visătoare care învăluie pânzele și pune stăpânire pe privitor.

Nu oricui îi este dat să iște din pânză, lemn și vopsele, din materie amorfă deci, stări de spirit și poezie, să ademenească gândul într-o altă lume, să atingă simțirea și să atragă către suportul material partea inefabilă a celui ce o contemplă. Tudor Zbârnea depășește decorativul și ilustrativul, el stimulează sensibilitatea și trăirea estetică, rămânând întotdeauna el însuși și atașat universului său.”

Gheorghe Buluță

„Siluetele parcă plutesc, lipsite de greutate. Vagul conturelor sugerează o atmosferă de miracol, de trecere ireversibilă a timpului, de tristețe. Tudor Zbârnea este un pictor al corporalității fluide, estompate. Despre lucrările lui de mare vibrație lirică se poate spune că provin dintr-o îngemănare de sensibilitate și gând. Pânzele lui sunt de respirație lirică, de rafinament subtil al culorii. În tablourile lui culorile aprinse sunt rare. Pictorul folosește culorile ca un element emoțional printr-o generalizare plastică și filozofică, apropiind-o

de simbol. În culoare pictorul e un cântăreț al izolării, al stărilor de meditație și reverie.”

Rodica Buzdugan

„Este un plastician foarte original, care se străduiește să nu-i imite pe alții și să nu se repete nici chiar pe sine. Are o verticalitate în creație, dar și în ceea ce ține de poziția lui socială. A avut numeroase expoziții personale, probabil, mai multe în străinătate, decât în R. Moldova.”

Tudor Stăvilă

„Artistul ne invită în intimitatea unor fruste ritualuri muzicale, unde atmosfera «arhaică» este întreținută de «lăutari» în straie modeste și chipuri de sfinți, supraviețuind parcă sieși unei lumi depozitată de rosturile și de valorile sale morale fundamentale.

Tudor Zbârnea dovedește o remarcabilă consecvență și forță lăuntrică, lăsându-ne să descifrăm, în miezul tristeții asumate, și nu clamate, o dimensiune metafizică a sentimentului său, izvorât din vremuri ancestrale.”

Ion Parhon

„Kitschul face parte din categoria bunurilor de prost gust și nu cred că poate fi considerat a fi artă, mai degrabă ar fi pseudo-artă. Astăzi, asemenea produse se întâlnesc peste tot. Nu cred că există în lume comunități cu o cultură vizuală ideală. Chiar și acolo unde aceasta se cultivă de secole, gustul estetic nu se prinde cu ușurință. Marea majoritate a speciei umane se orientează mai cu seamă în ultimele decenii, către valorile periferice care nu au nimic comun cu sensibilitatea artistică. Acestea sunt masele. Iar prestatorul produsului cultural-artistic este artistul, cel care nu se poate identifica cu masele, pentru că este obligat să se situeze în față, chiar cu riscul de a nu fi înțeles și acceptat de acestea. Pentru că există mase, există și kitschul, care este un produs de larg consum, iar produsele de larg consum, de regulă, sunt ieftine. Din aceste considerente, nu știu cât de valabilă este afirmația că în sfera artei doar din kitsch se pot face bani. Arta autentică costă, se vinde mai rar, dar la prețuri mari, de aceea (creatorii) cei care optează pentru valoarea artistică au mai puțini consumatori, pentru că aceștia vin din lumea elevată, iar lumea aceasta în raport cu cealaltă categorie e mai puțin numeroasă, însă, anume acest segment

este pregătit să plătească scump pentru confortul estetic de calitate. Se poate deci câștiga bine din arta autentică, care pe lângă aceasta îți mai poate oferi și un confort moral. Din păcate, kitschul nu va dispărea niciodată, pentru că procesul de realizare și percepție a acestui produs este comod pentru producător și pentru consumator, fiindcă nu necesită mari eforturi intelectuale și materiale, de ambele părți.”

Tudor Zbârnea

„Tudor Zbârnea cultivă un sugestiv realism fantastic cu elemente dintr-o poetică având în esență vagul, ca mister și relație cu materialitatea. Registrul comunicării e divers și presupune o anumită generozitate în receptarea imaginilor. Prezențele umane animă de fiecare dată spațiul grafic și le plasează în schema compozițională întotdeauna într-o poziție ascensională. De fapt, formele sunt alungite într-un fel de legato între cer și pământ, între materie și spirit.”

Valentin Ciucă

„Dincolo, în augustele săli din spatele statuii lui Fremiet, se va consuma imediat momentul unui vernisaj de excepție: Tudor Zbârnea. Director al Muzeului de Artă din Chișinău, expozantul din amurgul ieșean e, înainte de orice, pictor de certă vocație. Cu studii facute chiar aici, într-un oraș al legendarei academii de arte, Zbârnea este strategul seriozității absolute: conceptuale, tehnice, manageriale. Cu un apetit excepțional pentru pasta înfinit modelată, cu acelasi imprevizibil apetit asociativ în compoziție, pictura aceasta onorează, prin anvergura ei, puterile de aparte tradiție dăinuind, dramatic, de-o parte și de alta a Prutului. Reînnoindu-și acum viziunea cu inserții bine asimilate din totemismul locului, basarabeanul se dorește integrat modernității. Și nu oricum, ci printr-o dicție inconfundabilă. Reușește.

Pendant al frumuseților de pe panourile Galeriei Contemporane din Palat, dialogul picant cu fratele pictorului, românul autentic din Nisiporeni Basarabiei vechiului Regat, implinește după-amiaza de faun norocos.

Mișcându-se într-un Iași în care, iată, ambitusul evenimentelor e pe măsura faimei sale seculare.”

Val Gheorghiu

„Soluționarea problemelor expresivității plastice a devenit pentru Tudor Zbârnea o modalitate de a pătrunde în adâncurile sufletului și astfel de a pătrunde în mentalitatea poporului, de a percepe valorile spirituale netrecătoare ale vieții. Creațiilor din ultimii ani le este proprie o manieră degajată, resimțită mai ales în folosirea tușelor mari, alungite, care lunecă domol pe suprafața pânzei. Dematerializarea obiectelor corespunde esenței poetice a chipurilor - fantome. Căutările creatoare ale artistului sunt lăuntric legitime, ele nu contravin caracterului personalității autorului și nici tradiției artistice pe care acesta o cultivă. Una dintre preocupările sale esențiale rămâne forma estetică. Ni se pare demn de reținut nu numai transpunerea originală a celor mai tainice sentimente, ci și înalta cultură plastică a artistului.”

Ludmila Toma

„Tudor Zbârnea nu face parte din categoria experimentatorilor, la pas cu «moda», ci a celor care meditează profund și încăpățânat asupra actului creator. La curent cu ceea ce se petrece în spațiul din stânga Prutului dar și cu cel din dreapta până hăt, departe, în Occident, Zbârnea a selectat numai ceea ce i-a corespuns intrinsec. O vreme a fost prin preajma lui Mihai Greco, cu care a consonat până la un punct, apoi a simțit o vădită empatie față de pictura băcăuanului Ilie Boca, extrăgându-și de la ambii, și de la mulți alții, filoane pentru propria pictură, imprimându-le însă acea amprentă fără de care nu depășești stadiul de emul.

S-a spus despre el că ar fi un melancolic prin definiție. Nici exuberanța și nici melancolia nu mi se par dominante, ci o anume seriozitate, o dorință de a extrage esențele din ceea ce numim spațiu locuit de români, hrănit de o simțire aparte. Puțini au reușit acest lucru fără a cădea în desuetudine folclorizantă, pericol greu de ocolit. Nu vreau să mai repet celebrele nume care, izbândind, au tras după ele cohorte de epigoni. E un mare risc această întoarcere la obârșii, la surse, pentru că drumul fiind extrem de greu, imposibil aproape, are sute de capcane ademenitoare, care te fac să abdicai forarea spre adâncuri, mulțumindu-te, cel mai ades, cu roadele de suprafață. Ca să nu mai spun că și suficiența publicului te împinge la asemenea soluții facile. Cel puțin până-n prezent Zbârnea pare să vrea imposibilul. Și modelul Boca, din stirpea învingătorilor, nu și l-a ales întâmplător. Imediat după 1989 s-a ivit un alt pericol, după o lungă perioadă de post negru: cel al habotniciei. Mi-aduc aminte de un fragment dintr-o scrisoare a lui

Horia Bernea către prietenul său Cotoșman și-i mulțumesc pe această cale Dlui Livius Ciocârlie că mi-a pus-o la îndemână. Citez: «pentru mine, mai ales în cazul Prapor, pericolul de iconoclastism l-am eschivat printr-o puternică materialitate picturală... materia fiind singurul lucru de care se poate agăța spiritul». Cuvinte la care mulți artiști contemporani ar trebui să cugete pentru a nu cădea în păcat din exces de râvnă, așa cum s-a întâmplat adeseori cu nația română.

Zbârnea e, cum am spus, ponderat, ne iubitor de excese și demonstrații spectaculoase. Uneori prea modest în reușitele sale. Dar e mai bine așa. Om de muzeu, având mereu în față capodopera, cea care-ți taie orice elan sau, dimpotrivă, te ambiționează, culege și alege meticulos pe drumul cunoașterii fără sfârșit. Nu este cantonat deocamdată în nimic decât în propria sa căutare, evitând, pe cât se poate, ispita manierismului și altele, deopotrivă. Un om pe care-l admir și-l prețuiesc deschizându-i, ca un omagiu, această expoziție.”

Ruxandra Garofeanu

„Tudor Zbârnea e un pictor al culorilor de aur și al chipurilor enigmatice. Protagonist al unei maniere originale în domeniul picturii în ulei, își asigură autenticitatea transpunând pe pânză mesajul conceput, mesaj, ce predispune la meditații controversate.”

Larisa Gulea

„Tudor Zbârnea este un pictor profund mistic. Prin paletă și tipuri umane autorul își plasează subiectele în Țara Sfântă. Multe titluri ascund în ele subîțelesuri cu profund mesaj creștin. Totul este flu ca și când imaginea s-ar vedea prin perdeaua timpului și a memoriei. O liniște tristă, apăsătoare, anunțând tragicul sfârșit, domină în pânzele lui. Gamele de ocră, galben, muștar, auriu și un brun palid, desemnează ariditatea Țării Sfinte și lumina iradiată de Mântuitor. În pictura lui Zbârnea rezidă drama unei națiuni ce își caută echilibrul în credință.”

Adrian-Silvan Ionescu

„Grupul „ZECE” deși nu s-a constituit în baza unor principii estetice comune, nu a impus un program estetic unitar membrilor săi, acesta a adoptat o convergență a unor discursuri picturale individuale orientate spre modernitate, dar și a unor idei comune, privind artistul și spațiul public.

Grupul a impus o lecție de protest împotriva somnolenței de care era dominată viața artistică la vremea respectivă. Inițierea acestui grup a venit în ideea prezentării comune publicului larg, a zece demersuri picturale. Principiul asocierii noastre nu este unul doar de agreare reciprocă, ceea ce ne unește este mai degrabă faptul, că în mare facem parte din aceeași familie de spirite.

Dinamica limbajului plastic este amplă. De la pictura informală pe care a practicat-o A. Sârbu în acea fază a discursului său artistic și abstractizarea peisajului lui I. Cojocarul la sinteze ale unor procedee artistice, reprezentând structuri vizuale abstracte în relație cu noi sensuri ale realului creației lui A. Mudrea sau tratarea aplatizată a formelor pe suprafața pânzei în baza unui principiu de ordine lipsit de transparență ale lui A. Rurac sau D. Bolboceanu. Expresia plastică spontană elaborată la limita dintre materie și spirit a lui V. Moșanu. Rigoarea vizuală ca nouă sensibilitate, tatonarea dimensiunii metafizice a obiectului plurivalent neunivoc al lui Iu. Platon.

Poetica explorare figurativă de o profundă gravitate cromatică a lui V. Hristov și în sfârșit aplecarea subsemnatului către arhitate, către haosul inițiat care mi-a controlat o bună perioadă demersul meu pictural.”

Tudor Zbârnea

„Tudor Zbârnea aparține familiei spiritelor la care «viața e visul sufletului meu», iar sufletul unui «homo carpaticus» coboară din panteonul solilor trimiși de tragicii geți la Zalmoxis. Pictura lui Zbârnea este o coborâre pe lanțul genetic de aur, treaptă cu treaptă la tezaur, o introspecție în eu luat ca arheu; este o retroviziune, direct proporțională cu profunzimea coborârii la origini. Ne gândim la originile umanului, nu «pro domo», nu neapărat și exclusiv național, ci ca aspirație la dimensiunea universalului.”

Petre Popescu-Gogan

„Tudor Zbârnea este atât de manifest melancolic, încât trimite gândul la un pământ oropsit. Excepțional meseriaș, cu un impresionant arsenal de mijloace tehnice la îndemână, el își poate îngădui glosarea melancoliei de la abandonul în leneșă visare până la tristețea cea mai agresivă. Scene cu aer biblic, peisaje de dincolo de timp, siluete vag fantomatice - toate acestea încheagă un univers inconfundabil, o

lume greu de uitat. Catifelarea sobră a planurilor, din care răzbat pete sonore de verde, brun, albastru, pare a fi marca distinctivă a acestui pictor trist și serios.”

Val Gheorghiu

PUBLICISTICĂ

Epitete cromatice

Chișinăul a fost și rămâne să fie deocamdată urbea unde se concentrează cele mai multe evenimente din câte se întâmplă în republica noastră. Printre ele sunt și spectacolele, și diferitele discuții, și expozițiile de artă plastică... Se întâmplă, însă, că pânzele lui Tudor Zbârnea, deși expuse aici, în capitala noastră, i-a avut (și continuă să-i aibă) drept vizitatori și admiratori în fond pe părinții noștri, ajunși pe la oraș mai mult grație unei insistențe, unei consultații a medicilor de prin raioane, de prin sate, decât dintr-o posibilă inițiativă proprie. Ca să nu credeți totuși că șede undeva într-un spital un cineva și le recomandă pacienților să vină la Chișinău și să-și treacă privirile peste lucrările lui Zbârnea, concretizăm că e vorba de cele mai obișnuite în cazurile mai puțin obișnuite îndreptări la Spitalul republican. Iar aici, ca să vezi, lucrează un medic-șef pre nume Timofei V. Moșneaga, care pe lângă toate celelalte de câte are nevoie o astfel de instituție, găsește timp și pentru expoziții de pictură. I-am mai spune un fel de vitamine care nu sunt pentru a spori pofta de mâncare sau pentru a întări oasele, ci pentru a face mai pronunțată pofta noastră de viață, de a ni se face mai dragă ziua de mâine. Îi facem însă pe coautori ai acestei frumoase și necesare (de ce nu?) invenții și pe pictorii care și-au adus lucrările încoace, printre care e și acest Tudor Zbârnea cu „Ceața dimineții” ca o bucată de cer coborâtă în sat, cu „Dimineața după ploaie” care spală aerul dintre apă și ciură, dintre apă și casă. Artistul face portrete și peisaje, primele inserând, însă, și portrete ale casei, ale satului, ale unui obiect chiar, care nu e nici pe departe pur și simplu ceva neînsușit, dar care are o respirație a sa, una cromatică, și o expresie surprinsă în ramele secunde, precum ai surprinde privirea sau rostirea cuvântului. De ce le alege Tudor Zbârnea și de ce le numește portrete? Poate grație aceluiași preponderente condiții ce și le vrea – de a nu-i poza lucrurile, de a le

avea sincere, descoperite, cu pânza aerului de sărbătoare trasă de pe față. Probabil, dintr-aceeași împotrivire regizării secunde procedează autorul și la ciclul de portrete ale pacienților de la spitalul de psihiatrie. Dedesubtul culorilor e traversat de recele inconștientului și sloboade așchii de lipsă totală sau parțială a unei participări în general. E motivul din care nu ar trebui să căutăm expresii ale fețelor sau încolțiri de gând. Am putea spune, desigur, că nu e tocmai potrivit, locul acestor lucrări într-o instituție în care se votează unanim pentru sănătate, dar de ce să nu creăm în felul acesta un aer de superioritate a tuturor față de ceea ce mai există în lumea posibilului? Mai ales, că o ultimă și definitorie tabletă pentru însănătoșirea speranței ar fi acuarelele lui Tudor Zbârnea, cumiști și răcoritoare, cu o treptată suprapunere a culorilor, adică fără margini, fără strict determinatele hotare ale galbenului, albastrului, oranjului etc., etc. Tocmai acestea, credem, sunt acele epitete cromatice ale pictorului citite cu ușurință, fără a aplica teorii și scheme ultramoderne.

Vorbim aici și de „La marginea satului”, și de „Seară danubiană”, de acuarelă în general, care, așa cum susține Zbârnea, este mai degrabă „o scrisoare de dragoste care nu se supune redactării”. Ca o lacrimă care nu poate fi plânsă de două, de trei, de repetate ori.

Constantin OLTEANU,
Tinerimea Moldovei, 1987, 11 febr.

Marile bucurii simple

...Pot foarte bine, atât în viață, cât și în pictură, să mă lipsesc de bunul Dumnezeu, dar nu pot, eu cel ce mă zbat în suferință, să mă lipsesc de ceva cu mult mai mare decât mine și care este însăși viața mea – PUTEREA DE CREAȚIE.

Van Gogh

Aproape incredibil că undeva, într-un spațiu închis, pe o bucată de pânză, în micul nostru Chișinău, am admirat niște chipuri de țărani care erau cei ai lui Sadoveanu. De ce zic incredibil? Pentru că sunt prizoniera timpului și trecând pe străzi – și oameni, și fraze, și culori, și vestimentație, și gesturi – toate, dar absolut toate, îmi amintesc că suntem la finele secolului XX.

La finele secolului XX, pe 12 iunie, pictorul Tudor Zbârnea îmi făcu următoarea confesiune: „Eu rămân un spirit de țăran. Numai la 25 de ani am început să descopăr niște lucruri. Îmi plac dealurile. Casele. Pământul. Acoperișurile. Și pictez Oameni”.

Am privit tablourile ce reprezentau, de fapt, acea lume umană, plină de farmec, subiecte în care-și găsește expresia spiritul său de țăran și cea mai profundă emoție de viață – Omul.

Omul, zicerea lui Van Gogh, este mai interesant decât tot restul, dar și cel mai anevoios de pictat.

Oamenii pictorului Tudor Zbârnea sunt inconfundabili pentru că vin, vorba artistului, „dintr-o tristețe a mea”. Și dacă majoritatea pictorilor de la noi pictează oameni, educând și-n privitor o afecțiune pentru un asemenea stil, diferențele între artiști sunt poate nu atât în culoare, cât în senzorial, afect sau mental.

Similar și ecoul în privitor – potrivit educației și inteligenței sale.

Poate fi incomplet acest crochiu de iunie dacă nu voi spune oamenilor că pictura lui Tudor Zbârnea, tablourile lui au cucerit în sensul real al cuvântului publicul din Italia. Acolo și numai acolo, înțelegi ce înseamnă să fie lipsă MEDIUL ARTISTIC, care facilitează puterea creației, dar și te situează pe o treaptă a scării valorilor.

Țăranii lui Sadoveanu, de ce sunt așa cum sunt, încât i-am ridicat la grad de simbol? Mă întreb, admirând chipurile lor pictate pe pânzele lui Tudor. Italienii din provincia Mesina au explicat simplu acest fenomen: de unde vine frumoasa pictură a lui Zbârnea?

- Faptul că arta nu v-a adus și nu vă aduce încă satisfacție materială, voi rămâneți arhaici, departe de civilizație și faceți o pictură frumoasă. Plină. O pictură după care tânjește lumea civilizată, adică porniți de la origini.

Și mie mi-e dor de țăranii lui Sadoveanu, pentru că nu-i mai găsesc nicăieri. Și mi-a fost drag să-l admir pe Tudor Zbârnea încercând să surprindă marile bucurii simple ale eternului omenesc. Numai că Tudor, deși nu este din zodia Balanței, modest din fire, mă avertiză: - „Nu am avut niciodată sentimentul satisfacției. După ce realizez ceva, adică privind-mi tablourile dintr-o parte, înțeleg că vreau mai mult...”.

...Încetișor închisei ușa atelierului. Fără să-i spulber neîncrederea, intuind că a pornit-o din temelie – Pământ, Oameni, Baștină. Adică de la înțelegerea celor ce vor dăinui cât lumea.

Antonina SÂRBU,
Moldova suverană, 1991, 20 iun.

Un plastician de formație nouă

Creația lui Tudor Zbârnea, deși cunoscută publicului contemporan, nu e suficient popularizată. La fel ca și cea a altor plasticieni de formație nouă. Începând cu anul 1984, participă la expozițiile republicane și la cele de peste hotare și la toate saloanele republicane de toamnă și primăvară. La recenta „Autumnală” s-a prezentat cu lucrarea, intitulată laconic, „Mume”. Pânza captivează prin enigma chipurilor și a coloritului ce predispun spre meditație.

De fapt, calificativul „enigmatic” poate fi atribuit întregii opere a autorului. Aceasta pare a fi maniera sa personală, modalitatea sa de reflectare a senzațiilor vizuale, forma de materializare a viziunilor conceptuale.

E un spiritualism simbolist, exprimat printr-o gamă cromatică de invenție proprie, un pronunțat dezinteres pentru subiect și claritate, însă cu o viabilă tendință spre desăvârșire.

În cele mai multe lucrări nuanțează gradațiile preferate pentru a obține decorativitatea plină de farmec și taină. Conștient nu precizează conturul figurilor și al obiectelor, definind indefinitatea, construind totul prin intermediul culorii; conștient își alege motivele aproape imuabile.

Încântat de opera măștrilor universali, de cea a plasticienilor clasici români Ștefan Luchian, Nicolae Tonitza, Theodor Pallady, Gheorghe Patrașcu, precum și de universalitatea maestrului Mihai Greu – încântă la rândul-i privitorul cu o creație pură, necontaminată de influențe străine și banale.

Înspirat de eposul folcloric și istoria străveche, evocă în pânzele sale momente dramatice și ritualuri, cărora enigma și fabulosul le conferă o pregnantă notă poetică.

Ne referim, întâi de toate, la pânzele „Dans arhaic”, „Pastorală”, „Vatră”, „Rapsozii”, care alcătuiesc, convențional, ciclul de motive retro, generat de o nepuizabilă dorință de reînviere a tradiționalului în forme plastice moderne, lucrate într-o paletă pastelată ce amintește coloritul catifelat al vechilor icoane, al țesăturilor și broderiilor românești, decolorate de timp, al fragmentelor de picturi murale fade, aflate în proces de restaurare și restituire.

Un serial aparte e consacrat femeii. Chipuri anonime, pe alocuri suprastilizate, pline de vrajă mirifică... Ane, Marii, Magdalene. Ele

... docile, plăpânde, ușoare, pictate cu o deosebită afecțiune de autor, pe fundaluri armonioase sau contrastante. Pânzele „Două personaje”, „Femei”, „Mume”, „Graiul tăcerii”, „Familie” formează nucleul creației pictorului Zbârnea.

Este distinctă și pasiunea plasticianului pentru chipuri concrete, cum sunt cele ale lui Eminescu și Mateevici, tratate într-o evidentă formă mistico-simbolistă. Același misticism palpită și în serialul de factură filozofică în care se înscriu, fără echivoc, pânzele „Rătăcirii”, „Povară”, „Dor de negru”, „Confesiune cu îngerul păzitor”, „Peisaj”, „Spațiu” ș.a.

Această ascensiune neafășată, lentă, dar fermă a plasticianului Tudor Zbârnea va atinge, indiscutabil, perfecțiunea râvnită în multiplul diapazon tematic deja consolidat.

Larisa GULEA,
Literatura și arta, 1992, 24 dec.

Un remarcabil pictor din Basarabia: Tudor Zbârnea

Expozițiile artiștilor plastici din Chișinău la București și în galeriile importante din țară trebuie întocmite cu mare chibzuință, întrucât ierarhiile statuate vreme de decenii de funcționarii sovietici ai culturii nu mai interesează, iar tinerii de talent n-au aflat încă timpul prielnic unei veritabile structurări stilistice. Am cunoscut, anul trecut, mai multe ateliere – câteva ale meșterilor vârstnici, ale notorietăților picturii moldave, câteva ale generației medii – și în toate m-a izbit o anume improprietate a metodei. Ca și cum artiștii ar fi luptat să scape de o învățătură, neștiind ce învățătură nouă să înceapă. Cine a văzut expoziții de artă contemporană din republicile imperiale ruse a simțit, când n-a știut s-o și definească, diferența dintre orientarea occidentală (sesizabilă în România chiar și în anii dintâi ai „realismului socialist”) și aceea a Academiei de arte frumoase din Moscova. Adevărul curat e că dincoace de Prut pictorii colorează, iar dincolo vopsesc. Observația poate să le pară unora temerară, dacă nu cumva și ireverențioasă. Când vrem să despărțim repede și cum trebuie apele, suntem obligați să procedăm cu fermitate. Susțin că o manifestare „reprezentativă” pentru arta plastică din Moldova soră ar fi un lucru artistic deconcertant: creația basarabenilor e altceva și are să ni se înfățișeze drept altceva, dacă

nu vom ști să chemăm la București, pictorii, sculptorii ori graficienii deschiși la lecțiile de culoare, de desen și de construcție a formei ale Europei.

O invitație inspirată îi adresează Biblioteca „Mihail Sadoveanu” lui Tudor Zbârnea, absolvent din 1981 al Școlii de Arte „I. E. Repin” din Chișinău. Tudor Zbârnea e un colorist instruit, un peisajist foarte elaborat și, în câteva portrete, un delicat analist de tandreți feminine în genul cultivat cândva de Paul Miracovici. Cu o altă selecție, în lipsa a opt-nouă pânze împăstăte și, la drept vorbind, vopsite, concepute parcă de o altă minte și lucrăte de o altă mână, n-am fi bănuir că Tudor Zbârnea nu-i unul din cei mai buni pictori ai ultimelor promoții de la belle-artele bucureștene.

Compozițiile lui Tudor Zbârnea sunt marcate de reverie, de sentimentul împăcării cu sine și cu natura. Astfel de imagini permit poeților și comentatorilor înclinați să confunde țelurile picturii cu ale liricii aprecieri pe cât de entuziaste, pe atât de neadecvate. În catalogul expoziției se spune că pictorul „e un cântăreț al izolării, al stărilor de meditație...” Nu e treaba picturii să cânte și nu realizez cum poate fi clamată izolarea. E aici prejudecata lirismului funciar al artistului din Moldova Mare. Tudor Zbârnea nu a inventat acest mod de a picta și portrete, ci doar l-a adus la caracter, la o nouă expresivitate.

Când va avea puterea să renunțe la elementul narativ și la o seamă de procedee de tot naive – dar foarte agreate de basarabenii care vor să pară mai emancipați decât sunt – Tudor Zbârnea va deveni un nume în întreaga Românie.

Tudor OCTAVIAN,
Libertatea, 1992, № 67

Contopirea amintirilor cu visul sau câteva cuvinte bune – și binemeritate – despre creația lui Tudor Zbârnea

Dispoziția elegiacă a lucrărilor lui Tudor Zbârnea, pictor basarabean, transferă imaginația spectatorului în universul unor imagini îndreptate de evenimentele furtunoasei contemporanietăți, în lumea unor amintiri nespuse până la capăt, a unor vise nelimpezite. Chipurile născute de sfera

subconștientă a gândirii lui artistice, în care se contopesc amintirea și visul, sunt condiționate de nostalgiile artistului după mediul spiritual pierdut, acel mediu unde a crescut el, un fiu de țărani. Totodată, necesitatea armonizării stării sufletești instabile îi sugerează pictorului să pună la temelia artei sale criterii etice și estetice stabilite secole de-a rândul.

Caracterul poetic al picturii lui Tudor Zbârnea, reperle sale în moștenirea artistică s-au format sub influența căutărilor de creație ale maestrului Mihai Greu, în urma comunicării cu curiosul pictor Dimitrie Peicev, un colorist de excepție. Poate și din teamă de a nu imita pe cei care-i admiră, tânărul artist a tins mereu spre o manifestare maxim sinceră, mizând, la soluționarea sarcinilor plastice pe simțul estetic, pe intuiție. Chiar în primele lui lucrări în ulei, de la mijlocul anilor '80 (a debutat ca ilustrator de cărți) se fac simțite particularitățile individuale ale lumii: artistul, un contemplator melancolic, percepe viața tihnită a unei margini de sat în contrast cu veșnica stihie a naturii (peisajele de la Doina). Calea spre sinteza artistică este în opera lui Tudor Zbârnea inseparabilă de necesitatea de a-și proiecta dispoziția pe un motiv pământesc. În pânzele de la începutul anilor '90 casele bătrânești tânjesc aidoma unor ființe vii și par fantomatice, parcă se topesc în aerul fosforescent.

Compozițiile cu figuri, cu un diapazon tematic nu prea larg, recrează mai ales episoade din viața de toate zilele bine cunoscute pictorului încă din copilărie. Relativ comune, dar nu efemere, curățate de memorie de amănunte întâmplătoare sau de prisos, ele sunt convingătoare din punct de vedere psihologic și logice în esența lor tradițională, aproape ritualice („Mestecatul mămăligii”, „Cina”, „Leagănul”). Subiectul nu este dezvoltat, căci scopul principal al autorului este starea emoțională generală, creată de ritmurile formelor laconice, de tremurul substanței plastice îmbinate cu arhitectura precisă a suprafețelor mari de culori. Rânduirea melodică a compozițiilor apare cu o simplitate impresionantă ca mișcarea unui suflet sensibil amintind de ritmurile artiștilor din popor, care adeseori devin personaje ale tablourilor („Muzicantul”, variațiunile pe tema „Lăutari”, „O tristă vioară” ș.a.).

Tudor Zbârnea nu este dispus să forțeze expresia picturală, evită contrastele țipătoare, dând preferință asonanțelor cromatice înăbușite – atât în motivele triste („Așteptare”, „Țara tăcerii”, „Femeile pământului”), cât și în puținele motive mai vesele („Hora miresei”, „Situații” etc.).

Culoarea lui preferată – galbenul auriu – este un leitmotiv cromatic în mai multe lucrări, începând cu tabloul consacrat memoriei lui Eminescu („Mai am un singur dor”, 1986-1988). Variată cu măiestrie, această culoare strălucește și păleşte, face legătura cu alte culori, absorbind nuanțele lor și transmițând nuanțe ale dispoziției („Melancolie”, „Familie”, „Tristețe”). Un bogat conținut metaforic dobândesc și tonurile alb-gri („Mamei”), și cele negru-maronii („Miorița”).

Plătind tribut, în unele lucrări, efectelor de factură a picturii, Tudor Zbârnea nu le subordonează caracteristicii materiale a obiectelor zugrăvite, - aceasta se află în contradicție cu concepția sa artistică. Creațiilor din ultimii ani le este proprie o manieră degajată a picturii cu tușe mari, alungite, care lunecă domol pe suprafața pânzei. Dematerializarea obiectelor corespunde esenței poetice a chipurilor-fantome.

Soluționarea problemelor expresivității plastice a devenit pentru pictorul Tudor Zbârnea o modalitate de a pătrunde în adâncurile sufletului și astfel – de a pătrunde în mentalitatea poporului său, de a percepe valorile spirituale netrecătoare ale vieții. Rezonanța minoră a tablourilor sale nu exclude iluminările, speranțele, capabile să evoce catarsisul și în contextul întregii lui creații capătă un sens umanist, plin de încredere în viață.

Ludmila TOMA,
 Glasul națiunii, 1993, № 42

Enigma simbolului: Tudor Zbârnea între Rembrandt și Mihai Greuc

Așadar, am ajuns la tema simbolului. Enigma simbolului o poartă în suflet fiecare dintre noi, dacă ne ghândim la misterul codului genetic. De ce, dar, noi interpretăm „în mod naturalist” această noțiune?

Pentru pictorul Tudor Zbârnea simbolul nu este o analogie directă dintre obiect și formă, suprafață și spațiu, temă și trăire. Pânzele sale picturale ar putea fi reunite într-un ciclu „al melancoliei”, generată de tânga după zeii păgâno-creștini, care împacă cerul și pământul, geneza și „păcatul” creării unei opere de artă. Fulgurațiile „semnelor” lunare sunt concretizate prin forța brutală a solului, care este soclul original pentru

lăcașul omului. Astfel, posibil, pentru pictor se îngemânează la modul neobișnuit sufletul și materia, gândul și sentimentul. Nu întâmplător Tudor Zbârnea tinde să dematerializeze spațiul.

În aderența sa la tradiție, pictorul apelează la pictura clasicilor universali și din țară (Rembrandt, Bonnare, Ștefan Luchian, Mihai Greuc) și de fiecare dată are ezitări în ceea ce privește pânzele pictate de el. „În pictură nimic nu trebuie să se întâmple pe cale forțată”, - consideră dumnealui. Și el procedează astfel: trăiește la modul onest propria cale de creație, căci în artă „un tablou se constituie în mai multe pânze”. Posibil că această maturitate nu e o definiție a vârstei, ci un spirit mesianic pentru el însuși.

Iurie Platon e cel mai tânăr pictor participant la expoziție. E energetic, știe ce vrea. El interpretează termenul „simbol” ca o iconografie a reprezentărilor oamenilor vechi: fereastra ca o intrare și ieșire, copacul la el nu e copac, ci lemn, naturile statice nu sunt, pur și simplu, plasate în spațiu, ci poartă fiecare un semn aparte.

Am avut impresia că asupra imaginației pictorului exercită mare influență chipul femeii, dar nu al unei femei concrete, ci al uneia care marchează începutul original, fapt ce nicidecum nu exclude admirația autorului în fața feminității și a misterului ei. Revenind la momentul stilului european, trebuie să menționăm că pictorii noștri tind spre un anume gen de aristocratism, spre un anumit rafinament al „expunerii”, atât a programului autorului, cât și al manierei de a picta. Anume din această categorie de artiști plastici face parte interlocutorul meu Dumitru Bolboceanu. El conține pânzele sale ca pe niște imagini decorative pentru interior, ceea ce, bineînțeles, nu înseamnă o negare în creație a crezului în ideile spirituale. Dumitru Bolboceanu nu renunță la „literatură”, numai că ea e de altă natură, nu e construită pe subiect. Pictorul surprinde transformarea lumii, culorii, ritmului desenului. Îmi place pictorul acesta, subtil și delicat, care gândește și creează universul potrivit chipului și asemănării cu demnitatea și onoarea sa de cetățean al lumii.

Să vorbim acum de interacțiuni și interferențe. Ele nu depind de pictor, ci de faptul că universul nostru este multilateral, chiar și cel creat de noi. La Vasile Moșanu faptul acesta își află expresie în tendința nu spre osmoza picturii camerale și a coralului translucid, ci în subtilitatea pătrunderii în taina cea mai sfântă a artei, la care concurează elementul natural și cel al creației.

Deci, ce am câștigat și ce am pierdut? Putem vorbi de acel fir subțire ce-i unește pe oameni cu timpul lor, deci și valorile spirituale nu sunt pierdute. Noi tindem nu numai să simțim, să gândim, dar și să creăm la modul frumos. În sfârșit începem să fim conștienți de rolul nu numai al unui singur pictor, ci, dacă vreți, al unei confrerii picturale. Și nu contează că în asemenea situație pictorul îl trezește pe critic, pe cercetătorul în arte, să fie mai atent și mai onest în acțiunile sale.

Oamenii de afaceri urmează să se ocupe în mod serios de sfera intelectuală-spirituală a culturii (cum face, spre exemplu, galeria „Elita” sponsor al corporației financiar-industriale „G.D.G.” și editor Anatol Vidrașcu).

Noi avem multe surogate și în sfera businessului, și în sfera vieții spirituale, dar trebuie să avem grijă noi înșine de puritatea lor.

Valentina BOBKOVA,
Curierul de seară, 1993, 3 mart.

„Confesiuni” – Tudor Zbârnea

Vizitatorului care zăbovește pentru o clipă, în sala „Victoria” din Iași, opera pictorului Tudor Zbârnea îi va sugera un ansamblu de imagini, frumos colorate și neprecise, ce apar, constant, în visele noastre. Desigur, fiecare pictor își alege stilul și maniera plastică ce i se potrivește și îl exprimă cel mai bine.

Născut la Nisporeni, Republica Moldova, în 1955, Tudor Zbârnea, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, s-a integrat mediului trepidant al capitalei și s-a înscris activ în viața artistico-plastică, debutând în 1984, în cadrul Expoziției Republicane de Arte Plastice, Chișinău. Din acest an participă la manifestările expoziționale de grup, anuale și republicane și la cele de peste hotare.

Universul său pictural se subsumează, ca alegere desigur, tradiției artelor vizuale specifice Basarabiei, dar, stilistic și conceptual, el aduce o notă de modernitate a imaginii – simbioză între structurile compoziționale ale maestrului Mihai Greu și magia comunicării prin culoare, specifică lui Dimitrie Peicev, un excepțional colorist. Această rezultantă îl ajută pe artist în transpunerea plastică a cuvintelor nerostite, cuvinte ce poartă taina unei copilării îndepărtate, prea timpuriu, de

lumea satului de obârșie („Nisporeni”). De aici, provine o oarecare neadaptare la mediul urban de care nu mai poate scăpa. Așadar, compozițiile sale au ca subiect viața rurală cu obiceiurile și datinile, bucuriile și suferințele ei („Copilărie”, „Mume”, „Lăutarii”).

Picturalitatea excesivă, specifică artistului Tudor Zbârnea, duce la eliminarea narațiunii plastice (concretețea imaginii), chiar dacă figurația personajelor e prezentă („Dialog”). „Pastorală I” e singurul tablou în care drama singurătății e sugerată de sobrietatea dominantei de negru-verde, și doar „Pastorală II” readuce unda lirică a poeziei rustice prin nuanțe luminoase, ușor aurite, și verde, și orange. Se prea poate că artistul, Tudor Zbârnea, să-și ducă cu greu crucea vieții asemenea unui pelerin („Pribeagul”), căci el poartă, obsedant, imaginea troiței, spălate de ploii și înnegrită de necredința vremurilor, rămasă la marginea satului copilăriei, imagine-simbol ce poate semnifica și o pioasă amintire a zugravilor bisericești („Cântare maestrului anonim”).

La ieșirea din sala de expoziție, același vizitator va descoperi că marja de frumusețe sufletească și de virtuozitate tehnică, a artistului Tudor Zbârnea, o constituie acuarela. Frumusețea acestor lucrări e dată de procedeul original al monotipiei pe suport gras, ce permite o stare de pictural-palemsest (picturi murale, vetuste) – „Familia”, „Părinții”. Păcat că artistul uzitează sporadic de această tehnică, căci adevăratul filon de aur al comunicării sale vizuale îl constituie sinceritatea acuarelei.

Petru BICER,
Evenimentul, 1994, 10 nov.

**„Mi se pare impropriu să spui unei jumătăți de provincie
– și aceea ciopârțită – Țară”, ne-a declarat pictorul
basarabean Tudor Zbârnea, director în Ministerul Culturii
și Cultelor din Republica Moldova**

Artistul Tudor Zbârnea, care îndeplinește funcția de director al Direcției patrimoniu cultural și artelor plastice a Ministerului Culturii și Cultelor din Republica Moldova, s-a aflat cu doi ani în urmă, la București cu o interesantă și expresivă expoziție de pictură. Plasticianul basarabean a revenit în aceste zile la București pentru a lua parte la o reuniune dedicată păstrării și restaurării operelor de artă și vestigiilor

cultural-istorice. Discuția pe care am purtat-o, consemnată, în exclusivitate, pentru săptămânalul „Românul”, s-a desfășurat în jurul „Hărții care ne doare”, Basarabia făcând parte din această hartă.

- Și pe noi ne doare că harta României a fost ruptă, sfărțecată, că Țara noastră mamă nu mai arată așa cum arăta atunci când a fost înfăptuit actul Unirii din 1918, săvârșit după milenii de lupte și de așteptări. Ne doare faptul că mărețul act înfăptuit prin voința tuturor românilor a fost pângărit printr-un pact nedrept, abuziv. Acest pact semnat de Ribbentrop și Molotov, din ordinele lui Hitler și Stalin, a fost abolit, dar revenirea țării în granițele ei normale, reîntregirea neamului românesc nu s-au putut rezolva. Ne doare și mai mult faptul că au fost pierdute unele momente favorabile ale reunirii, că n-au fost și nu pot fi șterse urmele dezbinării. Cum știți, la noi, la Chișinău, dezghețul s-a produs în 1989. În fruntea evenimentelor renașterii naționale s-au aflat intelectualii, cu deosebire scriitorii. N-am putut sta deoparte și ne-am alăturat și noi, plasticienii. Tricolorul românesc a fost purtat prin toate piețele de artistul plastic Calistru. În vremurile de atunci ca și în cele de acum, care sunt mult mai grele, mai complicate, trebuia și trebuie să asigurăm un echilibru politic și social.

- *Tricolorul românesc de care vorbiți și care ne este drag și scump a fost considerat, la un moment dat de generalul Lebed, „drapelul lui Antonescu, al fasciștilor români”. Acum am aflat că se pune în discuție schimbarea lui.*

- Generalul Lebed reprezintă Rusia și vorbește de pe poziția forței imperiale. Prin afirmația sa nesăbuită, ce ne-a jignit grav. Dacă ar fi vizitat muzeele din Țară și ar fi cunoscut istoria poporului român, n-ar mai fi debitat o asemenea enormitate. Ar trebui să știe că ființa vie a poporului român, pe câmpurile de bătălie, și-a păstrat întreaga tărie apărând cu sfințenie pământul său și tricolorul. Cât privește schimbarea tricolorului acum, ar fi un act nesăbuit.

- *Care este starea actuală a intelectualilor din Basarabia?*

- Destul de delicată. Suportăm o stare de pesimism, generat de criza economică, de trecerea la economia de piață. În acest context suferă și cultura, și arta. Există o stare de nemulțumire. În ce ne privește pe noi, plasticienii, ne confruntăm cu lipsa de materiale, care au devenit extrem de scumpe, ca și chirii atelierelor. Ne dăm seama că trebuie să luptăm mult cu noi și cu cei ce ne conduc pentru a pune capăt debusolării care este tot mai evidentă.

- După vizita pe care a făcut-o domnul Snegur la București și în alte localități din dreapta Prutului, nutreți speranța că se vor rezolva multe dintre problemele care vizează apropierea noastră, a românilor despărțiți de Prut.

- Nutream într-adevăr speranța că reunirea se apropie, mai ales după ce domnul Snegur a îngenuncheat la Putna, în fața mormântului marelui voievod Ștefan și a declarat că nu-i român acela care n-a ajuns să vadă Putna. Pe parcurs însă și-a schimbat punctele de vedere. Se vede treaba că C. S. I., imperiul, sunt mai puternice și încearcă să ne țină sub cizmă în continuare.

- Și totuși ce credeți că ar trebui să se întreprindă pentru reintegrarea culturii din Basarabia în circuitul românesc? Și invers?

- Am fost bucuroși când ne-am întors cu fața spre casa noastră, spre mama noastră. Eram siguri că vor interveni multe schimbări, dar...

- Dar?

- Nu disperăm. Avem răbdare. În primul rând, eu cred că tot ceea ce se organizează la București și nu numai, pe tărâmul artei și culturii, ar trebui să înglobeze și artă și cultură din Basarabia. De la aceste manifestări n-ar trebui să lipsim pentru că noi ne considerăm în cadrul Țării. Mi se pare impropriu să spui unei jumătăți de provincie – și aceea ciopârțită și la nord și la sud – Țară. Pentru mine Țară este România. În al doilea rând, acolo unde se prezintă cultura și arta națională peste hotare, este imperios necesar să fim prezenți și noi în cadrul României. Nu trebuie să fim marginalizați, pentru că, cel puțin la obiceiuri, cultură și limbă, suntem parte integrantă a României. Spațiul spiritual basarabean nu se poate dezvolta aparte, ci numai în cadrul spațiului românesc în care cultura s-a format de-a lungul mileniilor. Cu toată intervenția brutală a administrației rusești pentru deznaționalizare, mediul cultural nu a putut fi distrus. Frontierele politice, impuse cu forța, nu ne-au putut distruge spiritual. Ne-am păstrat ființa datorită limbii, culturii, portului, obiceiurilor... Cred într-o evoluție pozitivă a culturii românești.

- *Expresia indescifrabilă a figurilor din tablourile dv. lasă loc oricărei interpretări. Într-un tablou de-al dv. l-am descoperit pe Eminescu tânăr, iar în altul pe Mateevici...*

- În tabloul „Iar când voi fi pământ” nu este poetul, este ceea ce am simțit eu pentru Eminescu. În ceea ce-l privește pe Mateevici, este un simbol al românismului, al limbii „vechilor cazanii / care-o plâng și care-o cântă / Pe la vatra lor țărani”... Știați că a fost o vreme când

nu mai aveam voie să ne vorbim limba. Aceasta se cânta în puținele biserici care mai rămăseseră, pentru că cele mai multe se transformaseră în muzee de ateism sau în depozite.

- *Cum ați primit aderarea Republicii Moldova la C. S. I.?*

- Aderarea la C. S. I. ? Cu profunde regrete și cu teamă că ne întorcem de unde am plecat. Ar fi păcat. Ne apasă o tristețe și pentru că prin acest act ne îndepărtăm de Țara-mamă și că această îndepărtare vine chiar de la noi, românii. În acest proces cel mai mult au de suferit intelectualii, mai ales cei de vază. În ceea ce-i privește pe țărani, aceștia sunt de o adâncă și rară cumințenie și duiosie și își văd de treburile lor. În pacea lăuntrică, în echilibrul lor, caut și găsesc ritmurile pe care încerc să le așez pe pânze.

Lazăr BĂCIUCU,
Românul, 1994, 13-19 iun.

Tudor Zbârnea: expoziție personală la Sala „Victoria”

Tudor Zbârnea, pictor venit din Moldova de dincolo de Prut, expune pentru prima dată la Iași pictură și grafică la sala „Victoria”, în organizarea Muzeului de artă. Artistul basarabean a deschis două expoziții personale la București în 1992 și la Piatra Neamț în 1994, lucrările expuse bucurându-se de aprecierea publicului. Expoziția de față formează o densă selecție de imagini surprinzând prin ordonarea compozițională și cromatică, de o consecventă rigoare a materiei picturale.

Artistul are o viziune estetică a realității moldave, paleta este strunită și ordinea suprafețelor construite sunt supuse unui meșteșug pe măsură, natura fiind aureolată de farmecul misterului. Apa, Cerul, vegetația funcționează doar ca pretexte în compozițiile cromatice de un mare rafinament, ce etalează o înțelegere profundă a locurilor de o tulburătoare consistență a geologicului.

Starea geologică din construcțiile riguroase, culoarea susținută în pământuri și ocuri prețioase, îndelung prelucrate, sporesc tăcuta poezie a tablourilor lui Tudor Zbârnea. Strălucite de aurul luminii stinse și difuze tonalități amintind de meșteșugul aurarilor sau arămarilor răzlesc prin forme atât în peisaj, portret sau compoziție.

Culoarea este modelată savant, închipuind vegetații ciudate, mineralizate ori păstrează ființa tomnatică, înviorată în portret de câte o pată mai veselă de culoare, discret ascunsă de privire. Tablourile mărturisesc trecerea lui Tudor Zbârnea prin școala maestrului Mihai Greco, „matierist” de forță, de asemenea preocupat de geneză, de sedimentarea continuă, lentă, de mineralizare în final.

Personajele regizate de pictor trăiesc sub imperiul unui cataclism planetar, o sfâșietoare tristețe se infiltrează din interior spre real.

Pictorul este un spirit laborios; ilustrând parcă un cunoscut adagiu baudelaire-ian: „cu cât materia este în aparență pozitivă și solidă, cu atât lucrarea imaginației este subtilă și laborioasă”. Realul este solul în care se împlântă nu doar artistul, ci și metafora picturii lui.

Lumina propusă de artist lucrurilor vine în amintirea faptului că lumea a fost odată lumină...

Pământul primitiv, creator al teluricului e sălaș și al imperiului stihial, materie primă a facerii și prefacerii formelor. Personajele lui Tudor Zbârnea par a fi născute în sânul pământului, de la homo la humus nu este decât un pas. Uleiul catifelat al lui Zbârnea este frecvent acoperit de glasiuri de o finețe meningeală.

Spațiul și timpul, materia și energia, configurează durata unor posibile trăiri în care omul își găsește rostul în închegarea vremii și modelarea ei. Grafica colorată se impune în prospețime, un exercițiu util ce conturează personalitatea artistului. Un destin, o evoluție fericită fac din succes o împlinire de o clipă. Bun venit, Tudore!

Traian MOCANU,
Forum cultural, 1994

Amintirea luminii dintru început

În preajma sărbătorilor de iarnă la Galeriile 3/4 ale Teatrului Național din București a fost deschisă o importantă expoziție a talentatului pictor Tudor Zbârnea din Chișinău, care de mai mult timp e bine cunoscut vieții culturale și bucureștene. Nu-i vorbă, dumnealui a mai expus în această sală, în expoziții de grup, în saloanele naționale din România, iar ultima prezentare în fața exigentului public bucureștean cuprinde o selecție din lucrările sale din ultimii patru ani.

Pentru cititorul neavizat vom menționa că Tudor Zbârnea a absolvit în 1981 Școala Republicană de Arte Plastice „I. E. Repin” din Chișinău, e membru al Uniunii Artiștilor Plastici și al grupului „Zece” din Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor zece ani a avut expoziții personale și de grup la Chișinău, București, Botoșani, Piatra Neamț, Iași, Köln (Germania), Capo de Orlando (Italia), Moscova, în Cipru, Finlanda. În anul 1992 i s-a decernat premiul al II-lea la expoziția „Saloanele Moldovei” (Bacău, România).

Operele sale fac parte din colecțiile Muzeului Național de Arte din Chișinău și ale altor muzee din Republica Moldova, România, Turcia, precum și din colecții particulare din țară și străinătate (Australia, Germania, Franța, Italia, SUA, Rusia, Venezuela, Israel).

La deschiderea expoziției au participat cunoscuți pictori, critici de artă din România și o numeroasă delegație din Republica Moldova condusă de dl Mihail Murzac, viceministru al Culturii.

După cum avea să afirme cunoscutul critic de artă, prof. Dan Grigorescu, „pictura lui Tudor Zbârnea aparține în toate detaliile ei cu adevărat tradiției românești”. Și aceasta în pofida faptului că tânărul artist plastic nu a învățat cu vreun maestru al Academiei Române de Arte. Dar se vede că în adâncurile simțirii sale, în adâncurile gândirii lui artistice, aceste gene, aceste canoane ale colorismului românesc s-au tipărit din tată în fiu, din vechime, pentru că Tudor Zbârnea este mai presus de toate un colorist. După cum avea să afirme maestrul în continuare: „opera lui e o pictură clădită cu fermitate, o pictură gândită, o pictură care înnoiește...”

În altă ordine de idei, dl Ion Ungureanu, referindu-se la spusele unui critic de artă, care afirmase că în pictura lui T. Zbârnea „vedem amintirea luminii dintru început”, a ținut să sublinieze că „e o apreciere extraordinar de exactă”. Într-adevăr a fost lumina primordială, după care și-a mai băgat pe ici-colo codița întunericii și noi ne străduim să ne amintim cum era lumina aceea de la început, după cum spunea Eminescu, când toate erau una. Această amintire a luminii dintru început ne aduce aminte și de verdele cum a fost la început. Este amintirea verdelui de la început. Căci atunci era o altă ceață. Era o ceață argintie.

În luarea sa de cuvânt dl Mihail Murzac și-a exprimat recunoștința față de statul român pentru ajutorul acordat la pregătirea specialiștilor pentru Republica Moldova, accentuându-se și faptul că e pentru prima oară când o expoziție atât de mare a unui pictor de la noi e inaugurată la

București, ceea ce este un examen serios atât pentru T. Zbârnea, cât și pentru toți pictorii din Moldova.

Gheorghe BOLOGAN,
Viața satului, 1996, 3 febr.

Ce fel de nostalgie?

La Galeriile Teatrului Național Etaj $\frac{3}{4}$ din București (ARTEXPO), am văzut o expoziție de o aleasă ținută artistică a unui pictor moldovean, Tudor Zbârnea, care își desfășoară activitatea la Chișinău. Pe suprafețe mari (cele mai multe dintre lucrări sunt de acest fel, dezvăluind și valențe decorative, pe lângă mesajul lor de mare altitudine morală și estetică). În care culorile „răzbat” cu discreție, parcă prin „ceață”, catifelate, în tonuri și îngemănări de un rafinament ce se opune permanent spectaculosului și ostentației, pânzele vorbesc cu obstinație despre „nostalgie”, „tristețe” sau rătăcirii”. Aduc în prim-plan personaje din acea „stirpe” rară de simțire (Bacovia) sau diferite chipuri și siluete ce par a căuta îndelung „paradisul pierdut”. Ne revelează, prin ochii sufletului, peisaje moldave ori maramureșene în care lumina, fie „sommolentă”, fie pătrunsă de o puritate originală, dă seama poate despre o armonie de demult apusă. Ne invită în intimitatea unor fruste ritualuri muzicale, unde atmosfera „arhaică” este întreținută de „lăutari” în straie modeste și chipuri de sfinți, supraviețuind parcă sieși unei lumi deposedată de rosturile și de valorile sale morale fundamentale.

În tot acest demers, împătimit de „original”, artistul dovedește o *remarcabilă consecvență și forță lăuntrică*. Ne lasă să descifrăm, în miezul tristeții asumate și nu clamate, o dimensiune metafizică a sentimentului său, izvorât din *frustrări adânci și străvechi*, ce au întunecat însuși destinul acestui neam. Este o expoziție ce „se simte aici, la București, ca la ea acasă” (cum afirmă prestigiosul critic de artă Dan Grigorescu), semn că se integrează perfect tradițiilor de forță ale picturii românești. Este ca „o doină pictată” (cum expresiv o definea omul de teatru Ion Ungureanu), în care „se regălesc și sensibilitatea și durerile românului de dincolo de Prut”. Pentru și prin toate acestea, la cei 40 de ani, Tudor Zbârnea ne-a convins că *este un artist de vârf al Cetății*.

Ion PARHON,
Panoramic, 1996, № 3

Meditații asupra unui vernisaj

S-au scurs aproape cinci ani de la „Autumnala-92”, în cadrul căreia printre multiplele lucrări ale plasticienilor autohtoni am descoperit o pânză întitulată „Mume”, semnată de Tudor Zbârnea. Părăsind sala de expoziții, în imaginație îmi persistau contururile celor câteva chipuri feminine, care cu greu se desprindeau din fundalul pânzei. Enigmaticele figuri, și nu mai puțin, enigmaticul colorit, m-au făcut ca într-o după-amiază a unei duminici de noiembrie târziu să pășesc pragul atelierului sus-numitului autor.

Amabilul și inteligentul Zbârnea, mi-a demonstrat cincisprezece pânze, cele pe care le avea, la acea oră, în atelier. În rezultat, în săptămânalul „Literatura și arta” din 24 decembrie 1992 a fost publicat materialul „Un plastician de formație nouă”. Modesta mea cronică s-a încheiat cu cuvintele: „Această ascensiune neafișată, lentă, dar fermă a plasticianului Tudor Zbârnea va atinge, indiscutabil, perfecțiunea râvnită în multiplul diapazon tematic, deja, consolidat”. Concluzia am făcut-o intuitiv.

La 2 aprilie a. c. (1997) în urma vizionării amplei și integre personale a lui Tudor Zbârnea, am conchis că acele cuvinte din decembrie '92 au fost nu numai intuitive dar, într-un anumit sens, și profetice.

Nu există bucurie mai mare pentru un cronicar, decât acea de a-și vedea autorii preferați ajunși pe propriul drum, stăpâni pe mijloacele de expresie, cu propria alură inconfundabilă.

E greu, e foarte greu să rămâi tu însuși în avalanșa de forme, motive, teme, sugestii etc. Nu e ușor din această abundență să alegi ceea ce e al tău.

Clipe de adevărată revelație am trăit în cele două ore de conversație tăcută cu chipurile și imaginile din pânzele expuse în cadrul personalei prezente, chipuri de bărbați și de femei, peisaje, lucrări de gen cu un profund mesaj filozofico-mistic care predispun spre meditații controversate. Pe cât de majore, pline de viață și de lumină sunt unele, pe atât de „questionable” (e poate termenul cel mai adecvat) sunt altele.

Oricum, vernisajul în cauză e mult mai mult o victorie proprie a plasticianului. E un prilej de satisfacție morală și pentru cei, care, cândva cu riscul de a fi împrășcați cu epitete deloc elogioase de „corifeii” domeniului, au încurajat dezinteresat și sincer talentele care

își făceau drum prin hățîșurile conformismului și tradiționalismului spre originalitate și autenticitate.

Larisa GULEA,
Lanterna magică, 1997, 2 apr.

Движения чуткой души

Выставка произведений Тудора Збырни, открытая в выставочном зале Союза художников Молдовы, знакомит зрителей со сложным миром образов, далеких от событий современной действительности, но волнующих необычным эмоциональным настроением, особой духовностью. Картины интересны и современны решением живописных задач.

Художник чаще проецирует на холст зыбкие воспоминания, не проясненные видения, живущие в его подсознании, реже воплощает непосредственные впечатления – от конкретного человека, обнаженной модели или природного мотива. В любом случае он откровенно, раскованно выражает свое душевное волнение специфическим языком живописи.

Поэтический характер искусства Т. Збырни, его ориентиры в художественном наследии определились под влиянием творчества известного мастера Михаила Греку, в общении с пытливым художником колористического дарования Дмитрием Пейчевым. Опасаясь какого-либо подражания, молодой живописец стремился к предельно искреннему самовыражению, основанному на интуиции.

Уже в первых работах маслом середины 1980 годов (сначала, после окончания Художественного училища в 1981 году, оформлял, иллюстрировал книги) сказываются особенности индивидуального мироощущения автора: меланхолический созерцатель воспринимает размеренную жизнь сельской окраины в контрасте с природной стихией (пейзажи Долны). Воссоздавая бытовые сцены, запомнившиеся ему, крестьянскому сыну, с детства, художник очищает их от случайностей, излишних подробностей. Не развертывает сюжетное действие, но передает общее эмоциональное состояние ритмикой цветочных пятен, трепетностью живописи. Мелодический настрой его композиции возникает с естественной

простотой как движение чуткой души и сродни напевным ритмам народных исполнителей, которые нередко становятся персонажами картин («Музыкант», Вариации на тему «Лэутары»).

Ранние работы Тудора Збырни отличаются приглушенностью цветовых гармоний, созвучных печальным мотивам, протяженностью легко скользящих мазков, предметной дематериализацией образов-видений. Лейтмотивом проходит золотисто-желтый цвет, сияющий или меркнувший, связующий другие цвета и передающий нюансы настроения («Семья», «Грусть»). Метафорически содержательными становятся и туманные бело-серые тона («Матери»), и глубокие черно-коричневые («Миорица»). Решая пластические проблемы образности, художник проникает в тайники собственной души и вместе с тем постигает менталитет народа, непреходящие духовные ценности человеческой жизни. Минорное звучание картин не исключает надежды-просветления.

Напряженный труд последних лет привел Тудора Збырни к творческому обновлению и разграничению задач. Работая с натуры, он находит неожиданные цветовые сочетания, усиливающие образную экспрессию. Например, в одном из натюрмортов тихая жизнь сосудов нейтрально-землистого цвета ощущается в контрасте с синевой и зеленью абстрагированной природной среды. В цикле «Ню» одухотворенная пластика женского тела, его мягкое светоизлучение акцентированы уплотненным цветонасыщенным фоном. Интимный лиризм таких полотен уживается с монументальной значительностью драматизированных мужских портретов и загадочных фигурных композиций крупного масштаба, крепко построенных, написанных уверенной рукой. Картины не имеют названий, не содержат определенных примет исторического времени, но своим мистическим духом намекают на некий ритуальный смысл представленного действия.

Творческий поиск Тудора Збырни внутренне закономерен, не противоречит характеру личности и художественной традиции, которую он развивает. Главной его заботой остается эстетическая форма. И нам представляется ценным не только оригинальное воплощение сокровенных чувств, но и высокая пластическая культура живописца.

Людмила ТОМА,
Независимая Молдова, 1997, 15 апр.

Tudor Zbârnea între „Eterna reîntoarcere și reîntoarcerea la mit”

Pentru a vorbi despre Tudor Zbârnea nu e nevoie de superlative, despre el vorbesc tablourile, expozițiile personale și de grup vernisate în Republica Moldova, România, dar și în străinătate (Finlanda, Italia, Germania, Rusia); achizițiile în colecțiile de stat (Muzeul Național de Artă din Moldova, Colecția Ministerului Culturii din România); muzeele din România, Turcia; lucrările în colecții particulare din Australia, Austria, Belgia, Canada, Franța, Germania, Israel, Italia, Polonia, România, Rusia, SUA, Turcia, Venezuela. Ziceam că în cazul pânzelor lui Zbârnea, lășăm sufletul să reveleze, ochiul să perceapă, iar tăcerea să vorbească (pentru a ne sincroniza cu mesajul uneia dintre lucrările sale în care plasticianul a descifrat... „Graiul tăcerii”).

Pentru a ne apropia de creația pictorului, trebuie să conștientizăm că „lumea propusă de artist vine în amintirea faptului că lumea a fost odată lumină...”, iar „creația lui amintește de măiestria aurarilor sau arămarilor” (Traian Mocanu), de asemenea e indicat să știm că „... nostalgia artistului este alimentată de perpetua întoarcere în orizontul misteric al subconștientului, acolo unde sălășluiește memoria colectivă a „lumii” care trăia în basme și vorbea în poezii, de aici vin chipurile cu aer de arhitate care populează pictura lui Tudor Zbârnea” (dr. Ludmila Toma).

„Lucrările mele din ultimii ani poartă amprenta aplecării către arhitate”

Autentica reîntoarcere a tradiției în artă, trăirea lăuntrică, cea care eludează tot soiul de „găselnițe” pseudomitologice sunt reperele sigure ale creației mele, fără, însă, a evada din sfera creștinismului. Atâta timp cât mitul ne apare ca entitate fantomatică, mesajul său nu va ajunge la destinatar. Dornici de a ne implica în aserțiuni superficiale, sau din ignoranță crasă, ori din amândouă deopotrivă, vom încerca să ne convingem mai întâi pe noi înșine, apoi pe alții că de la Mitul zidirii femeii (ca să recurgem la un exemplu clasic) și până la tradițiile acestui obosit sfârșit de mileniu s-a spus totul sau aproape totul despre tradiție și sacralitate. Or, eu cred că mai e loc pentru „explorări” în această direcție.

„Sinceritatea, constituie un atu peste tot, inclusiv în artă”

Edificator ar fi ca acest „atu” să-l aibă fiecare creator, sincer cu sine

însuși, sincer cu publicul său, sincer până la capăt. Sau accepti acest lucru și ești tu însuți sau... Metaforic vorbind, în fața pânzei niciodată nu sunt singur, ci învăluit de sinceritate.

Inițial fiind preocupat cu prioritate de procedeele tehnico-formale, alternând între dizolvarea și intensificarea formelor în spațiu, mizând foarte mult pe intuiție, lunecasem pe alocuri într-un romantism excesiv. Treptat mi-am revizuit anumite concepții, am încercat o corelare între sentiment și rațiune, pentru că am pomenit de rațiune, unii înclină să creadă că așa face o pictură „cerebrală”. Nu e adevărat, este mai degrabă o pictură de o altă intensitate cromatică, „clădită” cu fermitate în cadrul unor relații cromatice complementare, acumulând noi valențe estetice, operând cu simboluri, apelând la motivații ce țin de mitologie și, poate chiar, câștigând în plan valoric. Iar mesajul îl „remodelez” mereu, stabilind acea legătură dintre arhaic și modern, originalitatea nu o concep altfel decât într-o interdependență firească cu originarul.

„Mitul eternei reînnoiri” a lui Mircea Eliade este o referință în acest sens. Astfel de la mit și semnificațiile sale Eliade merge mai departe, făcând apel la simbolica patristicii, punând în evidență motivația sfintei taine, care marchează nașterea și viața oricărui creștin, creștinismul găsim și prelungirea firească într-o teologie a istoriei, iar rădăcinile venindu-i din preistorie. De aceea legendele, tradițiile se vor repeta. Nu vreau să fac o retorică inutilă, dar cred că e nevoie de o perpetuă reluare a lor în pictură, literatură, teatru.

„Relația mea cu criticii este acceptabilă”

Dacă e să ne amintim de Baudelaire, e destul de dificil să faci critică. Cea făcută la nivel de publicitate, devine facilă, fadă... Or, publicitatea e indicată în comerț, nicidecum în artă. Din păcate, sunt destui cei care servesc o relație de amicitie și aici intervin concesiile, micile compromisuri... Ideal ar fi ca artistul să-și dea seama (dincolo de orice cronică elogioasă sau, eventual, vehementă) încotro se îndreaptă discursul său artistic. Ar exista astfel conștiința propriei valori. Rămân la convingerea că adevărata critică de artă n-are menirea (cum frecvent consideră unii) de a forma opinia publică, ci de a gira într-un fel special, dezvoltarea artei. De ce să nu recunoaștem, că doar puțini specialiști fac studii laborioase de critică de artă? În general nu ignor opinia criticilor, dar nici nu am fost marcat de ceea ce scriu, sau spun unii dintre ei. Am toată considerația pentru Ludmila Toma sau Constantin Ciobanu (dar și pentru alții), care fac critică de artă la modul serios.

„Nu ezit să vorbesc în termeni elogioși despre cei față de care mă simt îndatorat”

Și mă refer la Mihai Greco, cel mai important pictor basarabean din perioada postbelică și personalitate carismatică, un adevărat șef de școală care i-a fascinat pe majoritatea tinerilor plasticieni. Am fost în preajma lui Greco mult timp, nu voi exagera afirmând că Mihai Greco a fost o personalitate polivalentă, având cunoștințe vaste de filozofie, etnografie, istorie și mitologie, acestea aflându-se la baza întregului său discurs artistic. Unii pictori se lamentează uneori că nu ar fi avut posibilitatea să cunoască biografia sau creația unui Pallady, Grigorescu, Luchian sau Tonitza. N-au vrut, zic eu. Maestrul Greco mereu ne-a dat acces liber la biblioteca sa.

În vara aceasta am avut ocazia să admirăm la Muzeul Național de Arte expoziția unuia dintre cei mai distinși elevi ai maestrului, Andrei Sârbu, un pictor ce posedă un remarcabil arsenal de mijloace plastice. A fost o expoziție programată pentru o perioadă scurtă, dar a reprezentat o lecție de mare semnificație pentru pictura contemporană.

Tudor Zbârnea vine tot mai rar de la București la Chișinău (cu escală la Nisporeni, unde îl așteaptă oamenii dragi, dar și mormintele...), este, însă, prezent în viața culturală a Basarabiei cu lucrări destinate unui consumator de artă select. „Pictura pentru mine nu constituie un efort gratuit, ea vine din interiorul ființei”, ne mărturisea artistul. Poate că această dezinvoltură mai vine și din firea artistului nemarcată de resentimente, din relația sa temporală cu imaginile și simbolurile secolelor demult apuse.

„Posibilitatea creatoare ale universurilor imaginare arhaice și „populare” au fost confirmate de multe ori pe parcursul acestui secol. E de ajuns să ne gândim la Brâncuși, Béla Bartók sau Picasso...” scria Eliade în „Briser le toit de la maison”. Aceleași motive reluate ca în Bollero-ul lui Ravel (cu o altă intensitate) le regăsim și în pânzele lui Zbârnea. Dovada?! „Acorduri nostalgice”, „Mume”, „Rătăcirea spiritelor”, „Așteptare”, „Chip împietrit”, „Migrație în timp”, „Schimb de tăceri”, „Confesiuni”, „Pieta”, „Părinți”, „Reînviere”...

Marcela GAFTON,
Țara, 1999, 17 aug.

Tudor Zbârnea: „Artistul trebuie să aspire, chiar și într-un context filozofic, la noi forme de expresie, dând viață unor idei, alimentate de arderea lăuntrică”

Opera de artă se trezește la o nouă viață prin întâlnirea cu interpretul sau cu privitorul căruia vrea să i se destăinuie. Prin această întâlnire, ea realizează prezentul adevărat, dăruindu-i-l și privitorului, pe care-l inițiază în tainele sale. Văzut prin prisma timpului, acest prezent nu este totuși decât o clipă. Drept confirmare ne stă și interviul ce l-am solicitat artistului plastic Tudor Zbârnea, în chiar atelierul său de creație, situat în strada Doamnei din București. Cred că plasticianul Tudor Zbârnea nu are nevoie de o prezentare mai amplă – despre dânsul vorbesc cel mai bine expozițiile din ultimul deceniu, atât de la Chișinău, cât și de la București, din alte orașe ale României. Când am intrat în atelierul din București, m-a impresionat o nouă serie de lucrări, privirea mi s-a oprit însă la câteva în care Tudor Zbârnea a încercat să oprească clipa. Așa cum este ea, cu trăsături frumoase și urâte, ca să pună pe cântar cele două noțiuni despre care s-a scris și s-a repetat atâta: binele și răul.

Prezentul, viitorul și trecutul. Prin ce se deosebesc între ele? Clipa oprită în loc? Paradoxal, dar prezentul include de fiecare dată realități din trecut, cu însemne ale viitorului. Ca și cum timpul nu s-ar fi așternut peste el. Să fie aceasta experiență a inexistenței de neconceput a timpului, adică proba eternității?

- Cor.: Încep acest dialog prin a Vă întreba, domnule Tudor Zbârnea, dacă sunteți conștient de faptul că trebuie să încercați și altceva?

- T. Z.: Noțiuni fundamentale ca timpul, lupta dintre bine și rău, dintre frumos și urât fac parte dintr-o categorie care poate fi și trebuie reluată mereu, fiecare pictor îmbogățind-o prin viziunea sa. Artistul trebuie să aspire, chiar și într-un context filozofic, la noi forme de expresie, dând viață unor idei, alimentate de arderea lăuntrică. Astăzi în artă poate că s-a spus totul, sau aproape totul: nu contează CE, contează CUM? După cum există un adevăr filozofic, există și unul plastic. Prin generalizarea acestor două adevăruri, găsind raportul optim dintre ele, forma poate deveni una plină de substanță. Pictura generează forța care înlătură tensiunea dintre frumos și urât, imprimând și urâtului o dimensiune estetică.

Mă aflu în prezent la o nouă fază a discursului plastic. Procesul de elaborare a pânzei este supus unei viziuni plastice, diferită conceptual de fazele anterioare. În lucrările realizate anterior, preocupările mele rămâneau atât formularea unor raporturi cromatice, creând noi armonii de culori învecinate pe scara spectrului sau bazate pe relații complementare, cât și organizarea tehnico-formală a suprafeței: de la tușa mare, lină, curgătoare – la una gestuală, care conferă pânzei o scriptură de altă vibrație și tensiune cromatică. Actuala organizare a suprafeței se bazează pe o structură geometrică abstractă, se constituie într-un sistem de careuri. Modularea suprafeței în careuri nu e o concepție nouă, însă o consider neperimată, mai ales în cultura plastică românească, având la bază și o dimensiune geometrică: arta populară autohtonă – de la arhitectură la broderii – ne-o demonstrează cu prisosință.

Formula bidimensională de organizare a suprafeței permite eliminarea cadrului decorativ într-o condiție valorică temperată și o cromatică nuanțată. Simetria geometrică o subordonez unei simetrii simbolice. Unul dintre cele patru simboluri fundamentale se va regăsi în mai toate pânzele. Mă refer la cruce, însă nu neapărat crucea ca simbol creștin. Crucea, e cunoscut acest fapt, se regăsea și la alte popoare încă o mie cinci sute de ani până la Hristos. Operând cu alte semne și simboluri învăluite de o altă scriptură, creez noi imagini care ancorează gândul în atemporalitate. Nu voi renunța nici la imaginile mai mult sau mai puțin consacrate (omuleții mei), parte integrantă a demersului meu artistic, ci voi încerca să le integrez organic în noul sistem de expresie plastică, fără a crea conflicte artistice. Conștient de dificultățile acestor probleme plastice, îmi voi concentra efortul în această direcție, neexceptând nici revelația unor noi mijloace plastice.

- *Cor.: Compozițiile elaborate de Dvs. apar într-o formă individuală, grație armoniei de culori, așa zice. Cum vă reușește?*

- *T. Z.:* Culoarea este în pictură ceea ce reprezintă armonia pentru muzică. Paul Cezanne spunea că „pictura înseamnă culoarea potrivită la locul potrivit”. În toți acești ani am acordat o atenție deosebită problemelor cromatice, care încep de la simple armonii, ridicându-se până la nivelul unui simbol. În școala românească, moldovenii sunt caracterizați ca fiind buni colorişti. Bănuiesc că e ceva ce vine din structura noastră interioară, din sensibilitate. Poate de aceea școala românească de pictură începe cu pictura bisericească din Moldova.

- *Cor.: Din lucrările pe care le-am văzut am sesizat că sunteți și un*

om credincios. Are cumva o influență religia asupra creației Dvs.?

- T. Z.: În mod direct – nu, indirect – probabil, da. Sigur că sunt un om credincios: nu merg des la liturghie, însă am un fel al meu de a mă apropia de religie. Niciodată nu am fost obsedat de abordarea unor motive religioase, chiar dacă acestea au putut fi depistate ulterior – de către unii critici de artă, poate și de simplii privitori – și în lucrările mele. Aerul biblic despre care se vorbește deseori, vine probabil, dintr-o firească trăire interioară, poate din aplecarea mea către arhăitate.

- Cor.: *Cum vă simțiți în „Micul Paris”?*

- T. Z.: Bucureștii o fi fost cândva „Micul Paris”, însă eu l-am găsit altfel. Dezordinea, haosul, mizeria, poluarea, gunoaietele, haitele interminabile de câini, creează un anumit discomfort fiziologic. Fiind un oraș dur, după cum sunt, probabil, toate capitalele, este puțin mai greu să-ți asiguri un echilibru lăuntric necesar procesului creator. Mai cu seamă pentru mine, fiind venit dintr-un oraș supărător și alarmant de calm unde lumea este mai puțin activă. Mă aflu aici pentru un nou mediu artistic. Orașul lui Bucur are un număr de artiști de zece ori mai mare decât numărul celor din Moldova. Competiția acerbă, dar benefică, în cadrul mișcării artistice este diferită și impune o evoluție permanentă. Faptul că am reușit să mă integrez în peisajul creator de aici îmi creează un anumit confort moral. Dar trebuie să recunosc că gândul de a reveni la Chișinău încă nu m-a părăsit.

- Cor.: *Un artist trebuie să se afirme expunându-și creația iubitorului de artă. Aș crede că a sosit momentul pentru o expoziție personală, mai amplă, mai cuprinzătoare, la Chișinău a lui Tudor Zbârnea. Nu v-ați gândit la aceasta?*

- T. Z.: Nu mi-a venit acest gând. Consider, totuși, că expozițiile personale apar de la sine, indiferent de ofertă sau de necesitatea de a expune. Am ținut tot timpul la mediul de atelier, fiind atras mai mult de acest mediu decât de cel de prezentare. Există însă și necesitatea unor verificări publice, utile la anumite intervale de timp, pentru a testa rezistența și integritatea demersului artistic. Probabil voi veni și la Chișinău cu o expoziție personală, nu știu exact când, deocamdată voi încerca să nu lipsesc din expozițiile colective care au loc acolo.

Zina CERCHEZ,
Mesagerul, 2000, iun.

TUDOR ZBÂRNEA:

„Spiritualitatea noastră se constituie dintr-o geometrie foarte clară pe care doresc s-o exprim în limbaj plastic”

– **Emilia GHEȚU:** *Dragă Tudor Zbârnea, am observat că, în ultimul timp, faci un alt fel de pictură...*

– **Tudor ZBÂRNEA:** Este o trecere la alte modalități de expresie coerente cu ceea ce am făcut eu mai înainte. Am avut o perioadă când îmi puneam niște probleme ce țineau de dizolvarea formei. Atunci lucram cu valori bine ordonate în cadrul spectrului, mai des cu culori învecinate, ceea ce cred că este destul de dificil și chiar, aș zice, riscant. În cele din urmă, printr-o omitere, poți eșua în expresia plastică. După ce am realizat asemenea lucrări, am încercat să trec la o cromatică bazată mai mult pe complementar, probabil, și din relațiile mai electrizante ale valorilor s-a impus tușa gestuală mai puțin difuză. Bineînțeles, am fost influențat și de modul nou de viață, aflându-mă mai mult într-un oraș zbuciumat, cu o viață agitată, dar și cu o mișcare artistică mai intensă. Și în plan interior s-au produs niște mișcări, care impun o altă viziune asupra lucrurilor. De aici – pensulația nervoasă, alte tușe grafice. Încerc să-mi construiesc suprafața pânzei destul de rațional.

– **E. GH.:** *Cele două lucrări, prezentate la expoziția prilejuită de sărbătoarea Limbii Române, ne-au arătat că experimentezi în continuare.*

– **T. Z.:** Sunt lucrări din noul meu discurs artistic, pe care l-am reînnoit de o jumătate de an. Trec prin niște etape de cercetare, fiindcă vreau să-mi orientez demersul plastic într-o altă zonă, diferită de cea de până acum. Sper ca, în timpul apropiat, să mă pot înfățișa publicului cu o serie nouă de lucrări. Materia picturală se fondează pe o structură geometrică modulată într-un sistem de careuri. Simetria geometrică este subordonată unei asimetrii simbolice, având la bază cele patru simboluri fundamentale: centrul, cercul, pătratul, crucea. Crucea, nu neapărat ca simbol creștin, se va regăsi în mai toate pânzele, învăluită de o largă varietate de imagini simbolice care vin să deslușească mitul, legenda, religia până în cele mai străvechi rădăcini. Scriitura este realizată într-o condiție cromatică și valorică vibrată; tușele transparente, aplicate mai frecvent prin suprapunere decât prin juxtapunere, încearcă să depășească cadrul bidimensional, suprafața dobândind spațialitate. Deși acest concept plastic este bazat pe tradiții ale culturii românești – în

primul rând, mă refer la contextul geometric, care se regăsește în creația populară (broderii, covoare, mobilier, arhitectură, etc.) – imaginile simbolice pline de sensuri complexe comune tuturor culturilor, vor descifra încărcătura spirituală universală. Cu certitudine, îmi voi păstra identitatea mea de artist evoluând în cadrul unei sinteze a conceptelor plastice anterioare cu cele ce mă preocupă în prezent, această condiție sper să asigure o integritate coerentă întregului meu discurs plastic. Spiritualitatea noastră se constituie dintr-o geometrie foarte clară pe care doresc s-o exprim în limbaj plastic. În majoritatea situațiilor eu am riscat, dar nu fără a analiza ce fac.

– *E. GH.: În ce măsură te-a interesat opinia unui spectator, a unui om neavizat în domeniul artelor plastice, a criticii?*

– **T. Z.:** Nu m-a interesat niciodată ce cred spectatorii și criticii de artă. Unul, artistul, știe ce depune drept mărturie – substanță, pentru a fi supusă criticii. De multe ori, criticii se aproprie cu siguranță pe profunzimile creatorului. Într-un fel, mi-a convenit situația, când criticul a spus exact ceea ce gândeam eu însumi sau, cel puțin, a fost aproape de acest lucru. Criticul de artă, ziaristul formează opinia publică. Nu vreau să zic, creatorul educă sau modelează chipul uman, dar sunt sigur că are anumite influențe asupra societății. Nu că ar trebui să nu-mi pese deloc de spectatorul neavizat dar, atunci, ar trebui să mă rețin din mers; un artist, însă, ar trebui să pășească cu un pas înaintea publicului.

– *E. GH.: Ai fost preocupat mai tot timpul de figura umană, sunt fețe care trec dintr-o pânză în alta, exprimând diverse stări...*

– **T. Z.:** Nu cred că e tocmai așa. Mai degrabă, am încercat să creez un anumit mediu de contact. Perfecțiunea nu există, poate Dumnezeu este perfecțiunea. Cel care se apropie de Dumnezeu, însă, este omul prin spiritul lui, prin mișcarea de idei, pe care o promovează. Astfel, se poate perpetua în timp. Încerc să comunic prin trecut cu viitorul și invers. Mereu sunt tentat de a privi în spațiul trecutului. Am avut un ciclu de lucrări „Rapsozi”. Aici există un murmur, un cântec mut. Omul este însoțit de instrumente arhaice, mai mult sau mai puțin caracteristice poporului nostru. Am reprezentat figura umană fluidă, un fel de legato între cer și pământ. Chipurile sunt alungite, mai degrabă curg și nu se știe niciodată – coboară sau urcă. Dialogurile și acolo sunt tacite. Una dintre pânze se intitulează „Graiul tăcerii”.

– *E. GH.: Cum te-au marcat profesorii tăi?*

– **T. Z.:** Ar fi mult să spun că Mihai Greco mi-a fost profesor, dar nu

pot să nu recunosc: m-am format în ambianța lui, acolo, unde erau și alți colegi de generație. Dar m-am detașat de Grecu, conștient de faptul că voi fi mereu atras de creația lui, de subiectele abordate de pictor. Grecu a trecut cam peste toate câte țin de simbolurile culturii noastre. Ca formă, Grecu a fost diferit, a experimentat continuu. Darea aceasta de spirit m-a direcționat pentru a studia natura. Au fost ani când mergeam împreună, la Dolna, cu Mihai Grecu, cu Dumitru Peicev. Urmăream cu tenacitate lucrurile pe care le cultiva Grecu, modul de a analiza fenomenul natural în timpul zilei, cum se schimbă o umbră, ce apare dintr-un deal, când se ridică soarele, când dispare, când este în amurg. Puteam să mă las tutelat și de Peicev, dar e bine că nu s-a întâmplat acest lucru. Într-un timp scurt, devenisem destul de personal, fapt care mi-a dat siguranță pe mijloacele mele de expresie. Mai sigur, e un fel de a spune, pentru că mereu mă îndoiesc de ceea ce fac.

– *E. GH.: Toată lumea vrea să vină la București, să simtă verva unui oraș care trăiește din plin o viață artistică...*

– **T. Z.:** Nu asta îți ordonează gândurile. Artistul, ar fi bine să nu vadă nimic. Poate o mișcare artistică ce-i impune niște criterii sau alte competiții de acest gen ar fi în stare să contribuie la creșterea valorilor. Ar fi o luptă mai feroce de orgolii, dar și mai interesantă, care ar aduce cu sine și bucurii. În ultimii ani, mă aflu mai mult la București. Este orașul, care încă nu susține viața artistică la nivelul cuvenit. E o stare impusă de actuala criză în societate, când statul nu poate să instituie o strategie coerentă în dezvoltarea tuturor domeniilor culturii. În asemenea condiții, și mișcarea artistică este haotică, destul de lentă, dacă nu amorfă. Se organizează doar câteva expoziții naționale. Bacăul, care are mai puțini artiști plastici, mai puțini decât alte centre culturale, reușește să organizeze tabere de pictură în fiecare an, datorită în primul rând lui Ilie Boca. La fel și „Saloanele Moldovei” care, pe an ce trece, capătă amploare. Orașele mari îi dispersează pe artiști, îi izolează, îi înstrăinează. Același Ilie Boca ne arată că poți fi mare, locuind la Bacău, și nu neapărat la București.

– *E. GH.: Unele lucrări le reții intenționat în atelier. Cum revii la ele? Se întâmplă să le repictezi?*

– **T. Z.:** Retrăiești un eveniment cu multă vioiciune, chemi niște amintiri, pe care, inițial, nu le-ai putut materializa pe pânză. Mi s-a întâmplat acest lucru, revenind la lucrări de acum 5-6 ani. Ce intervine, în primul rând? Momentul tehnico-formal.

– E. GH.: *Ai avut ocazia să însoțești de mai multe ori expozițiile tale în străinătate. În ce măsură îi poate interesa pe străini pictura românească? Cum intervine ea în peisajul artelor plastice contemporane?*

– T. Z.: Suntem ceea ce este pictura noastră. Definiția se poate formula și altfel. Noi, ca spirit, suntem foarte legați de sol. Legătura cu pământul este unul din cele câteva date fundamentale care formează gândirea românească. Există un miracol în zona aceasta subcarpatică. Aud acum tot mai des de noțiunea de homocarpaticus. De asta suntem deosebiți de alții. Modul nostru de a fi sinceri, nu vreau să generalizez, de a sesiza unele probleme, de a le da o dimensiune spirituală, îi poate încă impresiona pe străini. Publicul din Occident, avansat în plan tehnic (asta se confundă cu civilizația), dorește să vadă ceva autentic. Mie îmi spuneau criticii de artă din Germania sau din Italia că noi avem avantaje datorită faptului că suntem deschiși în ceea ce facem, și nu cochetăm cu cerințele modei, uneori desuetă, pentru a nu cădea într-o cursă. Este, de fapt, o condiție necesară unui creator autentic. În 1991, am avut ocazia să mă aflu în Italia cu o expoziție personală, care s-a bucurat de mare succes. M-am întors acasă fără nici o lucrare, dar nu pot să-mi atribui un merit. Traversam o perioadă, când publicul de acolo era însetat de arta veritabilă din Răsărit.

– E. GH.: *Vizitând ultimele expoziții colective de la Chișinău, am constatat că mulți artiști plastici nu mai lucrează...*

– T. Z.: În aceste condiții, în Chișinău, au loc, totuși, 4 expoziții naționale pe an, fapt ce trebuie salutat. Dar ar trebui să ne gândim mai mult asupra modului de organizare, să le constituim pe alte criterii decât pe cele tradiționale. Nu vîi la expoziție cu lucrări de acum 10-15 ani, chiar dacă ești un artist consacrat. S-a banalizat ușor acest fel de a expune.

– E. GH.: *Unii artiști plastici ignoră manifestările expoziționale colective, susținând că ele diminuează valoarea lucrărilor.*

– T. Z.: Artistul, când este în atelier, trebuie să fie indiferent ce se va întâmpla cu lucrarea lui în spațiul expozițional. Cel care organizează acest spațiu, dacă are cultură și experiență, va găsi o modalitate de a pune în valoare pe oricare artist, indiferent de idee, de tematică, de forme de expresie. Artiștii de la Chișinău fac astăzi eforturi pentru a expune în străinătate, în eventualitatea unor relații și a unor vânzări. De aceea mi se pare că dispare interesul pentru această prestigioasă galerie a UAP din Moldova.

– E. GH.: *Mulțumesc.*

Emilia GHEȚU,
Atelier, 2000, №. 1-2

Clubul „Cronos”: Interviu cu artistul plastic Tudor Zbârnea

– *Cronos: Dle Tudor Zbârnea, am citit recent o informație precum că, în 2003, Muzeul Național de Artă al Moldovei (MNAM) este finanțat cu 192 milioane lei. Cum ați reușit să „smulgeți” o asemenea sumă de la Buget?*

– **T. Z.:** Din nefericire, ziaristul care a pregătit știrea cu pricina a omis un zero și a deplasat nițel virgula, în realitate finanțarea fiind de 1,092 milioane. Adică, aproape de două sute de ori mai puțin.

– *Cronos: Cât la sută din necesitățile MNAM sunt acoperite de acești bani?*

– **T. Z.:** N-aș vrea să mă hazardez și să dau cifre, căci nu sunt finanțist. Cert este că, în ultimii ani, MNAM funcționează destul de defectuos. Unul dintre motive îl constituie faptul că muzeul este amplasat în niște imobile vechi, avariate, care necesită consolidare și restaurare. Aceste imobile, trei la număr, sunt și importante monumente de arhitectură, ce datează de la începutul secolului XX – Casa Herța este singurul monument cu elemente de baroc din Chișinău, Casa Kligman (ambele pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt) este foarte valoroasă pentru decorul interior, iar Casa Dadiani (str. 31 August 1989) a fost construită, la ordinul principesei Dadiani, de către remarcabilul arhitect Bernardazzi, acolo aflându-se gimnaziul de fete din Chișinău. Din păcate, astăzi funcționează doar Casa Dadiani, unde se află administrația muzeului și unde este valorificat patrimoniul. Din cele 34.000 de unități de care dispune MNAM, circa 18.500 sunt plasate în depozite, în spațiile de conservare din acele două imobile de pe bd. Ștefan cel Mare și Sfânt. Se vor face degrabă 15 ani de când au fost închise pentru restaurare...

– *Cronos: De ce durează atât de mult? De ce nu inițiați o acțiune la nivel de stat, cum e cea cu restaurarea Mănăstirii Căpriana, dirijată personal de președintele Voronin?*

– **T. Z.:** Nu cred că toate nevoile societății trebuie rezolvate doar prin intermediul maratoanelor tele-radiofonice. În cazul Căprianei, rămâne să dovedim că lucrurile inițiate cu entuziasm pot fi și finalizate onorabil. Va trebui ca fondurile acumulate să fie gestionate transparent, exclusiv în scopul salvagărdării complexului monastic, ca acestea să nu se „risipească” prin conturile unor firme. Cât privește MNAM, problema trebuie tratată cu mare seriozitate. Avem responsabilitatea nu

numai morală, ci și materială de a asigura condiții corespunzătoare de conservare a patrimoniului care, până prin 1993, s-au făcut achiziții și donații serioase. La MNAM sunt prezente o serie de școli de pictură, avem o colecție foarte importantă constituită într-un mod mai mult sau mai puțin abuziv, în anii când erau închise bisericile și mănăstirile – de artă medievală, mai exact, de icoane foarte prețioase. Din nefericire, remarcabila colecție din pinacoteca municipală, întemeiată în 1939 de sculptorul Alexandru Plămădeală și pe a cărei bază a și fost fondat muzeul, a dispărut, prin 41, de la Harkov, în urma unor bombardamente.

Dar am avut și „pierderi” mai recente. În 1999-2000, colecția extrem de valoroasă de artă populară, în special, de covoare și costum național, a fost transferată... din eroare sau cu un anumit interes, poate – la Muzeul de Etnografie. Nimic rău în asta, dacă respectiva instituție ar fi avut un spațiu de conservare mai bun decât al nostru. Dar totul s-a făcut doar cu scopul de a elibera singurul imobil bun al MNAM, din str. Sfatul Țării, 39, care ulterior a și fost privatizat de o firmă. Când am venit în funcția de director, în 2002, am constatat că acel imobil era deja înstrăinat.

– *Cronos: În calitate de director de muzeu, nu aveți senzația că luptați cu morile de vânt, că vă consumați în zadar?*

– **T. Z.:** Nu. Desigur că consumul este mult mai mare decât s-ar cuveni, deoarece, uneori, soluția unor probleme minore necesită niște eforturi inimaginabile. Cred că trebuie să încetăm a da vina doar pe criza economică, urmată de acea decădere morală a societății noastre, ci să lucrăm. Căci, personal, nu înțeleg cum poți să vezi că este spart acoperișul – într-un singur loc! – și să lași ca această fisură să crească, ploaia să intre în zid, să ajungă la subsol, iar tu să te muți dintr-un ungher în altul, cu patrimoniu cu tot, și să nu întreprinzi nimic.

– *Cronos: Probabil, este o caracteristică a întregii noastre societăți: așteptăm să vină cineva să ne repare acoperișul, gardul, țara...*

– **T. Z.:** Cred că suntem niște oameni comozi. Așteptăm ca lucrurile să se rezolve de la sine. Era un banc despre români în general, dar cred că el corespunde, înaintea de toate, moldovenilor: românul, dacă se scoală dimineța cu pofta să facă ceva, știtiți ce face? Se așează pe marginea patului și așteaptă să-i treacă.

– *Cronos: Știm că ați stat o vreme la București. De ce v-ați întors acasă, într-o țară de unde, practic, fiecare al doilea vrea să plece?*

– **T. Z.:** Nu cred că lucrurile stau chiar așa cum spuneți. În ceea ce mă privește, au fost niște situații obiective pentru care m-am întors,

legate de familie. Totodată, în cei șase ani de București, eu nu am lipsit de pe simezele Chișinăului, fiind prezent în viața artistică de aici. Acum, locuind la Chișinău, expun cu regularitate în cadrul Saloanelor municipale bucureștene. Cred că sunt recunoscut și în breasla de acolo.

– *Cronos: Cum ați depășit problemele de integrare, complexele basarabeanului?*

– **T. Z.:** Dar nu am avut nici una, nici alta. Desigur, mulți dintre noi așteaptă să fie primiți cu lauri în România. Părerea mea e că trebuie să fim realiști, să înțelegem că în breasla noastră, ca în toată lumea artistică, lucrurile trebuie privite proporțional. Adică, în Chișinău avem vreo 400 de artiști plastici, luați în evidențele Uniunii Artiștilor Plastici, dintre care 100-150 sunt activi, inclusiv o serie de primă mână, iar ceilalți vin, ca și cum să completeze rândurile. Or, în București sunt vreo 3000 de artiști plastici. Și dacă reușești să te încadrezi în această mișcare artistică, alături de marii artiști români, nu știu cum ai putea să te simți frustrat.

– *Cronos: Se știe că operele multor artiști valoroși de la noi, între care ale regretatului Andrei Sârbu, se află în colecții particulare. MNAM mai achiziționează lucrări ale pictorilor contemporani sau riscăm să le pierdem în colecțiile private?*

– **T. Z.:** Desigur că se mai fac și astăzi achiziții, dar fondurile Ministerului Culturii (MC) sunt extrem de reduse. În ceea ce-l privește pe Andrei Sârbu, el a fost un mare creator de valori. Și pentru că nu a fost un artist al snobilor, făcând o pictură cu prioritate analitică, a fost apreciat de breaslă, în special, după „perestroikă”. Astfel, de prin 85 până în 93-94, Sârbu a fost unul dintre cei mai achiziționați artiști de către MNAM. Astăzi, cred că este important ca moștenitorii lui Sârbu să știe că opera lui va fi valorificată, înainte de toate, în Moldova. Niciodată un artist nu s-a afirmat cu o lucrare la Paris, alta la Roma și a treia la New York.

– *Cronos: Și dacă ministerul nu poate plăti artistului atât cât ar trebui pentru o lucrare?*

– **T. Z.:** Cred că artistul trebuie să fie și patriot. Pentru că urmele lui, mai mult sau mai puțin adânci, vor fi cele lăsate acasă. Eu am lucrări pe toate continentele, dar știu că doar acele care sunt aici mă vor reprezenta. Sau picturile „stabilite” la București. De aceea, poate, încerc să-mi plasez opțiunile plastice în contextul culturii românești, considerând că este important ca o piesă de a mea să rămână în acest lanț cultural.

– *Cronos: Totuși, cât de important este pentru un pictor să se afirme în afară, căci toți tind spre Paris?...*

– **T. Z.:** E normal ca un artist să vrea să expună pe malul Senei, dar... Nu întotdeauna o expoziție personală într-o galerie pariziană mai mult decât modestă este o prilej de laudă. Nu cred nici că o fac pentru bani, pentru că nu tot timpul artistul de aici este plătit mai bine în străinătate. Eu am vândut pânze mult mai scump la București și Chișinău decât la Paris. Cu excepția anilor 90-91, când am vândut întreaga expoziție în Italia, atunci când era o sete de artă venită din Răsărit și când, pentru occidentali, sensibilitățile noastre deveneau nostalgice. Acolo, arta de mult a început să se facă în treacăt, printre altele... La noi, totuși, arta se practică dintr-o necesitate de a mărturisi, de a spune cum ești, de a încerca să te regăsești. În Occident, lucrul ăsta se produce din ce în ce mai rar.

– *Cronos: S-ar putea întâmpla ca un pictor moldovean, peste 100-200 de ani, să fie introdus într-o antologie a picturii sec. XX?*

– **T. Z.:** Am aflat cu stupefacție că unul dintre artiștii plastici de la noi ar fi declarat undeva că, vezi Doamne „numai Brâncuși a ieșit din contextul românesc și a intrat în cel universal. Și eu...” Probabil că unii dintre noi așa și cred – că fac istorie. Și nu se gândesc că istoria îi poate anula în câteva clipe... Important este ca acel almanah de care vorbiți să fie alcătuit de profesioniști nepărtinitori, de oameni care pricep în artă, și nu de „șmecheri” care, pentru 100 de dolari, te declară „omul anului”.

– *Cronos: Care, totuși, e instituția ce stabilește o scară a valorilor?*

– **T. Z.:** Timpul. El este cel care stabilește scara valorilor. El te poate ridica și tot el te poate face mare anonim. Ca în orice altă breaslă, și în pictură există cei care stau sus și cei care constituie postamentul. Și unii, și alții sunt importanți, pentru că despre valoare se poate judeca numai prin comparație. Iată că Mihai Greu – cel mai mare pictor pe care l-am avut în secolul trecut și a cărui pictură, deși nu a fost una frumoasă, a întrunit cele mai înalte valențe estetice – nu a avut fericirea să fie recunoscut în contextul artei românești la valoarea pe care o merită. A rămas o verigă importantă, dar foarte puțin cunoscută. Și asta doar din cauza lipsei de comunicare și deschidere, impuse de regimul în care am trăit.

– *Cronos: Care sunt tendințele actuale în arta plastică românească?*

– **T. Z.:** În secolul XX, în artele plastice universale s-au produs intercalări de curente, tendințe, stiluri. Viteza cu care s-au dezvoltat

artele a fost atât de mare, încât aproape că s-au estompat limitele chiar și între domenii – tapiserie cu ceramică, sculptură cu pictură sau grafică etc.

În arta plastică românească s-au întâmpnat aceleași metamorfoze doar că, la fel ca în întreg spațiul Europei Centrale și de Est, cu o întârziere de 10-15 ani. În acest context, aș vrea să menționez două curente care dau cumva tonul. Primul – cel îndreptat spre sacralitate, chiar spre ortodoxie, care este într-un anumit mod, nu știu de ce, bănuț de un fel de naționalism. Dar nu e așa, pentru că acești artiști pornesc de la niște simboluri naționale. Al doilea curent este reprezentat de arta obiectului care, cu riscul de a-i supăra pe cei care o practică, aș zice că este, uneori, o preocupare tardivă, ca niște ecouri întârziate ale Occidentului.

– *Cronos: Care ar fi, dar, atuurile artelor plastice de la noi?*

– **T. Z.:** În contextul românesc, artiștii români sunt cei care lasă urme foarte adânci în sculptură, deținând premii și medalii de prestigiu. Și în R. Moldova avem o serie de sculptori buni – Tudor Cataraga, Ion Zderciuc, Valentin Vârtosu, Mircea Pușcașu, dar și în pictură și grafică avem artiști extrem de buni. Nu sunt singurii și nu vreau să spun nici că sunt înainte-premergători. Dar sunt buni și pot expune alături de marii artiști din Europa.

– *Cronos: Care din monumentele amplasate pe străzile Chișinăului le admirați și care vă displac?*

– **T. Z.:** În anii totalitarismului, au fost înălțate o serie de monumente cu motivație pur ideologică – odată ce era falsă, ideologia trebuia susținută și „împietrită” sau turnată în bronz. De aceea, probabil, nu avem foarte multe monumente despre care merită să vorbim. Totodată, acestea nu trebuie distruse doar pentru faptul că au servit, cândva, regimului. Monumentul lui G. Kotovski, de exemplu, s-ar fi convenit să fie retras, din considerente ideologice, dar, fiind singura statuie ecvestră din Chișinău, e bine că n-a fost atinsă. Din păcate, în majoritatea cazurilor, monumentele de arhitectură din perioada totalitară sunt și de o valoare estetică dubioasă. În plus, tot bulevardul Ștefan cel Mare e plin de falsuri, de fațade somptuoase, dar cu iz de kitsch...

– *Cronos: Și totul s-a făcut cu ajutorul colegilor dvs.?*

– **T. Z.:** Dar nici nu se putea ca regimul să creeze caractere. În plus nu fiecare artist rezistă în fața ideologiei și a ispitelor. Mie îmi pare că, la noi, lucrurile au fost înțelese strâmb și odată cu renașterea națională. Am trecut de la unele valori la altele, înlocuindu-le într-un

mod destul de abuziv – o valoare falsă cum era Lenin cu o valoare istorică incontestabilă, Ștefan cel Mare, al cărui bust e prezent astăzi în școlile din toate satele noastre. Normal că, decât Lenin, mai bine Ștefan cel Mare. Dar nu e normal acest fenomen în sine, pentru că nu putem veni cu niște substituirii. Tirajarea lui Ștefan cel Mare îi diminuează personalitatea, domnitorul devenind un loc comun. Revenind la monumente, voi spune că puține sunt cele valoroase.

– *Cronos: Nici chiar cele noi? Nici chiar cele câteva chipuri ale lui Eminescu?*

– **T. Z.:** Am căzut într-o extremă și cu Eminescu. Cred că acel Eminescu, adus de sculptorul bucureștean Gheorghe Adoc, și în jurul căruia s-a făcut atâta vâlvă, a fost o eroare și chiar o catastrofă artistică. Cu toate acestea, pentru el s-a luptat foarte mult și îmi amintesc că pe atunci se vorbea că, uite, chișinăuienii îl dau afară pe Eminescu. Era un mod speculativ de a discuta și de a soluționa problema, pentru că acea lucrare este lipsită de valoare. Cataraga a ieșit învingător în acel concurs pentru că a făcut niște compromisuri, recurgând la anumite conflicte stilistice – el a adus partea de sus, portretul, către o anumită asemănare cu chipul lui Eminescu. Asta pentru că unii scriitori de marcă, membri ai juriului, cereau cu orice preț să avem un Eminescu pe care să-l recunoaștem toți, să nu fie un Eminescu-simbol, deși noi ni l-am creat ca simbol... Eu cred că este bine să cunoaștem opera lui Eminescu înainte de a ne ciocni de statuia lui prin toate scuarurile.

– *Cronos: Admiteți faptul că undeva, la țară, se pierd talente pentru că tinerii nu au acces la studii, să creeze?*

– **T. Z.:** Negreșit. Și cred că nu numai în domeniul artelor plastice se produc pierderi irecuperabile. Artistul este o rezultată mai degrabă a destinului, dar e adevărat că un copil dotat trebuie observat și promovat, ceea ce nu se întâmplă astăzi, când am scăpat din vedere un proces de culturalizare generală în școli. Ferice că la școlile sătești mai sunt învățătorii pensionari, căci cei tineri au plecat să-și câștige pâinea în străinătate. Și chiar dacă acum nu le observăm, aceste goluri spirituale se vor face simțite mai târziu neapărat.

– *Cronos: Dar vor putea fi cumva remediate?*

– **T. Z.:** Nu cred: nimic nu poate fi recuperat odată ce e pierdut. Sunt necesare eforturi – și la asta ar trebui să se gândească întreaga societate civilă – să ne îndreptăm către școală, către copii. Din nefericire, în ultimii ani, se încearcă iar ideologizarea școlii (iarăși ținându-se cont

de un context politic). Și asta în situația când școala, astăzi, nu poate crea nici măcar acea cultură generală de care au nevoie copiii – lipsesc profesorii necesari, și chiar dacă sunt, aceștia au și alte preocupări. Mi-e trist să văd profesorii de la mine din sat ținând în mâna stângă sapa și în dreapta – funia caprei. Iar un profesor cu sandale rupte nu mai este un model de urmat pentru copii.

– *Cronos: În ce măsură situația asta influențează faptul că muzeele sunt practic, goale?*

– **T. Z.:** Deși muzeul nostru e vizitat de câteva zeci de mii de oameni pe an, cifra totuși, e prea mică, dar cu această problemă se confruntă toate muzeele din lume – un fenomen explicabil din perspectiva schimbării ritmurilor de viață și a intereselor societății de astăzi. Cu toate acestea, cred că trebuie schimbat și modul de atragere a vizitatorului, fiindcă muzeele nu mai sunt, ca odinioară, doar instituții de propagandă. Nu poți atrage vizitatorul nici cu fluturași pe care-i împarți pe la semafoare. Suntem în căutarea unor forme de comunicare cu instituțiile de învățământ și avem certitudinea că în școală este necesar un program de educație estetică.

În baza unor sondaje, s-a stabilit că peste 70 la sută din vizitatori sunt cei care vin pentru prima oară în Muzeul Național de Artă. Și mai grav este faptul că, din aceștia, doar zece la sută vor reveni în muzeu. Și tocmai acest segment de 60 la sută trebuie să ne preocupe – să vedem în ce mod îl putem interesa să revină la noi.

– *Cronos: Am putea s-o facem prin niște nume celebre?*

– **T. Z.:** Nu avem nici Rubens, nici Caravaggio, nici El Greco, cum ar fi la Muzeul Național de Artă din București, de exemplu. Nu putem pretinde la marile valori universale, pentru că rămânem, totuși, o periferie în acest sens. Tocmai de aceea trebuie să avem grijă și să ne promovăm patrimoniul – acele covoare basarabene care, în contextul artei populare românești, sunt de excepție, vestigiile arheologice valoroase. Să știți că asta nu e puțin.

Despre Tudor Zbârnea... neformal

● *Tata*

Mă străduiesc să merg cât mai des la tatăl meu, la Nisporeni. Mă mândresc cu faptul că, deși are 82 de ani, mai merge pe o motocicletă cu două roți și duce o viață activă. Dar, simte și el necesitatea de a fi mai aproape de noi... A stat și la București scurte perioade, dar nu l-am putut ține acolo. Este legat de casă, ca orice țaran.

● *Soția*

Soția mea, Larisa, este ucraineană. A făcut facultatea la Chișinău, când am și cunoscut-o. Nu știa românește, dar astăzi vorbește o română impecabilă, mult mai bună decât cea a unora dintre conaționalii noștri, fiind și foarte atașată de cultura română.

● *Fiicele*

Din prima căsătorie am o fiică, Irina. E stabilită în Germania cu mama ei, dar vine în vacanțe și chiar a stat cu noi la București, unde a mers la un liceu foarte bun. Acum e studentă. Cea de-a doua fiică, Elena, are 17 ani, face design vestimentar și cred că va continua să exploreze această zonă estetică. Dacă nu o va face, nu voi fi decât bucuros, deoarece viața artistică, pe lângă satisfacțiile spirituale, este tot timpul încorsetată în nevoi.

● *Libertatea*

Sunt un om energetic, tot timpul am avut o slujbă – am lucrat fie la Academia de Științe, fie la Ministerul Culturii. Deși s-ar părea că nu am avut libertate în creație, eu zic că am avut-o, pentru că nu am făcut compromisuri în artă. Nu am vrut să plac snobilor, nu m-a interesat să pictez ceea ce este atrăgător și „la modă”, ceea ce place maselor sau colecționarilor. Iar preocupările din afara atelierului m-au obligat să am un alt ritm de viață: nu mi-am permis luxul de a fi boem, de a sta prea mult prin crâșme. Se spune că un artist trebuie să trăiască la limită: eu însă consider că angajamentele te obligă, dar te și coordonează.

● *Viciile*

Nu fumez. Nu sunt un adversar al fumătorilor, dar cred că cea mai mare prostie este atunci când un viciu devine modă. Am abandonat țigara acum 24 de ani, din motive de sănătate. Nu pot să zic că aș fi mai liber din acest considerent, pur și simplu, m-am debarasat de grija de a cumpăra tutun. Nu sunt predispus nici spre „statul la un pahar”. Dar am prieteni și colegi buni, pe care-mi place să-i servesc cu un vin negru de codru. De regulă, facem vinul împreună cu fratele meu. Toamna trecută însă n-am reușit să merg la el ca să-i dau o mână de ajutor.

Timpul, Chișinău, 2002

Tudor Zbârnea: „Noi, aici, la Chișinău, suntem marcați permanent de o stare de somnolență”

– *Dragă Tudor Zbârnea, la fel ca multă lume de la noi, credeam că te-ai stabilit în România, ca să aflu că totuși, ești la Chișinău, că deții un post important, ești directorul Muzeului Național de arte Plastice, și că ai fost numit în acest post de o guvernare comunistă...*

– Vă asigur că nu partidul comunist m-a solicitat pentru acel post, ci persoane din conducerea Ministerului Culturii, care, din câte cunosc, nu reprezintă partidul comunist. Eu nu am făcut parte niciodată din nici un partid. O instituție de cultură nu trebuie antrenată în competiții politice. Încerc să fac doar politică culturală, aceasta fiind în afara ideologiei de stânga sau de dreapta.

Cât despre revenirea mea, mai mulți colegi, și nu numai colegi, s-au arătat nedumeriți de faptul că m-am întors la Chișinău. Personal, nu am avut sentimentul de a fi plecat definitiv, poate și din motivul că pe tot parcursul aflării mele în România nu am lipsit din viața culturală chișinăuiană. Am ținut să expun la toate saloanele oficiale. În același timp, rămân atras în continuare de mediul artistic bucureștean. Mișcarea artistică din România este, bineînțeles, mai intensă și mai variată decât cea din Moldova. Am plecat de aici tocmai în căutarea unei vieți artistice mai bogate, mai consistente, la cote valorice mai înalte. Iertată să-mi fie lipsa de modestie, dar cred că m-am integrat firesc în mediul artistic românesc, participând la o serie de manifestări naționale și internaționale. Împreună cu alți artiști am reprezentat arta românească în străinătate în acțiuni supravegheate de fiecare dată de juriu foarte exigente. Am realizat și niște personale, care mi-au ajutat să mă afirm acolo, urmate de achiziții de stat și particulare. Am avut condiții optime de lucru, în scurt timp mi s-a repartizat un atelier de la UAP chiar în centrul capitalei. Am beneficiat și de alte înlesniri, toate acestea asigurându-mi echilibrul interior atât de necesar. La București am contribuit, de asemenea, la organizarea unor expoziții de artă contemporană din Basarabia, am girat de multe ori calitatea unor participări oficiale sau particulare ale artiștilor plastici de aici, care expuneau în România. Astfel încât revenirea mea la Chișinău nu înseamnă și retragerea din viața artistică bucureșteană, lucrările mele figurează în continuare în cadrul unor saloane oficiale și al unor manifestări culturale din România.

Postul de director al Muzeului Național de Artă nu m-a atras niciodată. Însă, reîntorcându-mă acasă, în Chișinău, mi s-a făcut această ofertă. Am acceptat-o, probabil, și datorită faptului că sunt un om foarte activ. Permanent am îmbinat munca de atelier cu alte activități. Lucrul acesta m-a ajutat să nu fac nici un fel de compromisuri în artă. Nu mi-am ordonat și nici direcționat opțiunile plastice conform doleanțelor unor eventuali colecționari de artă.

– *Îmi mărturiseai că ai venit în acest post în ideea de a schimba lucrurile în bine în șase luni. Ce vroiai, de fapt, să schimbi și de ce crezi că nu ai reușit, pentru că, iată, suntem în a zecea lună de la numirea ta?*

– Cunoșteam situația gravă în care se afla muzeul de mai mulți ani. Inițial, mi-am imaginat într-adevăr că vor fi suficiente șase luni, ca să descopăr că nu există niște elementare norme de funcționare și organizare. Lipseau o serie de regulamente de funcționare a organismelor consultative, lipseau fișele posturilor. Mulți dintre muzeografi cunosc vag obligațiunile de serviciu. Trebuie să recunoaștem și faptul că prăbușirea economică din ultimii ani a lovit dureros în toate instituțiile de cultură. Aceasta a atras după sine și căderea morală. Cei care au stat în fruntea muzeului, în ultimii ani, mai mult au profitat, decât au apărut interesele instituției, inclusiv cele financiare.

Astfel încât, astăzi, sunt necesare eforturi enorme pentru conservarea patrimoniului aflat în gestiune. Încercăm cu mijloacele financiare reduse să amenajăm noi spații de depozitare, întrucât multe dintre cele existente sunt insalubre. Modificăm sistemul de asigurare și distribuire a energiei termice care, de-a lungul anilor, a funcționat defectuos. Problemele de asistență tehnică elementară cer un efort deosebit. Din nefericire, nu prea pot miza pe competența persoanelor care dețin aceste funcții. Iar salariile mici nu permit angajarea altor specialiști.

Încercăm să schimbăm și modalitățile de lucru în relațiile cu publicul. Impunem altele, de creare a imaginii, de comunicare cu diverse instituții și organisme de stat și internaționale. Pentru a ridica prestigiul instituției, este nevoie de ani, nu de luni de zile. Procesul de evidență și cercetare trebuie revăzut radical. S-a elaborat o nouă organigramă, care modifică structura actuală a colecțiilor. Acestea trebuie constituite nu după principiile, doleanțele și competența unor muzeografi, ci după criteriile logice de organizare și funcționare a întregului organism muzeal, conform standardelor internaționale. Trebuie să se țină cont de particularitățile colecțiilor Muzeului Național de Arte Plastice.

Iar acolo unde va fi cazul ar fi bine să insistăm asupra instruirii în continuare a muzeografilor, așa încât aceștia să se poată declara oriunde drept profesioniști. Luptăm cu diverși agenți economici, care au ocupat abuziv curtea muzeului (imobilele din bd. Ștefan cel Mare, 115). Parțial curtea a fost eliberată, dar urmează noi negocieri în problemele de restaurare și construcție a blocului nou. Sunt foarte multe probleme pe care nu le putem cuprinde într-o singură discuție. Voi încerca să nu las lucrurile nerezolvate, nu este în firea mea să nu duc până la capăt ceea ce am început.

– *Te-ai aflat zilele acestea pentru scurt timp la București, unde ai fost, cum mi-ai spus, pentru un respiro de creație. De ce nu l-ai putut avea la Chișinău?*

– De la învestirea mea în funcție nu prea am timp pentru munca în atelier sau pentru relaxare. Am o neliniște interioară. Aceasta m-a făcut să-mi iau câteva zile din concediu, preferând să merg la București. Era firesc să vizitez muzeele și să văd unele spectacole. Am prezentat câteva lucrări pentru Salonul Municipal. Consideram că un respiro de creație de cinci zile nu-l pot avea decât dacă mă retrag din Chișinău. Trebuie să recunosc însă că și acolo am fost preocupat de unele probleme legate de serviciu. Am discutat despre o eventuală donație de carte pentru muzeul nostru din biblioteca pictorului basarabean A. Baillyre, cât și despre o colecție de pictură și grafică a fiicei acestuia Tania.

Am vizitat mai mulți prieteni artiști. Lipsa de comunicare cu ei o resimt tot mai mult în ultima vreme. Am stabilit și unele proiecte de colaborare privind o serie de expoziții de artă contemporană de certă valoare, unde vor participa importanți artiști români. La întoarcere, mi s-au cerut din partea Ministerului Culturii propuneri concrete pentru acordul de colaborare în domeniul culturii dintre R. Moldova și România. I-am făcut o vizită sculptorului Vasile Gorduz, unul dintre cei mai mari artiști ai României, care ne-a oferit, sub formă de donație, o statuie Mihai Eminescu. În opinia mea, este una dintre cele mai valoroase din câte au fost realizate până în prezent. Această scurtă evadare mi-a „reîncărcat bateriile”, așa că am revenit în forță la datorie.

– *Ce îi lipsește vieții artistice de la Chișinău în raport cu cea de la București?*

– Cadrul restrâns și lipsa de comunicare conferă Chișinăului o atmosferă provincială. Trebuie să fim realiști și să recunoaștem că Bucureștiul are mai multe trupe de teatru bune și săli întotdeauna pline,

are un Muzeu Național de Artă cu sediul în Palatul Regal, are multe galerii de artă, biblioteci și centre culturale. Doar în București activează peste trei mii de artiști plastici! Desigur, nu putem pretinde niciodată la amploarea cu care se desfășoară viața culturală bucureșteană. Noi, aici, la Chișinău, mi se pare, că suntem marcați permanent de o stare de somnolență. Nu prea avem orgoliul să ne ridicăm valorile la cotele corespunzătoare. Expresia moldoveanului „Merge și așa” este una păguboasă și nu vine din neputință, ci mai degrabă din indiferență. Această stare, de care vorbeam mai înainte, ne face să ne simțim comod și uneori nici nu ne dăm seama că devenim chiar niște provinciali complexați.

– *Ce lucruri bune ți se întâmplă în planul creației? Ce te preocupă astăzi în pictura ta și ce expoziții vei avea în timpul apropiat?*

– În ultimii ani, discursul meu plastic a suportat o metamorfoză în plan estetic care, aud, că este apreciată de colegi. Lucrul acesta a fost posibil nu numai în urma căutărilor noilor mijloace de expresie. Disciplina spirituală mi-a impus o nouă viziune, aflată la limita conceptului analitic și intraconștient. Încerc să elaborez o serie de piese noi, care, cred că vor putea fi prezentate în cadrul unei personale, anul viitor. Tot zilele acestea am realizat o expoziție a Grupului Zece cu ocazia a zece ani de la fondare. Am lansat ideea de a transforma aceste manifestări în bienale, la care vor fi invitați și alți artiști de formație comună principiilor noastre valorice și estetice.

– *Știu că ești un artist cotelat nu numai acasă, ci și în afară. Ce crezi că apreciază în arta ta publicul străin și ce se întâmplă mai nou în arta plastică europeană?*

– Este prea tare spus că aș fi un artist cotelat în afară. Am avut anumite succese în cadrul unor saloane internaționale sau al unor expoziții personale, în diverse țări din occident. Dar cred că acestea sunt încă insuficiente pentru a mă considera cotelat. De mai multe ori au fost menționate starea de tensiune și profunzimea picturii mele. În Occident există un exces, o suprasaturare de lucruri făcute la repezeală. Or noi, aici, continuăm să creăm din dragoste, încercând să trăim profund esența lucrurilor, fapt de care umanitatea va avea nevoie oricând.

Noutățile în arta europeană sunt greu de sesizat, întrucât arta secolului XX a adus extrem de multe surprize. S-au intercalat o serie de tendințe și curente, care au estompat chiar hotarele dintre genuri: pictură-sculptură, tapiserie-ceramică, grafică etc. Este important ca noi să nu devenim papagalii unor procedee perimate, chiar dacă aici,

în estul Europei, avem o întârziere de 10-15 ani în asimilarea noilor curente și tendințe.

– *La autumnala din anul acesta am văzut mai multe lucrări foarte bune ale tinerilor plasticieni. Ce părere ai despre ultima generație de artiști plastici basarabeni?*

– Ultimul salon de toamnă consider că a eșuat. Nu din cauza tinerilor. Pentru că printre tineri sunt foarte mulți pictori cu o pregătire profesională bună care, cu siguranță, se vor impune în viitor. Suntem în așteptarea unui suflu nou, analogic celui de la sfârșitul anilor 80. Din păcate, deocamdată nu se întrevăd decât niște preluări tardive, realizate adesea prin confruntări stilistice. Însă, și forma de organizare și prezentare a expozițiilor lasă de dorit. Demult nu mai există principii și criterii de selecție. Lucrările bune sunt înghesuite adeseori de cele prost inspirate. Panotările sunt extrem de plicticoase. Nu mai expun artiști consacrați, care, pe parcursul mai multor ani, au devenit repere în cadrul expozițiilor colective. Și aceasta poate fi din motivul că dezvoltarea artelor plastice în Moldova este în afara intereselor statului. Nu se mai fac achizițiile de altă dată, care veneau în sprijinul dezvoltării culturii, dar și al artistului.

– *Cum vezi evoluția de mai departe a artelor noastre?*

– Evoluția culturii, din nefericire, este dependentă de evoluția economică. Statul, desigur, trebuie să investească în cultură permanent, întrucât pierderile spirituale nu pot fi recuperate ușor. Presupunem că peste ani vom putea deveni o societate prosperă din punct de vedere economic. Dar căderea culturală și morală ne-ar putea plasa în rândul poparelor necivilizate.

– *Îți mulțumesc pentru acest interviu.*

Constantin CHEIANU,
Democratia, 2002, № 47

Culoarea vine din interior

Interviu cu pictorul Tudor Zbârnea

– *Dle Tudor Zbârnea, în momentele când pictați, obișnuți să păstrați tăcerea?*

– Artistul în general ar trebui să aibă posibilitatea de a se retrage din cotidian, de a rămâne în universul gândurilor și imaginilor sale. Când

sunt singur în atelier, tac, evident. Îmi place să ascult muzică clasică în timp ce pictez. Între interiorul meu și suprafața pânzei se produce o relație foarte strânsă și nimeni nu poate întrerupe acest dialog cu lucrarea de pe șevalet.

– *De ce expoziția Dvs. personală de la Galeria „Brâncuși”, deschisă spre o diversitate de formule plastice și atât de atractivă prin expansiunea culorilor și formelor poartă un titlu aproape ermetic – „Schimb de tăceri”?*

– Eu am realizat între anii 1995-2003 ciclurile „Graiul tăcerii” și „Schimb de tăceri” insistând asupra ideii că, de fapt, tăcerea este o stare de comuniune mult mai profundă. Am în expoziția de la „Brâncuși” câteva lucrări din ciclul „schimb de tăceri” care nu au pornit de la o idee poetică, ci de la niște trăiri intense, de la unele experiențe dramatice care au marcat existența.

– *Cum descoperiți o culoare?*

– Culoarea vine din interior, ci nu doar în urma amestecării laborioase a vopselelor pe paletă. O culoare atrage după sine alta, care îmbinându-se cu alte nuanțe, produce noi efecte cromatice. Pictez lăsându-mă ghidat de simțuri, de intuiție, raționalul nu trebuie să umbrească emoția, fiindcă arta începe dincolo de regularități.

– *În ce fază estetică vă aflați în prezent?*

– Încerc să-mi canalizez toate energiile spre elaborarea unor sinteze abstract-figurative în contextul reverberațiilor simbolice. Voi încerca să mențin în continuare o dinamică coerentă privind opțiunile estetice. În perioada începuturilor, eram preocupat de dizolvarea formelor, de acorduri cromatice subtile, de anularea contururilor, mă interesa dematerializarea formei și spiritualizarea acesteia. A urmat o altă etapă a creației mele, când am trecut la o scriitură mai gestuală, la acorduri complementare, la o imagistică grotască. Astăzi operez într-un context simbolic și semantic, explorările mele au loc într-un sistem geometric, având la bază cele patru simboluri fundamentale – centrul, cercul, pătratul și crucea.

– *Ați studiat la Universitatea de Arte din Iași (secția pictură) în clasa profesorului Corneliu Ionescu. Vă amintiți povețele cele mai importante ale reputatului pictor ieșean?*

– Corneliu Ionescu este un profesor extraordinar, foarte creativ și generos în comunicarea cu studenții, cărora știe să le cultive potențialul de imaginație. Relația sa cu studenții era mai degrabă colegială, căci

era liber în conversație, nu accepta cadrul scolastic. Îl admiram pentru talentul său de artist, dar și pentru aerul aristocratic, pentru cultura și ținuta sa intelectuală. Dl Ionescu a fost elevul lui Corneliu Baba, el reprezintă școala românească de pictură sincronizată cu cea europeană. Sper că în curând îl vom avea ca oaspete la noi, intenționăm să inaugurăm o expoziție a lui la Muzeul de Artă din Chișinău.

– *Cum a reacționat publicul la „Un schimb de tăceri”?*

– În opinia mea, o personală, mai întâi de toate, este o autoverificare iar mai apoi o evaluare publică. N-am avut timp să stau în Sala „Brâncuși” după vernisaj pentru a mă întâlni cu vizitatorii sau pentru a le observa reacțiile. Contează ca o expoziție personală să creeze o anumită stare de tensiune, să-l atragă pe spectator în sfera necunoscutului, a insondabilului. Îmi place să cred că am reușit.

– *De ce motivul totemului revine cu atâta insistență în creația Dvs.?*

– Prin totem încerc să fac o legătură cu extraumanul, cu ancestralul. De fapt, am o viziune introspectivă și o aplecare spre arhăitate, mă fascinează obiectele vechi, piesele de arheologie. Chiar și în calitate de muzeograf, deși slujesc artele cu impact vizual imediat, precum pictura, sculptura, grafica, arta decorativă profesionistă, am o pasiune aparte pentru obiectele vechi, încerc să le studiez, să restabilesc lanțul comunicării dintre el. Îmi plac foarte mult și casele bătrânești, interioarele cu puțină lumină, locuințele arhaice care au mai rămas prin satele noastre. Am descoperit pe lângă Nisporeni (localitatea unde m-am născut) multe căsuțe pitorești de acestea, iar la Dolna am găsit o liniște adâncă și o penumbră miraculoasă în casa familiei Sirețeanu, țin minte și acum senzația că pătrusesem într-o lume care îmi este proprie.

– *V-ar plăcea să locuiți într-o astfel de căsuță bătrânească?*

– Sigur că da, însă noi suntem acum în secolul XXI. Azi, nu poți trăi într-o bojdeucă, trebuie să ne adaptăm mediului și vitezelor caracteristice contemporaneității. Eu locuiesc la oraș, într-o casă la curte cu geamuri mari. Am și un colț unde pictez, dar de obicei lucrez în atelier.

– *Timpul e o obsesie pentru Dvs.? Vă aflați uneori în criză de timp?*

– Întotdeauna am avut un ritm de viață foarte alert, am pictat fără întreruperi, dar am fost și angajat cu program de muncă în diverse instituții. Eu sunt conștient că nu am timp de pierdut, zile întregi sunt în continuă mișcare și doar când ajung în fața șevaletului mă opresc, mă reculeg, revin la arta mea. Pânzele „Utopia veșniciei sau adevărul clipei”, „Aripile timpului” le-am realizat fiind interesat mai mult

de atemporalitate, de relația cu trecutul, nu mi-am propus să ilustrez trecerea timpului.

– *Admiratorii de artă din Chișinău cumpără lucrări de la Dvs.? Cum negociați prețul lor?*

– Nu negociez și nici nu mă preocupă vânzarea lucrărilor mele. La noi nu există o piață de artă, chiar și oamenii cu bani trec indiferenți pe lângă saloanele de artă. Din păcate, și rarele achiziții pentru colecțiile de stat se produc la prețuri derizorii. Am avut recent o expoziție la Banca Mondială și nu s-a vândut nici o lucrare. Cu totul alta e lumea artelor la București, unde ești căutat pentru achiziții de către colecționari sau de amatori, preocupați de investiții în artă.

– *Vi s-a întâmplat să vă simțiți ridicol în anumite situații?*

– Da, cum să nu? Nu demult, trebuia să fac o călătorie peste hotare și m-am dus la aeroport cu o zi înainte de ziua călătoriei. Calculasem inexact ziua plecării, așa că m-am pomenit într-o postură ridicolă la aeroport.

– *Cum reușiți să îmbinați creația cu obligațiile Dvs. de director al Muzeului Național de Artă din Chișinău?*

– Sunt adeptul unui mod de viață ordonat (una dintre pânzele lui T. Zbârnea se numește „Ordine supremă” – n. a.). Haosul îmi place doar în sens filozofic, din perspectiva genezei, dar în viața de toate zilele nu-l accept. Încerc să organizez activitatea de la Muzeul de Artă în așa fel încât să ieșim din starea de umilință și delăsare în care ne aflăm de atâția ani. Începând cu septembrie 2005, am obținut finanțările necesare pentru a realiza proiectul de restaurare a monumentului principesei Dadiani, de pe strada 31 August, 115 operă a arhitectului Bernardazzi. Actualmente, se execută lucrări serioase de consolidare. Avem nevoie de 36 milioane de lei pentru restaurarea integrală, pentru anul 2006 sunt alocate doar 2 milioane. Au demarat de asemenea lucrările de restaurare a caselor Hertza și Kligman de pe bd. Ștefan cel Mare, pentru acestea sunt alocate 5 milioane de lei. Sper să se ajungă la o finalitate a acestor lucrări, renovarea Muzeului de Artă nu suportă nici o amânare.

– *Mult succes!*

Irina NECHIT,
Jurnal de Chișinău, 2006, 23 mai

Îngândurări la o expoziție

Vernisarea expoziției personale a pictorului Tudor Zbârnea pe 3 mai la galeria „Brâncuși” din Chișinău probabil trebuia însoțită numai de psalmodierile unui cor bărbătesc ortodox. Asta pentru a diminua cât de cât vuietul scoborător al bulevardului Ștefan cel Mare, pentru a înălța cât de cât ochii privitorului, dar și pentru a nu păcătui prea mult vorbitorii. Fiindcă această expoziție uluitoare lansează opera unui remarcabil pictor ortodox. Poate a celui mai ortodox dintre toți pictorii contemporani. Chiar dacă icoana lipsește din innurile plastice ale artistului, chiar dacă Rugăciunea și Euharistia intră mai greu în grația pensulei, celelalte dimensiuni ale ortodoxiei, cum ar fi relația tainică dintre necreat și creat sau dinamismul Treimii, sau participarea sacrificială a necreatei esențe la hora esenței create, le regăsim tănuite (fiindcă așa e în ortodoxie) în opera lui Tudor Zbârnea. Nu zadarnic artistul și-a vernisat expoziția în una din cele 40 de zile de după Înviere. Și Mântuitorul, și Crucea Lui, și zilele Lui pământeste, și drumul spre cele veșnice al fiecăruia dintre noi, te copleșesc din armoniile celeste ale lui Tudor Zbârnea, spre care, desigur, trebuie să ai drum. Sau, poate mai corect ar fi să spunem, spre care trebuie să-ți alegi drum, măcar prin șederea de o clipă în fața lucrării „Armonie celestă” (2001, 200x300 cm, ulei pe pânză), una din cele care îl reprezintă la ora actuală cel mai plener.

Spațiul plastic ortodox de dincolo de dreptunghiul antropologic a fost mai puțin explorat de pictorii contemporani. Rombic, triunghiular, patrulateric, eliptic, circular, sferic, dar mai ales anistoric prin esențele recunoscute de părinții ortodoxiei ca elemente de bază ale sacrului de tip ortodox, aceste mijloace de manifestare plastică prin cele mai primordiale semne, simboluri și culori au stat în umbra căutărilor plastice contemporane din spațiul canonic al ortodoxiei. O fi avut un răsunset aici și faptul închiderii masive a ortodoxiei în dogmă mai ales după cumplitul an 1453, care a și marcat dezvoltarea furtunoasă a artelor apusene renaștentiste, dar și dezastrul comunist de după 1917, care a atacat mai ales Biserica Ortodoxă. Atragem atenție deosebită asupra acestor lucruri, fiindcă Tudor Zbârnea este un pictor contemporan, un căutător foarte serios de noi mijloace de expresie. Deci și câmpul tradiției geometrice ortodoxe, în fond a spiritualității ortodoxe, partea cea mai abstractă, dar și mai zguduitoare din tot creștinismul, este

folosit de el cu mare atenție și, îndrăznim să spunem, pe linia ei religios-ontologică, purificatoare, îndreptătoare a omului muritor (și păcătos) spre cele veșnice. Așa Tudor Zbârnea ne apropie de tainițele de suferință și de lumină ale vitraliului bizantin, dar și de cele din vrejurile picturii din micuțele biserici românești, de Ruga/ Mila/ Iubirea din chenarul icoanei sau a miniaturii din tetraevangheliarele din epoca lui Ștefan cel Mare. Dar tot el ne deschide ochii ca să vedem și acumul răscolitor, tragic, ateist și pragmatic al ființării omenesti în Globalizare. În picturile sale, mai ales în cele de după 1997, fiecare triunghi devine ochi întreit al Domnului, fiecare romb devine fereastră în cele necreate și ușă spre cele create, fiecă pătrat este parte a crucii și purtător al crucii, dar al crucii ca putere ce unește orizontul spațio-temporal, văzut de om nesfârșit, cu verticala transcendentului misterios și veșnic. Nu știm dacă acest demers plastic este opera logică a artistului, dar cu cât este mai tainică și mai de intuiție lucrarea harului sfânt în aceste lucrări, cu atât ele sunt mai valoroase.

Ciudată și înălțătoare senzația de lumină adâncă, purificatoare din opera lui Tudor Zbârnea, chemarea spre sacru, și încă spre un sacru de rugăciune și de comuniune euharistică. Ciudate crucile lui răvășite de sânge, dar ținute împreună de sacrificiu, nu de scândură sau cuie. Ciudate cupele lui (de pildă din Ritmuri I, 1997, 70x75 cm), care devin și cupole de vechi bisericuțe de pe valea Oltului, dar și cupe ale Graalului în care sângele Mântuitorului este și brad al lui Zalmoxe, adică partea noastră de spiritualitate primordială și de întreit monoteism prin care am devenit creștini ortodocși aproape fără să observăm. Ciudate și ocnile lui Zbârnea (din Ritmuri II, 1997, 70x75), parcă culese de la Mănăstirea Neamț sau chiar de la Sfânta Treime din Siret, ciudată armonia lor stelară cu simbolurile cruciforme gumelnițiene și cucuteniene, și chiar mult precucuteniene, vinciene și starcevo-crișiene, ciudate simfoniile de cruci din partea de sus ale acestor ritmuri, care ne iluminează nu numai urgia genocidelor (sic!) prin care a trecut poporul român din Basarabia, ci, mai ales, și acestea sunt presimțirile plastice ale artistului Zbârnea, tragediile prin care încă avem a trece, și de care nu scăpăm, de care nu vom scăpa. În Ritmuri III și Ritmuri IV aceste prevestiri se transformă în doină, uneori în doină cumplită a mamelor ce și-au pierdut fiii pe Nistru, în mai 1992, alteori, în requiem mozartian, dar nu de la 1790, ci de la momentul intrării sulitei în coasta Mântuitorului, și de la transformarea bisericilor noastre în închisori, și de la clipa doinirii Crucii pe care o ducem acum.

Nu e simplu să privești aceste picturi esențiale. Chiar ar fi greu de tot să stai în fața lor atât de tragică, dacă între „haos și rigoare” nu ar răsar, biruitoare, prin cruce, lumina ordinii supreme, treimice, iubitoare, cum și este descrisă în „Ortodoxia dogmatică” a părintelui Stăniloae. Iată cum în monumentală „Iradieră simbolică” (2001, 150x140, ulei pe pânză), poarta maramureșeană sau cea nisporeneană, atinsă de coborârea lui Dumnezeu printre oameni, întărește demersul ortodox al picturii lui Tudor Zbârnea. Fiindcă este vorba de fericirea pe care o poate oferi omului numai dorul de înveșnicirea prin Logosul Dumnezeiesc și, foarte important, în Logosul Lui de mister apofatic, imposibil de cunoscut. Și aici este locul să zăbovim asupra unei nuanțe importante. Tudor Zbârnea este un pictor român contemporan, îndrăznim chiar să spunem modernist, adică unul din acei artiști plastici care aduc verticală primordială a tradiției în orizontul de ființare al omului și în dreptul lui la devenire. Cu această propoziție am vrea să fim înțeleși foarte clar, fiindcă zilele pe care le trăim nu sunt simple, iar perspectivele de ființare sunt mai mult sumbre și un artist plastic adevărat, la fel ca și un poet sau compozitor, nu poate trece peste structura de măsură de Bach a ființării omului în Globalizare. Iar pe acest făgaș, de Bach, pictura lui Tudor Zbârnea, este influențată și de căutările artiștilor plastici apuseni, dar și de metafizicile, de multe ori ale absurdului și disperării, care le însoțesc. Or, pe acest domeniu, artistul care nu se îndepărtează prea tare de ortodoxie, chiar dacă este inspirat numai de o bisericuță din Nisporeni, Basarabia, are parte de toate armoniile celeste. Iar în comparație cu ea abisurile omenești sunt atât de mici...

Cum să privești superbul „Axis” (1998, 140x75 cm, ulei pe pânză) și să nu pui întrebarea cu privire la unul din primii brazi sacri ai lumii, încrustat în lutul ars de la Dănceni, Ialoveni, pe la 5.000 î. Hr. Sau unitatea rombului divin cu ființarea omenească din uluitoarea pictură „Către portret” (2000, ulei pe pânză, 100x100 cm) cu cea a rombului metafizic de la Cuina Turcului, de peste 12 mii de ani? Nu poți să treci peste aceste crucicentre ale memoriei, aceste cărări înalte, geometrice și însângerate, orientate spre lumină curcubeului divin, peste aceste hore cutremurătoare („Extensiune”, 2001, 100x164, ulei pe pânză), mai vechi în tradiția carpatodunăreană decât toate tradițiile omului, care ne învață că omul este puternic doar prin harul credinței... Nu poți lăsa în urmă sau anihila într-o careva arheurmă polarizările ascunse în destrămarea din „Urme” (2006, 80x70 cm, ulei pe pânză) care adună

crucea din Duh și Chaos și o transformă în sacrificiul Lui mântuitor. O fi poetic spus, dar pictura lui Tudor Zbârnea ne lasă pentru a fi inspirat adânc aerul tămâiat al coborârii Lui în temporalitate, ne indica nemiloasa cale a biruinței asupra morții, ba chiar ne descrie decorul sacru al acestei biruințe. Iar acest decor mai că nu poate fi înțeles fără armoniile plastice și geometrice ale ortodoxiei, ba chiar am înțeles fără armoniile plastice și geometrice ale ortodoxiei, ba chiar am îndrăzni să spunem – ale ortodoxiei românești, care, mai ales prin Gavriil Uric, a conștientizat încă la 1420 și sacralitatea figurilor geometrice care încadrează sacrul antropologic, și unitatea sacră dintre geometric și antropic. Chiar și încercarea, de altfel neconvingătoare, de a ascunde cultul ortodox într-un „cuplu totemic” sau „arcă totemică” nu-l îndepărtează pe Tudor Zbârnea de taina Creației și Misterul Mântuirii văzute prin lumina ortodoxiei. Repetăm, nu este numai de cânt ca un artist plastic contemporan să conștientizeze totalmente faptul că alt drum pentru salvarea de la nesfârșirea suferințelor nu există decât verticala Rugăciunii unită cu orizontala comuniunii euharistice. Dar în istoria artelor plastice românești, susține mitropolitul Bartolomeu Anania în „Cerurile Oltului”, anume artiștii plastici, cei care au pictat la Voroneț, Cozia, Bălinești sau Mănăstirea Dintr-un Lemn, ne-au transmis cel mai adânc misterul întâlnirii omului cu Domnul. S-ar putea așadar, ca aceste îngândurări ortodoxe de la o expoziție vernisată cu metode păgâne să fie și foarte personale, și foarte întâmplătoare. Dar cu cât mai mult autorul lor se îndepărtează de locul și timpul vernisării expoziției lui Tudor Zbârnea, cu atât mai temeinic se așază manifestarea lui plastică în orizontul sacru al ortodoxiei și de la asta valoarea ei, chiar dacă este una de intuiție, este numai de uluitoare creștere pe verticală.

Andrei VARTIC,
Literatura și arta, 2006, 25 mai

O expoziție unică

În sălile Galeriei de Artă Contemporană II de la Palatul Culturii se poate încă vizita expoziția de pictură a pictorului basarabean Tudor Zbârnea, intitulată „Schimb de tăceri”. „Artistul este unul dintre cei mai mari, dacă nu cel mai mare pictor din Basarabia. Nu numai pentru că

are 1,85 m, ci și pentru că este directorul Muzeului de Artă din Chișinău și pentru că a fost în stare să umple o sală enormă cu lucrările sale – au participat peste 200 de persoane, printre care pictori, profesori, academicieni, oameni politici. Acest lucru s-a întâmplat la Chișinău”, ne-a spus prof. Victor Macarie, prieten de-al artistului și unul dintre cei mai mari colecționari de artă basarabeană din Iași.

Prima venire la Iași a lui Tudor Zbârnea datează din 6 mai 1990, la primul pod de flori. „Atunci l-am și cunoscut și am rămas impresionat de personalitatea lui și de valoarea operelor sale. Dintre pictorii ieșeni, sunt foarte puțini care ar putea face o expoziție așa de mare, de importantă, de bine realizată ca el. La cei 50 de ani ai săi, este unul dintre pictorii care a spus deja ceva în artele plastice, ceea ce nu e un lucru ușor”, ne-a mai spus dl Macarie.

Pictorul basarabean a avut mai multe cicluri de creație. Mai întâi a lucrat cu arta realistă, cu peisajele. A continuat cu o simplificare, renunțând la detalii. A avut un ciclu tablouri înfățișând *mume*, adică femei în fel de fel de ipostaze. A trecut la ciclul de muzicanți și la cel de portret arhaic. „Personajele sale nu zâmbesc, nu râd niciodată. E un fel de cronicar al trăirilor, al oamenilor oropsiți din Basarabia. Atunci când face un portret, Tudor Zbârnea încearcă să sugereze, să arate greutatea pe care o duce o națiune întregă. Pentru el, ca și pentru toți basarabenii România este patria-mumă”, a adăugat dl Macarie. Acum, pictura lui Tudor Zbârnea este simbolistă. Coloritul este ca cel de pe la bunici: cald, frumos. Pătratul, cercul, clepsidra sunt elemente pe care le manevrează în fel de fel de ipostaze. Stăpânește simțul culorii la perfecțiune. Culorile nu șochează, nu se resping, ci se atrag, sunt prelucrate atent. Pictorul nu folosește albul sau roșul și nici o altă culoare care ar putea fi stridentă.

Tudor Zbârnea este cel mai tânăr artist care expune în sălile Palatului Culturii din Iași și este binecunoscut faptul că acest muzeu consacră artiștii. Este, în plus, primul artist din Basarabia care expune aici.

Prima jumătate a anilor 90 a fost o perioadă în care pictorul a reușit să conjuge cu succes activitatea de creație cu cea administrativă, fiind șef al Direcției de Patrimoniu și Arte Plastice a Ministerului Culturii. Urmează o perioadă în care el se mută la București și participă la mai multe saloane organizate în țară și la mai multe expoziții de artă românească vernisate în străinătate. Operele artistului sunt permanent prezente și la expozițiile colective din Chișinău. Pentru pictor, acea perioadă este memorabilă și în ceea ce privește evoluarea sa în cadrul

unei serii de expoziții personale. Integrarea artistului în viața culturală românească nu a trecut fără să lase urme în creația sa. Accesul nemijlocit la originalele capodoperelor marilor maeștri români și străini a lărgit orizontul spiritual al artistului, care nu s-a mai rezumat doar la sfera emoțiilor proprii.

În același timp, el absolvă Facultatea de Arte Plastice din cadrul Universității de Arte din Iași. În 1994, se face cunoscut și la Iași, expunând pe simezele Galeriei sălii „Victoria”. O particularitate a operelor din ultimii ani o constituie reabilitarea figurii umane, cu aluzii la măștile ritualice africane, la chipurile de figuri geometrice, la o stare de echilibru. Fiecare etapă a creațiilor sale a reprezentat un pas înainte, o nouă abordare a vieții lăuntrice a personajelor, a vieții.

Cristina PĂLĂDUȚĂ,
Metropolis, 2006, 24-30 aug.

„Psihogramele” interiorizate ale pictorului Zbârnea

Recent, Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” a găzduit expoziția „Schimb de tăceri”, semnată de artistul plastic, Tudor Zbârnea.

Cu greu poți găsi cuvinte potrivite pentru a reda pictura lui Tudor Zbârnea. Citirea ori descifrarea mesajelor din pânzele artistului necesită o bună pregătire a celui care încearcă să înțeleagă ceva și nu doar să privească aspectul cromatic, îmbinarea de culori neordinare te pun în fața unei „ecuații cu mai multe necunoscute”.

În cadrul expoziției au fost prezentate câteva lucrări fără titlu, însă cu o referire exactă la cele pictate. Publicul poate fi nepregătit și s-ar putea să nu înțeleagă unele „psihograme” interiorizate ale pictorului. Însă, intrigat, pornește pe calea spre cunoașterea tainelor; explicația îmbinărilor cotidianului laic, ale emoțiilor lăuntrice, ale principiilor morale și divine – toate venind din viața omului contemporan.

Dificiența înțelegerii din primul contact vizual al lucrărilor vine și din abundența de simboluri și semne, de fapt – o tendință a mai multor pictori contemporani.

Timp de un sfert de secol, pictorul Zbârnea își expune lucrările cu diverse ocazii și, de fiecare dată, e prezentă tendința de a transmite un impuls al cugetării profunde, redat printr-o simbioză – lumea culorilor,

aluzii, semne sacre vechi ale pământului, apei etc.

Aflându-mă la expoziție, am conchis că în pictura maestrului Zbârnea se îmbină fericit subiectivul și obiectivul, conștientul și subconștientul. Artistul posedă o metodă de execuție originală, fiind un bun cunoscător al naturii și al omului. În fiecare colț al lucrării, linia, forma și culoarea conferă emoții psihologice. În multe pânze apar în același sistem lucruri contrar opuse - analiticul și intuitivul, un întreg univers într-un joc de culori, când stihiiice, când echilibrate. Universul devine o realitate complicată, dar subordonabilă. Apelând la aceleași semne, simbolurile creează un paralelism între haosul universului și cel terestru.

Creația lui Tudor Zbârnea este o apariție totemică în pictura autohtonă din ultimele decenii. Vom lăsa aprecierile și concluziile pe seama timpului.

Polina GRIDNEV,
Moldova suverană, 2006, 12 iul.

**„Gândurile și trăirea mea în artă se îndreaptă
înspre trecut, întru redobândirea echilibrului interior
și revendicarea sacralității pentru viitor”**

– *Stimate domnule Tudor Zbârnea, criticii de artă disting câteva etape în creația Dumneavoastră. Acceptați acest mod de a defini evoluția măiestriei profesionale și artistice a pictorului T. Zbârnea? Care sunt trăsăturile distinctive ale actualei faze din creația Dumneavoastră?*

– Opinia criticului de artă, deși relativă, rămâne, totuși, una de consemnat. Trebuie să mărturisesc că eu însumi am reprezentat, în contextul unor definiții teoretice ale creației mele, principiile și concepțiile estetice asumate în anumite faze, trei în total, ale traiectului meu artistic. Cred că fiecare artist, atunci când nu stagnează, în dorința de a-și intensifica mijloacele de expresie plastică, trebuie să parcurgă diverse experimente de-a lungul evoluției sale artistice. Importantă însă pentru certitudinea unui discurs pictural coerent și integru este starea unică a creatorului, trăită exclusiv individual. Originalitatea trebuie căutată, așadar, în interior. Configurația actualului meu concept de expresie artistică, abstract-figurativă, încearcă să descopere și să

reevalueze esteticul și simbolistica spiritualității umane, insistând și în continuare asupra consistenței cromatice infinit modelate.

– Pornind de la anumite lucrări ale Dumneavoastră unii exegeți vă consideră drept „pictor trist și serios”. Mai este actuală această caracterizare?

– Este o apreciere făcută cu mulți ani în urmă. Cred că aplecarea mea către arhaic și starea de melancolie mi-au marcat vreme îndelungată reprezentările plastice. Pentru mine însă melancolia înseamnă mai mult decât tristețe, este mai degrabă o stare de izolare și profundă trăire lăuntrică, stare care îmi guvernează structural, cred, viziunea și ordinea plastică.

– În ce mod un artist plastic „regăsește” în învălmășeala și rutina cotidiană sentimentul de echilibru și de pace interioară. Cum, când, în ce împrejurări ați cunoscut revelația acestei trăiri?

– Atelierul este spațiul care mă ocrotește, acolo este mediul în care mă pot retrage din cotidian. Acolo pot avea confortul echilibrului interior și starea de comuniune cu cele mai adânci timpuri. Îndelungatele tatonări ale unor idei artistice și stări de spirit pot deveni combustie pentru arderea interioară a artistului, ardere necesară intensificării expresiei plastice în procesul creației.

– „Îmi plac oamenii pururea ocrotiți de aura Divinității”, ziceți Dumneavoastră. Cine sunt aceste ființe neobișnuite, ce trăsături neordinare le atribuiți?

– Vin din mijlocul țăranilor, poate de aceea, aflându-mă uneori mai departe, m-am simțit sfâșiat de dorul de casă. Cu mulți ani în urmă obișnuiam să merg la *en plein air* în satele noastre, unde pictam și multe portrete de țărani. Îmi plăcea foarte mult să comunic cu ei, simțeam că țăranii noștri sunt ceea ce a simțit Brâncuși creând capodoperele „Cumințenia pământului” și „Rugăciune” – de o rară cumințenie trăind în permanent echilibru și în pace sufletească. Este adevărat, prăbușirea economică din ultimii ani a atras inevitabil după sine și o anumită cădere morală. Acest fapt, evident, nu a putut ocoli satul și lumea lui. E o realitate tristă și, desigur, un mare păcat.

– Se afirmă că arta, în general, iar cea plastică, în special, are menirea de a „opri clipa”. Cum considerați, care este acum, în acest moment și segment istoric, clipa ce se cuvine a fi imortalizată? Ce va trebui să știe un om „din viitor” despre clipa / ziua / vremea pe care o trăim acum?

– Toate se întâmplă într-un anumit spațiu și timp. În fine, e deja un truism că artistul nu poate crea în afara timpului în care trăiește. Personal, am optat întotdeauna în procesul creației pentru evadarea din mediul și timpul în care trăim. Cred sincer că arta plastică ar trebui să aibă un altfel de impact asupra societății, mijloacele ei specifice de exprimare diferențiindu-se de alte forme ale artei, cum ar fi, de exemplu, literatura. Fără tendenționism religios, gândurile și trăirea mea în artă se îndreaptă înspre trecut, întru redobândirea echilibrului interior și revendicarea sacralității pentru viitor.

– *Într-un vechi interviu susțineți că „un artist plastic trebuie să muncească în atelier și nu să circule cu expoziții din oraș în oraș”. Mai împărtășiți acest punct de vedere?*

– Sigur că da, deși la vârsta mea am deja un anumit palmares al expozițiilor personale. Acestea, spre deosebire de expozițiile colective, fac posibilă crearea unui spațiu de comuniune între lucrările aceluiași autor, create în context ideatic și plastic comun. Nu este exclus că și verificările publice ale unor etape sunt utile pentru unii artiști. Trebuie să vă mărturisesc însă că nu sunt nicidecum obsedat de evenimentul etalării lucrărilor mele.

– *Care întâlnire cu spectatorul / consumatorul de frumos v-a marcat? De ce?*

– Este greu de spus dacă m-au marcat întâlnirile cu spectatorii. Au fost întâlniri de tot felul, unele chiar nostime. Odată cu trecerea anilor, tratez cu o anumită rezervă chiar și întâlnirile pe care inițial le considerasem impresionante. Sigur că nu pot fi uitate întâlnirile din cadrul expozițiilor noastre din primii ani de traversare a frontierei peste Prut, când eram primiți cu multă dragoste și căldură sufletească, oamenii ne aduceau în dar cărți românești, cărora noi le simțeam atât de mult lipsa.

– *Această deschidere v-a oferit posibilitatea de a expune lucrări, de a călători în diferite orașe din România, de a vă afla mai mult timp în mijlocul plasticienilor de peste Prut. În acest scop, v-ați aflat o vreme și la București. Cât a durat și ce a însemnat etapa București pentru pictorul T. Zbârnea?*

– La București am stat șase ani. Am plecat în căutarea unui mediu artistic mai propice decât cel din Chișinău, unde mișcarea artistică mi se părea dominată de o stare de somnolență. În scurt timp, modul de viață al metropolei mi-a schimbat într-o anumită măsură decorul interior. Acolo mi-am pus cele mai mari probleme de ordin plastic. Deși

eram deja considerat un artist ajuns la maturitate, aveam sentimentul unor neîmpliniri. Mediul artistic de acolo mi-a impus o nouă atitudine, secundată de un vast proces de disciplinare spirituală și artistică, acestea contribuind decisiv la generarea unor noi viziuni plastice pe care le-am dezvoltat ulterior. Bucureștii mi-au deschis și alte orizonturi, mi-am făcut mulți prieteni. Relațiile stabilite atunci le păstrez și după revenirea mea la Chișinău.

– *Cum ați regăsit Chișinăul după perioada de aflare în „micul Paris”? De ce târgul nostru pare mai „dulce”, vorba lui Creangă, decât altele. Împărtășiți și acum părerea potrivit căreia Chișinăul „este un oraș supărător și alarmant de calm”?*

– Am regăsit Chișinăul oarecum schimbat, viața însă era aceeași de până la plecare. Inițial nu am intenționat să revenim la Chișinău definitiv, deși trebuie să recunosc că dorul de casă nu m-a părăsit în perioada aflării mele la București. Reîntors aici, simțeam lipsa unor prieteni și a mediului de acolo. Mai târziu a urmat o scurtă perioadă de ședere la Paris în cadrul Centrului „Cité Internationale des arts”. Devenind rezident al acelei instituții, urma să plec pentru alte perioade în următorii ani, însă, din cauza activității mele de la Muzeul Național de Artă, nu am reușit deocamdată să merg acolo nici măcar pentru o vreme mai scurtă. Ritmul activității mele este atât de intens, încât îmi este greu să mai observ cât de calm este Chișinăul de astăzi.

– *Domnule Tudor Zbârnea, se tot vorbește despre integrarea artiștilor plastici, a scriitorilor etc. basarabeni în mediul cultural românesc și occidental. Cum s-a produs acest lucru în cazul Dumneavoastră? Care sunt condițiile pentru ca acest proces să decurgă firesc și cu real câștig pentru artist, dar și pentru „neam și țară”?*

– Nu cred că putem vorbi despre „integrare” cu referință la mediul cultural românesc. Odată ce nu avem îndoieli în ceea ce privește identitatea noastră națională, însuși faptul că venim din același spațiu cultural ne permite, ba chiar aș zice ne obligă să ne simțim parte componentă a fenomenului cultural românesc. Începând cu anii '90, am avut mai multe expoziții personale și participări la Saloanele Naționale de Artă ale României sau participări în cadrul unor expoziții de artă românească în străinătate. De multe ori mi-am găsit lucrările expuse pe simeze alături de cei mai mari artiști ai României. Unele dintre lucrările mele au fost achiziționate pentru colecțiile de stat. Despre manifestările mele publice au scris și au vorbit unii dintre cei mai importanți critici

de artă, mulți dintre aceștia m-au plasat pe o poziție privilegiată în ierarhia valorilor artistice. Toate s-au produs în mod firesc, fără eforturi deosebite. Consider că important este să conștientizezi faptul că nici în artă nu încep toate de la tine, dar în același timp nu trebuie nici să cazi pradă anumitor complexe. Un alt exemplu care focalizează întreaga mișcare artistică de la noi sunt „Saloanele Moldovei”, unde, în condiții competitive, expun lucrări artiști de pe ambele maluri ale Prutului. Dinamica valorică a manifestărilor respective de-a lungul anilor a demonstrat că mulți dintre artiștii noștri se situează pe aceleași poziții valorice cu artiști de notorietate din România. Cât privește relația noastră cu Occidentul în plan artistic, aceasta e aproape inexistentă și se resimte la nivelul doar al unor acțiuni. Moldova trebuie să se impună în exterior mai întâi de toate în plan cultural. În domeniul artelor plastice există diverse saloane de artă anuale sau bienale. Pentru participarea în cadrul unor asemenea acțiuni țările participante achită taxele de rigoare. Deși avem valori incontestabile, statul nu reușește deocamdată să sprijine integrarea noastră în contextul valorilor artistice occidentale. Suntem o țară mică și cu multe probleme, din care motiv, cred, nu ne vom putea impune curând în peisajul țărilor puternic industrializate, dar și cu o cultură avansată. Deocamdată ne facem cunoscuți în Occident doar prin conflictul transnistrean sau prin schimbul de replici inutile cu România la Bruxelles sau Strasbourg. Pe când ar putea fi promovate vechile și actualele valori spirituale, pentru a le face cunoscute în Occident. România, Polonia, Bulgaria, Cehia și Slovacia, ca să numesc doar câteva țări, ne pot servi drept exemplu în acest sens. Țările respective au demonstrat o extraordinară abilitate în promovarea propriilor valori culturale; în cadrul unor ample programe de stat organizează concomitent expoziții de artă, concerte, conferințe etc. Diplomații noștri trebuie să înțeleagă că doi artiști în opinci, cu fluier și cobză și mesele încărcate cu sarmale încă nu înseamnă cultura noastră. Nu putem invoca la nesfârșit, drept eternă scuză, sărăcia noastră cea de toate zilele. Atât artiștii, cât și instituțiile statului trebuie să renunțe la felul nostru de a fi comozi: fără eforturi consecvente nu putem realiza veritabile programe de comunicare și extindere culturală.

– *Arta, în cazul nostru pictura, poate exprima destinul băștinei artistului în cele trei ipostaze: trecut, prezent și viitor? Ce crede un artist plastic despre ziua de mâine a Republicii Moldova?*

– Arta poate să reprezinte băștina artistului, însă dincolo de percepția

maselor. Dimensiunea artistică (referindu-ne la pictură) trebuie să depășească numaidecât contextul etnocultural. Cu cât mai substanțiale vor fi investigațiile noastre în descoperirea unor valori specifice culturii noastre, cu atât mai mult acestea vor încerca să deslușească existența unor sensuri complexe, comune tuturor culturilor. Iar forma și mijloacele artistice trebuie să se afle în conexiune directă cu tendințele estetice ale timpului în care opera este creată. Brâncuși și Enescu sunt exemple grăitoare în acest sens. Cât privește viitorul Republicii Moldova, vreau să rămân optimist și să cred că acesta depinde într-o oarecare măsură și de cotele la care vom reuși să ne situăm fiecare dintre noi. Prezentul, care nu este prea strălucit, reclamă o altfel de abordare a existenței noastre materiale și spirituale. O societate democratică, deschisă, la care aspirăm se poate construi numai prin muncă onestă, constantă și cu finalitate clară pentru cetățeni. Trebuie să ne asumăm cu responsabilitate maximă destinul și calea pentru regăsirea noastră.

Alexandru BANTOȘ,
Limba Română, 2007, № 10-12

Geometrism și fascinație cromatică - Tudor Zbârnea la Palatul Culturii

Expoziția pictorului Tudor Zbârnea, deschisă în spațiul special afectat în cadrul Palatului Culturii, impune un nume cu a cărui personalitate artistică publicul ieșean a luat cunoștință din 1994, cu ocazia personalei sale deschisă la Galeriile sălii „Victoria”. Este un interval în care artistul, fost absolvent din 1981 al Școlii de arte plastice I.E. Repin din Chișinău, a urmat și cursurile Facultății de arte plastice din cadrul Universității de arte din Iași (clasa profesor Corneliu Ionescu). Membru al Uniunii artiștilor plastici din Moldova, artistul este din 1996 concomitent membru al asociației omoloage din România după cum, pe alt plan este, din anul următor, primit ca membru al Asociației internaționale a artiștilor plastici profesioniști – UNESCO. De la prima sa „personală” (Chișinău, 1986) expozițiile i s-au succedat aproape an de an, la București, Chișinău, Piatra Neamț, Iași, dar cam la aceleași intervale de timp i-au urmat participările sale la Paris, Köln, Moscova, Roma, Vilnius și în alte centre ale artei europene...

În mai toate aparițiile sale, T. Zbârnea se desemnează ca un artist complex, greu de limitat la o singură dominantă, fie ea și esențială. Chiar și acea melancolică *înclinație spre arhaicitate* pe care și-o reclamă expres însuși artistul este mai degrabă un efect al unei cauzalități definitorii pentru explicarea creației sale.

Reîntors în sine, dar și în meleagurile ancestrale ale semenilor săi, artistul aspiră spre tiparele îndepărtate ale civilizației acestora, spre permanențele ei spirituale, fertil areal de inspirație, forță catalitică și modelatoare a unui destin de artist. Faimoasele întrebări *De unde venim? Ce suntem? Încotro ne îndreptăm?* pe care Gauguin și le-a pus într-o celebră pânză erau în mare măsură ale înseși picturii europene ajunsă, la frontiera dintre sec. XIX și XX, la un apogeu dar și la reversul său – impasul...

Sub anumite aspecte regresivitatea în mit și arhetipuri (pictorul vorbește mai curând de totemuri – fascinante plastic dar ideatic limitative) se asociază aceluși sublim vis al romanticilor europeni – regresivitatea în natură. Ea nu se limita la o evaziune totală și nici nu promova abdicarea individului din existență, retragerea sa dintr-o lume care îl depășea sau cu care era în flagrantă contradicție. Romanticii se opuneau, pe urmele mai vechi ale lui J.J. Rousseau, unei civilizații cantonate în artificial visând la refacerea unității primordiale, pierdute în condițiile civilizației moderne, dintre om și natură.

În acest context, cu care artistul are destule tangențe, Tudor Zbârnea își caută însă runele propriei sale civilizații – a poporului din care el însuși face parte. Este o revenire, o întoarcere la strămoși – o revenire la rădăcini și concomitent un act de recuperare a unor valori, pierdute sau uitate; este un act de redobândire a echilibrului interior, se pare deturnat într-un proces de alienare sufletească. Acest sens l-ar avea lucrări ca *Revenire, Odă părinților* etc.

Este un proces de refacere și reevaluare a propriei sale identități artistice prin apelul la tradițiile spirituale ancestrale ce-i puteau explica și promova – impuls venit din adâncuri – drumul creației sale.

Expoziția devine în consecință un itinerar elevat și fascinant cromatic, nu lipsit pe alocuri de intense accente dramatice. În acest context apare, în opera artistului, apelul la registrul imagistic și decorul esențializat-geometrizat specific artei populare. Nu este vorba firește de o mimetică reeditare, de o pasișă a unor ornamente cu iz folcloric – „citatele” folclorice devenind nu odată frecvente în lucrările confraților săi. Artistul nu face un act de exhumare arheologică, fie ea și estetică, ci unul de recreare; conștient

de dubla funcție a elementului decorativ-simbol, cea estetică și cea ideativă, de veche obârșie magico-religioasă, el le va reevalua, descoperindu-le noi sensuri și semnificații în contextul artei sale.

Apelul la motivele de bază ale unui repertoriu decorativ geometric rememorează o realitate artistică ancestrală specifică artei populare românești. Ea este firească, fiind percepută de autor în procesul intuiției artistice, direct de la sursă, dar coexistă credem și cu aportul, livresc, al documentării. Lumea figurilor geometrice – tot atâtea simboluri ale spiritualității umane – este una a miracolelor, unele deschise unei receptări directe și lucide, altele – iremediabil criptice. Pasionanta, eventuala lor investigare devine tensionant-captivantă, introducându-ne într-o seducătoare aventură a depistării și decodificării lor. Este cazul semnificațiilor pătratului, cercului, crucii, totemului sau cuplului. Dacă pătratul semnifică apartenența la pământ și performanțele stabilității, cercul devine simbolul perfecțiunii și dinamicii eterne, al timpului dar și al absolutului de esență divină. Includerea pătratului în cerc, frecventă în lucrările artistului, ar marca aspirația spre unitatea celor două entități reductibile la materie și spirit.

Inedită, nu lipsită de un anume exotism folcloric al altor meridiane, prezența destul de insistentă a totemului ca un motiv artistic dar existențial implicat, introduce, firească, o accentuată notă de mister. Totemismul este plurisociat majorității lucrărilor, fără a putea vorbi la T. Zbârnea de o „perioadă totemică”, așa cum s-a vorbit la Ion Țuculescu – pictorul cu care expozantul are serioase analogii. În realitate, nu o dată, se confundă totemul cu arhetipurile – modele ancestrale de oameni, idei și principii dintr-o lungă serie succesiv-genetică.

Pe această linie tăcerea „de început de veac” capătă și ea atribute arhetipale. Copleșitoare și misterioasă, ea se desferecă din încremenirea inițială, impulsionându-și vocile... tăcerii – sonore epitafuli încifrând suferințe individuale sau înăbușite dureri ale istoriei...

Între cer și pământ distingem în procesul comunicării o imaginară *axis mundi*, rezumând o realitate similară întâlnită în configurația arborelui vieții.

Motivul crucii este cel mai frecvent – chiar omniprezent în lucrările artistului. El poate fi un reper etnografic și religios, rememorând troițele de la răspântii, așa cum apare în câteva din lucrările expoziției, dar nu se limitează la acestea. El este un simbol fundamental al umanității, dar mai mult decât celelalte trei cărora li se asociază (cercul, centrul,

pătratul), el este cel mai „comunicant” între acestea, perpetuând relațiile cu și între ele.

Brațele crucii se întretaie configurând un altar al credinței, dar și un obelis în dreptat spre un cer al îndurărilor și speranței. Crucea poate fi un simbol ascensional sau mai curând o forță generatoare, concomitent centripetă și centrifugă, adunându-și sub semnul ei adepții dar și răspândindu-i în lumea întreagă (cf. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant: *Dicționar de simboluri*, Ed. Artemis, București, 1994, vol. I, p. 398).

Suprapunând motivul crucii celui al pătratului, înscriindu-l pe acesta din urmă în cerc, artistul creează pe baza ornamenticii populare un nou motiv, polivalent în semnificații: energiile pământului se relansează spre un Cer al mântuirii și desăvârșirii.

Adânc înfiptă de localnici între brazdele gliei la vreme de restricte dar și de recunoștință, la răspântii de drumuri și răscruci ale istoriei, crucea din lucrările artistului, o cruce a înălțărilor dar și a pătimirii neamului său, potențează intens fiorul sacru fără a determina un vizibil tendenționism religios. Există în opera artistului mai degrabă un creștinism popular decât unul oficial, al codificărilor rituale.

O rusticitate evidentă, dar trecută prin filtrul unei intelectualități rafinate, conferă o notă de naturalețe, de organicitate evidentă la nivelul compozițiilor și simbolurilor, misterios încifrate sau general explicite.

Tudor Zbârnea este un colorist. Proteică, picturalitatea sa își pune pecetea pe un întreg univers de forme și volume; le conferă consistență dar și o integratoare evanescentă în tot... Culorile „topesc” contururile, înlătură rigiditatea precisă a liniei, temperează asprimea unghiularității careurilor, „atmosferaizează” totul. Avem în față o pictură de idei dar și una a unui anume climat sufletesc. Tușele înseși, line, în devenire sau viguros-gestuale, se integrează, cu subtilitate, aceleiași ambianțe.

Asistăm la multiplele metamorfoze ale gamei roșu-verde; mai rară, cealaltă, oranj-albastru recheamă, fie și pentru o clipă, sacralitatea de altădată a aurului divin scânteind prin albastrul compact, de cobalt, al frescelor de veche mănăstire din Moldova feudală. Echivalentul culorii pasionat-senzoriale alternează sau este confluent cu acela al culorii-gândire...

Anumite simboluri (clepsidra...), dar mai adesea freamătul de crescânde și descendente tonuri și semitonuri, ne introduc într-un acut sentiment al timpului – al timpului organic – trăit de o colectivitate umană ce și-a lăsat și marcat durabil însemnele ei spirituale; într-o

posteritate artistică conștientă ele pot și trebuie să devină autentice permanente vitale... Se deschide o altă perspectivă a picturii artistului și o altă coordonată a sensibilității sale. Ne aflăm în fața unei opere deschise...

Experiențele culorii ne relevă un artist *tânăr*, la care manierismul sau anchiloza artistică – boală endemică la artiștii având la depozit cam multe distincții și diplome – nu s-a instalat încă... Ne aflăm în fața unei picturi de perspectivă, strâns legată de tradițiile sale autohtone dar și foarte europeană, chiar universală. Impresia finală este de artist bun și foarte bun – cu stofă de artist mare. Cine știe...

Reîntorcându-se între ai săi, Tudor Zbârnea și-a găsit calea mai sigură spre o artă a universalității.

Gheorghe MACARIE,
Revista română, 2007, № 1(47)

Ieșirea din haos - artiști basarabeni

Arta plastică din Basarabia a început să fie, după 1990, un fenomen din ce în ce mai prezent în spațiul cultural românesc. Schimburile oficiale, acțiunile comune la nivel de uniuni de creație sau de filiale regionale, expozițiile individuale și integrarea unor studenți basarabeni în sistemul de învățământ artistic românesc au dat într-un fel tonul și au întreținut dinamica acestui fenomen de comunicare, destul de sporadic semnalat de către observatorii vieții noastre publice. Însă dincolo de aceste proiecte, mai mult sau mai puțin instituționalizate, al căror scop imediat era doar apropierea, câteva prezențe artistice solitare și-au radicalizat prezența culturală în România până la integrarea propriuzisă. În această situație sunt tinerii artiști Alla Rusu, Vasile Rață, Ștefan Rusu etc., dar și unii artiști ajunși la maturitate, al căror exponent pe deplin exprimat este pictorul Tudor Zbârnea. Participările sale la expozițiile colective românești dar, mai ales, expozițiile personale - dintre care cea mai importantă a fost organizată la Galeriile Etaj 3/4 cu mai mulți ani în urmă - îl situează pe Zbârnea, fără nici un fel de ambiguitate, în chiar interiorul mișcării noastre artistice. Acuratețea ieșirilor publice, rigoarea programului și consecvența gândirii sale estetice merită un interes special, fără nici un fel de complezență și în afara oricărei priviri concesive. Și asta pentru că în cazul lui

Tudor Zbârnea pictura este mai mult decât o expresie artistică sau o încercare gratuită de comentariu pe marginea lumii vizibile. Ea este, mai întâi, o formă de luare în posesie a realității însăși, cu tot ceea ce acest act presupune ca implicare și ca responsabilitate morală. Pictând, artistul investighează datele inaparente ale unui univers încă amorf și face efortul de a descoperi în intimitatea lor marile itinerarii de la neant la creație, de la dezordine la rigoare și de la întuneric la lumină. Indiferent care ar fi pretextele imaginii și în ce regim ar putea fi ele înscrise, obsesia pictorului rămâne invariabil legată de mirajul nașterii din haos. Genurile își pierd, astfel, relevanța și modelele exterioare se topesc în devoțiunea interogației. Peisajul și natura statică, portretul și compozițiile cu personaje trăiesc, și se devoalează încetul cu încetul, în aceeași magmă cromatică și în aceeași aspirație către autoexprimare. Privită în dinamica ei, această pictură, simultan melancolică și plină de energii subterane, urmărește lupta încrâncenată pe care conștiința artistului o angajează cu stocul de imagini aparent identificabile în exterior, însă nici imaginea interioară și nici aceea obiectivă nu se impun definitiv în exercițiul reprezentării. Zbârnea cultivă deliberat echivocul și penumbra, observația neutră și propria lui proiecție, nu atât pentru a crea stări de nesiguranță în exercițiul lecturii, cât pentru a înțelege care sunt mecanismele prin care materia se organizează și sarcina spirituală supradetermină lumea substanței. El pornește de la premisa creatorului genuin care, într-un moment de clarviziune, are intuiția unei armonii de dincolo de simțuri ce trebuie transferată din virtualitate în act sau, altfel spus, din existența latentă în realitatea manifestă. După această îndelungă negociere cu amăgirile formei, cu materia cromatică și cu lumina consubstanțială acesteia, o nouă vârstă a imaginii pare a se instaura de la sine. Aburul ambiguității se risipește, culoarea părăsește practica propriei mărturisiri, imaginea se desparte de context și ochiul începe să deslușească și să recunoască obiecte, chipuri, întâmplări și episoade izolate dintr-o narațiune acoperită de uitare. Ceea ce inițial era o poveste despre nașterea formei (lumii) într-o variantă generică și sub o privire globalizatoare, devine acum un epos al formei (lumii) gata constituite. Tudor Zbârnea urmărește această odisee a creației atât din perspectiva martorului fascinat de miracol și copleșit de măreția lui, cât și din aceea a creatorului însuși în al cărui gest se amestecă duioșia și asprimea, iubirea paternă și luciditatea de stăpân. Iar în subteranul acestui amplu discurs imagistic, în componentele lui esențiale meditativ

și grav, se ascunde, alături de o permanentă oscilație între metafizic și grotesc, și o insașiabilă bucurie ludică; un popas confortabil sub orizontul gratuității. Ca tip de sensibilitate și ca formă de aspirație către universurile dense și animate, în care materia și raza fecundatoare a spiritului se amestecă în doze sensibil egale, Tudor Zbârnea face parte din familia artiștilor al cărei exponent autoritar este Ilie Boca. Însă, spre deosebire de Boca, mereu neliniștit și însetat de experiențe care nu exclud și dialogul cultural, Zbârnea este o conștiință frustă și, mai ales, un artist al continuității în raport cu propriile sale antecedente.

Pavel ȘUȘARĂ,
România literară, 2007, № 26

Un clasic modern: Tudor Zbârnea

Dialogul intercultural dintre România și Republica Moldova rezumă în fapt autenticele valențe comune ale românilor de pe cele două maluri ale Prutului. Ceea ce politicienii ratează cel mai adesea în sensul unei ideale și dorite reunificări izbutesc, cu mijloacele ce le stau la îndemână, artiștii. Dacă se va realiza unirea în spirit a oamenilor care aparțin aceleiași patrii a culturii, celelalte se vor înfăptui neîndoielnic cândva. Lumea însă se grăbește, ideologiile tind spre globalizare, interesele politice de asemenea. Acceptarea ideii că avem, genetic, o memorie culturală comună și un mod identic de a ne raporta la conceptele esteticii, că avem în fibra noastră un fel aparte de a interpreta universul vizibil sau doar imaginar, că suntem laolaltă în posesia unui instrumentar de limbaj artistic cu multe similitudini, ilustrat exemplar în perioada interbelică, conduce la concluzia că aparținem deopotrivă unei inconfundabile spiritualități.

Tudor Zbârnea, artist de marcă al unei asemenea comunități spirituale, este, neîndoielnic, un pictor de idei. Cele mai noi lucrări ale maestrului, nu demult expuse la Palatul Culturii din Iași, fac dovada elocventă a înzestrării și a nivelului de maturitate a creației. Pictura lui capătă anvergură culturală și impact axiologic prin gravitatea meditațiilor asupra condiției creatorului și a operei de artă în ziua de azi. Un tulburător portret Bacovia, tensionat de irepresibile melancolii, devenite adesea nevroze, exprimă în fapt drama artistului marginalizat

în provinciile sufletului, unde se produc veritabile cataclisme afective. Ochii prăbușiți în adâncurile ființei refuză o lume unde creatorul nu trăiește decât deziluzii și disprețul unor semeni ignoranți și insensibili. În relație cu această capodoperă a melancoliei, autoportretul artistului produce același efect al însingurării și depresiei. Odată fixat însă, chipul solitudinii răvășite de frisoanele lucidității, Tudor Zbârnea glosează pe tema omului strivit de tăvălugul existenței imediate și de presiunile socialului ca efect al destrăbălărilor istoriei. Cu tentă expresionistă ca tensiune emoțională, compozițiile consacrate dramei omului dintotdeauna sfârșesc prin a fi niște veritabile portrete ale dezumanizării. Strivite de griji și nevoi, personajele compozițiilor poartă veșnic poverile lumii într-un sisific efort. Văd aici comentariile unui moralist care exorcizează prin artă dureri înăbușite.

Gânditor în ordinea moralei, pictorul își caută, cu disperată fervoare, elementele de sprijin pentru o posibilă construcție în dimensiunea esteticului. Ca cei vechi, mai crede încă în triada antichității clasice, unde valorile etico-estetice ne reamintesc un veritabil cod umanist. Concomitent însă, Tudor Zbârnea caută cu pasiune semnele eterne ale lumii și le află în arhetipuri, mituri și simboluri străvechi. Compune astfel cu devotament și măiestrie dipticuri și polipticuri unde asociază elemente aparent disparate, cărora el le induce însă, în funcție de context, semnificații noi. În plus, nu ezită să transmită ideea de arhaitate ca metaforă a unui trecut utopic.

Asemenea glose, grave și incitante, denotă profunzimile reflexive la care a ajuns și virtuozitățile tehnice pe care le-a adaptat sensului general al imaginilor. Tudor Zbârnea e clasic prin atitudine și viziune picturală, modern prin recursul la simbolistica arhaică și prin stilul devenit o îndubitabilă pledoarie pentru originalitate. Cromatica tablourilor consună cu arhitectura compozițională și generează un sentiment de solidaritate afectivă. Dominantele și armoniile grave mențin tonul unui discurs pictural exemplar și coerent, fără stridențele unui strigăt deznădăjduit ca în tablourile nordicului Edvard Munch. Peste pânzele lui plutesc norii și cețurile septentrionale, dar există și suficiente elogiile aduse lumii taborice.

Prin credință omul se poate mântui, prin artă se poate mângâia. Tudor Zbârnea oficiază într-un templu din care omul nu poate fi izgonit niciodată...

Valentin CIUCĂ,
Limba Română, 2007, № 10-12

Afirmând identitatea culturală

Evoluția ultimelor două decade a artelor vizuale din Moldova a fost indubitabil marcată de un caracter dinamic. Încurajați de deschiderea către România dar și către Occident artiștii încearcă să-și înscrie căutările profesioniste pe palierul tendințelor estetice moderne.

În ultimul deceniu al secolului trecut în Moldova a fost fondat Centrul Soros pentru Artă Contemporană, una dintre prerogativele acestuia fiind și sincronizarea gândirii artistice autohtone cu ansamblul artei internaționale. Inițial, CSAC a oferit suport logistic și financiar doar unui segment al artelor vizuale, considerat inovator - foto, video, multimedia, segment care, din păcate, se va impune nesemnificativ, susținând adeseori proiecte perimate, care trădau o întârziere de cel puțin 10-15 ani față de Occident. Treptat însă CSAC își extinde interesele asupra unei game mai vaste de forme alternative de exprimare artistică reușind să impună un dinamism estetic apreciabil, atât prin organizarea la Chișinău a unor manifestări culturale de amploare, cu reprezentări ale artei alternative, cât și prin participarea eficientă a artiștilor locali în cadrul unor proiecte internaționale de prim rang.

Tot în această perioadă, în procesul revendicării identității naționale și a reconfirmării apartenenței noastre la tradiția culturii românești, dispare în totalitate „arta oficială” iar pe arena artelor plastice se distinge în mod evident două tendințe: una orientată spre valorile și formele de expresie plastică națională, alta urmând o traiectorie „cosmopolită; cu timpul ambele tipuri de gândire artistică au optat pentru programul unei estetici „inovatoare”.

Saloanele naționale organizate, de regulă, de Uniunea Artiștilor Plastici, reformată, vor beneficia de o libertate deplină a opțiunilor artistice, lucru care se va solda, în mod regretabil, cu o ușoară depreciere a nivelului artistic. Reprezentările expoziționale cu intenția declarată de a impune un cadru comun tuturor domeniilor - pictură, grafică, sculptură, arte decorative etc. - se vor aglomera din cauza panotărilor insipide și prost gândite. Nu de puține ori lucrările anoste și neinspirate, la nivelul limbajului artistic, au pus în umbră creații de certă valoare. Și-a spus cuvântul fără doar și poate și lipsa interesului din partea statului față de dezvoltarea artelor plastice: nu mai există comenzi, nu se mai fac achiziții de lucrări pentru colecții de stat ca

odinioară. Toate acestea, pe fondul unui nivel de trai indecent, induc o stare de pasivitate în rândul artiștilor, mulți dintre aceștia încetând să mai participe în cadrul saloanelor și orientându-se către organizarea unor expoziții în străinătate, în căutarea unor piețe de artă, de obicei, cu caracter particular. Respectivul considerente impun o nouă abordare a cadrului expozițional, care se vrea a fi unul orientat spre competitivitate pe domenii, tematici, concepte etc.

Statutul actual al țării, de vecin al Uniunii Europene, oferă noi oportunități în vederea extinderii spațiului de promovare, a valorificării și integrării artei contemporane, ceea ce ar apropia Republica Moldova de procesele artistice mondiale. Factorii politici și economici interni creează însă în continuare premise ale unui spațiu cultural închis, iar în aceste condiții trebuie să depunem eforturi considerabile pentru a cointeresa, la modul real, nu festivist, forțele creatoare occidentale.

Actuala Bienală Internațională de Pictură, care se desfășoară în premieră la Chișinău, deși a atras o participare artistică externă din treisprezece țări (Franța, Belgia, Rusia, Kârgâzstan, Ucraina, Elveția, Cehia, Slovacia, Germania, România, Olanda) ne demonstrează că deocamdată rămânem, pentru o perioadă nedeterminată de timp, un spațiu cultural periferic, oarecum lipsit de interes.

În situația actuală, organele de resort trebuie să impună o politică de etatizare a culturii: nu se mai poate miza doar pe intențiile și manifestările particulare ale oamenilor de cultură, realizate, de regulă, pe cont propriu. Este stringent necesară o implicare activă, inclusiv una de natură financiară, a instituțiilor statului în vederea susținerii unor proiecte culturale de anvergură, doar astfel vom putea să ne smulgem din zona gri a derizoriului.

Proiectul nostru a fost susținut de Ministerul Culturii, Direcția Cultură Chișinău și de inițiativa privată a Fundației *Sturza*. E de menționat că nu se mai poate miza și în viitor doar pe relațiile externe particulare pentru asigurarea unei participări internaționale ample. Atât Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene cât și misiunile noastre diplomatice s-au arătat absolut indiferente față de solicitarea Ministerului Culturii privind implicarea acestora în buna desfășurare a proiectului vizat. Nu știm cu siguranță care sunt motivele care ne-ar împiedica să adoptăm și noi aceleași politici culturale, de bun-simț și cu multă responsabilitate față de cultura națională, pe care le aplică în practică misiunile străine prezente în Chișinău, cum ar fi cele ale Poloniei, Franței, Germaniei etc.

Cu toate acestea, Bienala Internațională de Pictură Chișinău-2009 se desfășoară în cadrul unei oferte calitative de participare artistică. În urma unei selecții, poate mai riguroasă decât altă dată, sunt prezenți pe simeze 110 de artiști, preponderent artiști autohtoni, cu 141 de lucrări, care încearcă să întregască o reală panoramă a limbajelor artistice, panoramă în care se contopesc diverse curente cu varii tendințe estetice, atât de orientare modernă cât și tradițională.

Ceea ce ne dorim în continuare, e ca interesul participativ al artiștilor să sporească de la o ediție la alta, reușind astfel să instituim un cadru estetic adecvat, care i-ar oferi și picturii, ca ramură a artelor plastice, un loc distinct și binemeritat, alături de celelalte domenii ale artelor vizuale.

Tudor ZBĂRNEA,
Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2009

Andrei Sârbu – in memoriam

Acum, la zece ani de când Andrei Sârbu nu mai este printre noi și când ar fi împlinit 60 de ani, ne-am propus să organizăm cu sprijinul Direcției Cultură a Primăriei Chișinău și al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova, împreună cu familia artistului și prin bunăvoința celor care dețin opere realizate de acesta, o expoziție retrospectivă în cadrul programului Muzeului Național de Artă și editarea acestui album.

Deși nu acoperă cantitativ întreaga operă a pictorului, expoziția *MESAJE* se prezintă ca o recapitulare succintă a întregii activități artistice a pictorului pe parcursul a peste treizeci de ani.

Aflându-se mai mulți ani în preajma marelui artist Mihail Greu, de unde a înșușit meserie, Andrei Sârbu s-a dovedit a fi o personalitate artistică puternică, nicidecum ingrată, a avut forța necesară de a-și structura cu fermitate propria individualitate artistică.

Format într-o perioadă în care politicul domina viața artistică, Andrei Sârbu a avut vocația singularității, fiind o conștiință artistică ieșită din comun, cu un cod interior care l-a făcut să respingă elegant, dar cu fermitate spiritul gregar, să persevereze în pictură ca în rugăciune; același cod l-a ajutat să adopte o concepție artistică adecvată și să evolueze într-o continuă dinamică, încercând să alinieze întreaga mișcare artistică de la noi la formele și tendințele de exprimare estetică

aflate în corespondență cu cele occidentale.

Starea de permanentă izolare, dar și rigoarea cultivată îndelung, între suferință și bucurie, l-a ajutat să se detașeze de tot ce îi putea afecta trăirile în artă și pentru artă.

De-a lungul carierei sale, Andrei Sârbu nu a fost un tributar al cantității în artă, a ținut să-și fundamenteze un cult al valorii pe care a încercat, cu o delicatețe rar întâlnită prin părțile noastre, să-l impună și mediului artistic autohton.

Pictura sa este laborios supusă unor convenții, însă acestea rămân mai puțin deslușite. Gândire analitică, evitând hazardul, el a contrapus o pictură a raționalului, spontaneității, fără a suprima vibrațiile sufletești, a realizat opere de o tulburătoare organicitate aflate la limita haosului și a rigorii. Fiecare tablou poartă caracterul unor noi experimente artistice. Abordările ideatice trimit către existența latentă, titlurile lucrărilor fiind necesare doar în plan orientativ.

Fiind o fire aristocratică, dominat de o inteligență subtilă, Andrei Sârbu nu-și impunea niciodată cu vehemență punctul său de vedere, nu insista nici atunci când nu era de acord cu opinia altora, reușea să evadeze discret, uneori ironic, din contextul realităților sociale, fără a accepta vreun compromis în artă. Nu și-a dobândit o carieră artistică confortabilă, rezistând cu demnitate în fața unor promisiuni - a preferat austeritatea, independența și nesupunerea.

Sârbu spunea că un artist trebuie să fie un fenomen, unul dispus să-și poată concentra toate energiile pentru a exprima lumea lăuntrică. Și a reușit. Andrei Sârbu este un fenomen, un întreg univers al gândirii artistice: a avut o viață dramatică, trăită intens, de parcă și-ar fi cunoscut destinul, de la primele lucrări și până la ultima și-a edificat un discurs pictural de o copleșitoare coerență, fără eșecuri; optând pentru variate limbaje artistice a creat opere care țin de un angajament artistic și filozofic esențial, lăsând moștenire culturii românești o operă de o incontestabilă valoare care, deloc ostentativ, dar și fără complexe, merită a fi inclusă în etaloanele legitime ale artei universale.

Tudor ZBĂRNEA,
Andrei SÂRBU, Pictură, Chișinău, 2010

Архетипы внутри нас

Выставка живописи Тудора Збырня, которая открыта в Выставочном центре «Константин Брынкуш», называется интригующе: «Insertii Arhetipale». Поиск архетипов - очень увлекательный процесс для художника: «Чем глубже мы проникаем в нашу культуру, тем чаще встречаемся с культурами других народов и находим между ними много общего».

Оказывается, нам близок по духу древний Египет, времена фараонов, древнее восточное искусство, искусство арабских стран. И, углубляясь в них, художник находит немало общих символов... с нашим народным искусством: в орнаменте традиционного молдавского ковра, вышивке, декоре мебели, керамике и прочих. Особенно много общего обнаруживается в национальном ковроткачестве с арабской культурой. Интересна ему и африканская древняя культура. На этом пути его ждут еще множество открытий, которые мы, надеюсь, увидим на следующей экспозиции.

Древнее искусство – только один большой исток, питающий творчество живописца. Художник относится с большим уважением к творчеству великих мастеров эпохи Возрождения, импрессионистов, революционеров живописи Матисса и Пикассо, основателю абстрактной живописи Кандинского и многим другим. Если бы нужно было выбрать одного из них, то Тудор Збырня назвал бы Рембрандта, венчающего Олимп старых мастеров.

«Меня восхищает румынское искусство, истоки которого нужно искать в фресках монастырей запрутской Молдовы, - считает Тудор Збырня. Из более позднего периода я бы выделил Штефана Лукиана, Николае Тоница, Георге Петрашку, Теодора Палади – крупнейших художников румынской школы. Ион Цукулеску, творивший в 50-х годах, на мой взгляд, в живописи был на уровне Брынкуша в скульптуре».

Леонардо да Винчи считал, что настоящий художник должен писать две главные вещи: человека и движения его души. Тудор Збырня гению Возрождения не возражает: «И я не мыслю, как можно изгонять человека из творчества живописца. И без души не существует никакое искусство. Но прошло несколько столетий, искусство за века изменялось, претерпевало сложнейшие транс-

формации. Появлялись новые течения, жанры, и мы сейчас мыслим другими категориями. Но то, что говорил великий Леонардо, безусловно, остается истиной».

Выставка «Insertii Arhetipale» представляет собой очередной этап в поисках художника. Изменились поставленные эстетические задачи и решаемые проблемы... «Разумеется, задачи со временем меняются. Но направление во всех этапах, в принципе, одно: единение эстетики и этики - посредством возвращения к истокам, интроспекции, дематериализация изображения и внедрение его в семантику мира, жизни. Направление можно рассматривать как стремление к одухотворению формы, в котором для меня главным является цвет. Я убежден, что живопись – это, прежде всего цвет, а рисунок должен идти параллельно. Рисунок рассматриваю не как четкое изображение видимого, а как поиск формы».

Художника привлекает условность, символы, мир подсознательного. «Как слагается картина? - рискнула я спросить автора, заглянувшего за пределы зримого мира столь далеко.

-Представьте себе: вы слушаете музыку в исполнении талантливого пианиста, знаете продолжение музыкальной фразы, и вам приятно это предвосхищение музыки на несколько тактов вперед. Но все-таки музыку приятнее слушать, когда вы не знаете следующих тактов, - интереснее своей неожиданностью. Так и в процессе творчества: я следую своей интуиции, часто не зная заранее следующего «музыкального такта». Но чтобы «услышать» свой внутренний мир, нужно полностью отрешиться от реальности, ощутить спокойствие души в мастерской – среде моего уединения. Картина завершена в тот момент, когда ни одна деталь на холсте меня не беспокоит.

Тудор Збырня много путешествует по миру, общается с художниками западных стран, знает, что происходит на Салонах во Франции, участвует во многих художественных проектах европейских стран. «Это помогает нам определить уровень, на котором мы находимся, выдерживаем ли сравнение с европейскими коллегами, заставляет быть более требовательными к себе.

Мы живем в открытом мире и это нужно использовать для поднятия престижа нашей страны. Проекты, реализованные до сих пор, носят в основном, характер частных инициатив. Это не просто сделать без поддержки со стороны государства. К сожалению,

наша культурная политика без финансовой поддержки останется лишь благородными намерениями.

Татьяна МИГУЛИНА,
Экономическое обозрение, 2010, 29 окт.

Bienala Internațională de Pictură - 2011

Contextul evoluărilor publice al artelor vizuale în Republica Moldova din ultimii ani tinde către asocierea artiștilor în grupuri mai puțin numeroase sau adesea poartă chiar un caracter individualist distinct. Aceasta se explică, în primul rând, prin faptul că generația în etate, nemaibeneficiind de „organizarea” colectivă de altă dată, care mai aducea unora și beneficii materiale, nu mai răspunde astăzi la apelul unor manifestări de anvergură, iar cea tânără optează mai degrabă pentru grupări formate pe bază de agreare pragmatică, ambele aflându-se, la drept vorbind, într-o luptă continuă pentru supraviețuire, transformând peisajul artistic local într-un caleidoscop, tributار cu precădere gustului pieții și aceea aproape inexistentă la noi. Aceste considerente impun anumite dificultăți în organizarea unor expoziții colective de amploare, mai cu seamă în cazul în care aceste expoziții se țin doar pe bază de entuziasm.

Cu toate acestea, tradiționalul Salon de Toamnă se organizează cu regularitate, iar în ultimii ani, grație sprijinului acordat de Ministerul Culturii și Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova, și-a revendicat și o formă de organizare competitivă în cadrul căreia se acordă Premiul Ministerului Culturii pentru cea mai bună lucrare și premiile anuale ale Uniunii Artiștilor Plastici pentru toate domeniile (pictură, grafică, sculptură, arte decorative etc.).

De mai bine de două decenii se desfășoară la Chișinău și Bacău (România), fără întreruperi, Saloanele Moldovei cu participarea artiștilor plastici din Moldova și România. Deși în ultimii ani acestea și-au mai redus din amploare, totuși, își mențin în continuare calitatea de cea mai importantă manifestare artistică expozițională de la noi.

Actuala ediție a Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău - 2011 reunește 132 de artiști plastici din domeniul picturii, cu peste 170 de lucrări expuse pe simeze, reprezentanți din 20 de țări (Armenia,

Belarus, Belgia, Cehia, Cipru, Costa Rica, Danemarca, Elveția, Franța, Germania, Italia, Kârgâzstan, Lituania, Moldova, Olanda, Polonia, România, Rusia, Ungaria, Ucraina.) Lucrările selecționate definesc expoziția prin profesionalism, inteligență și actualitate stilistică, artiștii autohtoni demonstrând potențialul de care dispune mediul artistic al domeniului picturii de la noi în contextul internațional. Pentru orientarea expoziției către valorile indubitabile ale proceselor de creație, printre expozanți se regăsesc și artiști de mare notorietate, în calitate de invitați de onoare: Valentina Rusu-Ciobanu, Eleonora Romanescu, Glebus Sainciuc (Moldova), Gheorghe Anghel, Marin Gherasim, Paul Gherasim, Constantin Flondor, Horia Paștina (România), Nicole Callebaut (Belgia), Rinaldo Novali (Italia). Mai multe nume de referință de la noi se regăsesc pe simeze: Elena Bontea, Dimitrie Peicev, Sergiu Cuciuc, Mihai Țăruș, Petru Jireghea, Vladimir Palamarciuc ș.a. Alături de aceștia expun foarte mulți reprezentanți ai tinerei generații, organizatorii subliniind debutul prin expunerea în cadrul unei manifestări de amploare. Ni se pare justificată și decizia juriului, de încurajare a tinerilor artiști talentați, prin acordarea unor premii și mențiuni.

Chiar dacă deocamdată nu putem semnala o abundență de oferte de participare străină, totuși, apreciem interesul celor aproape o sută de artiști care au aplicat pentru a expune în cadrul acestei manifestări de anvergură pentru Republica Moldova.

Nu putem să nu menționăm interesul sporit de participare în cadrul acestei ediții al unor artiști de valoare din Lituania: Ricardas Zdanavicius, Averincevas Romanas, Khvichia Lena, Vosyliute Marta ș.a.

Cu certitudine, Bienala aspiră spre configurarea unui spațiu inovativ al limbajelor plastice ale picturii, în care se vor impune diverse tehnici și abordări stilistice netradiționale, caracteristice celor mai recente tendințe estetice.

Sincerele noastre sentimente de grațitudine se îndreaptă către cei care ne-au acordat încredere și au sprijinit acest proiect: Ministerul Culturii al Republicii Moldova, Uniunea Artiștilor Plastici, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, Direcția Cultură a Primăriei municipiului Chișinău și Fundația Sturza.

Nu în ultimul rând, dorim să mulțumim artiștilor invitați pentru acordul de a participa în cadrul acestei manifestări, tuturor celor care au răspuns solicitărilor noastre de a expune, celor care aspiră, împreună cu noi, la transformarea Chișinăului, la modul real, într-un adevărat centru

de atracție și de sincronizare a valorilor artistice din arealul nostru cu cele mondiale.

Avem convingerea că Bienala Internațională de Pictură din Chișinău va adopta, de la o ediție la alta și alte forme de manifestare, orientându-se către alte concepte și diverse tematici care vor spori interesul artiștilor noștri, dar și din străinătate și – de ce nu? – va atrage în cadrul viitoarelor ediții și alte genuri în vederea expunerii unei game cât mai largi a artelor vizuale contemporane.

Tudor ZBÂRNEA,
Bienala Internațională de Pictură, Chișinău, 2011

Semne de animare a pieței de artă din Republica Moldova

La noi nu a existat niciodată o piață de artă din cauza lipsei mai multor componente indispensabile. Sunt artiști, există artă de valoare, însă nu avem galerii de artă bine cotate, funcționează doar două-trei prăvălii care încearcă să comercializeze artă la nivelul consumului de suvenire.

Mediul artistic din Moldova, din cauza artei angajate pe care a oferit-o publicului în perioada sovietică, dar și lipsei unei politici adecvate de promovare a valorilor autentice din ultimii ani, nu a putut edifica un public al artelor plastice. Nu a fost cultivat interesul și gustul estetic pentru artă. O spunem cu regret, în Moldova nu există nici colecționari de artă, în sensul adevărat al cuvântului.

Gustul artistic nu poate fi format doar din cărți, este necesar contactul direct cu arta, cu valorile universale, iar comunicarea directă cu opera de artă se poate realiza prin vizitarea marilor muzee din lume, or, spațiul nostru a fost mereu privat de aceste posibilități, în anii trecuți – din cauza unei ideologii stupide, astăzi – din cauza sărăciei. Muzeul Național de Artă, de mai bine de 25 de ani, din lipsa de mijloace financiare pentru restaurarea imobilelor, nu dispune de spații expoziționale suficiente, adecvate fondurilor de artă (circa 40 de mii de piese) acumulate într-o perioadă de peste șaptezeci de ani.

În ultimii ani, din cauza unor politici culturale incalificabile ale factorilor de decizie, nu mai există resurse pentru achiziții de opere pentru

colecțiile publice. Din 1993, sub pretextul prăbușirii economice, statul a adoptat o politică culturală confuză, care a blocat alocarea mijloacelor financiare pentru completarea patrimoniului muzeelor. Iar mai nou, din 2010 în Republica Moldova nu se mai susține nici dezvoltarea artelor plastice prin intermediul achizițiilor anuale. Anterior, chiar dacă la prețuri derizorii, se mai achiziționau câteva opere pe an de la artiștii de mare notorietate. E un fapt trist și care ar trebui să ne pună pe gânduri, aceasta era singura modalitate de a completa colecțiile publice cu opere de artă contemporană.

Cât privește consumatorul nostru de artă, acesta provine din cercul de intelectuali care vizitează periodic expozițiile Galeriilor Uniunii Artiștilor Plastici, „Constantin Brâncuși”, muzee și alte locații în care se organizează expoziții de artă, de regulă, însă neavând posibilități financiare pentru a-și crea o colecție proprie. Cu artiști de valoare, oferta rămâne destul de generoasă, cererea însă lipsește aproape în totalitate. Fără critici de artă, experți și evaluatori care ar putea promova arta ca pe un bun necesar, nu se va putea cultiva gustul colecționarului de artă.

Analiza numeroaselor expoziții de valoare organizate la noi se încheie odată cu „ciocnitul” paharelor din plastic la vernisaje. Nimeni dintre titularii critici de artă nu se mai grăbește să scrie o cronică plastică, cel puțin din orgoliu, dacă nu din interes pentru artă. Mass-media ar fi, cu siguranță, un mijloc de informare și, într-o anumită măsură, de formare a gustului estetic. Criticii de artă ar putea în mod cert influența viziunea publicului asupra valorilor autentice, astfel devenind credibili și pentru potențialii colecționari de artă. Ei sunt cei care ar putea convinge societatea că arta, pe lângă faptul că poate crea confortul estetic și cultural, poate fi și o investiție reușită și de lungă durată. Deocamdată, însă, nu dispunem de o catedră de istorie și teorie a artei în instituțiile noastre de învățământ superior. Abia în acest an au fost incluse cinci burse de studiu în domeniul istoriei și teoriei artei la Academia de Muzică Teatru și Arte Plastice. Problema rămâne – cine le va preda cursurile viitorilor studenți? Această situație face ca în centrul capitalei noastre, chiar în vecinătatea Primăriei și unei veritabile valori artistice de for public, statuia lui Mihai Eminescu, realizată de regretatul sculptor Tudor Cataraga, să se dezvolte bălciul de suvenir matrioșka și alte realizări de gang de la noi, care promovează kitschul, împingând comunitatea noastră într-o zonă periferică valoric, fără perspectiva promovării artelor vizuale autentice.

Cu regret, deocamdată în Chișinău mai există un anumit segment al pieței de artă obscură ce desfășoară comerțul cu obiecte culturale în condiții mai puțin legale și acesta aparține unor persoane care achiziționează bunuri supunându-le unui circuit închis, uneori chiar ilicit.

De exemplu, în România, unde se atestă un gust estetic deloc neglijat, există mulți colecționari de artă. După anii nouăzeci ai secolului trecut au apărut mai multe case de licitații care au creat o piață de artă instituțională, unde tranzacțiile cu valorile culturale se produc public. Această activitate se bucură de un larg interes în mediul colecționarilor de artă din care statul își asigură beneficiul său.

La începutul verii anului curent, cea mai importantă Casă de Licitații „Artmark” din România, cu sprijinul Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” la Chișinău, a reușit să impună un proiect foarte curajos în vederea organizării unei licitații de artă duplex, București – Chișinău, la 12 iunie curent. Aproape două sute de opere de artă contemporană și de patrimoniu ale unor artiști de pe ambele maluri ale Prutului s-au reunit în cadrul acestei manifestări culturale de anvergură. Este prima experiență a pieței românești de artă în promovarea și răspândirea valorilor artei naționale peste hotare, dar și primul pas către accesul public pe piața românească a creațiilor artiștilor basarabeni contemporani și de patrimoniu.

Având o echipă de profesioniști în domeniul marketingului de artă, colaborând cu cei mai buni experți și istorici de artă din România, Galeria Casa de Licitații „Artmark” dezvoltă principalele mecanisme de funcționare a pieței de artă. Într-o perioadă de doar patru ani au reușit să sporească tranzacțiile din România de câteva zeci de ori. Pentru lărgirea interesului față de acest domeniu, „Artmark” a creat și Institutul de Management al Artei care organizează periodic cursuri de promovare a tendințelor artistice, de familiarizare cu principalele forme de funcționare a pieței de artă etc. Pe lângă comerțul cu artă, Galeria „Artmark” organizează expoziții naționale și internaționale de anvergură, conservează și restaurează opere de artă din colecții publice.

Duplexul București – Chișinău poate fi considerat un prim pas în crearea unei piețe de artă instituționalizate în Republica Moldova. Succesul obținut în cadrul acestei licitații ar trebui să atragă interesul oamenilor întreprinzători din Moldova asupra acestui domeniu. Nu putem exclude faptul că se vor găsi printre oamenii de afaceri și persoane interesate să dezvolte o piață de artă și la noi.

Licitația organizată cu mare fast la Palatul Republicii din Chișinău, sub patronajul Primului Ministru Vlad Filat, a prilejuit un adevărat spectacol cultural. Organizatorii au știut să atragă prezența unui public foarte numeros: oameni de cultură, artiști, politicieni, oameni de afaceri, reprezentanți mass-media.

Este adevărat că puțini au fost cei care au rezistat până la finalul licitației, desfășurată pe durata a circa șase ore. Unii politicieni, dar și businessmani, nu au „riscat” să liciteze, preferând să se retragă la scurt timp după demararea licitației, incredibil, din teama de a nu fi asaltați de presă.

În străinătate, achiziția unei opere de artă sau restaurarea unui monument de arhitectură sunt acțiuni de prestigiu, pe când în Republica Moldova cumpărarea unei mașini luxoase sau ridicarea unei case pe locul unui monument demolat, lucruri în altă parte, cel puțin, jenante, se mai consideră, din păcate, acte de bravură.

Până la urmă, trebuie remarcat faptul că, deși nu se aștepta nimeni la o prezență numeroasă a amatorilor de artă la Chișinău, totuși 30% din loturi au fost adjudecate de paletele aflate în sala Palatului Republicii.

Organizatorii consideră că licitația de vară 2012 duplex București – Chișinău a înregistrat un succes răsunător, cu un total de 1,35 milioane Euro și o rată de adjudecare de 96% din numărul loturilor, unde au fost stabilite 20 de recorduri de autor ale artiștilor români și basarabeni de patrimoniu, înregistrând totodată și o performanță de participare. Pentru prima dată operele lui Mihail Greco, Igor Vieru, Ada Zevin și Leonid Grigorașenco s-au vândut într-o licitație publică. Sperăm ca valoarea operelor acestor distinși artiști să crească de la o licitație la alta. În acest fel va spori interesul față de arta postbelică basarabească de patrimoniu, dar și, în general, față de potențialul artistic pruto-nistean.

Din câte cunoaștem, ca urmare a acestui succes, „Artmark” va încerca să penetreze piața de artă europeană într-un nou duplex România – Regatul Monaco. Acesta va asigura accesul la creațiile artiștilor români contemporani și de patrimoniu pe piața internațională.

Un aspect foarte important pentru viața culturală a fost expoziția mult așteptată de capodopere ale școlii românești de artă, deschisă timp de trei zile la hotelul Leogrand din centrul capitalei. În Republica Moldova au ajuns în premieră clasicii picturii românești: Nicolae Grigorescu, Gheorghe Petrașcu, Nicolae Tonitza, Theodor Palade, Dumitru Gheață, Alexandru Ciucurencu ș.a. Alături de aceștia au fost expuși marii artiști

basarabeni: Mihail Grecu, Valentina Rusu-Ciobanu, Igor Vieru, Ada Zevin, Leonid Grigorașenco, artiști mai puțin cunoscuți la București. Expoziția s-a bucurat de un număr foarte mare de vizitatori, mulți iubitori de artă au revenit de mai multe ori, stând ore în șir fascinați de valorile artei românești.

Un alt eveniment de mare importanță pentru iubitorii de artă, realizat în cadrul proiectului „Artmark”, cu sprijinul Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu” (Chișinău), este transmiterea în custodia Muzeului Național de Artă al Moldovei din Chișinău a unei capodopere a picturii românești „Țărăncuță cu fuior pe cale” de Nicolae Grigorescu, aflată în proprietatea privată a unui colecționar corporativ român. Opera va fi expusă în cadrul expoziției permanente a muzeului pe parcursul unui an. Salutăm practica frecventă în activitatea Casei de Licitații „Artmark” de a transmite pentru expunere opere de mare valoare unor importante muzee din țară. Sperăm că și lucrarea „Ciobănașul”, de același autor, adjudecată în cadrul licitației de către un colecționar din Chișinău, va putea fi oferită pentru expunere la muzeul nostru.

Dacă licitațiile de artă vor avea o continuitate la Chișinău, acestea vor aduce beneficii în primul rând artiștilor, pe care îi vor situa în scara ierarhică a valorilor reale, dar și colecționarilor care vor putea înțelege că investițiile în opera de artă sunt cele mai avantajoase. Și, nu în ultimul rând, va câștiga și statul, care, în urma instituționalizării pieței de artă, va putea încasa impozitele convenite din tranzacțiile publice.

Tudor ZBÂRNEA,
Limba Română, 2012, № 7-8

Spre configurarea unui spațiu inovativ al limbajului plastic

– *Stimate domnule Tudor Zbârnea, sunteți animatorul unui eveniment cultural de excepție – Bienala Internațională de Pictură (8-27 noiembrie 2011), ajunsă la cea de-a doua ediție. Cum s-a cristalizat ideea unei asemenea manifestări și cine sunt organizatorii ei?*

– Statutul actual al Moldovei, de vecin al Uniunii Europene, ne oferă noi oportunități privind extinderea spațiului de promovare, valorificarea și integrarea artei contemporane, ceea ce ar putea face cunoscută

Republica Moldova în cadrul mondial al artei plastice. În domeniul picturii, Moldova dispune de un potențial artistic considerabil, iar în condițiile spațiului nostru periferic trebuie să depunem eforturi considerabile pentru a suscita interesul, la modul real, nu festivist, forțelor creatoare occidentale.

Bienala Internațională de Pictură încearcă oarecum să impună o altă abordare atât a contextului evoluărilor publice colective, cât și a manifestărilor individuale ale artiștilor. Participarea artiștilor străini în cadrul acestei reuniuni este importantă în vederea constituirii unei panorame mai largi a viziunilor artistice în domeniul picturii. Natura competitivă a acțiunilor artistice, în general, catalizează prestața expresiei estetice, fapt ce contribuie la procesul evoluției mediului și al tendințelor acestui domeniu și la noi.

Printre organizatorii evenimentului, alături de Muzeul Național de Artă al Moldovei, se regăsesc: Ministerul Culturii, Uniunea Artiștilor Plastici, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, Direcția Culturală a Primăriei mun. Chișinău, Centrul de Artă „Amprente” și Fundația „Familia Sturza”. Menționăm că fără conjugarea eforturilor, inclusiv financiare, comune nu se putea reuși organizarea unei manifestări de o asemenea anvergură.

Proiectul are ambiția de a transforma în viitor Chișinăul într-un centru de interes în domeniul picturii pentru artiștii din întreaga lume. Sper să nu obosim și să atragem de la o ediție la alta participanți din străinătate care să prevaleze față de oferta locală.

– *În acest context, vă rog să vă referiți la diapazonul geografic și artistic al Bienalei și la trăsăturile distinctive ale ediției 2011.*

– Au participat artiști din douăzeci de țări: Armenia, Belarus, Belgia, Cehia, Cipru, Costa Rica, Danemarca, Elveția, Franța, Germania, Italia, Kârgâzstan, Lituania, Moldova, Olanda, Polonia, România, Rusia, Ungaria, Ucraina. În urma unei selecții, poate mai riguroasă decât de obicei, au fost prezenți pe simeze 133 de artiști, cu 180 de lucrări, care au întregit o reală panoramă a limbajelor artistice, contopind diverse stiluri și tendințe estetice, atât de orientare modernă, cât și tradițională.

Important este faptul că față de ediția 2009, în cadrul căreia s-au prezentat pictori din treisprezece țări, invitați exclusiv în baza unor relații particulare, de această dată, majoritatea celor 52 de participanți din străinătate au aplicat din proprie inițiativă, în baza Regulamentului, afișat pe site-ul Bienalei. Sigur, pentru aceasta ne-am ocupat intens,

timp de șase luni, de promovarea evenimentului pe plan extern. Concomitent am cultivat relații de bună colaborare cu unele ambasade aflate la Chișinău. Aș remarca, în mod special, implicarea ambasadelor Lituaniei, Poloniei și Cehiei.

– *Cine sunt artiștii plastici care s-au impus la actuala Bială și, evident, ce calități au determinat propulsarea lor în fruntea clasamentului operat de juriu?*

– Ca și la prima ediție, printre participanți s-au regăsit nume de mare notorietate, care și-au formulat clar, pe parcursul unui itinerar de durată, demersul artistic. Pentru orientarea expoziției către valorile autentice ale creației, în actuala ediție s-au regăsit și artiști expozanți în calitate de invitați de onoare atât din Republica Moldova, cât și din străinătate: maeștrii Valentina Rusu-Ciobanu, Eleonora Romanescu, Glebus Sainciuc (Moldova), personalități de primă mărime în arta românească, precum Gheorghe Anghel, Marin Gherasim, Paul Gherasim, Constantin Flondor, Horia Paștina, care au avut deja o contribuție substanțială în evoluția artei plastice din România. Ne-au mai onorat cu prezența Nicole Callebaut (Belgia), Rinaldo Novali (Italia), dar și nume de referință de la noi: Elena Bontea, Dimitrie Peicev, Sergiu Cuciuc, Mihai Țăruș, Petru Jireghea, Vladimir Palamarciuc, Ghenadie Jalbă, Simion Zamșa, Dumitru Bolboceanu ș.a.

E de la sine înțeles că s-au impus și artiștii din noua generație. Astfel, juriul din acest an a încercat să susțină evoluția și afirmarea celor tineri.

Într-un mod surprinzător, laureata Marelui Premiu din anul curent este Diana Tudose, Republica Moldova, absolventă a Academiei Naționale de Artă din București. Deși foarte tânără, lucrările ei, de o puternică și originală expresie artistică, s-au evidențiat la modul cel mai strălucit, încât acestea au atras atenția tuturor membrilor juriului.

Premiul I i-a revenit lui Dacian Andoni, România, artist orientat către simboluri cu o capacitate puternică de concentrare, care a atins deja o dimensiune amplă în descoperirile sale plastice. Premiul II i s-a acordat Krisztinei Kormos din Ungaria, pentru lucrarea *Vedere*. Premiul III, de asemenea, i-a revenit unui pictor foarte tânăr, din Armenia, Arman Hambarzumyan.

Premiul Institutului Cultural Român i-a fost decernat participantului din România Valeriu Paladi. Premiul Fundației „Familia Sturza” i s-a acordat lui Igor Svernei din Republica Moldova și Premiul special I-a primit o artistă din Lituania, Marta Vosyliute.

– *Să nuanțăm potențialul de creație al tinerilor; reieșind din prezența acestora la eveniment...*

– Sunt foarte mulți artiști tineri buni, vom vedea cine va evolua și va rezista în timp. În condițiile noastre economice de austeritate puțini sunt cei care riscă să aleagă cariera artistică. Opera impune o permanentă frământare și căutare a propriei identități creatoare și rezistă, de regulă, doar cei buni pentru cursă lungă.

– *Importante, în asemenea situații, sunt criteriile aplicate la jurizarea lucrărilor expuse la Bienală.*

– Din cadrul juriului Bienalei au făcut parte critici și istorici de artă din Moldova și România, scriitori și oameni de cultură, artiști plastici. Este de menționat faptul că doar trei din unsprezece membri au fost artiști care profesează în domeniul picturii. Credem că, într-un anumit fel, acest lucru a contribuit la exercițiul unui act de apreciere detașat. Unul dintre criteriile de bază este, cred, originalitatea, ca unitate creativă dintre expresia inedită și sursa de inspirație, care poate atinge forme puternice de expresie plastică. Altfel spus, e vorba despre convergența dintre gradul profesional, încărcătura ideatică și formă ca mijloc de expresie artistică. Nu mai puțin importantă în expertizarea operelor de artă este intuiția sau flerul, cum mai spunem noi.

În evitarea subiectivității a fost necesară instituirea unei atmosfere echilibrate și a condițiilor morale pentru disputele din procesul jurizării. Un rol important în crearea și menținerea acestora îi revine în mare parte președintelui juriului, Petre Guran, directorul Institutului Cultural Român „Mihai Eminescu”, care a știut să asigure toleranța necesară pe parcursul dezbaterilor.

– *În continuare vă rog să precizați cum și-au găsit expresie (la Bienală, desigur!) multiplele curente, tendințe și limbaje artistice, tradiționale și moderne.*

– Bienala aspiră spre configurarea unui spațiu inovativ al limbajelor plastice ale picturii, în care se pot impune diverse tehnici și abordări stilistice tradiționale, dar și netradiționale, caracteristice celor mai recente tendințe estetice. Astăzi nu se mai pune problema divizării stricte a stilurilor și tendințelor. În secolul XX multe s-au intercalat, granițele dintre stiluri s-au estompat, nici nu cred că ar mai fi nevoie de o strictă delimitare. La expoziția noastră au fost prezente mai multe stiluri și tendințe, de la orientările impresioniste la cele abstracționiste. Desigur, expresionismul rămâne a fi cel mai longeviv curent, care reușește în

continuare să domine mai multe stiluri în arta contemporană. Pictura conceptuală ar fi cea care își revendică locul central în cadrul acestei manifestări.

– *O expoziție de pictură nu este doar un eveniment de breaslă, ci și un prilej de a scoate la judecata consumatorului de frumoasă cele mai recente mostre de artă modernă. În context, vă întreb care a fost impactul acestui dialog/examen susținut de către creatori cu publicul larg?*

– Cred că a fost unul reușit. Efortul nostru este, în primul rând, de a aduce pe simezele galeriei opere de valoare, încă neexpuse în cadrul altor manifestări expoziționale. Faptul că acest cadru a întrunit o gamă largă de tendințe și orientări stilistice din diverse țări sper să fi bucurat iubitorul de artă autohton.

– *Catalogul Bienalei este, la rândul său, un eveniment editorial, pe cât de necesar, pe atât de relevant în asemenea cazuri. Vă rog să vorbiți despre această neordinară antologie de pictură modernă.*

– Catalogul arată diferit față de cel de la prima ediție. Conceptual, designul a evoluat, ne-am putut permite acest lucru atât datorită fondului alocat pentru editare, cât și tehnologiilor de ultimă oră de care dispune Tipografia Centrală din Chișinău, dar până vom avea ceva de excepție mai sunt mulți pași de făcut...

– *E de presupus că în organizarea Bienalei ați întâlnit și dificultăți...*

– Cele mai mari dificultăți sunt legate de nivelul, încă scăzut, de finanțare. Ar fi necesar să dispunem de un fond financiar mai mare de cel puțin cinci ori. În primul rând, valoarea premiilor nu corespunde caracterului internațional al manifestării, cu atât mai mult cu cât lucrările premiate din fondul alocat de Ministerul Culturii și al Muzeului Național de Artă intră în colecția statului. În acest sens, vom încerca, la edițiile următoare, atragerea mai multor inițiative private, însă, deocamdată, fără o lege proactivă de sponsorizare, nu este ușor să convingi agenții economice de oportunitatea finanțării unor asemenea evenimente.

Serviciul vamal ne creează în continuare probleme în cadrul oficiilor poștale. Mai există probleme la nivelul mentalității, dar nici nu avem deocamdată un cadru normativ, care ar reglementa importul temporar de bunuri culturale, fără achitarea taxelor de rigoare. Tocmai din aceste motive, a trebuit să insistăm de mai multe ori apelând la șefi ierarhici superiori, care soluționau la fața locului unele neînțelegeri la sosirea coletelor cu lucrări din străinătate.

Trebuie să menționez, cu regret, că s-au remarcat prin absența totală misiunile noastre diplomatice aflate în diverse țări. Ambasadele noastre, cel puțin, ar putea face cunoscut evenimentul, nu mai spun că ar putea facilita în unele cazuri transportarea operelor unor artiști de valoare din străinătate. Deocamdată, acestea rămân însă reticente, își derogă în continuare, într-o manieră distantă, obligațiunile de promovare a culturii noastre în străinătate.

– *Cum va arăta viitoarea Bienală Internațională de Pictură de la Chișinău?*

– Cred că ne vom orienta spre o reprezentare mai largă a spațiului geografic.

Ceea ce ne dorim însă este să reușim să acordăm premii de o valoare mai mare laureaților, pentru a demonstra că intențiile noastre întru stimularea participării internaționale și dezvoltării artelor plastice sunt nobile, corecte și nu vizează doar completarea facilă a fondurilor Muzeului Național de Artă. Cu siguranță că, punând în practică aceste intenții, vom putea atrage valori incontestabile ale picturii mondiale, cu atât mai mult cu cât mulți dintre artiștii de notorietate internațională, care au expus lucrări în calitate de invitați de onoare, și-au manifestat dorința de a participa la festivitățile de inaugurare.

Cu eforturi susținute, atât ale statului, cât și ale sectorului privat, am putea să ne permitem acest lucru, pentru că și acesta ar fi un pas important spre a face cunoscută cultura noastră în străinătate.

Alexandru BANTOȘ,
Limba Română, 2012, № 1-2

Bienala, o manifestare prestigioasă și implicit competitivă

Bienala Internațională de Pictură Chișinău-2013, organizată sub patronajul Ministerului Culturii al Republicii Moldova, vădește cu certitudine un vector ascendent al calității și prestaței artistice, în sensul problematicilor de natură estetică, dar și în cel al extinderii contextului cultural-artistic internațional. Rezultatul eforturilor organizatorice ale primelor două ediții, dar și consecvența abordare din acest an validează evenimentul pe plan internațional, plasând Chișinăul printre centrele de interes ale manifestărilor culturale vizuale, fapt ce a atras o participare internațională consistentă.

Parcursul ascendent ni-l demonstrează o simplă statistică: dacă la prima ediție s-au expus 110 artiști cu 141 de lucrări, reprezentanți ai 12 țări, actuala ediție a găzduit 181 de plasticieni din 33 de țări cu peste 250 de creații expuse pe simezele Centrului Expozițional „Constantin Brâncuși” al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Expoziția a reunit artiști din Austria, Armenia, Belarus, Belgia, Bulgaria, Cipru, Cehia, Costa Rica, Coasta de Fildeș, Cuba, Danemarca, Elveția, Estonia, Franța, Germania, India, Iran, Italia, Japonia, Kârgâzstan, Lituania, Marea Britanie, Mongolia, Olanda, Polonia, România, Rusia, SUA, Spania, Slovacia, Turcia, Ucraina și Republica Moldova.

Ritmul dezvoltării tehnologiilor informaționale din ultimii ani a atins cote impresionante, cu ajutorul acestora artiștii comunicând liber cu întreaga lume. Nu se poate însă asigura o perspectivă a evoluției fenomenului plastic contemporan fără o permanentă comunicare vie, interculturală, în contextul tendințelor artistice internaționale. La noi, aceasta poate fi realizată doar prin participarea individuală a artiștilor în cadrul diverselor saloane de artă internaționale, dar și prin organizarea unor manifestări expoziționale competitive cu participare externă.

În acest sens, prin efortul comun al mai multor instituții publice și asociații de creație – Ministerul Culturii, Muzeul Național de Artă, Uniunea Artiștilor Plastici, Centrul de Artă „Amprente”, în parteneriat cu Direcția Culturală a Primăriei Chișinău, Institutul Cultural Român „M. Eminescu” din Chișinău și Fundația „Familia Sturza” – se organizează la Chișinău această manifestare expozițională internațională competitivă.

Un semn distinct și de bun augur al ținutei artistice incontestabile a acestei manifestări de anvergură este prezența generoasă a unor renumiți artiști ai picturii contemporane: Paul Gherasim, Gheorghe Anghel, Viorel Mărginean, Sorin Ilfoveanu, Horia Paștina, Petru Lucaci, Vasile Tolan ș.a. (Romania), Nicole Calbeaut (Belgia), Ewa Miazek (Polonia), Rick Copsey (Marea Britanie), Gabriele Lockstaedt (Germania), Rinaldo Novali (Italia), Valentina Rusu-Ciobanu, Eleonora Romanescu, Sergiu Cucuic, Dimitrie Peicev (Moldova), Anatoli Vasiliev (Rusia) ș.a.

Ca și în cadrul ediției anterioare, Lituania se impune activ prin artiști cu o prestație plastică de excepție, printre aceștia numărându-se: Ieva Scaurone, Marta Vosiliute, Romanas Averincevas. Ne bucură prezența numeroasă, din acest an, a Bulgariei, reprezentată de mai mulți artiști viguroși cu lucrări de factură preponderent abstract-expresionistă și o construcție cromatică nonconformistă, caracteristică școlii bulgare de

pictură din ultimele decenii (Maria Zlatanova, Petar Arnaudov, Dimitar Iankov ș.a.).

Pentru prima dată am avut și o ofertă generoasă din zona Orientului Apropiat (Turcia, Iran), dar și din Asia (Mongolia, India).

Și în acest an, prin caracterul implicit competitiv, Bienala și-a propus să ridice nivelul ținutei artistice, promovând și încurajând, în același timp, tinerii creatori, prin atragerea unui număr cât mai mare al acestora. Nu putem, bineînțeles, trece cu vederea și faptul că, în „convulsiile” socioeconomice din ultimii ani, deruta, decepția, statutul social precar al omului de creație din societatea moldavă afectează la modul direct mediul artistic, în special tânăra generație, care tot mai des se orientează către necesitățile de moment ale unor consumatori de „artă de sufragerie”. Aceste considerente ne obligă să semnalăm faptul că și expoziția actuală a constatat o receptivitate redusă, adesea oarecum timidă, din punctul de vedere al expresiei plastice, din partea reprezentanților tinerei generații de artiști locali, comparativ cu ofertele generoase din partea tinerilor artiști din alte țări, creatori care nu-și limitează interesele artistice doar la pictura consumistă. Creațiile tinerilor artiști din străinătate, formați în cadrul unor instituții de învățământ în care procesul de studiu este ghidat de alte criterii decât cele de la noi, se disting prin libertatea de alegere a procedeelelor artistice și orientarea acestora către tendințele estetice conceptuale actuale, demonstrând o libertate deplină, aflată dincolo de orice convenționalități tehnice sau stilistice, fără intenții directe de agreare publică – iată și secretul pentru care lucrările acestora suscită un interes vizual remarcabil.

Sperăm că dialogul dintre nucleul de pictori autohtoni orientat cu precădere către tendințele artistice inovatoare și estetica unor artiști din străinătate se va contura în timp și va asigura o perspectivă favorabilă de dezvoltare a domeniului și, implicit, o mai largă deschidere în antrenarea capacităților de sincronizare cu fenomenul artistic de pe mapamond.

Tendințele recente ale picturii contemporane dinamizează formele și mijloacele de exprimare, astfel încât se estompează limitele dintre domenii, adesea chiar intercalându-se, generând noi opere de artă care surprind spectatorul, îi solicită acestuia intelectul și îi servesc drept prilej de delectare estetică. În cadrul acestei Bienale, juriul a menționat cu Marele Premiu una dintre lucrările semnate de Toshio Yoshizumi din Japonia, care a cucerit nu numai prin originalitate, dar și prin intensitate estetică, lucrare ce vine mai mult din zona graficii sau a imprimeului,

în același timp ancorată temeinic în principiile estetice ale artei actuale prin mijloacele de expresie plastică, dar și prin performance-ul prezentat de autor în cadrul vernisajului, în care acesta a demonstrat o totală contopire a propriei ființe cu opera etalată pe simeză.

Toate acestea ne duc cu gândul la ideea de a organiza următoarea ediție a Bienalei într-un context mai amplu, care ar cuprinde mai multe domenii ale artelor vizuale contemporane (grafică, sculptură, obiect etc.) și care ar permite un dialog plener și lucrativ între generații de artiști, culturi, domenii artistice, curente și critici.

Un factor important al acestei manifestări culturale este și comunicarea directă dintre artiștii străini și locali. Grupul de artiști – laureați ai premiilor, care sunt invitați pentru a participa la inaugurarea expoziției și la ceremonia de decernare a premiilor – a avut posibilitatea, în timpul vizitei la Chișinău, de a face cunoștință cu mediul cultural-artistic, atât în cadrul unor spații expoziționale, cât și în timpul vizitelor în studiourile artiștilor. La ediția din acest an au fost prezenți peste douăzeci de artiști expozanți, directori de muzee și galerii de artă din străinătate (Japonia, Franța, Germania, Olanda, Cipru, Cehia, Polonia, Armenia, România, Rusia, Ucraina) care au participat atât la festivitate, cât și la dezbaterile ce au avut loc în cadrul Mesei rotunde de la Galeriile de Artă „C. Brâncuși”. Vizitele care s-au produs în cadrul unor muzee, la unele instituții de învățământ superior sau în timpul călătoriilor de documentare cu caracter cultural în diverse zone ale Moldovei au favorizat inițierea unor relații de prietenie și colaborare instituțională sau individuală între artiști, identificându-se noi oportunități de colaborare atât în contextul evoluărilor în diverse tabere, simpozioane sau proiecte expoziționale de perspectivă, cât și în domeniul educației artistice.

Tendința ascendentă valorică, dar și numerică a acestei manifestări ne va obliga să ținem cont în viitor și de valoarea premiilor, care deocamdată este modestă. E greu să invităm pentru a participa la concurs artiști de mare notorietate, atâta timp cât acordăm premii derizorii. Nu credem că putem face mereu trimitere la starea precară a economiei noastre și la nivelul nostru de trai. Având în vedere faptul că operele premiate, conform Regulamentului Bienalei, intră în fondul Muzeului Național de Artă, credem că am putea majora valoarea premiilor de cel puțin trei ori, lucru care ne va permite să ridicăm standardele de participare, pentru ca, în timp, Bienala să devină, realmente, una dintre cele mai prestigioase manifestări vizuale, cel puțin din regiune.

Ca și la primele ediții, trebuie să menționăm o lipsă acută a comentariilor de analiză estetică din partea criticilor de artă, deși aceștia nu au ezitat să se expună pe marginea evenimentului, de regulă, în termeni pozitivi, în timpul vernisajului. Evenimente de asemenea anvergură nu trebuie să treacă fără a fi analizate de teoreticieni. Rămânem deocamdată doar cu cronicile, reportajele video sau alte emisiuni realizate de jurnaliști. Cu toate acestea, putem consemna faptul că expoziția actuală a fost cea mai vizitată manifestare expozițională de la noi, din ultimii ani.

Anul acesta am reușit să etalăm o selecție de lucrări din cadrul Bienalei la Muzeul Național Cotroceni din București, o locație de prestigiu din România, unde au putut fi expuse cu prioritate lucrările laureaților și artiștilor invitați, reușind ca alături de aceștia să susținem și consacrarea unor artiști tineri de la noi și din străinătate.

Tot în cadrul evenimentelor Bienalei, laureatul Marelui premiu Toshio Yoshizumi, în luna iulie a anului curent, a prezentat o expoziție personală la Galeria Adi Art din orașul Lodz din Polonia. Și cele două evenimente, care au urmat la Muzeul Național de Artă din Chișinău: expoziția personală a laureatei Trofeului ArtMuseum Gabrielle Lockstaedt din Germania și expoziția artistului Rick Copsey din Marea Britanie sunt derivate ale Bienalei. Aceste manifestări contribuie la promovarea artiștilor și artei contemporane, asigurând în aceeași măsură prestața artistică și nivelul înalt de organizare al evenimentului. Cele trei ediții ne-au făcut să fim încrezători că putem organiza și la Chișinău manifestări vizuale de anvergură. Nu putem să nu mulțumim celor care au sprijinit evenimentul, în primul rând Ministerului Culturii al Republicii Moldova, Direcției Cultură a Primăriei Chișinău, Institutului Cultural Român „M. Eminescu” din Chișinău și Fundației „Familia Sturza”, celor care au fost împreună cu noi încă de la prima ediție.

Avem certitudinea că Bienala Internațională de Pictură Chișinău va asigura o continuitate în promovarea și dezvoltarea artelor plastice, contribuind și prin aceasta la crearea unei imagini culturale favorabile a Moldovei pe plan extern.

Tudor ZBĂRNEA,
Limba Română, 2013, № 7-8

Tudor Zbârnea: Asumări întru afirmarea nivelului creator

Născut la 29 decembrie 1955, Nisporeni, RM.

Plastician cu personalitate distinctă în pictura contemporană, 25 de expoziții personale organizate în metropole și centre culturale ale Europei; participant la numeroase expoziții naționale și internaționale, cu operă în colecții publice și private din Republica Moldova și multe țări ale lumii.

Inițiator, organizator și curator de mare anvergură al unor proiecte deosebit de valoroase: Bienala Internațională de pictură. Chișinău (2009, 2011, 2013); Moldova - Arta Contemporană. Bruxelles, Belgia (2006); Vecinii de la Răsărit. Utrecht, Olanda (2006); Moldova - Arta Contemporană. Moscova (2012).

Membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova (1990) și al Uniunii Artiștilor Plastici din România (1996); AIAP UNESCO (1995); ICOM UNESCO (2002). Membru fondator al Grupului de creație „Zece” (1992).

În palmares cu multiple distincții, premii și titluri onorifice, inclusiv Maestru în Artă (2009), Grande Medalle d'Or, „Salon Grand Prix International de Prestige M.C.A. de Cannes” (2009, 2010), Premiul UAP România la Expoziția-concurs de artă contemporană „Salioane Moldovei” (2007), Medalia de argint la Salonul Mondial de Invenții EURECA'98, Bruxelles (1998), Premiul Ministerului Culturii al Republicii Moldova la Concursul Național în domeniul Artelor Plastice (2010), Premiul UAP RM, pentru pictură (2002, 2008, 2013), Diplomă de Onoare de Gradul II a Guvernului Republicii Moldova (2010) ș.a.

Din 2002 și până în prezent, Director General al Muzeului Național de Artă al Moldovei.

Ascendența activității sale artistice, simultan cu cea de organizator al procesului creator în domeniul artelor plastice, permit calificarea lui Tudor Zbârnea, în temeiul indicilor calimetrice, drept un continuator meritos în raport cu precursorii de referință – creatori/organizatori ai fenomenului cultural din teritoriul actual al Republicii Moldova: August Baillayre, Vasile Cijevschi, Dimitrie Iov, Ion Jumati, Vladimir Ocușco, Alexandru Plămădeală, Kir Rodnin, criticii de artă I. Ciobanu, Valentin Ciucă, Dan Grigorescu, Adrian-Silvian Ionescu, Iolanda

Malomen, Mihai Oroveanu, Tudor Stăvilă, Pavel Șușară, Ludmila Toma, ne oprim aici, spre a evita polipticul autorilor care au abordat cu pertinentă orizonturile evoluției în timp și spațiu a plasticianului, a conceptelor, modalităților și particularităților în care toate acestea și-au aflat configurarea.

Activitatea-i este una prodigioasă și se desfășoară pe trei vectori. Mai întâi, este un artist plastic ce își elaborează opera în tehnica picturii de șevalet: și-a etalat-o/etalează, în fapt, la cvasitotalitatea expozițiilor de grup desfășurate fie în țară, fie peste hotare; la fel și în cadrul a 25 de expoziții personale ce s-au produs în metropole și centre culturale europene, începând cu debutul său, din anul 1984.

Ascendența sa demarează, de fapt, din anul 1973, când s-a dedat studiilor sistematice ale artelor plastice. Imediat s-a remarcat prin capacități despre care limbajul popular conține notificări consacrate, gen: „... prinde [decodifică sensul, esența lucrurilor] din zbor...”, „... pricepe/înțelege din jumătate de cuvânt...” (aptitudini asemănătoare în breasla plasticienilor au fost de observat doar în cazul lui L. Grigorașenco și A. Sârbu).

Cu toate acestea, fără a eluda procesul creator cu bună chibzuință, fiindcă, în acea perioadă, creatorii, în mare, se aflau în servitutea aghitprop-ului, s-a concentrat pe aprofundarea, diversificarea bagajului propriu de cunoștințe. În complement cu lecturile, elaborează lucrări, fie în tehnici ale desenului, fie în pictură, susținând un perpetuu dialog cu realitatea tangibilă, materializate preponderent în genurile portretului și peisajului.

Tot atunci, cu bunăvoința plasticianului Dumitru Peicev, face cunoștință cu maestrul Mihai Grecu. Nu doar că susține această relație nemijlocit, dar o dezvoltă și aprofundează, fapt care se soldează cu repercusiuni marcate de mutații ale potențialului său creator, ale viziunii plastice asupra rolului mijloacelor de expresie la alcătuirea limbajului artistic. Totodată, sub alt racursiu, contextul condițiilor existențiale ale tânărului plastician s-a preschimbat, nesperat, în urma absolvirii în 1981 a Colegiului de Arte Plastice „Alexandru Plămădeală”, dânsul fiind angajat la Academia de Științe din Chișinău. Locul s-a dovedit că întrunește plenitudinea împlinirilor posibile spre a-l remarca drept aici i-aici.

Elanul creator sporește în intensitate. Acreditează disciplina și tenacitatea în apanajul normelor de zi cu zi, asumate în efortul clar către

autoperefecționare. Abil și subtil și până la acel moment în comunicarea cu nenumărați specialiști docti în domeniile științelor exacte și ale celor umanistice, comport efectul lărgirii pe varii vectori a orizonturilor culturii personale: de la cosmogonii, istorie, filozofie, până la arheologie și cultură populară.

Personalitatea, de la expresie signalitică, i se conturează mai pregnant via depășirii barierilor interioare, hotărându-se să participe la viața artistică. Aici, cu tact, este înconjurat și susținut de inegalabilul cunoscător al locului, rolului, funcției și eficienței expozițiilor, atât pentru plasticieni, cât și pentru cultură – artistul plastic Sergiu Cuciuc. Tânărul nostru, de aici încolo, percepe participarea la expoziții drept o necesitate de neocolit către atingerea condiției de comunicare neîntreruptă între „eu” și „ei/ceilalți/comunitate/lume”. Aceasta înseamnă nu doar o preocupare episodică, superfluă, ci un sistem de referință, față de care, pentru a-și repera limitele și, implicit, pentru a răspunde vocației native, caută să lărgescă eficientizarea uzității, mai întâi, a resurselor propriului potențial. Mișcarea-i pe atare vector, cu consecințele ce le comportă, o ilustrează participarea sa la expoziția națională consacrată poetului Mihai Eminescu, din anul 1989. Din ansamblul expoziției, lucrarea actanului nostru *Eminescu* (1986-1989) este elogiată cu fervoare de Mihai Greco pentru abordarea originală.

Mihai Greco, fiind un model pentru tânărul plastician în ce privește abordarea motivului Eminescu, a semnat, stricto sensu, trei lucrări: *M. Eminescu în ospeție la bojdeuca lui I. Creangă; Ci eu voi fi pământ; Eminescu. Hiperion*. Dintre acestea, ultima, ca modalitate de abordare, a constituit un punct de pornire pentru Tudor Zbârnea.

La capitolul iconografie, sunt lipsă careva afinități cu maestrul. Termenii de comparație, la examinarea vizuală, țin de capitolul *tehnică*: regia distribuirii materialului – a masei cromatice – fie ca insule proeminente de pastă, fie ca acoperire a suprafeței cu pastă rarefiată cu diluanți specifici pentru a-i pune în valoare proprietățile, de la transparență la opac. Astfel, tânărul plastician dă proba capacității că stăpânește tehnica la fel ca și maestrul-suveran.

Tehnica, în calitatea sa de element fundamental, ține de apanajul viziunii personale a creatorului. Iată zona aplicațiilor plasticianului nostru, care a perseverat în domeniul unor viziuni literalmente proprii, cu individualitate distinctă, și care, deja în 1992, pentru lucrarea *Părinți*, la a II-a ediție a Expoziției-concurs „Saloanele Moldovei” este

distins cu premiul II. Pentru autor, succesul acesta însă nu a însemnat „stația terminus”, ci un impuls stimulator pentru a continua să evolueze pe calea autodepășirii. A însemnat și înseamnă un neconținut efort pe linia lărgirii și aprofundării prin cunoaștere nemijlocită a experiențelor din trecutul imediat și la zi „din creuzetul” artei contemporane. Pentru documentare și delectare, Tudor Zbârnea călătorește în multe țări ale Europei, întreținându-se cu distinși plasticieni, vizitând galerii, familiarizându-se cu colecții prestigioase. În consecință, limbajul său plastic și tehnicile de execuție se esențializează și se diversifică.

În 2005, vine cu o serie de inițiative privind organizarea procesului creator al vieții artistice naționale, care nu înseamnă altceva decât un aport inovator la punerea în valoare a potențialului creator din Republica Moldova. Reconcepe și pune pe rol tradiția „Salonelor autumnale”, inițiată în 1957 ca expoziție *in respiro* față de presiunile ideologice și care, între timp, a fost atinsă de uzură. În formula relansată de Tudor Zbârnea, se anunță ca Expoziție-concurs național de artă plastică contemporană „Salonul autumnal”, cu editarea catalogului corespunzător. A fost depășit astfel caracterul sincretic al acestei manifestări și, implicit, ridicat la cota exigențelor civilizației. Edițiile ulterioare sunt și ele pe măsura așteptărilor, „Salonul autumnal” continuând să impulsioneze viața culturală.

Tot la scară națională, în calitate de curator, a materializat proiecte legate de prezentarea potențialului creator în artele plastic, deopotrivă în centrele culturale ale Uniunii Europene – la Bruxelles, Belgia și Utrecht, Olanda (2006), precum și la Moscova (2012), în temeiul unei selecții riguroase, plenare a expozanților, cu o deplină stăpânire a masivului informațional, editarea cataloagelor la care semnează cuvântul introductiv.

Desigur, capodopera lui Tudor Zbârnea la capitolul organizator al procesului creator național, **fără precedent în istoria culturii noastre**, prin care s-a realizat conexiunea strict-modo a vieții artistice locale drept actant active la procesul globalizării cultural sunt cele trei ediții ale Bienalei Internaționale de Pictură (2009, 2011, 2013). Inițiativa sa personală a fost pusă pe rol prin Uniunea Artiștilor Plastici, mizându-se pe conlucrarea cu Muzeul Național de Artă al Moldovei, cu organizații neguvernamentale și instituții publice de resort. Această inițiativă din start a declanșat o reacție în lanț: prin analogie, colegii săi au lansat două proiecte vizând conexiunea la viața artistică internațională, care

pe parcurs s-au dovedit a fi viabile – Bienala Internațională de Artă Decorativă și Bienala Internațională de Gravură.

O altă fațetă a activității lui Tudor Zbârnea reprezintă textele sale la cataloagele manifestărilor pe care le-a inițiat. Își eșafodează mesajele în accord deplin cu exigențele criticii de arte profesioniste.

Fără precedent în istoria culturii noastre este și activitatea sa de manager al Muzeului Național de Artă al Moldovei. Azi, această instituție, în ciuda suportului financiar precar din partea statului, este pe făgașul unei continuie ameliorări a condițiilor de lucru, de expunere, de conservare și păstrare a patrimoniului artistic. Aici, ca niciodată până acum, lucrările plasticienilor contemporani de pe mapamond devin bunuri de patrimoniu național. În politica expozițională sunt puse în valoare creațiile plasticienilor de referință din trecut și cele ale înaintemergătorilor în artele plastice contemporane naționale, precum și ale autorilor din alte țări.

Personalitate de tip renascentist, Tudor Zbârnea, cu o operă și o activitate culturală remarcabile, cu o vastă erudiție, recunoscut internațional, totdeauna deschis pentru conlucrare, ne dă proba transpunerii în viață a formulei succesului lansate de Albert Einstein: $A=a+b+c$, unde: A - succesul; a - capacitatea de a lucra fără preget; b - capacitatea de a se reconforta; c - capacitatea de a ține limba după dinți [timp de 7 ani, în particular, învățăm să vorbim, iar în rest – învățăm a tăcea].

Nu însă succesul personal prezintă ținta sa, ci întronarea premizelor pentru împlinirea tuturor celor hărăziți cu talent.

Tudor BRAGA,
Akademos, 2013, № 4 (31)

Tudor Zbârnea: „Pentru tot, îi mulțumesc mamei mele..”

Artist plastic talentat, membru al Uniunii Artiștilor Plastici din Republica Moldova și din România, director al Muzeului Național de Artă al Moldovei, un om de o rară delicatețe sufletească, dl Tudor Zbârnea a vorbit despre sine și planurile sale de creație într-un interviu acordat în exclusivitate pentru „Artinfinit”.

-Recent i-am luat un interviu dlui Tudor Braga care s-a referit la Dvs. ca la unul dintre cei mai talentați pictori. Cum ați devenit pictor? Când v-ați decis definitiv că veți urma această chemare?

Sincer vorbind, devenirea mea ca pictor a fost o chestiune care s-a întâmplat cu de la sine putere. Eram patru copii în familie: doi frați și două surori. Eu eram mezinul familiei. Tuturor ne plăcea să desenăm, iar creația în familia noastră era la loc de cinste, chiar dacă părinții mei erau niște oameni simpli. Îmi amintesc că pe la vreo patru ani mângălisem sertarele unei comode, iar pe la șapte am umplut pereții casei cu cruciulițe desenate: după ritualul de sfințire a casei mi se păruse mie că părintele făcuse pe pereți prea puține cruci. Mama nici măcar nu m-a dojenit, deși pereții casei erau proaspăt zugrăviți. Mama țesea covoare și păretare. Uneori acestea erau foarte lungi, diferite ca model și complexitate și noi, copiii fiind, ne străduiam să-i dăm o mână de ajutor. Totul ne trezea interesul, era și un lucru unde ne puteam manifesta din plin „abilitățile”. Organizam chiar și un fel de concurs pentru a vedea cine va dibui cea mai potrivită armonie cromatică. Sora mea cea mare câștiga întotdeauna, varianta mea era cea mai slăbuță, dar și eu eram cel mai mic. Oricum, mama prețuia eforturile noastre și lua în serios ceea ce făceam noi. Acolo unde am crescut eu, în orașelul Nisporeni, pe atunci încă nu funcționa o școală de arte plastice pentru copii și tineret, era doar un studiu, unde am și fost descoperit de către cunoscutul artist plastic Victor Savca, un îndrumător talentat și dirigintele meu de clasă. Mi-a zis odată: „Tu vei fi pictor, dar trebuie să lucrezi mult ca să fii un pictor bun.” Imediat am și tras unele concluzii care mi s-au părut potrivite la vremea aceea: păi, dacă o să fiu pictor nu mai era nevoie să studiez chimia și biologia, așa că m-am pus pe desenat. Când mi-am dat seama că asta e ceea ce vreau să fac în viață, am început a urma cursurile specializate pentru pictorii decoratori (era prin 1973), cursuri ținute de Dmitri Peicev și Andrei Sârbu, ceva mai târziu l-am cunoscut și pe Mihai Grecu. Am avut norocul să ajung într-un mediu artistic de invidiat, de unde aveam ce învăța: am fost ajutat să-mi lărgesc cercul de cunoștințe și să-mi canalizez energia în direcția studierii artei. Ulterior, am fost admis la Școala republicană de Arte Plastice. Pe timpuri era extrem de dificil să participi la o expoziție republicană, selecția era cât se poate de dură: responsabilii cu organizarea expozițiilor considerau că în felul acesta educă și călesc generația tânără de artiști. La drept vorbind, nu-mi prea băteam capul cu așa ceva, mă interesa mult mai mult însuși procesul de creație în sine. Pentru mine sunt câteva lucruri clare: trebuie să-ți placă ceea ce faci, să pui suflet în ceea ce faci, să lucrezi mult și să nu te tulbure întrebarea pentru ce faci ceea ce faci. Calea mea întru devenire a fost una destul de sinuoasă, dar în

cele din urmă a dat roade. Am făcut această alegere din dragoste pentru oameni și pentru tot ce ne înconjoară. Munca unui pictor nu este nimic altceva decât o perpetuă căutare a armoniei în lumea din jur. Numai că această căutare a mea se îndreaptă nu spre lumea exterioară, de multe ori superficială, ci spre cea lăuntrică, lumea din noi. E fără tăgadă că lăuntricul nostru e uneori la cheremul lumii exterioare, dar trebuie să ne străduim să ascultăm cât mai des vocea interioară. În mare, eu mizez mai mult pe străfundurile trecutului decât pe experiența proprie. Nu neg nici recursul la propria experiență, dar o fac doar atunci când e vorba de trăirile general-umane. Iar când izbutești să transpui toate acestea pe pânză simți întreaga satisfacție pe care ți-o poate oferi pictura. De regulă, însă, euforiile sunt trecătoare. E ceva, cred, legat de esența umană: atunci când vrei să atingi perfecțiunea în cel mai scurt timp începi a observa detalii care te împiedică să-ți atingi obiectivul inițial. Și atunci începi din nou să pictezi, să corectezi, să mai adaugi sau să omiți, de pe suprafața pânzei, elementele care te împiedică să-ți realizezi ideea. E o muncă sisifică, ideea nu se lasă „prinsă” într-un singur chenar. E îngrozitor de greu să prinzi esența lucrurilor, ți-ar trebui o sensibilitate rar întâlnită, un bagaj impresionant de cunoștințe, o experiență bogată și facultatea de a analiza și a sintetiza, nemaivorbind de cunoașterea sinelui.

-Vă mai amintiți prima dvs. lucrare? Vorbiți-ne despre aceasta.

Lucrări serioase? E complicat să vorbești despre așa ceva. Cred că sunt acele lucrări care pentru prima oară au fost prezentate publicului larg. Le țin minte bine, așa ceva nu se uită. În general, erau studii din natură. Mă simt norocos pentru că am avut parte de un mediu de creație excelent: Mihai Greco, Dmitri Peicev, Andrei Sârbu. Sunt pictorii-flagman ai timpului nostru, iar atunci când ești acceptat într-un astfel de anturaj, bunul-simț îți cere să respecti și să te ridici la nivelul parametrilor de exigență impuși. Sunt pictori care își gândeau și își fundamentau fiecare pas în artă. Destul de repede am început să privesc cu indulgență primele mele lucrări. Mă ghidam după anumite reguli autoimpuse, încercam să nu deviez de la principii, în fine, lucrările mele erau acceptate la expoziții, erau apreciate și au început a fi achiziționate pentru colecții publice și private. Pot afirma cu mâna pe inimă și cu sufletul împăcat că nu am dat curs niciunei comenzi: arta ideologică era bine plătită, îți asigura un trai confortabil și o bună parte dintre artiștii plastici a răspuns comenzilor ideologice. La drept vorbind, generația mea nici nu a prins timpul artei angajate. Eram liberi să pictăm ceea

ce doream. Am pictat și voi picta și în continuare doar ceea ce mă interesează. Nu vreau să impun cuiva viziunea mea, ci pur și simplu nu vreau să fac ceva la comandă. Poate și de aceea pot astăzi să-mi revăd liniștit lucrările de altădată, spre deosebire de alți colegi de-ai mei.

-Ce vă inspiră atunci când pictați? O carte, niște versuri, un aforism sau o piesă muzicală vă pot servi drept surse de inspirație?

Da, așa este, avem cu toții o fantezie debordantă. Când citim o lucrare artistică vizualizăm șirul acțiunilor cu tot cu personajele respective, bineînțeles că fiecare vizualizează în felul său. Uneori, în operele literare, întâlnim personaje care ne par foarte cunoscute. Mie îmi merg la suflet personajele din operele lui Ion Druță și îmi place mult felul cum distinsul autor descrie natura. Senzația de comuniune cu lumea înconjurătoare bucură și, indubitabil, te inspiră, acumulându-se aceasta influențează și conștiința. E ceva ce negreșit îmbogățește lumea noastră lăuntrică. Vreau să specific că nu sunt prizonierul pornirilor de moment: am citit ceva și gata, mă și apuc de pictat. Nicidecum, mi-e străin acest lucru. În afară de factorii interiori, sunt și alții, cei exteriori, care ne influențează deciziile: simplul schimb de emoții și sentimente poate culmina cu aceea că noi, în subsidiar, putem conștientiza anumite adevăruri cu mult mai repede decât am fi făcut-o printr-un studiu minuțios, dus până la infinitul mic, prin cunoaștere și analiză.

În ultimul timp m-a captivat studiul teoriei religiei, încercând să înțeleg cum poate fi conștientizată chintesența lucrurilor nu prin narațiuni, ci prin limbaj plastic, un metalimbaj care apelează la simboluri. Absolut accidental, această preocupare m-a ajutat să mă înțeleg pe mine însumi. Eu nu trăiesc cu ziua de azi, am un alt sistem axiologic care nu se fundează pe instantaneitate. E vorba de valori care se acumulează. Este un început și o veșnicie în toate, deși începutul este în felul său tot o veșnicie. După mine, însingurarea este cel mai bun mediu pentru meditare. Tendința aceasta spre solitudine este de fapt ceea ce noi numim îndeobște melancolie. Melancolia este ceea ce ne ajută să coborâm treaptă cu treaptă către izvoare, către valorile eterne.

-Care sunt așteptările dvs. în raport cu propria creație? Ce obiective aveți?

Eu pictez pentru că nu pot să nu pictez. E calea pe care mi-am ales-o de ceva vreme și e una deloc netedă. Îmi este absolut indiferent ce spun criticii de artă și consumatorii de artă despre lucrările mele. Merg pe calea pe care mi-am ales-o și pictez așa cum simt.

Un artist trebuie să fie dominat în permanență de cultul lucrului bine făcut, să fie sigur că acea cale pe care și-a ales-o, e cea dreaptă și unică, să aibă curajul de a spune propriul adevăr, și repetata neîncredere în puterile sale.

E necesar să nu accepți confortul mediocrității, aceasta fiind extrem de nocivă. Trebuie identificată acea limită invizibilă peste care nu poți pași pentru a nu coborî la nivelul mediocrităților. E dificil, dar această regulă te poate ajuta să rămâi o persoană cu verticalitate și să-ți păstrezi intact respectul de sine. Altfel, la ce te-ai putea aștepta? Trebuie să iubești, să muncești, să nu-ți pierzi încrederea în oameni și să mergi înainte. În principiu, aceasta și este armonia.

- Dvs. aveți discipoli?

Sunt pictori tineri care mă vizitează la atelier, îmi arată lucrările lor și-mi cer sfatul. Eu nu-i consider discipoli ai mei, căci fiecare dintre aceștia își are propriul stil, propria cale. Uneori tinerii au nevoie de cineva care să-i ajute să se găsească pe ei înșiși. Nici măcar nu e important dacă un tânăr artist ascultă sau nu de povețele tale, e plăcut să vezi că acesta gândește și evoluează.

Mă simt bine atunci când aud pe unii dintre pictorii buni, realizați, că vreuna dintre lucrările mele le-a insuflat o idee interesantă, care i-a ajutat să-și soluționeze anumite probleme de ordin plastic, sau că o lucrare de a mea i-a făcut să cadă pe gânduri, să-și pună anumite probleme, proiectându-le procesul de creație într-o nouă albie. Analizându-ne la rece lucrările unul altuia ne ajutăm reciproc, ne perfecționăm și evoluăm.

-Ce sfaturi le-ați da pictorilor debutanți?

Consider că acum e cu mult mai greu să te faci auzit, există senzația că totul a fost făcut, totul a fost descoperit, de aceea e foarte greu să descoperi ceva nou. Doar unii dintre cei care obțin atestatele de absolvire a instituțiilor de profil vor deveni pictori. Studenții nu sunt instruiți să gândească. A gândi, a căuta și a dobândi singur cunoștințele de care ai nevoie, iată lucrurile pe care ar trebui să-i învețe pe studenți o instituție de învățământ superior. Un pictor nu trebuie să învețe doar meserie, de obicei aceștia sunt tineri destul de temeinic pregătiți, care au trecut deja de prima treaptă a pregătirii speciale; trebuie de mers înainte, dezvoltându-le individualitatea, tot înainte, spre marea artă. Din păcate, nu avem nimic din toate acestea, iar tinerilor le este din ce în ce mai greu să dobândească abilitățile necesare, fără a pierde pe drum entuziasmul pentru mișcarea înainte.

I-aș sfătui pe pictorii debutanți să nu-și trădeze vocația. Numai așa își vor putea dezvolta individualitatea – fără individualitate nu există nici artist. Să muncească. Și să meargă înainte.

Un pictor trebuie să învețe încontinuu. Cu atât mai mult, cu cât în prezent există posibilități enorme de a contacta cu întreaga lume: este imperativ necesar contactul cu operele marilor maeștri ai omenirii, prin vizitarea marilor galerii și muzee din lume. Tinerii artiști trebuie să se perfecționeze în permanentă „consumând” artă.

Și încă: un pictor tânăr nu trebuie să-și pună niciodată problema cine are nevoie de lucrările lui. Acest lucru nu ar trebui să-l intereseze deloc, chiar deloc. Dacă îți pui astfel de probleme, ulterior sunt inevitabile dezamăgirile. Să lucreze mult, iar recunoașterea nu se va lăsa așteptată.

-Ați vizitat multe țări. Care v-a plăcut cel mai mult și de ce?

Cel mai mult mi-a plăcut, cred, Italia. Probabil și pentru faptul că italienii ne sunt mai apropiați ca spirit. Vă pot spune că am colindat aproape toată Italia, am văzut multe lucruri pe acolo. În Italia e concentrată o mare parte din patrimoniul cultural al lumii. Mi-a plăcut și Germania, și Polonia, și Franța. Multă vreme am visat să văd Parisul și atunci când l-am vizitat prima oară am avut sentimentul unui zbor. Viena este extraordinar de frumoasă, cu muzeele și arhitectura sa. Fiecare țară este interesantă în felul său. Chiar dacă îmi era nespus de interesant să ascult despre istoria culturii altor popoare, întotdeauna mi se făcea dor de casă.

Iar dacă e să vorbim despre spectatori, atunci cei mai buni și mai rafinați dintre cei pe care i-am întâlnit eu sunt spectatorii români. România este o țară cu o percepție profundă a artelor vizuale. Italienii sunt foarte emotivi și sinceri atunci când vin în contact cu arta. Nemții sunt ceva mai reținuți, dar dacă le place ceva atunci sunt cât se poate de deschiși în a-și manifesta emoțiile.

-La anul, Muzeul Național de Artă al Moldovei va împlini 75 de ani. Cum vă gândiți să sărbătoriți această mică aniversare?

Pentru noi e o aniversare mare. Din păcate, nu toți înțeleg că 75 de ani este o aniversare importantă. Iată de ce, din lipsă de finanțare, nu vom putea pune la dispoziția publicului o parte din săli (e vorba de 1700m), care în prezent se mai află în proces de restaurare, dar îi vom putea bucura pe cei care îndrăgesc arta cu o serie de manifestări culturale. Ne propunem să reînnoim și să redeschidem expoziția permanentă de artă occidentală, pe care am fost nevoiți, din motive lesne de înțeles, s-o

închidem. Vom organiza expoziția cunoscutului artist plastic Auguste Baillayre (și a discipolilor săi), care a fost primul custode-șef și director al Pinacotecii municipale din Chișinău (colecția din anul 1939, pe baza căreia a și fost creat muzeul nostru). Ne propunem să edităm și un album al Colecțiilor de pictură națională din fondurile muzeului. Ne-am dori, desigur, ca la această dată aniversară să finisăm în totalitate restaurarea fațadei sediului de pe str. 31 August 1989 și să dezvelim o placă comemorativă dedicată lui A. Baillayre. Sperăm ca aceste manifestări să-i bucure pe iubitorii de artă și vom încerca și în acest fel să amintim de rolul muzeului ca importantă instituție culturală. Deocamdată e prematur să vorbim despre aceste lucruri, acestea sunt doar planurile noastre, deși Ministerul Culturii a alocat deja fonduri pentru editarea albumului și dezvelirea plăcii comemorative dedicate lui A. Baillayre.

-Peste doi ani și Dvs. veți sărbători o aniversare „rotundă”. Cum vă gândiți să vă bucurați admiratorii?

Dacă totul va merge bine, voi organiza o expoziție retrospectivă consistentă, unde îmi propun să expun lucrări din ultimii 30 de ani. Voi expune într-un singur loc lucrări din diferite perioade de creație și voi oferi lucrărilor mele posibilitatea de a intra în dialog cu spectatorii.

E un lucru greu de realizat, dar cred că va fi ceva interesant. Sper ca această expoziție aniversară să fie încă o confirmare a unui discurs pictural integru și coerent.

Antonina GRÎTENCO,
Artinfinit, 2013, 27 dec.,

Eveniment expozițional: Pictură de Tudor Zbârnea

În prelungirea unor lăudabile inițiative menite a ne familiariza cu pulsul diversificat al creativității contemporane, Muzeul de Artă Cluj-Napoca a devenit gazda unei revelatoare sinteze expoziționale de pictură Tudor Zbârnea (n. 1955), un protagonist al artei din ultimele două decenii. Activ și consacrat în româneasca zonă din stânga Prutului, se bucură de o binemeritată prețuire națională și internațională prin amprenta originală a unui demers creativ, întemeiat pe profunzime conceptuală și identitate stilistică.

La Cluj-Napoca s-a prezentat cu o judicioasă selecție dintr-o operă fertil ramificată pe coordonatele unui sugestiv generic: *Spațiu atemporal*. A procedat, în fapt, la o asociere de piese reprezentative dintr-o prodigioasă abordare ciclică: *Ritmuri ancestrale*, *Axe totemice*, *Între cer și pământ*, *Recurs arhetipal*. Sunt trimiteri evocative ce recomandă pregnanța unor invocări de direcții inspirative, sondând consonant esența raporturilor interumane. Cultivă un gen de pictură introspectivă ce vizează un tulburător recurs la memorie. Indiferent de pretextul imaginativ, abil și incisiv configurat, suprafețele picturale se animă definitoriu cu tensionate ipostazieri de chipuri și siluete pronunțat stilizate, condensate în incitante ideograme.

Pătrunzând în ampla și eleganta ambianță expozițională de la parterul fastuosului palat baroc care a permis etalarea a peste 80 de lucrări de o particulară factură stilistică, impresia primă și consistentă este de impact cu un univers artistic fixat sub zodia unor arhaice reconstituiri de climat de sorginte autohtonă. Determinantă la nivelul compunerii imaginii se desprinde tendința inserării de structuri formale desprinse din vechi straturi de civilizație, cantonate cel mai adesea într-o postură de solemnitate statică. Făpturile predilect hieratice, distribuite în frământate prim-planuri grație aplatizării volumelor, dialoghează, meditează, se afirmă participativ, sub pavăza unei persistente stări de veghe. Priviri săgetătoare străpung spațiul și timpul insinuându-se în obsedante aduceri aminte, marcate de fapte, de implicații și pătimiri într-un tenace efort de dăinuire, dar și etalări de revelații și dileme. E freamătul unei umanități care-și caută motivații, consolări, certitudini, fiind ancorată pe ecranul unor severe, aspre neliniști existențiale, după cum o relevă extrem de convingător întregul ansamblu de transfigurări: *Urme*, *Așteptare*, *Comunicare*, *Conexiuni*, *Desfolierea memoriei*, *Cuplu*, *Schimb de tăceri*, *Regăsire*, *Ritual*, *Dincolo de noi*, *Sacrificiu*, *Recurs arhetipal*, *Tată și fiu*, *Spre templu* ș.a.

Atât din substanța generoasei ofrande expoziționale, cât și din multiplele ilustrații inserate în trei edificatoare cataloage monografice, Tudor Zbârnea ni se relevă ca un spirit elevat, laborios și exigent, stăpânind temeinic fluxurile unui limbaj plastic coerent și expresiv. Dezvoltă o cursivă interferare între simptomele unor dureri ancestrale, fixate sub incidența unor tensiuni expresioniste și sintetismul unor condensări a pasajelor cromatice în laconice reflexe abstractizante. A atins de ani buni acel prag evolutiv când devine organică și fructuoasă

simbioza armonioasă dintre ideatic și afectiv. De remarcat și tendința unei tot mai accentuate iluminări a suprafețelor prin inserări de alburi diafane, ca sugestie și sinceră doleanță de instaurare a unui climat de senin și puritate.

Negoită LĂPTOIU,
Cultura, 2014, 22 noiemb.

Frumusețea coplesitoare a picturii populare creștin-ortodoxe: Expoziția de icoane basarabene la Florența

Muzeul Național de Artă al Moldovei, una dintre cele mai prestigioase instituții muzeale din Moldova, fondat în anul 1939, este situat în centrul capitalei, orașul Chișinău, în trei edificii, importante monumente de arhitectură din sec. XIX – începutul sec. XX: Casa *Hertza*, Casa *Kligman* și sediul central *Dadiani*, ultimul dintre acestea fiind opera arhitectului de origine italiană Alexandru Bernardarzzi. Muzeul deține în custodia sa și unul dintre cele mai valoroase monumente istorice din sec. XVI, Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din Căușeni, cu o pictură interioară de unicat pentru Republica Moldova, realizată în anul 1763.

Patrimoniul muzeului este constituit dintr-o gamă largă de valori culturale, peste 39 de mii de piese, sistematizate în colecții: artă antică (sculptură, artă decorativă, numismatică) din sec. IV-I î.H. – II-IV d.H.; artă medievală târzie și populară (constituită în mare parte din icoane, obiecte de cult, carte veche, textile, costum tradițional); artă națională modernă și contemporană (pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, sec. XIX-XXI); icoane, pictură, grafică și miniatură rusă; pictură, grafică, sculptură și artă decorativă vest-europeană (Italia, Franța, Germania, Spania, Olanda, sec XVII-XX); numismatică și medalii (Egipt, Grecia, Germania, Spania, Belgia, Danemarca, Anglia, Irlanda, Suedia ș.a., sec. XVI-XX); artă orientală (Japonia, China, Tibet, sec. XVIII-XX), care include o importantă colecție de gravură japoneză.

Una dintre cele mai valoroase colecții ale muzeului este Colecția de Artă Medievală, constituită la inițiativa istoricului de artă Kir Rodnin în anii '60 ai secolului trecut, în timpul campaniei de demolare a numeroase biserici și mănăstiri, perioadă în care patrimoniul bisericesc

a fost distrus într-un mod barbar de puterea sovietică. În același răstimp istoric, au fost organizate expediții de salvare și colectare a valorilor culturale din bisericile de pe teritoriul Moldovei. Din păcate, însă, cele mai multe obiecte de cult, de mare valoare, au fost distruse sau pierdute iremediabil.

Un loc important în cadrul acestei colecții îl ocupă icoana moldovenească. Icoana, la fel ca și vechea pictură bisericească din mănăstirile Moldovei medievale, își are originile în tradiția picturii bizantine. Icoanele erau pictate în atelierelor mănăstirești sau pe lângă biserici sub îndrumarea fețelor bisericești, zugravul fiind adesea călugăr sau pictor popular.

Expoziția de icoane organizată în spațiul expozițional al sediului Consiliului Regional de la Florența cuprinde cincisprezece icoane din secolele XVII – XIX, pictate în atelierelor din Moldova atât de pictori profesioniști, cât și de călugări și meșteri populari, majoritatea operelor prezentate fiind icoane împărătești din catapetesmele unor biserici locale. Deși reprezentată sumar, expoziția reușește să structureze o viziune clară asupra specificului dezvoltării artei iconografice din Moldova, datorită unor modele de opere care acoperă o perioadă de două secole.

Un loc aparte în contextul expozițional îl ocupă cele câteva icoane populare: *Iisus Hristos Pantocratorul* din satul Rotunda (Edineț), *Maica Domnului Hodighitria* și *Iisus Hristos Pantocratorul*, ambele din satul Boroșeni (Edineț), toate realizate la hotarul secolelor XVII-XVIII. Pictate naiv de meșterii populari, cu un deosebit fior de credință și trăire creștinească absolută, fără amestecuri și variații de nuanțe, orientând imaginea către o cromatică rustică redusă la câteva culori, cu forma accentuată de linii esențiale, icoanele redau imagini de o intensă expresivitate. Aceste icoane pictate cu o calmă neîndemânare, după felul de a înțelege frumosul și sfințenia a țaranului-zugrav, chiar dacă nu corespund în totalitate cerințelor bisericii oficiale, au ajuns adevărate reprezentări de o frumusețe coplesitoare ale fenomenului artistic specific icoanei populare creștin-ortodoxe.

Trei icoane – *Arhanghelul Mihail călcând diavolul în picioare*, *Maica Domnului Hodighitria* și *Arhanghelul Mihail* – din satul Camenca (Bălți), începutul sec. XVIII, aparțin școlii moldovenești de pictură. Acestea ne demonstrează faptul că, alături de icoana zugravului naiv, își revendică locul și icoana realizată de zugravul profesionist. Format în

ateliere, acesta vădește cu îndemânare un alt nivel artistic și un alt gen de construcție a imaginii.

Sfânta Mare muceniță Varvara cu scene hagiografice provine din biserica Sfântul Dumitru din Cogâlniceni (Orhei). Chipul Sf. Varvara este plasat în partea centrală a lucrării și este înconjurat de 24 de scene din viața martirei. Aceasta este pictată de un zugrav anonim, la fel ca și icoana *Sfântul Gheorghe și îngerul*, care provine din satul Ciobalaccia (Cahul), ambele datând de la sf. sec. XVIII - începutul sec. XIX și fiind opere ale unor anonimi ai școlii moldovenești de pictură. Alte două icoane de o certă valoare artistică au fost semnate de zugravul popular Mihail Leontovici: *Maica Domnului cu Pruncul Iisus pe tron*, 1803, și *Sfântul Gheorghe ucigând Balaurul*, 1806. Reprezentările respective sunt pictate într-o perioadă în care, pe lângă icoana pictată de pictorii formați în școlile și atelierele de pictură, meșterii populari mai păstrau încă vii tradiția și caracterul icoanei rustice.

La începutul secolului XIX, reprezentările creștin-ortodoxe de inspirație bizantină, marcate de elemente realiste europene, fiind adaptate la modul de percepție a sfințeniei și esteticului de către zugravii moldoveni, au dat naștere unei școli indigene.

Icoanele *Nașterea Maicii Domnului, Iisus Hristos tronând și Maica Domnului cu Pruncul pe tron*, realizate în anul 1808 de zugravul Gherasim, unul dintre cei mai valoroși pictori de icoane ai vremii, care a avut o contribuție substanțială în dezvoltarea artei iconografice, fac parte din catapeteasma Bisericii Sf. Dumitru din Cogâlniceni (Orhei). Întreaga pictură a iconostasului poartă deja amprenta unei picturi profesioniste. Cromatica stăpânită cu o înaltă măiestrie artistică și raporturile dintre argintiu și auriu, exaltate cu delicatețe de scriitura decorului gravat în stratul de stuc, conferă icoanelor o stare de grandoare și intensă expresie artistică. Din punct de vedere artistic, icoana *Nașterea Maicii Domnului* este una dintre cele mai impresionante din cadrul întregului iconostas. Realizată într-un limbaj stilistic diferit de tiparele iconografice tradiționale, aceasta transferă subiectul și imaginea într-un spațiu extins în detalii, care apropie opera de modelele estetice ale picturii laice. Iconostasul din această biserică, executat de sculptorul Ștefan, se păstrează, aproape integral, în colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei și este considerat a fi una dintre capodoperele artei religioase autohtone, atât datorită valorii artistice a picturii, cât și a eleganței decorului ajurat, dublat de o excepțională finețe și măiestrie artistică.

Încă două icoane – *Maica Domnului cu Pruncul*, 1827 și *Iisus Hristos Pantocratorul*, 1827, din biserica Sf. Nicolae din satul Ivancea (Orhei), – semnate de un alt valoros zugrav autohton, Ioan Iavorschi, care de asemenea a marcat școala picturii bisericești din Basarabia, ne demonstrează o certă evoluție a limbajului plastic al icoanei basarabene, în care își fac apariția unele elemente ale artei occidentale. La ambele icoane predomină decorul reliefat, realizat din stuc cu elemente de decor vegetal și aplicarea unor straturi de aurire, argintare și ale altor elemente de decor. Pictorul renunță la tradiția realizării imaginii aplatizate, recurgând la tratarea formei în volum cu ajutorul jocului de umbră și lumină, sub influența unor elemente ale barocului, se poate remarca faptul că imaginea se apropie tot mai mult de tendințele artei laice.

Tot fondul de artă religioasă poate fi pus astăzi în valoare datorită eforturilor, operațiunilor de salvagardare și intervențiilor de restaurare și conservare realizate de restauratori de înaltă calificare: Eleonora Romanescu, Aurel Roșca, Vasile Negruță, Alexandru Ivanov, Elena Grigorașenco, Natalia Golenco, Gheorghe Niculăescu, Anatol Cristea, Anatol Puhă ș.a. care au activat de-a lungul anilor în laboratoarele Centrului de Restaurare al Muzeului Național de Artă.

Expoziția de icoane moldovenești din colecția Muzeului Național de Artă al Moldovei organizată în premieră în Italia, la Florența, face parte din programul de promovare a valorilor culturale autentice în străinătate. Este prima expoziție de icoane din Republica Moldova, prezentată într-un mare centru cultural de importanță universală, fapt ce impune o mare responsabilitate, din partea noastră, în vederea selectării și valorificării unor piese de certă valoare culturală.

Trebuie să menționăm faptul că organizarea unui eveniment de asemenea anvergură nu ar fi fost posibilă fără buna colaborare cu colegii noștri italieni și fără sprijinul necondiționat al Consiliului Regiunii Toscana, care s-a implicat la cel mai înalt nivel pentru realizarea cu succes a acestui proiect care își propune să continue prin expunerea la Muzeul Național de Artă al Moldovei a unor opere de artă italiene de valoare.

Tudor ZBĂRNEA,
Icone della Bessarabia, Firenze, 2014

Între speranțe și capcane

În cadrul manifestărilor organizate de Ziua Națională a Culturii, în Sala Mare a Muzeului Național de Artă al Moldovei, se înscrie și expoziția de artă contemporană, „Arta anilor '50-'85 ai secolului trecut: de la comanda socială la rezistența prin artă”, care cuprinde 74 de lucrări de pictură, sculptură, grafică și artă decorativă din colecția Muzeului Național de Artă, producție artistică realizată într-o perioadă în care statul își propunea să adopte un singur model estetic, conform cu ideologia proletcultistă. Expoziția trebuie înțeleasă, întâi de toate, ca un act de repunere în valoare a unor opere care au stat închise în depozite, fără să circule, mai bine de un sfert de secol.

Cu riscul de a provoca polemici printre amatorii artei și poate în mediul artiștilor, ne propunem, în următorii ani, să readucem periodic, în spațiul expozițional, creații artistice realizate într-o perioadă de totală confuzie a tematicilor impuse de regimul ideologic și adoptate, cu o anumită loialitate, de întreaga comunitate artistică, prin abordări estetice, adesea la fel de confuze stilistic. Artistul din acea perioadă nu avea alternative, întrucât contextul expozițional, cu excepția saloanelor de toamnă, era gândit în cancelariile puterii, în conformitate cu agenda politică: „60 de ani glorioși ai Uniunii Sovietice”, „Pământ și oameni”, „Întotdeauna de veghe”, „Cultura fizică și sportul în arta plastică”, „Maeștri ai culturii pentru pace” și alte titluri legate de diverse aniversări ideologice. La rândul lor, criticii de artă, cei care puteau oarecum orienta mediul artistic către tendințele noi ale artei moderne, pe lângă folosirea ostentativă în texte de analiză a unor expresii bizare, abracadabrante, gen: „incomparabilitatea deciziilor de culori”, „povestire în limba simbolică a graficii despre faptele eroice ale sportivilor sovietici”, „bine organizat ritmic și frumos după culoare”, „senzație furtunoasă a mișcării”, „laconismul deciziei compoziționale”, „valoare plastică bine meritată”, „înțelegere adâncă a temei” etc. rămâneau docili sistemului recurgând, de regulă, la elogierea expunerilor publice, iar uneori limitându-se doar la enunțarea numelor artiștilor expozanți, a titlurilor lucrărilor și a datelor de catalog.

Expoziția actuală nu promovează modele nominale, ierarhii artistice sau o tematică ideologică tendențioasă. Selecția reprezintă o parte

dintre lucrările realizate la comanda politică, în special cele dedicate „cântării muncii”.

În cadrul expoziției se regăesc și câteva lucrări din perioada cea mai dură pentru manifestările artistice din Moldova, cea postbelică, în care puterea impunea agresiv modelul „realismului socialist”. În acele vremuri, artiștii loiali puterii s-au preocupat exclusiv de ilustrarea vieții socialiste, iar arta acestora, influențată sau dependentă de mecanismele puterii, s-a transformat într-un mijloc de propagandă. Se promova o estetică conservatoare, adaptată intereselor politicului și care ilustra, într-un mod distorsionat, realitatea. Vorbim de o artă depersonalizată, care se adresa maselor și care trebuia, în totalitatea ei, să aparțină maselor. Originalitatea, creativitatea sau libertatea de expresie nu erau acceptate în niciun caz (M. Gamburd, *Brigadirul Boiarschi*, 1949 ul. p., C. Cobizev, *Seceriș*, 1952, aluminiu, I. Bogdescu, O. Kaciarov, *Bună ziua, stepă*, 1953, ul. p., D. Sevastianov, *La culesul strugurilor*, 1953, ul. p., M. Grecu, *Savanți în colhoz*, 1954, ul. p.).

La sfârșitul anilor '50, odată cu așa-numitul dezgheț hrușciovist, s-a produs o oarecare relaxare ideologică, de care au profitat o parte dintre artiști, încercând să-și aleagă singuri subiectele și să-și reorienteze discursul artistic spre arta modernă. Această stare de lucruri n-a durat însă prea mult, în scurt timp sunt restartate mecanismele ideologice care au înregimentat întreaga comunitate artistică în slujba puterii. Fără piața de artă, existând doar o singură cerere de achiziție a producției artistice, cea venită din partea statului, puterea a reușit să atragă creatorii, inclusiv datorită onorariilor generoase, într-o utopie artistică și politică bazată pe cenzura dură. Cei care nu se aliniau rigorilor impuse și nu răspundeau comenzilor ideologice, erau supuși unui proces de intimidare și persecutare incalificabile. O parte dintre artiștii perioadei respective și-au pliat discursul plastic pe imperativele puterii, alții au răspuns doar parțial solicitărilor oficiale, producând, în paralel, așa-numita artă pentru mediul artistic și doar puțini au ignorat în totalitate comanda politică. În fapt, tocmai aceștia din urmă au avut o influență benefică asupra mișcării artistice, promovând modelul estetic european orientat către tendințele estetice inovatoare.

Majoritatea lucrărilor expuse aparțin plasticienilor care au marcat întreaga perioadă, deși sunt lucrări ancorate exclusiv în realitatea concretă, inspirate simplist din procesul de producere: munca pe șantier, oțelari în turnătorii, scene ale unor brigăzi fruntașe de muncă, peisaje

panoramice proslăvind munca în colhoz, la ferme etc. Aici e cazul să fim onești cu noi înșine și cu unii dintre artiștii plastici care și-au riscat destinele și să recunoaștem că unele dintre lucrările apărute în acele timpuri vitrege sunt creații veridice, atât grație talentului fiecărui artist în parte, cât și datorită limbajelor plastice moderne care se încadrau în concepte estetice individuale. Vom aminti aici doar câțiva artiști ale căror lucrări ne demonstrează, fără drept de tăgadă, viabilitatea acestei teze: V. Rusu-Ciobanu, *Plantarea pomilor*, 1961; M. Grecu, *Stăpânii oțelului*, 1961; Gh. Dmitriev, *Toamna*, 1966; A. Grigoraș, *Brigada comsomolistă*, 1966; A. David, *Roadă*, 1977; D. Iancu, *De la muncă*, 1972; P. Jereghi, *Clacă*, 1970; N. Bahcevan, *Fierarii*, 1975; Gh. Vrabie, *Construcția casei*, 1975; Șt. Tuhari, *De la muncă*, 1965; A. Colâbneac, *Pescarul bătrân*, 1970; I. Bogdesco, *Mama. Din seria Patria mea*, 1961.

Contemplând aceste lucrări, ne putem da seama că modelul estetic colectiv, impus de regimul totalitar de la acea vreme, a eșuat.

Expoziția se bucură de un real succes atât din partea iubitorilor de artă, cât și a mediului artistic. Oferă ocazia inedită de a ne reaminti de o serie de creații și de a percepe și asimila, dintr-o altă perspectivă, intențiile artistice din acea vreme.

Nu putem ignora o perioadă istorică în care puterea, prin instrumentele sale ideologice, a avut o influență negativă asupra procesului de creație. Este o etapă pe care mediul artistic a traversat-o și care trebuie asumată.

Din aceste considerente, proiectul inițiat va continua, cu certitudine, prin alte expoziții tematice, reflectând anumite perioade ale istoriei, în cadrul cărora noua generație va descoperi și alte nume notorii, care și-au adus contribuția la dezvoltarea artelor plastice autohtone.

Tudor ZBÂRNEA,
Limba Română, 2014, № 3

Pânzele lui Tudor Zbârnea - sărbători ale privirii

În vizită la un înțelept de la Sfântul Munte Athos, numit Avva Pamvo, venise un arhiepiscop. Sihastrul a tăcut tot timpul cât oaspetele a stat în chilie. La un moment dat, unul dintre frați l-a îndemnat pe pustnic: „Avva, spune-i un cuvânt părintelui, care să-i folosească”. Iar Bătrânul

a răspuns atunci: „Dacă nu se folosește de tăcerea mea, nu se va folosi nici de cuvântul meu”.

Ilustrația acestei metafore am găsit-o pe o pânză a artistului plastic Tudor Zbârnea, intitulată *Schimb de tăceri* (2003). Doi profeți muți, despărțiți de o sculptură păgână cu toate formele ei exterioare retezate, pe unde de bezne, pe unde de limite, de care stau agățate clepsidre menite să măsoare nu timpul, ci lipsa lui, fac schimb de tăceri.

Fundalurile pe care sunt proiectați protagoniștii sunt ca niște aure – una de un verde crud, alta de un alb de ceață – în dialogul lor din afara timpului.

Tablourile lui Tudor Zbârnea sunt pline de tăceri, în care el lasă să vorbească sensurile.

Le-am putea numi: „Dialogul sensurilor”.

„Redescoperirile” lui fac trimiteri către copilăria lumii (*Redescoperire*, 2005).

Dialogurile lui se desfășoară între linii, între spații, între culori (*Axe către dialog*, 2005).

Măștile lui vorbesc despre adevăratul chip al naturii (*Reintroducerea spre centru*, 2002).

Chipurile din portrete sunt niște clepsidre care picură, în loc de nisip, clipe sau secole (*Către portret*, 2000).

Crucile devin zăbrele, cărțile devin cruci, pătratul devine cerc rotator, țărâna devine flacăra verde a ierbii (*Ordine supremă*, 1998).

Ritmurile picturale sunt muzici, chipuri (*Ritmuri I*, 1997), curgeri flăcări (*Ritmuri II*, 1997), flăcări (*Ritmuri III*, 1998), (*Ritmuri IV*, 1998).

O metaforă relevantă se întitulează *Revenire* (2005), unde arcașul, o femeie, face săs se clatine configurațiile materiale ale universului.

Utopia veșniciei sau adevărul clipei (2004) urmărește intenția de a pune pe pânză clipa, cu copiii lui – bărbatul și femeia.

Obsesiile totemice, arhetipale, geometrizarea lumii, îl evidențiază pe Tudor Zbârnea ca pe unul dintre pictorii noștri moderni, la curent cu tendințele contemporane ale artelor plastice. Noul lui e recunoașterea a ceea ce a fost valoarea dintotdeauna.

Culorile lui ne inundă imaginația.

Pictorul e un complex de „eu”-uri. Tudor Zbârnea are un mesaj al său pentru fiecare privitor.

Pânzele acestuia sunt sărbători ale privirii.

Ori de câte ori intru în sălile de expoziție care conțin lucrări de ale lui Tudor Zbârnea e ca și cum aș asista la facerea Lumii.

Colorile dintâi și liniile dintâi sunt așezate pe pânze ca sugerate de Cel de Sus.

Căci cum altfel ai avea impresia că cerul de pe pânze e mai adevărat și verdele de pe pânze e mai foșnitor decât cele din realitate, care, fără de pictura maeștrilor, sunt convins, ar fi ștearsă, ca o poezie din care au plecat cuvintele.

Tudor Zbârnea face timpul să zbârnâie când trece cu pensula prin el, adică SĂ FIE.

Nicolae DABIJA,
Literatura și arta, 2014, 21 aug.

Tudor Zbârnea: „Pentru mine, – condiția umană în artă – este primordială”

- Pentru început aș vrea să ne referim la un eveniment artistic al cărui protagonist ați fost Dumneavoastră, și anume expoziția personală Tudor Zbârnea de la Muzeul de Artă, Prahova, care s-a desfășurat în luna septembrie, curent. De mult timp nu am mai văzut o expoziție personală semnată de Tudor Zbârnea la Chișinău.

- Organizez mai rar acasă, cam o dată la cinci ani, ultima a fost cea de la Galeriile ”C. Brâncuși”, în 2010. Între cele de acasă, răspund la unele invitații din afară. Ultima personală am avut-o în 2012 la Muzeul de Artă din Odesa, cu o selecție de lucrări care au fost expuse în cadrul expoziției de la Muzeul Național de Artă din Minsk, itinerată la Muzeul de Artă din Gomel, Belarus. A urmat o pauză de doi ani și jumătate. Și pentru că între timp am făcut o serie de lucrări noi, pe care le-am realizat oarecum într-o nouă configurație stilistică, mi-am propus să fac două expuneri în România, unde am fost invitat cu mulți ani în urmă. În contextul celor două expoziții de la Muzeul Național Brukenthal și de la Muzeul de Artă din Cluj, între timp mi s-a făcut o nouă ofertă, pentru a expune și la muzeul din Ploiești, o clădire baroc, de la 1885, cu un decor interior și exterior excepțional. Fiind în drum spre Sibiu, mi-am zis – de ce nu? Muzeul are o echipă de buni profesioniști, expoziția fiind bine organizată în toate detaliile ei, editându-se și un catalog elegant. A fost o mare onoare pentru mine, expoziția să fie prezentată de distinsul critic de artă, Pavel Șușară, care a venit pentru aceasta de la București. Nu mai spun că o mare surpriză și bucurie a fost și prezența la vernisaj a

unui grup de prieteni și artiști, veniți pentru vernisaj tot de la București.

- *A fost receptiv publicul român la noile DVS. configurații stilistice?*

- Eu am expus în diverse locuri, în est și în vest, dar un public mai receptiv decât publicul românesc nu am întâlnit. Există aici o anumită sensibilitate, nu numai față de artele plastice, ci și pentru muzică, teatru... Românii sunt foarte buni consumatori de cultură, în general. Expozițiile sunt vizitate mai larg decât la noi, cu un mai mare interes. Probabil și tradiția a fost altfel menținută și s-a consolidat relația dintre artiști și consumatorii de artă. Critica de artă, care există în România, formatorii de opinie, cum sunteți DVS., ziariștii, și oamenii interesați de artă, au făcut ca România, în ultimii ani, să dezvolte și o piață de artă serioasă. Pentru că în România există un public cu o cultură vizuală pe măsură, o expoziție ar avea sens și din punctul de vedere al unei verificări publice, dar și personale. Una este să urmărești lucrările în atelier și alta este să le confrunți într-un dialog în cadrul unui spațiu expozițional. Expoziția de la muzeul din Ploiești cuprinde lucrări din ultimii doi-trei ani. Și, o remarcă, o expoziție care la Chișinău poate trece neobservată, în România, în cel mai mic centru județean, este reflectată de mass-media, critica de specialitate, în fine, este tratată ca un eveniment cultural necesar.

- *Cum se explică diferența de atitudine a publicului, dacă tot suntem frați?*

- Eu cred că se explică și prin diferența noastră de instruire. În Moldova nu avem o cultură vizuală. Cultura vizuală se formează în timp și pentru că, în special în perioada de după război, aici s-a făcut și o artă confuză, angajată într-o falsă ideologie, cu care nu putea edifica un public cunoscător și atras de artă. Temele aceluși realism socialist patetic care s-a făcut, nu putea să atragă publicul, fie și pe un segment restrâns (cel care vizita de regulă expozițiile), ba chiar a creat și anumite confuzii. Din aceste motive nu am putut să creăm, să dezvoltăm acel public care să fie atras de artă. În același timp, în spațiul acesta deocamdată sistemul educației nu a avut catedre de istorie și teorie a artei în instituțiile de învățământ artistic. Nemaivorbind de faptul că un critic de artă nu se formează numai pe baza unor instruiți academice sau altor studii, el trebuie să dispună și de o intuiție asupra valorii, aceasta putând fi dezvoltată doar vizitând marile muzee din lume, la care noi nu am avut acces, altă dată din cauza cortinei de fier, acum din cauza sărăciei. Pentru a deveni critic, trebuie să-ți placă foarte

mult arta, trebuie să consumi permanent multă artă, altfel nu poți să ajungi să poți face analize, sinteze. La noi o expoziție, dacă în cel mai fericit caz are un text bun de sală, acel text este preluat de toată presa, doar pentru a face cunoscut evenimentul. Dar dincolo de asta, este bine ca specialiștii avizați să analizeze și să orienteze atât publicul, cât și demersul estetic al artiștilor. Or, noi nu avem asemenea capacități. În România lucrurile stau puțin diferit, pentru că, așa cum spuneam mai devreme, a existat un interes permanent față de artele frumoase, au existat facultăți unde s-au pregătit specialiști în studiul artei. În timp au apărut o serie de esteticieni care fac permanent analize, există un institut solid de cercetare în cadrul Academiei Române, Institutul de Istoria Artei „George Oprescu”, unde sunt cercetate toate domeniile și perioadele istorice ale artelor.

- *Nu putem spune că activitățile artiștilor sunt neglijate. De exemplu, decernarea Premiilor Naționale nu este doar o activitate care doar mimează un interes. Faptul că se iau în calcul niște dosare, se studiază, se menționează niște personalități, este o dovadă că există și un interes din partea statului pentru activitatea unor persoane din domeniul cultural, artistic și că există, în fiecare domeniu de activitate, personalități care se remarcă mai pregnant. Aș putea să greșesc sau să exagerez atenția care se acordă din partea statului eforturilor artiștilor, dar faptul că în fiecare an un număr de personalități este încurajat și remarcat, este lăudabil. Anul acesta, numele dvs. se regăsește în lista premianților; ați fost distins cu Premiul Național. V-a surprins? Vă ambiționează? Ce a însemnat pentru DVS. această distincție? V-a schimbat oarecum viziunea, atitudinea asupra artei, culturii, activității pe care o desfășurați?*

- Eu cred că autoritățile statelor, de regulă, manifestă recunoștință față de elite, aceste distincții sunt și ele un mod de a pune în valoare realizările unor oameni de știință și artă. Important este faptul că în primul rând, această recunoaștere se produce în mijlocul comunităților artistice, candidații sunt înaintați în fața Comisiei Naționale de către consiliile acestor comunități, de Colegiul Ministerului Culturii, în cazul meu și de distinsul om de cultură, Laureat al Premiului Național, Ion Ungureanu. Nu pot spune că m-a luat prin surprindere acest premiu, deoarece știam că sunt nominalizat și dosarul privind activitatea mea, cu recomandările de rigoare, era deus la comisie. Sigur este faptul că acest premiu este mai mult o obligație, decât un beneficiu. N-are cum

sa-mi schimbe viziunea asupra artei. Evident, mă obligă la mai mult, pentru că oricând ți se pare că ai fost supraapreciat în asemenea situații, într-un fel mă leagă și mai mult de activitatea mea, inclusiv de cea de la muzeu. La muzeu prestez servicii în interesul comunității, vreau și aici să avem succese, nu numai în atelier și sper să reușim în viitorul apropiat să extindem expoziția permanentă în spațiile restaurate ale sediului „Dadiani”. Aș fi dorit ca părinții să fie în viață, pentru că ei s-ar fi bucurat cel mai mult de această apreciere. Când erau părinții în viață, eu acceptam cu o altă ușurință să dau interviuri, să apar la televizor, mă gândeam că dacă mă vede mama, poate crede că toate îmi merg bine. Părinții noștri au știut să se bucure și de faptul că noi am mers undeva mai departe, am cunoscut mai multă lume, am văzut alte țări. Ei consideră asta ca fiind o mare bogăție. Și în momentul în care mai ești și apreciat acasă, cred că este o satisfacție pentru orice părinte.

- Este îmbucurător faptul că azi avem mai multe motive pozitive pentru discuția noastră. Unul ar fi și acela că Muzeul Național de Artă al Moldovei va beneficia de un grant al Guvernului României. Este și asta o realizare nu doar pentru muzeu, ci și pentru administrație, care a depus anumite eforturi pentru a obține acest suport.

- În primul rând, fără exces de elogii, aș vrea să apreciez atitudinea forurilor noastre superioare, pentru că primii care au atras atenția asupra problemelor Muzeului Național de Artă și care au reacționat prompt, au fost cei doi oficiali: ministrul Culturii, Monica Babuc și prim-ministrul, Iurie Leancă. Au mai fost anterior și alți demnitari pe care i-am solicitat pe toate căile să înțeleagă că muzeul necesită intervenții urgente privind ameliorarea condițiilor în care își desfășoară activitatea, dar în afară de lamentări și explicații de a înțelege situația dificilă în care se află bugetul național, nu am primit din partea acestora. De această dată, în urma unei vizite de lucru a prim-ministrului, s-a constatat absolut necesar acordarea unor mijloace financiare substanțiale necesare finalizării restaurării pe un sector mai mare al imobilului „Dadiani”. Nu s-a putut face nimic altceva în situația în care ne aflăm noi, deoarece există foarte multe necesități, pornind de la sănătate, educație, drumuri și multe altele. S-a făcut acest apel la Guvernul României și în contextul granturilor care au fost anunțate anterior pentru Moldova, s-a decis alocarea acestui milion de euro pentru finalizarea lucrărilor de restaurare pe un sector important, inițiate acum 11 ani.

- Ce suprafață din clădire mai funcționează la moment?

- Din 6545 de metri pătrați, noi funcționăm în circa 3000 de metri. În mare, muzeul este în proces de restaurare, atât la sediul ”Dadiani”, cât și la celelalte două sedii: Casa ”Hertza” și casa ”Kligman”, toate monumente istorice. Din păcate, din lipsa de mijloace financiare, la celelalte două imobile lucrările sunt sistate, deocamdată insistăm asupra restaurării Casei ”Dadiani” din str. 31 august 115. Până în prezent aici am reușit să realizăm lucrări foarte solide, pornind de la consolidarea fundației și zidăriei, hidroizolării fundațiilor, reconstruirea acoperișului și restaurării decorului exterior și interior precum și executarea unor lucrări de tâmplărie exterioară.

- *Referitor la lucrările de renovare, în ce stadiu sunt acum aceste lucrări și cu ce v-ar ajuta milionul de euro oferit de Guvernul României?*

- În fond, noi am solicitat o sumă cu care am putea finaliza lucrările pe suprafața de 1700 de metri pătrați. E vorba de lucrările de finisare ale intrării centrale în sediul ”Dadiani”, o intrare fastuoasă, cu un bogat decor așa cum a gândit-o arhitectul Bernardazzi și o parte din spațiile expoziționale, care vor fi utilizate cu sisteme de ventilare și de menținere a umidității, cu un sistem performant de încălzire și securitate. În podul reutilat în mansardă vom avea laboratoare de restaurare, spații pentru expoziții și o sală de conferințe. Lucrări de executare a pardoselii din marmură, gresie, parchet, scări balustrade din sticlă și desigur amenajări exterioare.

- *Banii au fost deja transmiși?*

- Urmează în cel mai apropiat timp să semnăm un memorandum cu MAE al României. Sumele sunt deja divizate pe compartimente, pentru că va fi un control riguros, conform normelor de acordare a granturilor din fondurile europene, cu un manager de proiect pe care îl va numi finanțatorul, cu un audit permanent pe întreaga perioadă de 12 luni, cât vor dura lucrările și conform normelor în construcții, cu un responsabil tehnic care va supraveghea calitatea și volumele de lucrări care urmează a fi efectuate. Este un proces pe care noi îl cunoaștem, decât va trebui să se lucreze într-un grafic mult mai restrâns și cu capacități mult mai eficiente pentru executarea lucrărilor în termenii stabiliți.

- *Doamne-ajută! Și pentru că am început discuția noastră pornind de la cea mai recentă expoziție personală pe care ați desfășurat-o, am vrea să ne referim în ceea ce urmează la compatibilitatea între două funcții pe care le exercitați: cea de artist plastic și cea de manager, director al*

Muzeului Național de Artă. Aceste îndeletniciri nu încurcă uneia altele sau găsiți poate inspirație în ele?

- Ar fi ciudat să mă inspire în creație activitatea de director.

- *De ce nu? Când cunoști lucrurile mai profund, din interior, și viziunile se pot modifica.*

- În primul rând, un director de muzeu nu ar trebui să se ocupe de restaurarea monumentelor istorice, astea sunt prerogative cu totul străine activității de manager al instituției muzeistice. Un director ar trebui să se ocupe, în primul rând, de problemele de dezvoltare, gestiune, conservare și valorificare a patrimoniului cultural prin organizarea expozițiilor și, bineînțeles cercetarea fondurilor.

- *Celelalte activități pe care le faceți acum, sunt un bonus de experiență acumulate în domenii vaste.*

- Restaurarea sediilor, mai degrabă, este un obiectiv pe care mi l-am asumat când am venit la muzeu. Din aceste considerente voi încerca să mă implic total, pentru a face funcțională o instituție, care pe parcursul mai multor ani a fost gestionată defectuos. Restaurările, reparațiile și alte activități tehnice sunt procese care oarecum îți afectează acea stare de liniște interioară necesară pentru activitatea de atelier, însă fac parte și ele, într-un fel, din codul unor rigori care obligă, care disciplinează. Ar fi jenant ca directorul să întârzie dimineața la serviciu. Poți să lucrezi în atelier până dimineață, iar la prima oră, trebuie să vii într-o stare bună la muzeu. Probabil nici structura mea interioară nu este dezordonată, sunt foarte bine determinat să fac anumite lucruri. În fiecare zi, am o agendă în care îmi stabilesc niște obiective, iar seara trec peste ea și văd ce n-am reușit. De regulă încerc să le acopăr pe toate, plus, eu cred că orice om, și inclusiv un artist, trebuie să aibă capacitatea de a se concentra asupra unor lucruri și a se detașa, atunci când este cazul.

- *Problemele cotidiene pe care le aveți de rezolvat nu afectează numărul tablourilor, expozițiilor, spre exemplu?*

- Nu mă interesează numărul de tablouri. Pictura pentru mine nu este un fel de a croșeta încontinuu. Preocupările mele de muzeu sunt ca niște pauze care nu-mi fac nici un rău între abordările de atelier. Nici nu știu cât de des trebuie să expună un artist. Am reușit să organizez vreo 27 de expoziții personale și vă asigur că toate au fost organizate în locații serioase din țară și străinătate. Încă în anul 1995 am avut o mare expoziție la Oficiul Național pentru Expoziții de Artă la București. Dacă ajungeai la acea cotă, era echivalentul unei recunoașteri la nivel

național în România. Au urmat multe alte personale și participări în cadrul altor expoziții și concursuri, atât naționale, cât și internaționale. Capacitatea de a fi mereu activ, de a nu mă relaxa în momentul în care știu că am ceva de făcut mă mobilizează. Un artist trăiește profund în interior și dacă dispune de acea forță de emanare, necesară impulsurilor interioare, va reuși să se realizeze. Important e să trăiești în deplină armonie cu tine însuși. Doar prin armonie îți poți dobândi echilibrul interior, fără de care nu se poate crea. Nu cred că aş putea vreodată să-mi deplâng starea.

- *Mai poate azi artistul îmbunătăți, înfrumuseța lumea în care trăiește, societatea, dacă mai credem sintagmei că frumosul va salva lumea?*

- Deși trăim timpuri lipsite de sentimente, lenea ușor devine leagăn, cultul lucrului bine făcut nu mai există, avem o mare pasiune pentru incultură, totuși cred că rolul artistului mai rămâne de a face lumea mai bună, mai curată, chiar dacă astăzi puțini mai cred în asta. Personal, în artă, sunt orientat către o dimensiune mitică, arhetipală a memoriei, către o zonă existențială și metafizică. Nu am avut și nu cred că pot avea o angajare directă în problematici ale realității concrete din punct de vedere social, dar sunt sigur că arta realmente este cea care ne face să păstrăm relația cu umanul. Cineva dintre filosofii antici răspundea la întrebarea: „Putem trăi fără artă?” „Da, dar ne putem îndobitoci”. Artele vizuale, teatrul, muzica, arta în general reprezintă necesarul fără de care nu se poate îngriji condiția umană. Iar pentru mine, condiția umană în artă este primordială. Nu putem îndepărta eticul de estetic. Trebuie să rămânem în căutarea unor modele, inclusiv morale. Un artist, mai ales în proces de formare, nu cred că se poate realiza în afara unor asemenea reperi. Iar acestea există, nu că aş fi idealist, totuși înclin să cred că avem mai multe modele bune, decât rele, inclusiv artiști, după cum și lumea este constituită din bine și rău, dar cu certitudine, binele domină răul, pentru că dacă ar fi invers, noi am fi dispărut demult.

Liliana POPUȘOI
Moldova, 2014, nr. 9-10.

Tudor Zbârnea, directorul Muzeului Național de Artă al Moldovei: „O expoziție este un mod de verificare publică, dar și personală”

Până la finalul lunii septembrie, ploieștenii au ocazia să vadă, pe simezele Muzeului Județean de Artă Prahova, o expoziție de pictură pe cât de originală, pe atât de provocatoare. Picturile aparțin artistului Tudor Zbârnea, director al Muzeului Național de Artă al Moldovei, supranumit de critici „pictorul de idei”.

Prezent pe simezele Muzeului Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus” cu 26 de pânze de mari dimensiuni, Tudor Zbârnea atrage, prin arta lui, la meditație, dar provoacă, în același timp, privitorul, la subiecte de profunzime interioară.

„Destinele artiștilor basarabeni din perioada interbelică au fost marcate de fragmentarea geografică a României Mari. Când România a intrat în zona de influență sovietică și teritoriul ei a fost sfâșiat, granițele fixate arbitrar pe Prut au dus la o divizare. După prăbușirea comunismului, spațiul cultural românesc se reunifică. Artiști basarabeni studiază în România, expozițiile plastice traversează în ambele sensuri Prutul, iar arta din România și Republica Moldova se face cunoscută în întreaga arie culturală românească. Lumea culturală s-a recoagulat și, în acest context, găzduim expoziția unui important artist basarabean, Tudor Zbârnea. O pictură frumoasă, o pictură de idei, care folosește miturile, arhetipurile și un artist care are și o coloristică specială, care m-a impresionat”, a declarat, în cadrul vernisajului, Florin Sicoie, directorul Muzeului județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”.

Prezent la eveniment, criticul de artă Pavel Șușară a punctat câteva observații asupra artei lui Tudor Zbârnea.

„Tudor Zbârnea nu mai este nici pictor basarabean, nici pictor român, este pictor pur și simplu, iar privirea trebuie să fie cumva în consecința statutului lui. Lucrările lui și opera lui trebuie analizate în fluxul lor în timp. Este una dintre cele mai coerente, solide și mai bine articulate expoziții pe care le-am văzut în ultima vreme. Inițial, Tudor Zbârnea era mai sobru, mai meditativ în sensul imediat, avea un fel de melancolie și îngrijorare metafizică în lucrările lui, încât acestea nu comunicau atât prin culoare cât prin mister. Acum, Tudor Zbârnea și-a luminat paleta, este mult mai solar, mult mai luminos în expresie, fără

să rupă continuitatea cu starea pe care a enunțat-o încă de la începutul picturii lui și pe care a consacrat-o după aceea”, a menționat criticul.

„Din punct de vedere al limbajului lui actual, el folosește figurativul doar ca pretext pentru a-și desfășura un etos ascuns al imaginii, pentru că fiecare imagine trimite la o dimensiune mitică, arhetipală, a memoriei. Pe de altă parte, felul în care analizează aceste forme prin culoare și prin compoziție trimite cumva către experiențele pe care le-a declanșat în spațiul cercetării limbajelor”, a mai declarat Pavel Șușară.

Din punctul de vedere al mesajului subliminal pe care lucrările lui Tudor Zbârnea îl transmit, „rămâne aceeași amplă panoramă metafizică și existențială pe care el a enunțat-o din primele lui momente. Fiecare plan ascunde un anumit istoric, o anumită poveste care și-a pierdut partea narativă și a rămas în partea ei de spontaneitate, de expresie nemijlocită. Este un joc extrem de subtil și de plăcut între imaginea ca element de sine stătător, între compoziție, jocul cromatic, tot ceea ce înseamnă punere în pagină a unui impuls plastic și «hallo-ul» pe care fiecare lucrare îl are în spate, aura ei atemporală, arhaică, pe care artistul o instrumentează. Lectura directă este singura care poate reda întregul evantai de sensuri, de trăiri, de semnificații ale lucrărilor lui Tudor Zbârnea”, a mai adăugat criticul.

O mare surpriză la deschiderea expoziției lui Tudor Zbârnea a fost prezența reprezentanților Uniunii Artiștilor Plastici România, o delegație formată din membrii de conducere ai organizației deplasându-se special pentru acest eveniment.

La rândul său, artistul a mărturisit: „O expoziție este un mod de verificare publică, dar și personală. Acest cadru pe care-l ordonează o expoziție, lucrările venind în dialog unele cu altele, te fac să analizezi unele tratări, modificări, uneori conștiente, alteori mai puțin conștiente, pe care le facem în atelier și această expoziție cred că mă va ajuta, într-un fel sau altul, să revăd unele aspecte ale picturii mele, pe de altă parte să văd cum organizez următoarele expoziții pe care le voi avea la Sibiu și Cluj”.

Pânzele expuse la Muzeul de Artă din Ploiești reprezintă „o selecție de lucrări din ultimii doi-trei ani, o preocupare permanentă a coborârii cumva în trecut, nu neapărat legată de cultura noastră, de spațiul românesc, deoarece, cu cât mai mult ne aprofundăm în cultura noastră vedem că avem foarte multe aspecte comune cu marile culturi. În acest sens s-ar putea spune că și în aceste lucrări se găsesc lucruri, momente din ceea ce am făcut și anterior acestei etape”, ne-a mai spus artistul.

„Eu sunt interesat în a-mi exprima propriile trăiri, de aceea se și remarcă în permanență discursul meu profund individual. Pentru mine arta, în general, nu neapărat pictura, trebuie să miște, să provoace. Sigur, în acest sens totul se produce direct proporțional cu ceea ce are privitorul. Poți aprinde interiorul privitorului dacă el dispune de acea combustie, altfel lucrurile pot rămâne ermetice. Acolo unde apar și semne, simboluri, în unele lucrări, o preocupare anterioară de care am fost dominat, ele de multe ori rămân criptice. Ele vin de undeva, din interior, dintr-o anumită autoinstruire permanentă, însă multe lucruri în acest sens vin din subconștient și atunci ele pot avea deschidere către privitor, către cel care intră în contact cu pânza doar dacă aceste intenții de a te apropia sunt profunde și sincere. Pentru că altfel, în artă, cochetările sunt distrugătoare. În artă nu poți coqueta, nu poți încerca să pari altfel decât ceea ce ești. Dacă mergi absolut deschis, lucrurile pot ajunge la inima spectatorului, se vor produce acele conexiuni”, a încheiat Tudor Zbârnea.

În cursul lunii octombrie, Tudor Zbârnea va mai expune la Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, iar în luna noiembrie se va afla cu 42 de lucrări pe simezele Muzeului de Artă din Cluj-Napoca.

*Muzeul de Artă Prahova,
Actualitatea prahoveană, 2014, 8 septembrie,*

Bienala Internațională de Pictură – 2015

Contextul internațional din ultimele decenii al unor tipuri de demers artistic alternativ orientat către raporturile dintre artă și tehnologie, cum ar fi multimedia, foto-video, arta digitală, performance-ul, video-instalația etc., care se impun dinamic și constant în spațiul artelor vizuale, nu mai poate fi perceput ca exercițiu de destabilizare a normelor artistice. Acesta nu se mai află demult în confruntare, ci mai degrabă se juxtapune cu domeniul picturii, care nu exclude elementele estetice inovatoare.

Bienala Internațională de Pictură Chișinău își propune să susțină evoluția picturii în condițiile unor tehnici inovatoare, orientate către mijloacele tehnice actuale de exprimare.

Ajunsă la a patra ediție, Bienala Internațională de Pictură Chișinău 2015 își revendică tot mai sigur un loc de prestigiu pe scena culturală

a spațiului public internațional al artelor vizuale. Expoziția se impune în sistemul internațional al picturii contemporane ca una dintre manifestările culturale de anvergură, reușind să atragă un număr tot mai mare de artiști de valoare din România și din străinătate, aceasta devenind un canal de comunicare internațională.

Eforturile noastre organizatorice au făcut ca și la această ediție să avem un număr mare de oferte de participare din partea artiștilor din întreaga lume, fapt ce ne încurajează și ne face să fim încrezători că și Chișinăul poate deveni un real centru de interes internațional al domeniului artelor plastice. Expoziția ne demonstrează că pictura rezistă și se dezvoltă într-un context firesc, că aceasta își revendică un loc important în dinamica destul de controversată a artei contemporane.

Vor fi prezenți, prin operele lor, o gamă consistentă de artiști clasici locali, care au făcut istorie, dar și artiștii mai tineri, atât de la noi, cât și din străinătate, unii dintre aceștia fiind multidisciplinari, dar care nu au renunțat la mijloacele tehnice caracteristice picturii, artiști care își orientează interesele estetice către pictura în forma și mijloacele actuale de exprimare.

Doriința de a conferi o ascensiune a abordărilor estetice și a nivelului profesional a impus o mai mare rigoare la preselecția lucrărilor. Din aceste considerente, în respectiva ediție, numărul lucrărilor care nu au intrat pe simeze, atât din țară, cât și din străinătate, este cu mult mai mare decât la primele trei ediții.

Juriul, constituit în mare parte din critici de artă și teoreticieni, a nominalizat în cadrul dezbaterilor fundamentate pe principii estetice o serie de lucrări care acoperă un spectru relativ larg al abordărilor stilistice. Fără excese directe asupra anumitor preferințe, membrii juriului au optat cu prioritate pentru demersurile artistice de orientare estetică inovatoare, susținând în mare parte artiștii din generația tânără. Ediția actuală, la fel ca și cele precedente, sprijină cu prioritate demersul artistic al tinerei generații, creând o platformă întru consacrarea acesteia.

Expoziția de față ne convinge de faptul că mediul artistic local necesită o sincronizare mai largă cu elementele actuale și tendințele artistice internaționale, care se impun tot mai sigur în ultimii ani în pictura românească. Artiștii români, datorită numărului mare de galerii din țară și a liberei circulații din ultimii ani, dar și a procesului de studiu în instituțiile universitare, orientat în spiritul noilor tendințe estetice, se impun tot mai vizibil pe scena internațională a artelor vizuale. Prezența

generoasă, în expoziția noastră, a unui număr mare de artiști din România, atât dintre cei mai cunoscuți și valoroși, cât și o mare parte din reprezentanții tinerei generații, dar și etalarea lucrărilor bienalei în cele două spații expoziționale prestigioase din București și Iași, vor susține efortul nostru în asigurarea unei mai bune conexiuni a artiștilor din Republica Moldova cu mediul artistic din România. Totodată, aceștia vor putea intra în contact direct cu artiștii și cu reprezentanții unor galerii și instituții de cultură și artă, în vederea unor colaborări ulterioare.

Încercăm un sentiment de bucurie și de satisfacție că există oameni dispuși să susțină actul artistic. Nu este deloc ușor, într-o perioadă extrem de dură, pe care o parcurge Moldova în plan economic, să găsim sprijin în vederea susținerii artei și actului creator.

Faptul că Bienala Internațională de Pictură Chișinău reușește să realizeze obiectivele sale privind crearea unei platforme durabile de comunicare interculturală în domeniul artelor vizuale se datorează înțelegerii depline a necesităților de dezvoltare și promovare a artei contemporane, din partea Ministerului Culturii al Republicii Moldova, care asigură patronatul acesteia și a altor instituții: Direcția Culturală a Primăriei Chișinău, Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” din Chișinău, Agenția Proprietății Intelectuale, Fundația „Familia Sturza”, care sprijină evenimentul, inclusiv financiar, fapt pentru care le adresăm sentimentele noastre de grațitudine.

Colaborarea mai largă, din acest an, cu o serie de instituții culturale din România și Polonia dezvoltă și mai amplu spațiul de promovare și dezvoltare a relațiilor de comunicare dintre artiștii expozanți din Republica Moldova și din alte țări. Întreaga expoziție este etalată la Sala de Expoziții „Constantin Brâncuși” a Parlamentului României, o selecție este expusă la Complexul Muzeal Național „Moldova” din Iași, evenimente care vor contribui la o mai largă susținere a consacrării artiștilor și a fenomenului artistic internațional. Atât acordarea unor spații muzeale pentru reprezentările expoziționale ale unor artiști laureați ai premiilor, la Muzeul de Artă Prahova, la Galeria Adi-Art din orașul Lodz, Polonia, cât și acordarea burselor în cadrul Simpozionului de Artă LEPȘA pentru laureații Bienalei, vor asigura o continuitate a relațiilor de comunicare dintre artiști și diverse instituții culturale, care vor contribui în mod firesc la promovarea și dezvoltarea domeniului artelor plastice.

Bienala Internațională de Pictură Chișinău își propune o perspectivă de amplificare a relațiilor cu artiști și instituții internaționale în vederea asigurării unei dezvoltări cât mai favorabile a domeniului picturii și, implicit, o mai largă deschidere în antrenarea capacităților de sincronizare cu fenomenul artistic internațional.

Bineînțeles că pictura nu exclude extremele de avangardă, aceasta are o evoluție firească în condițiile unor tehnici inovatoare, moderne sau tradiționale, orientate în ultimii ani către un figurativism simbolic sau ancorat în realitatea imediată, uneori impregnat cu puternice accente hiperrealiste, dar care tratează realitatea răvășitoare pe care o trăim într-un mod ludic, fără inhibițiile care au încorsetat gândirea generațiilor anterioare de artiști plastici. Polarizările de ordin estetic nu trebuie privite altfel decât o experiență creatoare ludică, axată pe sănătoase principii democratice, desfășurată într-un areal al liberului-arbitru artistic, marcată de personalitatea fiecărui creator și care nu are drept obiectiv decât întronarea unui proces creativ adecvat, de durată, generator de opere artistice autentice și de certă valoare artistică.

Sperăm că Bienala Internațională de Pictură Chișinău va contribui, în limita capacităților sale, la realizarea acestui deziderat.

Tudor ZBÂRNEA,
Limba Română, 2015, № 3-4

Conexiuni culturale

Expoziția cuprinde douăzeci de lucrări cu tematici diverse ale unui grup de șase artiști, cu o bogată activitate expozițională, în țară și străinătate. Fără a pretinde la o reprezentare amplă a vieții artistice din Moldova, expoziția prezintă o selecție de lucrări, care configurează, chiar dacă sumar, aspirațiile estetice, actuale, ale mediului artistic din Moldova.

Poetica explorare figurativă de o profundă gravitate și variație cromatică a lui Ghenadie Jalbă se distinge prin scriitura individuală a pensulației care construiește imaginea prin culoare, alternând gestica nervoasă cu cea calmă în care tușele se topesc, estompând granițele formei, în care visul se împletește cu realitatea.

Veaceslav Fisticanu, aflat mereu într-un proces de decantare dintre haos și ordine – haosul primordial și ordinea impusă materiei de o logică

nedeslușită – realizează lucrări de o profundă intensitate emoțională.

Valeriu Herța, unul dintre remarcabilii caligrafi din Moldova, de această dată este prezent cu două lucrări de pictură, una dintre acestea fiind dipticul *Privindu-l pe Malevici* realizată într-un limbaj conceptual minimalist și care denotă preocupările sale picturale de orientare analitică.

Pictura lui Vladimir Palamarciuc, de o remarcabilă cultură plastică, atât prin expresivitatea formelor, cât și prin sintezele cromatice laborioase, îndelung prelucrate, tentează privitorul delectându-i inițial simțurile, ca mai apoi să-l atragă în lumea semnelor și simbolurilor ancestrale.

Igor Svernei optează pentru structuri vizuale spontane, dominate de emoție, în același timp, bazate pe impulsuri experimentaliste. Pictura lui, în diverse faze, de ordin figurativ sau nonfigurativ, oscilează între cele două extreme: expresia nealterată a subconștientului, ca trăire interioară dominată de o ordine greu de deslușit și gândirea conceptuală, în care elaborările plastice se realizează în baza unor scheme prestabilite.

Și, în final, citându-l pe criticul de artă Negoită Lăptoiu, Tudor Zbârnea „dezvoltă o cursivă interferare între simptomele unor duhuri ancestrale, fixate sub incidența unor tensiuni expresioniste și sintetismul unor condensări a pasajelor cromatice în laconice reflexe abstractizante”.

Fără asumări estetice comune, expoziția reprezintă fragmente ale unor discursuri artistice individuale, care converg spre aceleași preocupări de meditație profundă asupra actului creator, orientat cu prioritate înspre principiile de bază tradiționale ale picturii. Expoziția de față, organizată la Mons, în cadrul programului cultural dedicat Republicii Moldova și culturilor din Parteneriatul Estic, nu ar fi fost posibilă fără implicarea Institutului Cultural Român de la Bruxelles, care ne-a oferit sprijinul total și șansa unei încercări de conexiune la mediul cultural occidental, fapt pentru care exprimăm, și pe această cale, sentimentele noastre de grațitudine.

Tudor ZBÂRNEA,
Conexiuni culturale, Mons, 2015

Icoane ale sinelui

„Chiar dacă, în pictură, urmărim specificul național, cu cât coborâm mai în adânc, cu atât lucrurile devin comune întregii umanități”, declară într-un interviu Tudor Zbârnea, afirmație de o disponibilitate extremă și care îi acoperă pe deplin, din punct de vedere ideatic, munca artistică din ultimii ani. S-a subliniat, în multe rânduri, apartenența basarabeanului Tudor Zbârnea la școala românească de pictură, la trăsăturile și specificitățile acesteia, mai cu seamă la neoexpresionismul românesc. Înainte însă de această asimilare, de netăgăduit, trebuie subliniat faptul că, prin tot ceea ce așterne pe pânză Tudor Zbârnea încearcă să ofere motricitate vizuală unui – cu propriile vorbe – „timp de dincolo de noi”. Dacă ne amintim doar numele ultimelor cicluri paradigmatiche ale autorului (*Ritmuri ancestrale*, *Axe totemice*, *Între cer și pământ*, *Recurs arhetipal*), expoziția de față, *Spațiul atemporal*, readuce în discuție aceeași temă a rădăcinilor comune ale lumii, înscriindu-se într-o curgere pe verticală pe axa expozițiilor de până acum.

Tudor Zbârnea practică o pictură (dublă de o ideatică plastică) sensibil înrudită cu sugestiile de fugă spațială, de dispersie temporală care caracterizează arta orientului antic dar și curentele artistice de avangardă de la mijlocul secolului trecut. E, în aceste picturi, o absorbție tematică necontaminată, o translare a arhetipalului în modern, a „lucrurilor comune” în unicitatea mesajului artistic de început de secol XXI.

Adâncimile picturii lui Tudor Zbârnea se manifestă mai degrabă ca umbre ușor vizibile, se strecoară oarecum printre culorile puternice, deși aparent îmblânzite de griuri de albastru care trimit către arta egipteană, griuri care unesc lucrările, care fac, oarecum, din succesiunea tablourilor, unindu-le, un soi de pânză în continuă desfășurare, un soi de continuum al posibilului și simultaneității. Culorile la artistul plastic moldovean au propria concretețe, propria „materialitate”, propria greutate, formele născându-se din culoare, așezându-se în culoare în așa fel încât parcă artistul urmărește constant *negarea adâncimii* în tablourile sale. Acest refuz permanent al celei de-a treia dimensiuni nu face decât să sugereze, plastic, abandonarea celei de-a patra dimensiuni – și cea mai perfidă – a existenței: dimensiunea temporală.

Parcă un reflex al iconografiei bizantine, refuzul adâncimii indică vizual atemporalitatea spațiilor pe care Tudor Zbârnea le pictează. Sunt

spații ale umanului – în majoritatea lucrărilor apărând personaje – de la grotesc la aparenta relaxare, de la sensibilitate la tragic. Nu doar tehnica pare marcată de cea a icoanelor bizantine ci, cum spuneam, prin prezența personajelor și tematica e, paradoxal, una religioasă. Nu întâlnim, la Tudor Zbârnea, o religiozitate de tip estic, clasică, ci mai degrabă *istoria unei religiozități* general-arhetipale. Lucrările pot fi privite ca *icoane ale intimității sinelui uman*, a aventurii acestuia către interior și către exterior.

Lectura atentă a acestor „umbre” în pictura artistului moldovean naște o coerență majoră a expoziției, atât la nivelul ideaticii, cât și la cele instaurate de materia cromatică și forme. În toate lucrările avem de-a face cu o mixtură a latentului și expresivului, a atemporalității și eternului uman. E, ca să zicem așa, o poveste a spațiilor de dincolo de spații și a timpurilor individuale de dincolo de timp. Tudor Zbârnea pare un narator fascinant al poveștii umanului, cu toate ale sale. Tocmai de aceea putem bănuși la artist o fascinație aparte față de religia umanului și a devenirii acestuia. Atemporalitatea sinelui naște atemporalitatea lumii și nu invers. Expoziția *Spații atemporale* face din devenirea umană o transparență ofensivă, tocmai în asta constând și valoarea deosebită a acesteia.

Artist recunoscut și recompensat cu zeci de premii de-a lungul anilor, cu numeroase expoziții personale la activ, cu lucrări găzduite de muzee celebre, Tudor Zbârnea are calitatea și puterea de a uita de toate acestea, de a-și limpezi de fiecare dată privirea și, deși consecvent cu sine, e la fiecare expoziție „altul”, oarecum ingenuu, mereu îmbogățit de imaginea văzută și nevăzută a lumii. Capacitatea aceasta de a se reinnoi permanent, fără a se pierde depune mărturie despre calitățile unui artist de excepție.

Aurel CHIRIAC,
Spațiul atemporal, Oradea, 2015

O invitație în lumea gândurilor

Expoziția Vasile Gorduz și Silvia Radu a ajuns la Chișinău după îndelungate tatonări. A fost, poate, cea mai așteptată expoziție de la Muzeul Național de Artă din ultimii ani. În 1992 am asistat la vernisajul expoziției personale a lui Vasile Gorduz de la „Catacomba”, aceasta fiind prima mea întâlnire cu opera sa. Mi-am zis că ar fi inadmisibil

să nu fie cunoscută opera unui mare artist și la el acasă, în Basarabia. Activând la acea dată ca director la Arte Vizuale în cadrul Ministerului Culturii, am îndrăznit să-i solicit o colaborare în vederea realizării unui bust pentru ansamblul Aleea Clasicilor din Chișinău. Din păcate, însă, maestrul era prins în alte proiecte.

Zece ani mai târziu, prin amabilitatea distinsului pictor Horia Paștina, maestrul Gorduz a acceptat sa-i fac o vizită la atelierul din strada Pangratti. Tăcut cum era de felul său, la invitația mea de a expune la muzeul din Chișinău, mi-a răspuns după o anumită ezitare: „De ce nu, poate așa ajung și eu acasă”. Au trecut aproape nouă ani, fără sorți de izbândă, din mai multe motive. Pe artist, preocupat mai mult de munca în atelier, se pare că niciodată nu l-a obsedat dorința etalărilor și a aprecierilor publice. În acea perioadă a realizat mai multe lucrări fundamentale, printre acestea fiind și statuia lui Mihai Eminescu amplasată în Montreal. Era și o perioadă cruntă prin care trecea, sănătatea precară nu-i permitea să-și asume mai multe angajamente în paralel cu investigațiile de atelier.

Spre regret, Vasile Gorduz așa și nu a mai reușit să ajungă acasă. Într-un târziu, au ajuns doar operele sale într-un cadru estetic comun cu cel al artistei Silvia Radu, cea care i-a fost alături vreme de cincizeci de ani.

Ineditul concept expozițional – „O invitație în lumea gândurilor” – a fost realizat exclusiv de către doamna Silvia Radu. Sunt sigur că nimeni altcineva nu ar fi reușit să conjuge atât de organic două discursuri artistice distincte într-un context expozițional.

Dialogul continuu al celor doi mari artiști – Vasile Gorduz, conștiință primordială ancorată temeinic în modernitate și Silvia Radu, artistă de pură vibrație spirituală, aproape de icoana populară, ambii luminați de aura smereniei – au reușit să creeze un spațiu comun de intensă trăire spirituală.

Sculptorul Vasile Gorduz a realizat o operă impunătoare: monumente, statui și portrete de mare rezonanță, modelate și transpuse în bronz, unele dintre acestea devenind emblematice atât pentru sculptura românească, cât și pentru spiritualitatea noastră (*Ofranda lui Traian, Lupoica dacică, Mihai Eminescu, Rugăciune*, portretele *Petre Țuțea, Mircea Eliade, Ioan Alexandru* ș.a.). Mai presus de toate, însă, artistul a optat pentru cioplitul în piatră, preferință, care poate fi cultivată până la desăvârșire, iar pentru Vasile Gorduz cioplitul în piatră se pare că a fost un har. „Un artist există, poate, dinainte de a se naște”, spunea artistul

născut în Trifeștii Basarabiei, locul de baștină unde acesta a simțit pentru prima dată căldura troițelor cioplite în piatră, unde și astăzi mai există încă acea carieră de piatră, acolo unde piatra dobândește valențe ale Zidirii.

Vasile Gorduz a ales să cioplească piatra pe malul mării, la Vama Veche, la acea vreme un spațiu mai puțin alterat de „civilizație”. Între stânci și apă și-a descoperit materia în care s-a regăsit cel mai mult. Materialul brut, piatra ușor atinsă de daltă și de privirea artistului, dobândește semnificații esențiale: se deschide interiorul materiei în căutarea formei. Lucrările figurative realizate în totală convingere de forța acestui traiect vizual, în care gândul se contopește cu proprietățile materialului, ieșite de sub daltă artistului, dobândesc dimensiuni simbolice. Scăldate în lumina peisajelor splendide, de o tulburătoare vibrație cromatică, ale Silviei Radu, recuceresc spațiul și atmosfera de pe litoralul de la Vama Veche, unde acestea au fost create de artist (*Umilitate, Cavalerul trac, Lupoica, Balaam, Eva, Înger, Miel, Himeră plecată, Conversând cu iarba, Rugă, Clepsidră ș.a.*).

Artistă remarcabilă, Silvia Radu a știut dintotdeauna să se retragă cu multă delicatețe în umbra frumoasă a marelui Gorduz. În cadrul expoziției actuale sunt prezentate lucrările ei în toată diversitatea care o caracterizează: de la pictura dominată de contraste simultane, armonii cromatice intense și albul ghipsului unificat prin culoare, la bronzurile stăpânite de o forță spirituală copleșitoare. Adevărul rostit calm, simplu, marchează discursul individual de o uimitoare vitalitate al artistei.

Expoziția nu ar fi fost posibilă fără bunăvoința și efortul neconținut al doamnei Silvia Radu de a-i aduce opera artistului Gorduz acasă. Sincerele noastre mulțumiri și întreaga noastră grațitudine se îndreaptă către cei care și-au dat concursul la realizarea acestui grandios proiect: Institutul Cultural Român „Mihai Eminescu” cu sediul la Chișinău, Ambasada României și Ministerul de Externe al României.

Această expoziție a umplut golul unei veritabile sculpturi de grandoare în Basarabia.

Să ne amintim în cele din urmă că maestrul Vasile Gorduz spunea că „arta nu trebuie să fie făcută ca să placă lumii, ci ca să fie o lecție pentru cei care vor s-o facă”. Și dacă expoziția celor doi distinși artiști a fost o lecție pentru mulți dintre cei care s-au întâlnit cu ea, atunci și satisfacția noastră a fost una pe potrivă.

Tudor Zbârnea, din marile capitale europene la Oradea – „Spațiul Atemporal” la Muzeul Țării Crișurilor

Pentru prima dată în peste 20 de ani de carieră, pictorul Tudor Zbârnea, director al Muzeului Național de Artă din Republica Moldova, a acceptat invitația de a expune în Oradea. Zbârnea mărturisește că anul acesta a reușit să parcurgă un itinerariu propus mai demult. Ploiești, Sibiu, Cluj-Napoca și Oradea, orașele care-l primesc cu brațele deschise pe artistul moldovean ale cărui lucrări au câștigat admirația marilor capitale europene.

Cu o jumătate de oră înainte de vernisajul organizat de Muzeul Țării Crișurilor, pictorul își arată disponibilitatea de a acorda un interviu, deși preferă să stea în umbră, inclusiv la vernisaje. Vine spre public cu sufletul deschis, pentru că are convingerea că oamenii, indiferent de pregătirea lor, simt mesajul. Mai ales românii. „Cel mai bun privitor l-am găsit în România. România are o lume sensibilă. Singurii care mai sunt pe aceeași lungime de undă cu noi, sunt italienii”, spune Tudor Zbârnea. Oradea l-a întâmpinat cu „o anumită căldură și o somptuoasă occidentală”, iar sentimentul dominant este „o extraordinară statornicie”.

Mai are de subliniat o avuție a românilor: privitorul cultivat, teoreticianul sau criticul de artă, fără de care o expoziție poate trece neobservată. Cariera lui Tudor Zbârnea a avut la temelii o creație „înafara realității”, începută printr-o evadare din actualitatea imediată în favoarea introspecției. Pictorul a „dizolvat forma în ideea spiritualizării materiei”, i-a dat apoi „o tușă mai nervoasă, mai gestuală, cu acorduri mai contrastante” urmată de „rigoarea sistemului geometric”. „Această rigoare a venit prin autodisciplinare. M-am orientat spre sistemul de careuri cu cele patru simboluri fundamentale, iar crucea am privit-o ca element intermediar între cer și pământ”, dezvăluie pictorul. Ulterior își îndreaptă atenția artistică spre totemuri, dar păstrează umanul și-i prezintă chipul într-o altă formă.

Tudor Zbârnea mai spune că și-a îndreptat cercetările în direcția culturii noastre. „Am fost orientat către tradiția culturii românești. Cred că avem o condiție culturală geometrizată. De la arhitectură și mobilier, până la broderii și covoare. Covorul basarabean are o ritmică excepțională. În special, cele în care țaranul greșea. Acele abateri au farmec și au o anumită dinamică”, explică artistul.

Mărturisește că lucrează fără un subiect prestabilit. „Lucrez fără pregătire. Nu vin cu ideea de a face azi o lucrare cu o anumită tematică.

Ce încerc să fac este să-mi controlez simțurile în sensul intuiției venite din tatonări repetate. Lumea se deschide dacă o cercetezi”, subliniază Zbârnea. „Ceea ce a fost și rămâne important pentru mine este problema culorii. Prin culoare poți spune foarte multe lucruri. Albul, ca element cromatic, fiind nonculoare, încerc să-l exaltez cu elemente de suprafață create în armonii. Dacă voi reuși să impun albul altfel decât îl știm în teoria culorii...”

„Spațiul atemporal”

Muzeul Țării Crișurilor îl prezintă orădenilor pe Tudor Zbârnea prin intermediul a 50 de lucrări reunite în expoziția „Spațiul atemporal”. Sunt lucrări realizate în cea mai mare parte între anii 2009-2014, prin care artistul readuce în atenția publicului unele dintre temele cuprinse în cicluri anterioare, precum „Ritmuri ancestral”, „Axe totemice” sau „Recurs arhetipal”. În viziunea prof. univ. dr. Aurel Chiriac, directorul MTC, picturile dezvăluie „Icoane ale sinelui”. „Adâncimile picturii lui Tudor Zbârnea se manifestă mai degrabă ca umbre ușor vizibile, se strecoară oarecum printre culorile puternice, deși aparent îmblânzite de griuri de albastru care trimit către arta egipteană, griuri care unesc lucrările, care fac, oarecum, din succesiunea tablourilor, unindu-le, un soi de pânză în continuă desfășurare”, spune Aurel Chiriac.

„Culorile la artistul plastic moldovean au propria concretețe (...) formele născându-se din culoare, așezându-se în culoare, astfel încât parcă artistul urmărește constant negarea adâncimii în tablourile sale. Acest refuz permanent al celei de a treia dimensiuni nu face decât să sugereze, plastic, abandonarea celei de-a patra dimensiuni – și cea mai perfidă – a existenței: dimensiunea temporal”, subliniază Chiriac.

„Parcă un reflex al iconografiei bizantine, refuzul adâncimii indică vizual atemporalitatea spațiilor pe care Tudor Zbârnea le pictează. Sunt spații ale umanului (...) Nu doar tehnica pare marcată de cea a icoanelor bizantine, ci, cum spuneam, prin prezența personajelor și tematică e, paradoxal, una religioasă. Nu întâlnim, la Tudor Zbârnea, o religiozitate de tip elastic, clasică, ci mai degrabă istoria unei religiozități general-arhetipale. Lucrările pot fi privite ca icoane ale intimității sinelui uman (...)”, a mai arătat managerul MTC.

„Lectura atentă a acestor „umbre” în pictura artistului moldovean naște o coerență majoră a expoziției, atât la nivelul ideaticii, cât și la cele instaurate de materia cromatică și forme”, a transmis Aurel Chiriac.

Andreea COSTEA,
Cultura, 2015, 19 noiemb.

TABEL CRONOLOGIC

1955

Născut la 29 decembrie în localitatea Nisporeni, Republica Moldova.

1963 - 1973

Școala medie din Nisporeni.

1973 - 1974

Cursuri de pictor decorator la Combinatul de învățământ din Chișinău de pe lângă Ministerul Culturii, unde îi are ca pedagogi pe Dimitrie Peicev, Andrei Sârbu și Dimitrie Nicolaev. În acea perioadă, prin intermediul acestora, îl cunoaște pe Mihai Grecu.

1978 - 1990

Pictor coordonator în cadrul Academiei de Științe a Moldovei.

1981

Absolvește Școala Republicană de Arte Plastice „I.Repin” din Chișinău (actualul Colegiul Republican de Arte Plastice „Alexandru Pământădeală”).

1984

Debutează în cadrul unei expoziții republicane de artă contemporană, organizată la Sala Republicană de Expoziții (Catedrala Mitropolitană din Chișinău).

1985

Lucrează pentru prima dată en plein-air, împreună cu Mihail Grecu și Dimitrie Peicev, la Dolna.

Expune în cadrul unei expoziții republicane, două dintre lucrările realizate la Dolna.

1986

Organizează prima expoziție personală la Galeria Spitalului Clinic Republican din Chișinău.

Participă cu două lucrări în cadrul Expoziției Internaționale de „Artă Contemporană” a tineretului, Moscova, URSS.

1987

Devine membru al Asociației Tinerilor Artiști Plastici în cadrul UAP din URSS.

Consiliul Ministerului Culturii îi achiziționează prima lucrare, din cadrul unei expoziții republicane, pentru colecția Muzeului Republican de Arte Plastice.

În baza unui concurs, i se achiziționează două lucrări pentru Colecția sediului Sovietului Suprem al Moldovei.

Expoziția la Centrul Cultural al Universității de Stat, Chișinău.

1988

Expune pentru prima dată în străinătate, în cadrul unei Expoziții de „Artă Contemporană din Moldova”, Finlanda.

Expoziție personală la Salonul de Artă al Uniunii Artiștilor Plastici, Chișinău.

1989

Organizează o expoziție personală la Casa Uniunii Scriitorilor din Moldova, Chișinău.

Participă în cadrul Expoziției republicane, dedicate centenarului morții poetului Mihai Eminescu, cu lucrarea *Iar când voi fi pământ*. Lucrarea va intra în colecția Muzeului de Stat de Arte Plastice.

Participă la expoziția de „Artă Contemporană din Moldova”, Cipru.

1990

Devine membru titular al Uniunii Artiștilor Plastici din URSS.

1990-1992 Șef-adjunct al Departamentului Cultură al Primăriei Chișinău.

Expune pentru prima dată în România, în cadrul expoziției unui grup de tineri artiști basarabeni, alături de Ghenadie Jalbă, Simion Zamșa, Victor Cobzac, Iurie Platon ș.a. , Galeriile de Artă „Victoria”, Iași, România.

Expune 24 de lucrări, în cadrul unui grup de artiști din Moldova, Galeriile de Artă ale Municipiului, Ficarra, Italia.

1991

1991-2015 Saloanele Moldovei, Bacău - Chișinău.

Expoziție personală la Galeria de Artă De' Florio Arte, Capo d'Orlando, Italia.

1992

1992-1994 Director al Direcției Patrimoniu Cultural, Arte Plastice a Ministerului Culturii.

1992, 1994, 1995, 1996, 1998, 1999, 2000 - Salonul Municipal București, România.

Premiul II, pentru lucrarea *Părinți*, în cadrul Expoziției-concurs Saloanele Moldovei, Chișinău - Bacău.

Premiul Simpozionului „Lucian Blaga”, Cluj-Chișinău.

Membru al Grupului ZECE.

Expoziție personală la Centrul Republican de Cultură și Artă din Chișinău.

Organizează prima expoziție personală în România, la Galeriile de Artă Municipale, București.

Expoziție în grup la Galeriile de Artă ale Municipiului Köln, Germania.

1993

Se organizează expoziția Grupului de creație ZECE la Galeriile Uniunii Artiștilor Plastici Chișinău.

Expoziția Grupului ZECE la Teatrul Național, Galeriile de Artă „Etaj-3/4”, București, România.

Simpozion Internațional de Pictură, Istanbul, Turcia.

Expoziție în grup, Galeriile de Artă ale Municipiului, Porto Sant' Elpideo, Italia.

Expoziția Internațională „ARTMIF”, Galeriile de Artă „MANEJ”, Moscova, Rusia.

1994

1994-2000 Locuiește și activează la București.

Simpozion Internațional de Pictură, Baia Mare, România.

Expoziție personală la Palatul Culturii, Galeriile de Artă „Victoria”, Iași, România.

Expune două lucrări (*Portretul lui Bacovia* și *Rezervație*) în cadrul Salonului Municipal București, la Muzeul de Artă din Piatra Neamț, cea de a doua fiind ulterior achiziționată pentru Colecția Muzeului Național de Artă Contemporană al României, Piatra Neamț, România.

1995

Organizează o amplă expoziție personală la Oficiul Național pentru Expoziții de Artă, Galeriile de Artă „Etaj -3/4”, București, România.

Ministerul Culturii din România achiziționează două lucrări (*Acorduri cerului argintiu și Așteptare - I*) pentru Colecția Muzeului Național de Artă Contemporană al României.

1996

Devine membru al Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Expune în cadrul Salonului Național de Grafică, București, România.

1997

Diploma de Onoare a Academiei Europene de Artă, Bruxelles, Belgia.

Expoziție personală la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Expoziție personală de pictură, în duet cu sculptorul Tudor Cataraga la Casa Americii Latine, București, România.

Salonul Național de Artă, Piatra-Neamț, România.

Membru al Asociației Internaționale a Artiștilor Plastici Profesioniști în cadrul UNESCO, Paris, Franța.

1998

Salonul Internațional de Artă Contemporană, Reșița, România.

Salonul Național de Artă Contemporană, Buzău, România.

Expoziție personală în cadrul Salonului Mondial „EUREKA-98”, Bruxelles, Belgia.

Medalia de Argint, Salonul Mondial „EUREKA”, Bruxelles, Belgia.

Diploma de Onoare a Ghildei Artiștilor Flamanzi, Bruxelles, Belgia.

Expoziție Internațională de Artă Contemporană „ARTSALON-98”, Centrul Expozițional „Крымская набережная”, Moscova, Rusia.

1999

Expoziția de Artă Contemporană româno-italiană, Roma, Italia.

Participă cu două lucrări în cadrul Salonului Internațional de Artă, Muzeul Cotroceni, București, România.

În baza unui proces de redisciplinare estetică, inițiază o nouă etapă a discursului său pictural, fondată pe structuri geometrice, având la bază cele patru simboluri fundamentale: *centrul, cercul, pătratul și crucea*.

2000

Revine la Chișinău.

Expune în cadrul Saloanelor Moldovei două lucrări realizate într-o nouă configurație estetică (*simetrii geometrice și asimetrii simbolice*), Chișinău - Bacău.

2001

A absolvit Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, România, Facultatea de Arte Plastice, secția Pictură. Clasa profesorului Corneliu Ionescu.

I se decernează Premiul Centrului Cultural Internațional de Artă „George Apostu” din Bacău, pentru lucrarea *Iradiere simbolică*.

Pleacă la Paris, pentru o perioadă de două luni, cu o bursă de studiu la „Cité Internationale des Arts”.

Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Expoziție personală la Centrul Expozițional „Центральный дом художника”, Moscova, Rusia.

Expoziție personală, Cité Internationale des Arts, Paris, Franța.

Devine rezident al Cité Internationale des Arts din Paris, Franța.

2002

Activează în calitate de Director General al Muzeului Național de Artă al Moldovei.

Expoziția „Grupul ZECE”, Chișinău.

Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Expoziție de Artă Contemporană din Moldova, Lyon, Franța.

Expoziție Internațională de Artă Contemporană „ARTSALON-2002”, Moscova, Rusia.

2003

2003 - mai 2012 Președinte al Secției Pictură a Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

A inițiat un proiect de restaurare a clădirii muzeului și de reorganizare a instituției muzeale.

Expoziție relevantă de Artă Contemporană din Republica Moldova, Institutul Cultural Român, București, România.

2004

Inițiază și coordonează lucrările de restaurare de amploare a sediilor Muzeului Național de Artă al Moldovei.

2005

Inițiază Concursul Național în domeniul Artelor Plastice.

Diploma Ministerului Culturii, Concursul Național în domeniul Artelor Plastice, ediția I, Chișinău.

Expune în cadrul Expoziției de Artă Contemporană din Moldova la Vilnius, Lituania.

2006

Expoziție personală la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” al Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova și Oficiul Banca Mondială, Chișinău.

Expoziție personală la Muzeul de Artă, Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași, România.

Expoziție Internațională de Artă Contemporană „ARTSALON-2006”, Moscova, Rusia.

Salonul Internațional de Artă, Utrecht, Olanda.

Arta Contemporană din Moldova, Sediul Comisiei Europene, Bruxelles, Belgia.

Coordonează proiectul expoziției de artă contemporană din Moldova și expune în cadrul Salonului Internațional de Artă *Vecinii de la Răsărit*, Utrecht, Olanda.

2007

I se decernează Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România.

Expoziție personală la sediul Ambasadei Poloniei în Republica Moldova, urmată de o călătorie de documentare la Varșovia și Cracovia, Polonia.

2008

Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Diploma Ministerului Culturii, Concursul Național în domeniul Artelor Plastice, Chișinău.

Expune împreună cu Simion Zamșa, Elena Karacentev și Valentin Vârtosu la Galeria „La Rinascente”, Padova, Italia.

2009

Titlul onorific „Maestru în Artă”.

Inițiază și coordonează prima ediție a Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2009, în cadrul căreia participă 110 artiști din 12 țări, cu 141

de lucrări.

Trofeul „Vicolo Poldo”, Ediția 35, Como, Italia.

Salonul Internațional de Artă, Cannes, Franța.

Grande Medaille d’Or, Salon Grand Prix International de Prestige M. C. A. de „Cannes - 2009”, Cannes, Franța.

Expoziție Internațională de Artă Contemporană „ARTSALON-2009”, Moscova, Rusia.

Expoziția la Galeria „Dialog”, sediul Primăria sec. 2, București, România.

2010

Laureat al Premiului Ministerului Culturii al Republicii Moldova în cadrul Concursului Național în domeniul Artelor Plastice - 2010, pentru lucrarea *Spațiu arhetipal*.

Diploma de Onoare de Gradul II, a Guvernului Republicii Moldova.

Grande Medaille d’Or, Salon Grand Prix International de Prestige M. C. A. de „Cannes - 2010”, Cannes, Franța.

Salonul Internațional de Artă „Cannes-2010”, Cannes, Franța.

Expoziție personală la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” al UAP, Chișinău.

Lucrările pictorului au fost prezentate la Galeria „Dialog” - 5 ani de activitate, București, România.

2011

Coordonează și participă la cea de-a doua ediție a Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2011, în cadrul căreia participă 132 de artiști din 20 de țări, cu 170 de lucrări.

Expoziție personală la Muzeul Național de Artă al Republicii, Minsk, Belarus.

Expoziție personală la Palatul Rumeanțev-Paskevich, Gomel, Belarus.

2012

Expoziție personală la Muzeul de Artă din Odesa, Ucraina.

Expune la Muzeul Civilizației Romane, din Roma, Italia, împreună cu Simion Zamșa, Elena Karacențev, Valeriu Palade și Ion Zderciuc, Roma, Italia.

Expoziție relevantă la Pinacoteca Comunale „Tono Zancanaro” Capo D’Orlando, Italia.

Expune în cadrul proiectului „Moldova - Artă contemporană” la Muzeul de Stat de artă decorativă, Moscova, Rusia.

2013

Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din Moldova.

Coordonează și participă la cea de-a treia ediție a Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2013, în cadrul căreia participă 181 de plasticieni din 33 de țări cu 250 de lucrări.

2014

I se decernează Premiul Național, acordat de Guvernul Republicii Moldova, pentru merite deosebite în dezvoltarea artelor plastice.

I se acordă Trofeul Ministerului Culturii, pentru contribuție remarcabilă în dezvoltarea rețelei muzeale naționale.

Salonul Internațional „Diplomatic Art” la Timișoara, România.

2015

Este selectat cu lucrarea *Memorie*, pentru a se expune în cadrul celei de-a VI ediție a Bienalei Internaționale de Artă, Beijing, China 2015. Lucrarea fiind achiziționată de Muzeul Național de Artă din China.

Coordonează și participă la cea de-a patra ediție a Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2015, în cadrul căreia participă 145 de plasticieni din 27 de țări cu 183 de lucrări.

Premiul Primăriei mun. Bacău, pentru lucrarea *Tată și fi*, în cadrul Concursului Saloanele Moldovei.

I se decernează Premiul Uniunii Artiștilor Plastici din România.

AUTOR ȘI CURATOR DE PROIECTE ÎN DOMENIUL ARTELOR VIZUALE

„Moldova. Artă Contemporană”, Bruxelles, Belgia, 2006

„Vecinii de la Răsărit”, Utrecht, Olanda, 2006

Bienala Internațională de Pictură, Chișinău, Moldova, 2009, 2011, 2013, 2015

„Moldova. Artă Contemporană” Moscova, Rusia, 2012

Simpozionul Internațional de Pictură „Orheiul Vechi”, 2014

Pictură Contemporană din Moldova la Mons - capitală europeană, 2015

OPERA

1984

1. *Curtea atelierului din strada Lev Tolstoi*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară

2. *Micul lăutar*. Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului

3. *Portretul poetului Grigore Vieru*. Ulei pe pânză. 56 x 46
Proprietatea autorului

4. *Refugiații*. Ulei pe pânză. 60 x 80
Proprietatea autorului

5. *Sălci*. Ulei pe carton. 40 x 50
Colecție particulară

6. *Seară danubiană*. Ulei pe carton. 40 x 70
Colecție particulară (Rusia)

7. *Stoguri*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară

8. *Vechiul cartier (Chișinău)*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Proprietatea autorului

1985

9. *Academicianul Lazurevschi*. Ulei pe pânză. 55 x 60
Proprietatea autorului

10. *Cântare meșterului anonim*. Ulei pe pânză. 56 x 50
Colecție particulară

11. *Dansul cocostârcilor*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară (Venezuela)

12. *Dogărie (Dolna)*. Ulei pe pânză. 46 x 56
Proprietatea autorului

13. *Pe prispă (La moș Andrei)*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară (Venezuela)

14. *Puntea din deal (Nisporeni)*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Proprietatea autorului

15. *Stâna din Crac*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Proprietatea autorului

1986

16. *Apus de soare*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară

17. *Dimineața*. Ulei pe pânză. 90 x 100
Colecție particulară (Italia)

18. *Maternitate*. Ulei pe pânză. 140 x 70
Proprietatea autorului

19. *Nud*. Ulei pe pânză. 80 x 60
Colecție particulară

20. *Portretul Irinei*. Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

21. *Portretul lui Andrei Curlat*. Ulei pe pânză. 50 x 40
Proprietatea autorului

22. *Studiu cu poartă albă*. Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecția Institutului de Genetică al AȘM

23. *Vechiul cartier*. Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară

1987

24. *Cartierul vechiului Chișinău*. Ulei pe pânză. 50 x 100
Proprietatea autorului

25. *Casa-muzeu Pușkin (Conacul Ralli, Dolna)*. Ulei pe pânză. 64 x 63,5
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

26. **La poarta lui moș Andrei.** Ulei pe pânză. 50 x 60
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
27. **Peisaj (Nisporeni).** Ulei pe pânză. 50 x 60
Proprietatea autorului
28. **Portretul pictorului Dimitrie Peicev.** Ulei pe pânză. 42 x 32
Proprietatea autorului
29. **Sinagoga.** Ulei pe pânză. 50 x 63
Colecție particulară
30. **Stradă în vechiul cartier.** Ulei pe pânză. 50 x 65
Proprietatea autorului
31. **Studiu (Dolna).** Ulei pe pânză. 48 x 58
Proprietatea autorului
32. **Studiu cu poartă albă.** Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecția Institutului de Genetică al AȘ a Moldovei
33. **Vechiul cartier.** Tehnică mixtă. 60 x 70
Proprietatea autorului
34. **Vechiul Chișinău.** Ulei pe pânză. 60 x 75
Proprietatea autorului
- 1988**
35. **Curte țărănească.** Ulei pe pânză. 50 x 65
Colecția Ion Ungureanu
36. **Halucinații.** Acrilic pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului
37. **Hora miresei.** Ulei pe pânză. 115 x 115
Colecție particulară (Italia)
38. **Larisa.** Ulei pe pânză. 74 x 63
Proprietatea autorului

39. **Micii artiști.** Ulei pe pânză. 90 x 80
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
40. **Natură statică.** Ulei pe pânză. 65 x 75
Colecție particulară (Turcia)
41. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 84 x 101
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
42. **Peisaj (Zâmbreni).** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
43. **Studiu cu Biserica albă (Iurcenii).** Ulei pe pânză. 50 x 65
Colecție particulară
44. **Studiu cu casă albă.** Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară
45. **Studiu rural.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (Italia)
46. **Vară la Iurcenii.** Ulei pe pânză. 50 x 65
Colecție particulară
47. **Zâmbrenii.** Ulei pe pânză. 70 x 80
Proprietatea autorului
- 1989**
48. **Așteptare.** Ulei pe pânză. 75 x 91
Proprietatea autorului
49. **Două personaje.** Ulei pe pânză. 92 x 86
Proprietatea autorului
50. **Iar când voi fi pământ.** Ulei pe pânză. 100 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
51. **La munte.** Ulei pe pânză. 63 x 58
Proprietatea autorului

52. **La munte (Georgia).** Ulei pe pânză. 65 x 75
Proprietatea autorului

53. **Larisa.** Ulei pe pânză. 74 x 63
Proprietatea autorului

54. **Mestecatul mămăligii.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

55. **Nud.** Ulei pe pânză. 85 x 95
Colecție particulară

56. **Peisaj (Osetia).** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

57. **Ritmuri.** Ulei pe pânză. 97 x 96
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

58. **Stoguri.** Ulei pe pânză. 70 x 80
Proprietatea autorului

59. **Toamna rapsozilor populari.** Ulei pe pânză. 100 x 120
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

60. **Tristețe.** Ulei pe pânză. 100 x 110
Colecție particulară (Italia)

1990

61. **Casă albă.** Ulei pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară

62. **Către părinți.** Ulei pe pânză. 85 x 95
Colecție particulară (Italia)

63. **Curte.** Ulei pe pânză. 55 x 55
Proprietatea autorului

64. **Fiul risipitor.** Ulei pe pânză. 85 x 96
Proprietatea autorului

65. **Floare.** Ulei pe pânză. 60 x 40
Colecție particulară

66. **Hăul.** Ulei pe pânză. 100 x 110
Colecție particulară

67. **Lăutari.** Acrilic pe pânză. 75 x 75
Proprietatea autorului

68. **Leagăn.** Ulei pe pânză. 100 x 120
Casa-muzeu „Alexei Mateevici” din or. Căinari, Moldova

69. **Oameni.** Ulei pe pânză. 70 x 90
Colecție particulară (Italia)

70. **Orașul de plumb.** Ulei pe pânză. 80 x 90
Proprietatea autorului

71. **Poarta așteptării.** Ulei pe pânză. 110 x 100
Proprietatea autorului

72. **Portret (N. Țurcanu).** Ulei pe pânză. 97 x 85
Colecție particulară

73. **Portret (Violeta).** Ulei pe pânză. 80 x 70
Colecție particulară

74. **Studiu.** Ulei pe pânză. 56 x 46
Colecție particulară

75. **Tristă melodie.** Ulei pe pânză. 73 x 92
Proprietatea autorului

76. **Vatră.** Ulei pe pânză. 130 x 93
Colecție particulară

1991

77. **Așteptare.** Ulei pe pânză. 100 x 110
Colecție particulară (Italia)

78. **Conflict.** Ulei pe pânză. 81 x 100
Colecție particulară
79. **Irina (portretul fiicei).** Ulei pe pânză. 80 x 70
Proprietatea autorului
80. **Jocul.** Ulei pe pânză, 90 x 100
Colecție particulară (Italia)
81. **Leagăn.** Ulei pe pânză. 100 x 120
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
82. **Mâine.** Ulei pe pânză. 100 x 81
Colecție particulară (Italia)
83. **Muzicantul.** Ulei pe pânză. 120 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
84. **Nedumerire.** Ulei pe pânză. 100 x 90
Colecție particulară (Italia)
85. **Pastorală.** Ulei pe pânză. 130 x 97
Proprietatea autorului
86. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 90 x 95
Proprietatea autorului
87. **Portret.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului
88. **Priveagul.** Ulei pe pânză. 97 x 130
Proprietatea autorului
89. **Rădăcinile pământului.** Ulei pe pânză. 120 x 150
Proprietatea autorului
90. **Regăsire.** Ulei pe pânză. 73 x 92
Proprietatea autorului

91. **Reîntoarcere târzie.** Ulei pe pânză. 100 x 110
Colecție particulară (Italia)

92. **Revenire.** Ulei pe pânză. 81 x 100
Colecție particulară (Australia)

93. **Revenire.** Ulei pe pânză. 110 x 100
Colecție particulară (Italia)

94. **Revenire II.** Ulei pe pânză. 81 x 100
Colecție particulară (Italia)

95. **Vase.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului

96. **Vis.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Colecție particulară (Olanda)

1992

97. **Acorduri Cerului argintiu.** Ulei pe pânză. 97 x 130
Muzeul Național de Artă Contemporană, București, România

98. **Așteptare - I.** Ulei pe pânză. 90 x 97
Muzeul Național de Artă Contemporană, București, România

99. **Botezul.** Ulei pe pânză. 55 x 65
Colecție particulară

100. **Confesiuni.** Ulei pe pânză. 85 x 95
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

101. **Dezmierdări.** Ulei pe pânză. 83 x 90
Proprietatea autorului

102. **Dor de negru.** Ulei pe pânză. 86 x 92
Proprietatea autorului

103. **Doruri.** Ulei pe pânză. 61 x 66
Proprietatea autorului

104. **Familia**. Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului
105. **Graiul tăcerii**. Ulei pe pânză. 97 x 130
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
106. **Inchinare poetului Mateevici**. Ulei pe pânză. 116 x 90
Proprietatea autorului
107. **În fața casei**. Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (SUA)
108. **Melancolie**. Ulei pe pânză. 58 x 63
Colecție particulară
109. **Mume**. Ulei pe pânză. 100 x 110
Proprietatea autorului
110. **Mume**. Ulei pe pânză. 55 x 65
Colecție particulară
111. **Nostalgie**. Ulei pe pânză. 100 x 110
Proprietatea autorului
112. **Nostalgie**. Ulei pe pânză. 60 x 73
Colecție particulară
113. **Nostalgie**. Ulei pe pânză. 60 x 80
Colecție particulară (Italia)
114. **Părinți**. Ulei pe pânză. 80 x 100
Muzeul de Artă Bacău, România
115. **Peisaj**. Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
116. **Peisaj**. Ulei pe pânză. 85 x 96
Proprietatea autorului
117. **Peisaj**. Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

118. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 73 x 92
Proprietatea autorului

119. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 63 x 58
Colecție particulară

120. **Peisaj cu stog.** Ulei pe pânză. 58 x 63
Proprietatea autorului

121. **Pieta.** Ulei pe pânză. 80 x 62
Proprietatea autorului

122. **Poartă ancestrală.** Ulei pe pânză. 80 x 95
Proprietatea autorului

123. **Rapsozi II.** Ulei pe pânză. 60 x 50
Colecție particulară

124. **Rătăcirea spiritelor.** Ulei pe pânză. 115 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

125. **Rătăciri.** Ulei pe pânză. 82 x 100
Proprietatea autorului

126. **Reflecții în spațiu.** Ulei pe pânză. 97 x 130
Proprietatea autorului

127. **Ritmuri triste.** Ulei pe pânză. 90 x 115
Proprietatea autorului

128. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 97 x 130
Proprietatea autorului

129. **Zidiri mai vechi.** Ulei pe pânză. 97 x 130
Proprietatea autorului

1993

130. **Amintiri despre Istanbul.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Colecție particulară

131. **Capră.** Ulei pe pânză. 90 x 72
Colecție particulară
132. **Curte țărănească.** Ulei pe pânză. 50 x 60
Proprietatea autorului
133. **Dialogul tăcerii.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului
134. **Ecourile Ierusalimului.** Ulei pe pânză. 72 x 93
Proprietatea autorului
135. **Goluri.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului
136. **Graiul tăcerii.** Ulei pe pânză. 74 x 93
Proprietatea autorului
137. **Istanbul.** Ulei pe pânză. 40 x 50
Colecție particulară
138. **La margini.** Ulei pe pânză. 73 x 60
Proprietatea autorului
139. **Leagăn.** Ulei pe pânză. 73 x 60
Proprietatea autorului
140. **Maternitate.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului
141. **Negura amintirilor.** Ulei pe pânză. 60 x 63
Colecție particulară
142. **Pastorală.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului
143. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară

144. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (Italia)
145. **Printre ziduri.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului
146. **Rapsozi.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară
147. **Răcoarea dimineții.** Ulei pe pânză. 60 x 63
Colecție particulară
148. **Rătăciri.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului
149. **Rătăciri.** Ulei pe pânză. 73 x 60
Proprietatea autorului
150. **Rătăciri.** Ulei pe pânză. 82 x 100
Proprietatea autorului
151. **Ruine.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Muzeul de Artă de Stat din Ankara, Turcia
152. **Studiu (Istanbul).** Ulei pe pânză. 55 x 45
Proprietatea autorului
153. **Vase din Iurceni.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Colecție particulară
154. **Vechiul cimitir.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Muzeul de Artă de Stat din Ankara, Turcia
155. **Zidiri mai vechi.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului
- 1994**
156. **Bacovia.** Ulei pe pânză. 93 x 72
Proprietatea autorului

157. **Cântare meșterului anonim.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
158. **Cobzarul.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
159. **Compoziție.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
160. **Compoziție.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului
161. **Disperați II.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului
162. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 90 x 97
Proprietatea autorului
163. **Lăutari.** Ulei pe pânză. 65 x 50
Muzeul Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”, România
164. **Melancolie II.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului
165. **Migrații.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
166. **Negustorul.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
167. **Nud.** Acrilic pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
168. **Nud.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
169. **Nud în beretă.** Ulei pe pânză. 90 x 70
Colecție particulară (Germania)

170. **Părinți.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

171. **Rapsozi.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului

172. **Rătăcirii.** Ulei pe pânză. 60 x 73
Proprietatea autorului

173. **Ritual.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

174. **Schimb de Tăceri.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Muzeul Județean de Artă „Centrul Artistic Baia Mare”, România

175. **Singur.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului

176. **Vechi ritualuri.** Ulei pe pânză. 130 x 130
Proprietatea autorului

1995

177. **Alte situații.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului

178. **Așteptare.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

179. **Cântec.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (Olanda)

180. **Chip împietrit.** Ulei pe pânză. 82 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

181. **Dor de negru.** Ulei pe pânză. 80 x 90
Proprietatea autorului

182. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

183. **În liniștea serii.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
184. **Nud.** Acrilic pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
185. **Nud.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
186. **Părinți.** Acrilic pe pânză. 60 x 75
Muzeul Național de Arte Plastice din Bișkek, Kârgâzstan
187. **Rapsod.** Ulei pe pânză. 70 x 50
Proprietatea autorului
188. **Reînviere.** Ulei pe pânză. 100 x 92
Muzeul Național de Artă Contemporană, București, România
189. **Reveniri târzii.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
190. **Situații.** Ulei pe pânză. 92 x 73
Proprietatea autorului
191. **Vagabonzi.** Acrilic pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (Olanda)
192. **Vis.** Ulei pe pânză. 82 x 100
Proprietatea autorului
- 1996**
193. **Absente ierarhii.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
194. **Cădere.** Acrilic pe pânză. 50 x 50
Colecție particulară
195. **Cântare meșterului anonim.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

196. **Circ.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
197. **Compoziție.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
198. **Confesiuni.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
199. **Discursuri gratuite.** Ulei pe pânză. 164 x 100
Proprietatea autorului
200. **Disperați.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului
201. **Dominație.** Ulei pe pânză. 100 x 83
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
202. **Ecouri mai vechi.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului
203. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
204. **La scăldat.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului
205. **Lăutari.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară
206. **Migrații I.** Ulei pe pânză. 65 x 55
Proprietatea autorului
207. **Migrații II.** Ulei pe pânză. 65 x 55
Proprietatea autorului
208. **Migrații III.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului

209. **Migrații în timp.** Ulei pe pânză. 70 x 60
Proprietatea autorului

210. **Nostalgie.** Ulei pe pânză. 73 x 60
Proprietatea autorului

211. **Părinți.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

212. **Personaj.** Ulei pe pânză. 100 x 83
Proprietatea autorului

213. **Pribegie.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

214. **Rezervații.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

215. **Vagabonzi.** Acrilic pe pânză. 60 x 70
Colecție particulară (Olanda)

1997

216. **Captivul.** Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

217. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 55 x 55
Proprietatea autorului

218. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 175 x 195
Proprietatea autorului

219. **Melancolie.** Ulei pe pânză. 65 x 55
Proprietatea autorului

220. **Melancolie.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

221. **Migrații în timp.** Ulei pe pânză. 180 x 180
Proprietatea autorului

222. **Migrații în timp.** Ulei pe pânză. 175 x 195
Proprietatea autorului

223. **Nostalgie.** Ulei pe pânză. 180 x 200
Proprietatea autorului

224. **Nud.** Ulei pe pânză. 73 x 92
Proprietatea autorului

225. **Peisaj.** Ulei pe pânză. 105 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

226. **Reveniri târzii.** Ulei pe pânză. 175 x 195
Proprietatea autorului

227. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 180 x 200
Proprietatea autorului

1998

228. **Cântec.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Colecție particulară (Franța)

229. **Cuplu.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

230. **Fantome.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

231. **Metamorfoze.** Acrilic pe pânză. 66 x 70
Proprietatea autorului

232. **Migrație.** Acrilic pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

233. **Nud.** Acrilic pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

234. **Nud.** Ulei pe pânză. 130 x 97
Proprietatea autorului

235. **Ordine supremă.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

236. **Relații absente.** Acrilic pe pânză. 66 x 70
Proprietatea autorului

237. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 65 x 70
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

238. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 90 x 115
Proprietatea autorului

239. **Visul.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Colecție particulară (Germania)

2000

240. **Centru.** Ulei pe pânză. 50 x 50
Proprietatea autorului

241. **Centru IV.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

242. **Portret.** Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

243. **Ritmuri IV.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

244. **Ritmuri VI.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Colecție particulară (Italia)

2001

245. **Aripile timpului – II.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Colecția Fundației Sturza

246. **Axe ancestrale.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului

247. **Axe ancestrale.** Ulei pe pânză. 200 x 300
Proprietatea autorului

248. *Axe totemice*. Ulei pe pânză. 200 x 100
Proprietatea autorului

249. *Extensiune*. Ulei pe pânză. 100 x 162
Proprietatea autorului

250. *Treime*. Ulei pe carton. 115 x 82
Proprietatea autorului

251. *Vis totemic II*. Ulei pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

2002

252. *Arcă totemică*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

253. *Axe către dialog*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

254. *Centru V*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

255. *Fără titlu*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

256. *Reîntoarcere spre centru*. Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

257. *Ritmuri*. Ulei pe pânză. 80 x 248
Proprietatea autorului

2003

258. *Acorduri totemice*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

259. *Către sine*. Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

260. *Dinspre noi*. Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

261. **Lanțul privirii.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Proprietatea autorului

2004

262. **Aripile timpului.** Ulei pe pânză. 100 x 200
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

263. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 100 x 100
Proprietatea autorului

264. **Pulsații regale.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

265. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

2005

266. **Confluente.** Ulei pe pânză. 80 x 70
Proprietatea autorului

267. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

268. **Idoli.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

269. **Reverberații simbolice.** Ulei pe pânză. 30 x 70
Proprietatea autorului

270. **Ritmuri.** Ulei pe pânză. 60 x 50
Ambasada României în Republica Moldova

2006

271. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

272. **Identificare.** Ulei pe pânză. 55 x 55
Proprietatea autorului

273. **Regele fantomă.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Proprietatea autorului

274. **Reverberații.** Ulei pe pânză. 120 x 100
Proprietatea autorului

2007

275. **Axe.** Ulei pe pânză. 150 x 150
Proprietatea autorului

276. **Axe (triptic).** Ulei pe pânză. 270 x 45 - 3
Proprietatea autorului

277. **Dans arhaic.** Ulei pe pânză. 145 x 180
Proprietatea autorului

278. **Detășare.** Ulei pe pânză. 150 x 150
Colecție particulară (Italia)

279. **Între tată și fiu.** Ulei pe pânză. 150 x 150
Proprietatea autorului

280. **Rădăcini.** Ulei pe pânză. 90 x 118
Proprietatea autorului

281. **Rătăcire.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

282. **Reverberații.** Ulei pe pânză. 140 x 180
Proprietatea autorului

283. **Reverberații.** Ulei pe pânză. 150 x 150
Proprietatea autorului

284. **Rugă pentru părinți.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Proprietatea autorului

285. **Rugăciune pentru părinți.** Ulei pe pânză. 100 x 82
Proprietatea autorului

2008

286. **Axe totemice.** Ulei pe pânză. 150 x 150
Proprietatea autorului

287. **Axe totemice.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului

288. **Fără titlu.** Acrilic pe pânză. 70 x 70
Proprietatea autorului

289. **Lanț.** Acrilic pe pânză. 62 x 110
Proprietatea autorului

290. **Prorocul.** Ulei pe pânză. 100 x 90
Proprietatea autorului

291. **Spre tine.** Acrilic pe pânză. 80 x 145
Proprietatea autorului

292. **Stratificarea memoriei.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului

293. **Urme.** Ulei pe pânză. 75 x 70
Colecție particulară (Italia)

2009

294. **Către rădăcini.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

295. **Către voi.** Acrilic pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

296. **Cântec mai vechi.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

297. **Cântec mai vechi.** Ulei pe pânză. 180 x 200
Proprietatea autorului

298. **Duet.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

299. **Între cer și Pământ II.** Ulei pe pânză. 80 x 70
Colecție particulară (România)

300. **Redescoperire.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

301. **Ritmuri arhetipale.** Acrilic pe pânză. 50 x 60
Colecție particulară

302. **Stratificarea memoriei.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

303. **Urme I.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

304. **Urme II.** Ulei pe pânză. 75 x 100
Proprietatea autorului

2010

305. **Adâncuri.** Ulei pe pânză. 60 x 80
Muzeul Județean de Artă Prahova „Ion Ionescu-Quintus”, România

306. **Ancorați.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

307. **Cădere.** Acrilic pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

308. **Chip.** Ulei pe pânză. 100 x 90
Proprietatea autorului

309. **Cuplu.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Proprietatea autorului

310. **Cuplu (diptic).** Ulei pe lemn. 150 x 16,5
Proprietatea autorului

311. **Defolierea memoriei.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

312. **Dezintegrare.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Pinacoteca municipală Focșani, România

313. **Dezintegrare.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului
314. **Dialog.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
315. **Dincolo de noi.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
316. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
317. **Insertii arhetipale.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului
318. **Între Cer și Pământ.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău
319. **Memorie.** Ulei pe pânză. 152 x 152
Muzeul Național de Artă din Beijing, China
320. **Pentru ei.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
321. **Portal –III.** Ulei pe pânză. 80 x 80
Colecția Fundației Sturza
322. **Portret.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Proprietatea autorului
323. **Portret.** Ulei pe pânză. 100 x 90
Proprietatea autorului
324. **Recurs arhetipal.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
325. **Repere arhetipale.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

326. **Ritual.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Muzeul Național de Artă din Minsk, Belarus
327. **Sărutul arhetipal.** Ulei pe pânză. 75 x 80
Pinacoteca orașului Cannes, Franța
328. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului
329. **Schimb de tăceri.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
330. **Stratificarea memoriei.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
331. **Treime (dedicație lui Andrei Vartic).** Ulei pe pânză. 100 x 80
Proprietatea autorului
332. **Urme.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului
333. **Vis totemic.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului
- 2011**
334. **Certitudine.** Ulei pe pânză. 75 x 100
Proprietatea autorului
335. **Chip.** Acrilic pe pânză. 50 x 50
Proprietatea autorului
336. **Despre părinți.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului
337. **Fără titlu.** Acrilic pe pânză. 90 x 80
Proprietatea autorului
338. **Fără sfârșit.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Colecție particulară

339. **Stratificare.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Proprietatea autorului

340. **Trecutul utopic.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului

2012

341. **Adam și Eva.** Ulei pe pânză. 80 x 100
Muzeul de Artă Comparată Sângeorz Băi, România

342. **Fără titlu.** Acrilic pe pânză. 80 x 100
Pinacoteca orașului Capo d'Orlando, Italia

343. **Tată și fiu.** Ulei pe pânză. 100 x 80
Proprietatea autorului

2013

344. **Către templu.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

345. **Dialog.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

346. **Fără titlu.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

347. **Fără titlu.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Proprietatea autorului

348. **Glasul vechiului pământ.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

349. **Ierarhii.** Acrilic pe pânză. 80 x 100
Muzeul de Artă din Cluj-Napoca, România

350. **Regăsire.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

351. **Ritmuri.** Ulei pe pânză. 70 x 75
Colecție particulară (Slovacia)

352. **Ritual.** Acrilic pe pânză. 80 x 100
Muzeul Național Brukenthal din Sibiu, România

2014

353. **Absență.** Acrilic pe pânză. 100 x 90
Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, România

354. **Absență.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

355. **Așteptare.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

356. **Cântec.** Acrilic pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

357. **Chip.** Acrilic pe pânză. 100 x 90
Proprietatea autorului

358. **Confesiuni.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

359. **Conversație.** Acrilic pe pânză, 90 x 100
Proprietatea autorului

360. **Cuplu – 1.** Acrilic pe lemn. 105 x 15
Muzeul de Artă Comparată Sângeorz Băi, România

361. **Cuplu – 2.** Acrilic pe lemn. 105 x 15
Muzeul de Artă Comparată Sângeorz Băi, România

362. **Dialog.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Muzeul Național de Artă al Moldovei, Chișinău

363. **Ecou.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

364. **Mărturie.** Ulei pe pânză. 60 x 70
Proprietatea autorului

365. **Reverberații III.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

366. **Sacrificiu.** Acrilic pe pânză. 100 x 90
Proprietatea autorului

367. **Semne mai vechi.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

368. **Trecere.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

2015

369. **Conversând cu lumina.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

370. **Condiție finală.** Ulei pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

371. **Crucificare.** Acrilic pe pânză. 120 x 140
Proprietatea autorului

372. **Fără titlu.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

373. **Memorie.** Ulei pe pânză. 152 x 152
Muzeul Național de Artă din Beijing, China

374. **Repere arhetipale.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

375. **Semne mai vechi.** Acrilic pe pânză. 90 x 100
Proprietatea autorului

376. **Tată și fi.** Ulei pe pânză. 100 x 180
Muzeul de Artă Bacău, România

ALBUME. CATALOAGE.

377. **Tudor Zbârnea : Pictură.** - Chişinău : Centrul Soros pentru Artă Contemporană, 1998. - 47 p.

378. **Tudor Zbârnea** - Chişinău : ARC, 2006. - 64 p.

379. **Tudor Zbârnea** - Bucureşti : [S. n.], 2009. - 19 p.

380. **Tudor Zbârnea : Pictură** = Tudor Zbârnea : Painting. - Chişinău : [S. n.], 2010. - 28 p.

381. **Tudor Zbârnea : Pictură.** - Ploieşti : [S. n.], 2014. - 36 p.

PLIANTE

382. **Tudor Zbyrnia** : [pliant] / Galeria de Florio Arte. - [Capo D'Orlando] : [S.n.], 1991.

383. **Tudor Zbârnea : Pictură** : [pliant] / Galeria de Artă ale municipiului Bucureşti. - Bucureşti : [S.n.], 1992.

384. **Tudor Zbârnea : Pictură** : [pliant] / Inspectoratul pentru Cultură al Municipiului Bucureşti. - Bucureşti : [S.n.], 1992.

385. **Tudor Zbârnea : Painting** : [pliant] / Fundația SOROS Moldova. - Chişinău : ARC, 1994.

386. **Tudor Zbârnea : Pictură** : [pliant] / Ministerul Culturii al Republicii Moldova. - Chişinău : [S.n.], 1995.

387. **Contemporary art : Elena Karachentseva, Valeriu Paladi, Simion Zămşa, Tudor Zbârnea, Ion Zderciuc** : [pliant] / Muzeum of Roman Civilization. - Rome : [S.n.], 2012.

388. **Tudor Zbarnea : Timeless space** : [pliant]. - Bologna : [S.n.], 2015.

389. **Tudor Zbârnea : Spaţiu atemporal** : [pliant] / Muzeul Țării Crişurilor. - Oradea : [S.n.], 2015.

EDIȚII ÎNGRIJITE, COORDONATE ȘI PREFĂȚATE DE TUDOR ZBÂRNEA

390. **Moldova : Artă contemporană : Pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, obiect** = Moldova : Contemporary Art : Painting, graphic, sculpture, decorative art, object / resp. de ed. : Tudor Zbârnea; trad. : Victoria Fedorenco . - Chișinău : Atelier, 2006. - 80 p. : il.

391. ZBÂRNEA, TUDOR. **Arifmând identitatea culturală** : [cuvânt înainte] / Tudor Zbârnea // Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2009 = International Painting Biennial, Chisinau 2009 / secr. Bienalei : Veronica Galcenco; fotogr. : Iurie Foca, Nicolae Răileanu; trad. : Veronica Galcenco. - Chișinău : [S. n.], 2009. - 80 p. : il.

392. **Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2011** = International Painting Biennial, Chisinau 2011 / coord. : Tudor Zbârnea; fotogr. : Iurie Foca; Muzeul Național de Artă al Moldovei; Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova. - Chișinău : [S. n.], 2011. - 151 p. : il.

393. **Moldova. Artă contemporană : Pictură, grafică, sculptură, artă decorativă** = Moldova. Contemporary art : Painting, graphics, sculpture, decorative art = Moldova. Современное искусство : Живопись, графика, скульптура, декоративное искусство / autor concepție și coord. : Tudor Zbârnea; fotogr. : Iurie Foca; trad. : Veronica Galcenco; Muzeul Național de Artă al Moldovei. - Chișinău : [S. n.], 2012. - 44 p. : il.

394. **Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2013** = International Painting Biennial, Chisinau 2013 / coord. : Tudor Zbârnea; fotogr. : Iurie Foca; Muzeul Național de Artă al Moldovei; Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova. - Chișinău : [S. n.], 2013. - 200 p. : il.

395. **Colecția Pictură Națională** = National Painting Collection / autor concepție și coord. : Tudor Zbârnea; aut. text : Constantin I. Ciobanu; fotogr. : Iurie Foca; Muzeul Național de Artă al Moldovei. - Chișinău : Muzeul Național de Artă al Moldovei, 2014. - 199 p. : il.

396. **Simpozionul Internațional de Pictură „Orheiul Vechi” 2014** = International Symposium of Painting „Orheiul Vechi” 2014 /

autor concepție și coord. : Tudor Zbârnea. - Chișinău : [S. n.], 2014. - 44 p. : il.

397. **Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2015** = International Painting Biennial, Chisinau 2015 / coord. : Tudor Zbârnea; fotogr. : Iurie Foca; trad. : Veronica Galcenco; Muzeul Național de Artă al Moldovei; Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova . - Chișinău : [S. n.], 2015. - 170 p. : il.

REPRODUCERI

398. **Seară danubiană; Portretul Valentinei//Tinerimea Moldovei.** - 1987.- 11 febr. - P. 4.

399. **Iar când voi fi pământ; Natură statică; Irina; Portret; Cartiere vechi; Peisaj** // Moldova suverană. - 1991.- 20 iun. - P. 4.

400. **Povară** // Grupul „Zece” : Afiș. - Chișinău : Litera, 1992.

401. **Părinții; Portret; Orașul vechi** // Lanterna Magică. - 1993. - 1-5 febr. - P. 4.

402. **Peisaj; Mume** // Sud-Est : Artă. Cultură. Civilizație. - 1993. - № 1. - P. 76, 82.

403. **Vatra; La o margine de sat** // Glasul națiunii. - 1993. - № 42. - P. 6.

404. **Părinți** // Saloanele Moldovei [1991-1995]. - Bacău : Xerox Document Centre, [1995]. - P. 29.

405. **Cântec; Nostalgie** // Enciclopedia artiștilor români contemporani / Alexandru Cebuc, Vasile Florea, Negoită Lăptoiu. Vol. 2. - București : ARC, 1998. - P. 195.

406. **Cântec; Ritmuri contratimp III; Către centru; Ritmuri contratimp I; Ritmuri contratimp II** // Atelier. - 2000. - № 1-2. - P. 22-24.

407. **Mume // Petre Popescu-Gogan. Rezonanțe eminesciene în arta plastică.** - București : Litera, 2000. - P. 141.

408. **Ritmuri-III // Saloanele Moldovei 2001 : Expoziție - concurs de artă plastică contemporană, Iunie-iulie Ediția XI.** - Chișinău : Atelier, 2001. - P. 19.

409. **Dinspre portret; Portal // Grupul „Zece” : Pictură.** - Chișinău : Atelier, 2002. - P. 6.

410. **Dinspre portret; Portal // Atelier.** - 2002. - № 1-2. - P. 34, 51.

411. **Schimb de tăceri // Eleonora Brigalda-Barbas. Evoluția picturii de gen din Republica Moldova (1945-2000).** - Chișinău : Știința, 2002. - P. 90.

412. **Портал // Искусство наций (1992-2002) = Art of nations (1992-2002).** - Москва : [Галарт], 2002. - С. 112.

413. **Fără titlu // Salonul de toamnă 2005 : Concursul Național în domeniul Artelor Plastice, Ediția I.** - Chișinău : Atelier, 2005. - P. 7.

414. **Iradieră simbolică // Moldova : Artă contemporană : Pictură, grafică, sculptură, artă decorativă, obiect = Moldova : Contemporary Art : Painting, graphic, sculpture, decorative art, object.** - Chișinău : Atelier, 2006. - P. 25.

415. **Без названия // ЦДХ 2006 : Московский Международный Художественный Салон. Современники.** - Москва : Пранат Пре Пресс, 2006. - С. 49.

416. **Detășare // Saloanele Moldovei 2007 : Bacău - Chișinău, Ediția a XVII-a.** - Bacău : [S. n.], 2007. - P. 6.

417. **Casa-muzeu A. Pușkin. Dolna // Colecții muzeale : Descoperiri și redescoperiri.** - Chișinău : Primex-Com, 2009. - P. 51.

418. **Fără titlu // Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2009 = International Painting Biennial, Chisinau 2009.** - Chișinău : [S. n.], 2009. - P. 39.

419. **Якорь** // ЦДХ 2009 : Московский Международный Художественный Салон. - Москва : [S. n.], 2009. - С. 45.

420. **Către portret** // Victoria Rocaciuc. Artele plastice din Republica Moldova în contextul sociocultural al anilor 1940-2000. - Chișinău : Atelier, 2011. - P. 225.

421. **Fără titlu** // Saloanele Moldovei : Chișinău-Bacău, Ediția XXI. - Chișinău : [S.n.], 2011. - P. 13.

422. **Dincolo de noi** // Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2011 = International Painting Biennial, Chisinau 2011. - Chișinău : [S. n.], 2011. - P. 57.

423. **Curte** // Chișinăul în pictură : (Peisaje, portrete) : Catalog-bibliografie. - Chișinău : [S.n.], 2012. - P. 150.

424. **Recurs arhetipal** // Licitația Internațională România - Republica Moldova. - 2012. - № 6. - P. 181.

425. **Recurs arhetipal** // Limba Română. - 2012. - № 7/8. - P. 160-161.

426. **Reverberații** // Moldova. Artă contemporană : Pictură, grafică, sculptură, artă decorativă = Moldova. Contemporary art : Painting, graphics, sculpture, decorative art = Moldova. Современное искусство : Живопись, графика, скульптура, декоративное искусство. - Chișinău : [S. n.], 2012. - P. 15.

427. **Тотемические оси** // Искусство наций - II (1992-2012). - Москва : Галарт, 2012. - С. 122.

428. **Dialog** // Saloanele Moldovei 2013, Ediția XXIII. - Chișinău : [S.n.], 2013. - P. 19.

429. **Insertii arhetipale; Redescoperire; Decopertarea; Decor mai vechi; Reminiscente** // Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă. - 2013. - № 4 (31). - P. 166-168.

430. **Rezonanțe** // Artă contemporană din Moldova : Pictură, sculptură, grafică, artă decorativă = Изобразительное искусство

Молдовы : Живопись, скульптура, графика, декоративно-прикладное искусство. - Москва : Галарт, 2013. - P. 57.

431. **Stratificare** // Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2013 = International Painting Biennial, Chisinau 2013. - Chișinău : [S.n.], 2013. - P. 61.

432. **Stratificare** // Limba Română. - 2013. - № 7-8. - Il. 5.

433. **Axe către dialog** // Patrimoniul cultural al Republicii Moldova = The Cultural Heritage of the Republic of Moldova = Le patrimoine culturel de la République de Moldova / Tudor Stăvilă, Constantin Ion Ciobanu. - Ed. a 2-a. - Chișinău : Arc, 2014. - P. 271.

434. **Schimb de tăceri** // Colecția Pictură Națională = National Painting Collection. - Chișinău : Muzeul Național de Artă al Moldovei, 2014. - P. 194.

435. **Schimb de tăceri; Regăsire; Conexiuni** // Simpozionul Internațional de Pictură „Orheiul Vechi” 2014 = International Symposium of Painting „Orheiul Vechi” 2014. - Chișinău : [S.n.], 2014. - P. 39-41.

436. **Singurătate; Dialog; La sfat; Poarta veșniciei; Meditație; Curioșii; Cântec vechi; Fără titlu; Centru; Arlechin** // Lit. și arta. - 2014. - 21 aug. - P. 4-11.

437. **Urme** // Premiile Uniunii Artiștilor Plastici din România. - București : UNArt, 2014. - P. 15.

438. **Crucificare** // Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2015 = International Painting Biennial, Chisinau 2015. - Chișinău : [S.n.], 2015. - P. 77.

439. **Fără titlu** // Mons 2015. Conexiuni culturale : Pictură = Mons 2015. Connexions culturelles : Peinture. - Mons : [S.n.], 2015. - P. 6.

EXPOZIȚII

440. Всесоюзная выставка произведений молодых художников :
Каталог. - Москва : [S.n.], 1989.

Din conț.: **Сельский этюд.**

Этюд с белым домиком.

441. Saloanele Moldovei [1991-1995] : Catalog. - Bacău : Xerox
Document Centre, [1995].

Din conț.: **Părinți.** 1991. Ulei pe pânză. 90 x 110

442. MIF-93 : Московская международная художественная
ярмарка : Каталог. - Москва : ART MIF, [1993].

443. Saloanele Moldovei 2000, Ediția a X-a : Catalog. - Bacău :
Tipar DOELL, 2000.

Din conț.: **Ritmuri-III.** 1998. Ulei pe pânză. 70 x 75

Ritmuri-IV. 1998. Ulei pe pânză. 70 x 75

444. Saloanele Moldovei 2001 : Expoziție - concurs de artă plastică
Contemporană, Ediția XI : Catalog. - Chișinău : Atelier, 2001.

Din conț.: **Ritmuri-I.** 1997. Ulei pe pânză. 70 x 75

445. Salonul de Artă București 2001. Milenium : Catalog. - București
: [S. n.], 2001.

446. ЦДХ 2001 : Московский Международный Художественный
Салон : Каталог выставки. - Москва : [S. n.], 2001.

Din conț.: **Без названия.** 2000. Холст, масло. 75 x 70

447. ЦДХ 2002 : Московский Международный Художественный
Салон : Каталог выставки. - Москва : [S. n.], 2002.

Din conț.: **Портал.** 2001. Холст, масло. 160 x 80

448. Salonul de toamnă 2005 : Concursul Național în domeniul
Artelor Plastice, Ediția I : Catalog. - Chișinău : Atelier, 2005.

Din conț.: **Fără titlu.** 2005. Ulei pe pânză. 180 x 200

449. ЦДХ 2006 : Московский Международный Художественный Салон. Современники : Каталог выставки. - Москва : Пронат Пре Пресс, 2006.

Din conț.: **Без названия.** 2005. Холст, масло. 180 x 200

450. Saloanele Moldovei 2007 : Bacău - Chișinău, Ediția a XVII-a : Catalog. - Bacău : [S. n.], 2007.

Din conț.: **Detășare.** 2007. Ulei pe pânză. 149,4 x 149,1

451. A night of Art : Catalog. - Chișinău : [S. n.], 2009.

452. Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2009 = International Painting Biennial, Chisinau 2009 . - Chișinău : [S. n.], 2009.

Din conț.: **Fără titlu.** 2009. Ulei pe pânză. 90 x 100

453. Le 11 Salon International de peinture et sculpture M.C.A. Cannes-Azur : Catalog. - Cannes : [S. n.], 2009.

454. СНГ - культурное пространство без границ : IV Форум творческой и научной интеллигенции государств-участников СНГ : Каталог выставки. - Кишинев : Скан Рус, 2009.

Din conț.: **Крылья времени.** 2004. Холст, масло. 100 x 200

455. ЦДХ 2009 : Московский Международный Художественный Салон : Каталог выставки. - Москва : [S. n.], 2009.

Din conț.: **Якорь.** 2008. Холст, масло. 150 x 150

456. 5 ani de Dialog : Catalog. - București : Coresi, 2010.

Din conț.: **Axe (Triptic).** 2008. Ulei pe pânză. 3 - 170 x 45

Dans arhaic. 2008. Ulei pe pânză. 125 x 178

Fără titlu. 2009. Ulei pe pânză. 90 x 100

Fără titlu. 2005. Ulei pe pânză. 75 x 70

Între tată și fiu. 2007. Ulei pe pânză. 150 x 150

Fără titlu. 2005. Ulei pe pânză. 55 x 55

Între Cer și Pământ. 2001. Ulei pe pânză. 50 x 50

Axe. 2007. Ulei pe pânză. 150 x 150

Detășare. 2007. Ulei pe pânză. 150 x 150

Rege. 2006. Ulei pe pânză. 55 x 55

457. Le 12 Salon International de peinture et sculpture M.C.A. Cannes-Azur : Catalog. - Cannes : [S. n.], 2010.

458. Reflections : Art in the Commission Buildings 2005-2010 : Catalog. - Brussels : [S. n.], 2010.

Din conț.: **Symbolic glow**. 2001. Ulei pe pânză. 150 x 140

459. Saloanele Moldovei 20 : Chișinău-Bacău : Catalog. - Bacău : [S. n.], 2010.

Din conț.: **Fără titlu**. 2010. Ulei pe pânză. 150 x 150

460. Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2011 = International Painting Biennial, Chisinau 2011. - Chișinău : [S. n.], 2011.

Din conț.: **Dincolo de noi**. 2011. Ulei pe pânză. 80 x 100

461. Saloanele Moldovei 2011 : Chișinău-Bacău, Ediția XXI : Catalog. - Chișinău : [S.n.], 2011.

Din conț.: **Fără titlu**. 2011. Ulei pe pânză. 90 x 80

462. Bienala Internațională de Pictură, Chișinău 2013 = International Painting Biennial, Chisinau 2013. - Chișinău : [S.n.], 2013.

Din conț.: **Stratificare**. 2013. Ulei pe pânză. 140 x 140

463. Intersalon AJV 2013 : Catalog. - Písek : [S.n.], 2013.

Din conț.: **Rezonanse**. Ulei pe pânză.

464. Saloanele Moldovei 2013, Ediția XXIII : Catalog. - Chișinău : [S.n.], 2013.

Din conț.: **Dialog**. 2013. Ulei pe pânză. 990 x 1000

465. 10+1. Simpozionul Național de Artă - Lepșa 2013 : Catalog. - Focșani : Terra, 2013.

Din conț.: **Între Cer și Pământ**. 2008. Ulei pe pânză. 80 x 70

Arca. 2010. Ulei pe pânză. 70 x 60

Repere arhetipale. 2010. Ulei pe pânză.

Urme. 2008. Ulei pe pânză. 140 x 180

466. Premiile Uniunii Artiștilor Plastici din România : Catalog. - București : UNArt, 2014.

Din conț.: **Urme**. 2012. Acrilic pe pânză. 80 x 100

467. Mons 2015. Conexiuni culturale : Pictură = Mons 2015. Connexions culturelles : Peinture : Catalog. - Mons : [S.n.], 2015.

Din conț.: **Fără titlu**. 2015. Acrilic pe pânză. 90 x 100

468. Saloanele Moldovei 2015, Ediția XXV : Catalog. - Chișinău : [S.n.], 2015.

Din conț.: **Între tată și fii**. 2015. Acrilic pe pânză. 1000 x 180

REFERIRI LA PERSONALITATEA ȘI CREAȚIA LUI TUDOR ZBÂRNEA

BIBLIOGRAFII

469. [TUDOR ZBÂRNEA] // Calendar Național 2005. - Chișinău, 2004. - P. 366.

470. [TUDOR ZBÂRNEA] // Chișinăul în pictură : (Peisaje, portrete) : Catalog-bibliografie. - Chișinău : [S.n.], 2012. - P. 122-123.

471. [TUDOR ZBÂRNEA] // Calendar Național 2015. - Chișinău, 2015. - P. 390-392.

ENCICLOPEDII, DICȚIONARE

472. [TUDOR ZBÂRNEA] // Enciclopedia artiștilor români contemporani. Vol. 2. - București : ARC, 1998. - P. 195.

473. [TUDOR ZBÂRNEA] // Colegiul Republican de Arte Plastice Alexandru Plămădeală : Ghid enciclopedic / Iurie Colesnic. - Chișinău : Museum, 2008. - P. 242.

474. [TUDOR ZBÂRNEA] // Localitățile Republicii Moldova : Itinerar documentar-publicistic ilustrat. Vol. 9. - Chișinău : Fundația Draghiștea, 2009. - P. 241.

475. [TUDOR ZBÂRNEA] // Enciclopedia identității românești : Personalități / Ecaterina Țarlungă. - București : Litera Internațional, 2011. - P. 843.

476. [TUDOR ZBÂRNEA] // Enciclopedia muzeologiei din Republica Moldova / Elena Ploșniță, Mihai Ursu. - Chișinău : Bons Offices, 2011. - P. 271.

STUDII, ARTICOLE ÎN PUBLICAȚII PERIODICE

1987

477. OLTEANU, CONSTANTIN. **Epitete cromatice** : [despre creația pictorului Tudor Zbârnea] / Constantin Olteanu // Tinerimea Moldovei. -1987. - 11 febr. - P. 4.

1991

478. SÂRBU, ANTONINA. **Marile bucurii simple** : [pictorul T. Zbârnea] / Antonina Sârbu // Moldova suverană. - 1991. - 20 iun. - P. 4.

479. TRIFAN, CĂLINA. **Acolo, de unde n-ai plecat niciodată** / Călina Trifan // Glasul națiunii. - 1991. - 20 iun. - P. 4.

1992

480. GULEA, LARISA. **Un plastician de formație nouă** : [despre creația lui T. Zbârnea] / Larisa Gulea // Lit. și arta. - 1992. - 24 dec. - P. 6.

481. OCTAVIAN, TUDOR. **Un remarcabil pictor din Basarabia** : Tudor Zbârnea / Tudor Octavian // Libertatea (București). - 1992. - 1 oct. - P. 4.

1993

482. BOBCOV, VALENTINA. **Enigma simbolului : Tudor Zbârnea între Rembrandt și Mihai Greco** / Valentina Bobcov // Curierul de seară. - 1993. - 3 mart. - P. 3.

483. BUZDUGAN, RODICA. **Grupul „Zece” la sfârșitul secolului XX** : [Andrei Sârbu, Iurie Platon, Vasile Moșanu, Andrei Mudrea, Anatol Rurac, Victor Hristov, Tudor Zbârnea, Dumitru Bolboceanu, Ilie Cojocar] / Rodica Buzdugan // Lit. și arta. - 1993. - 28 ian. - P. 6.

484. GHEȚU, EMILIA. **„Îmi plac oamenii ocrotiți de aura divinității...”** / Emilia Ghețu // Lanterna Magică. - 1993. - 15 febr.

485. TOMA, LUDMILA. **Contopirea amintirilor cu visul sau câteva cuvinte bune - și bunemeritate - despre creația lui Tudor Zbârnea** / Ludmila Toma // Glasul națiunii. - 1993. - № 42. - P. 6.

486. БОБКОВА, ВАЛЕНТИНА. **Загадка символа** : [о творчестве Тудора Збырни] / Валентина Бобкова // Вечерний Кишинев. - 1993. - 3 марта. - С. 3.

487. КУЛИКОВА-ГЫНКУ, ЛЮДМИЛА. **О выставке „десяти”...** / Людмила Куликова-Гынку // Независимая Молдова. - 1993. - 9 февр. - С. 3.

1994

488. BACIUCU, LAZĂR. **Dialog cu T. Zbârnea** / Lazăr Baciucu // Românul (București). -1994 . - iun.

489. BICER, PETRU. **„Confesiuni” - Tudor Zbârnea** / Petru Bicer // Evenimentul. -1994. - 10 noiemb. - P. 11.

490. BULUȚĂ, GHEORGHE. **Tudor Zbârnea** : [pânzele plasticianului] / Gheorghe Buluță // Sud-Est : Artă. Cultură. Civilizație. - 1994. - № 3/17. - P. 59-62.

491. BUZDUGAN, RODICA. **Măiestria de a estompa** : [despre creația pictorului Tudor Zbârnea] / Rodica Buzdugan // Plus-Minus. - 1994. - № 5. - P. 7.

492. CIUCA, VALENTIN. **Toamna prin galerii** / Valentin Ciuca // Cronica (Iași). -1994. - dec.

493. GHENCEANU, VASILE RADU. **Tudor Zbârnea** / Vasile Radu Ghenceanu // Graiul maramureșului. - 1994 . - iul.

494. GHEORGHIU, VAL. **Breviar plastic** / Val Gheorghiu // Monitorul (Iași). - 1994. - noiemb.

495. GRIGORE, V. **Semnificațiile cifrei „zece”** : [despre expoziția Pictorii basarabeni din grupul „Zece” la București] / V. Grigore // Plus-Minus. - 1994. - №. 3/4. - P. 7.

1995

496. IONESCU, ADRIAN-SILVIAN. **Un pictor al tăcerii** / Adrian-Silvian Ionescu // Cotidianul (București). - 1995. - 29 dec.

1996

497. BOLOGAN, GHEORGHE. „**Amintirea luminii dintre început**” : [despre pictorul T. Zbârnea] / Gheorghe Bologan // Viața satului. - 1996. - 3 febr. - P. 13.

498. BULAT, VLADIMIR. **O certitudine** / Vladimir Bulat // Contrafort. -1996. - № 2(16). - P. 13.

499. PARHON, ION. **Ce fel de nostalgie?** / Ion Parhon // Panoramic (București). - 1996. - ian.

500. SÂRBU, ANTONINA. **Despre o importantă expoziție de pictură și nu numai** : [activitatea plasticianului Tudor Zbârnea] / Antonina Sârbu // Moldova literară. - 1996. - 14 febr. - P. 4.

1997

501. CIOCANU, ANATOL. **Sinceritatea ca simțire originală** : [expoziții de pictură ale lui T. Zbârnea la București] / Anatol Ciocanu // Glasul națiunii. - 1997. - 20 aug. - P. 6.

502. GULEA, LARISA. **Meditații asupra unui vernisaj** / Larisa Gulea // Lanterna magică. - 1997. - № 3-4.

503. MALANEȚCHI, VASILE. **Pictorul Tudor Zbârnea a revenit la Chișinău** : [vernisaajul expoziției personale la Galeria de Arte „C. Brâncuși” a Uniunii Artiștilor Plastici] / Vasile Malanețchi // Flux : Cotid. Naț. - 1997. - 3 apr. - P. 3.

504. TAMAZLÂCARU, ELENA. **Nafragii în aurul topit al luminii** / Elena Tamazlâcaru // Lit. și arta. - 1997. - 17 apr. - P. 6.

505. ТОМА, ЛЮДМИЛА. **Движения чуткой души** / Людмила Тома // Независимая Молдова. - 1997. - 15 апр. - С. 3.

1999

506. ȘUȘARĂ, PAVEL. **Pictura ca ieșire din haos** / Pavel Șușară // România literară. - 1998. - iun.

1999

507. GAFTON, MARCELA. **Tudor Zbârnea între „Eterna reînțoarcere” și reînțoarcerea la mit** : [creația pictorului basarabeian] / Marcela Gafton // Țara. -1999. -17 apr. - P. 4.

2000

508. POHILĂ, VLAD. **Tudor Zbârnea : Jaloanele ale vieții și creației** / Vlad Pohilă // Mesagerul. - 2000. - 2 iun. - P. 5.

509. ȘTEFĂRȚĂ, SORINA. **Despre Tudor Zbârnea... neformal** / Sorina Ștefărcă // Timpul. - 2000. - 3 iun. - P. 13.

510. [TUDOR ZBÂRNEA] // Petre Popescu-Gogan. Rezonanțe eminesciene în arta plastică. - București : Litera, 2000. - P. 74, 76.

2002

511. [TUDOR ZBÂRNEA] // Atelier. - 2002. - № 1-2. - P. 34.

512. [TUDOR ZBÂRNEA] // Grupul Zece : Pictură. - Chișinău : Atelier, 2002. - P. 6.

513. CHEIANU, CONSTANTIN. **O expoziție de „ZECE”** / Constantin Cheianu // Democratia. - 2002. - 29 oct. - P. 13.

514. POSTOLACHE, VERONICA. **Grupul ZECE. 2002 : Un deceniu de existență și colaborare** / Veronica Postolache // Zece Plus. - 2002. - № 5 (23). - P. 9.

515. [TUDOR ZBÂRNEA] // Искусство наций (1992-2002) = Art of nations (1992-2002). - Москва : [Галарт], 2002. - С. 103.

2005

516. COLESNIC, IURIE. **Un filozof al penelului** : [creația pictorului Tudor Zbârnea] / Iurie Colesnic // Ora satului. - 2005. - № 21. - P. 16.

517. GHEORGHIU, VAL. **La după-amiaza unui faun** / Val Gheorghiu // Ziarul de Iași. - 2006. - № 147. - 27 iun.

2006

518. BĂLĂNEL, ECATERINA. **Tudor Zbârnea ne invită la un „Schimb de tăceri”** : [despre expoziția personală a pictorului Tudor Zbârnea cu genericul „Schimb de tăceri”, inaugurată la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”] / Ecaterina Bălănel // Flux. - 2006. - 12 mai. - P. 7.

519. GRIDNEV, POLINA. **„Psihogramele” interiorizate ale picturului Tudor Zbârnea** / Polina Gridnev // Moldova suverană. - 2006. - 12 iul. - P. 4.

520. MACARIE, GHEORGHE. **La Palatul Culturii - Expoziția pictorului Tudor Zbârnea** / Gheorghe Macarie // Ziua de Iași. - 2006. - № 2519.

521. PĂLĂDUTĂ, CRISTINA. **O expoziție unică** / Cristina Pălădută // Metropolis. - 2006. - 24 -30 aug.

522. PĂLĂDUTĂ, CRISTINA. **Schimb de tăceri** / Cristina Pălădută // Metropolis. - 2006. - 29 iun. - 5 iul.

523. **Tudor Zbârnea ne oferă un „Schimb de tăceri”** : [despre expoziția personală a pictorului Tudor Zbârnea intitulată „Schimb de tăceri”, vernisată la Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși”] // Jurnal de Chișinău. - 2006. - 12 mai. - P. 9.

524. VARTIC, ANDREI. **Îngândurări la o expoziție** / Andrei Vartic // Lit. și arta. - 2006. - 25 mai. - P. 8.

2007

525. CIUCĂ, VALENTIN. **Un clasic modern : Tudor Zbârnea** / Valentin Ciucă // Limba Română. -2007. - № 10/12. - P. 205-206.

526. MACARIE, GHEORGHE. **Geometrism și fascinație cromatică - Tudor Zbârnea la Palatul Culturii** / Gheorghe Macarie // Revista română. - 2007. - № 1(47). - P. 37-38.

2008

527. CAUȘ, DOINA. **Tudor Zbârnea sau Confesiunea culorilor** : [file despre creația pictorului] / Doina Cauș // Clipa : serie nouă. - 2008. - № 2. - P. 21.

528. DONI, GHEORGHE. **Muzeul nu e un loc de veci pentru bunuri culturale** : [de vorbă cu pictorul Tudor Zbârnea, directorul Muzeului Național de Arte Plastice] / Gheorge Doni // Noi. - 2008. - № 8. - P. 6.

529. CODATO, MARIA PIA. **In mostra l'Europa e l'arte dell'integrazione** / Maria Pia Codato // Il Gazzettino (Italia). - 2008. - 26 luglio.

2009

530. **Anche due artisti moldavi al trofeo „Vicolo Poldo”** // La Provincia (Italia). - 2009. - 11 agosto.

531. BULAT, VLAD. **Tudor Zbârnea** / Vlad Bulat // Time out (București). - 2009. - № 109.

532. **Deux cents artistes pour un monde de culture** // Nice-matin (Franța). - 2009. - 27 mart.

533. MALOMEN, IOLANDA. **Tudor Zbârnea și arhaicul ca mîntuire** / Iolanda Malomen // Luceafărul de dimineață . - 2009. - 4 noiemb. - P. 16.

534. **Simboluri fundamentale în lumea pictorului Tudor Zbârnea** // Ultima oră. - 009. - 20 oct.

535. TOMA, LUDMILA. **Pictura în contextul vieții artistice a Moldovei din prima jumătate a anilor 1990** / Ludmila Toma // Arta 2009 : Seria arte vizuale : Arte plastice. Arhitectura. - Chișinău : Elan Inc, 2009. - P. 77.

536. **Un poet al culorii de la Chișinău expune la București** // Cronica Română. - 2009. - 12 oct.

2010

537. AVRIL, JEAN-LOUIS. **Le 12 Salon international de peinture et sculpture M.C.A. Cannes-Azur** / Jean-Louis Avril // Univers des Arts. - 2010. - № 152.

538. GRAUR, ION. **O operă pe care ar admira-o și străbunii** : [despre expoziția personală a pictorului Tudor Zbârnea] / Ion Graur // Lit. și arta. - 2010. - 4 noiemb. - P. 6

539. **Un salon pas comme les autres** // Nice-matin (Franța). - 2010. - 6 juillet.

540. МИГУЛИНА, ТАТЬЯНА. **Архетипы внутри нас** / Татьяна Мигулина // Экономическое обозрение. - 2010. - 29 окт. - С. 30.

2013

541. BRAGA, TUDOR. **Tudor Zbârnea : Asumări întru afirmarea nivelului creator** / Tudor Braga // Akademos. Revistă de știință, inovare, cultură și artă. - 2013. - № 4 (31). - P. 165-168.

542. [TUDOR ZBÂRNEA] // 10+1. Simpozionul Național de Artă - Lepșa 2013. - Focșani : Terra, 2013. - P. 34.

2014

543. **Cap pe listă - omul celor patru viori** : [despre laureații Premiului Național : 1. Dumitru Blajinu - dirijor, compoz., folclorist, violonist - pentru contribuție valoroasă în colectarea, conservarea și propagarea folclorului muzical; 2. Tudor Zbârnea - pictor, pentru contribuție considerabilă la dezvoltarea artelor plastice din Republica Moldova; 3. Galina Buinovschi - profesoară de muzică (vioară) - pentru performanțe excepționale în dezvoltarea și afirmarea școlii naționale de interpretare instrumentală; 4. Vitalie Rusu - actor de teatru și film, regizor - pentru întreaga activitate artistică; 5. Sergiu Musteață - doctor în istorie, conferențiar universitar - pentru seria de lucrări științifice în domeniul istoriei și protecției patrimoniului cultural; 6. Petru Stratulat - doctor habilitat în medicină, profesor universitar - pentru fondarea și implementarea direcției noi științifico-practice „Perinatologia”; 7. Ștefan Țurcanu - doctor habilitat în biologie, profesor universitar - pentru activitatea științifico-didactică în domeniul fiziologiei animalelor domestice și zoologiei; 8. Nicolae Oriol - antrenor principal de lupte libere - pentru întreaga activitate în domeniul sportului] // Săptămîna. - 2014. - 22 aug. - P. 53.

544. DABIJA, NICOLAE. **Pânzele lui Tudor Zbârnea - sărbători ale privirii** / Nicolae Dabija // Lit. și artă. - 2014. - 21 aug. - P. 1.

545. LĂPTOIU, NEGOIȚĂ. **Eveniment expozițional: Pictură de Tudor Zbârnea** / Negoită Lăptoiu // Cultura. - 2014. - 22 noiemb.

546. [TUDOR ZBÂRNEA] // Simpozionul Internațional de Pictură „Orheiul Vechi” 2014 = International Symposium of Painting „Orheiul Vechi” 2014. - Chișinău : [S.n.], 2014. - P. 38-41.

547. [TUDOR ZBÂRNEA] // Patrimoniul cultural al Republicii Moldova = The Cultural Heritage of the Republic of Moldova = Le patrimoine culturel de la République de Moldova / Tudor Stăvilă, Constantin Ion Ciobanu. - Ed. a 2-a. - Chișinău : Arc, 2014. - P. 262.

548. МИГУЛИНА, ТАТЬЯНА. **Симпозиум как творческий феномен** : [Международный симпозиум живописи „Старый Орхей” 2014 : по материалам беседы со Светланой Почубан, Тудором Збырня, Евой Мязек и др.] / Татьяна Мигулина // Экономическое обозрение. - 2014. - № 29. - С. 22.

DIALOGURI. INTERVIURI. CONVORBIRI. ARTICOLE DE TUDOR ZBÂRNEA

549. **Discuții la nivelul buzunarului sau incompetență periculoasă** : [interviu cu Tudor Zbârnea, șeful Dir. de cultură a primăriei or. Chișinău despre situația materială grea a pictorilor] / consemnare de Antonina Sârbu // Moldova suverană. - 1992. - 27 mai.

550. **Să ne apărăm drepturile** : [interviu cu pictorul Tudor Zbârnea] / consemnare de Rodica Mahu // Lit. și arta. - 1992. - 12 mart. - P. 6.

551. **„Îmi plac oamenii ocrotiți de aura Divinității, cei mai cuminți ca sfinții”** : [dialog cu T. Zbârnea, pictor despre problemele artei] / consemnare : Emilia Ghețu // Lanterna Magică. - 1993. - 1-15 febr. - P. 1,4.

552. **Un mijloc de integrare în peisajul creator românesc** : [interviu cu pictorul Tudor Zbârnea] / consemnare : Rodica Mahu // Mesagerul. - 1996. - 5 ian. - P. 9.

553. **„Schimbările de decor interior mi-au marcat pictura...”**: [dialog cu pictorul T. Zbârnea în prejma deschiderii expoziției personale la Galeria de Artă a Uniunii artiștilor plastici de la Chișinău] / interviu realizat de Antonina Sârbu, Liliana Ciobanu // Moldova literară. - 1997. - 14 mai.

554. **Sinceritatea ca simțire originală** : [interviu cu pictorul Tudor Zbârnea, despre expoziția personală la Casa Americii Latine din București] / consemnare : Anatol Ciocanu // Glasul națiunii. - 1997. - 20 aug. - P. 6.

555. **„Artistul trebuie să aspire, chiar și într-un context filozofic, la noi forme de expresie, dând viață unor idei, alimentate de arderea lăuntrică”**: [interviu cu artistul plastic din Moldova] / dialog realizat de Zina Cerchez // Mesagerul. - 2000. - 3 iun. - P. 5.

556. **„Spiritualitatea noastră se constituie dintr-o geometrie foarte clară pe care doresc s-o exprim în limbaj plastic”** : [interviu] / consemnare : Emilia Ghețu // Atelier. - 2000. - № 1-2. - P. 22-24.

557. **„Noi, aici, la Chișinău, suntem marcați permanent de o stare de somnolență”**: [interviu] / interviu realizat de Constantin Cheianu // Democratia. - 2002. - 5 noiemb. - P. 12.

558. **„Cred că suntem niște oameni comozi”**: [interviu] / moderator : Sorina Ștefăriță // Timpul. - 2003. - 25 apr. - P. 12-13.

559. **„Suntem mai bogați decât orice bancă de la noi”** : [interviu cu directorul Muzeului Național de Artă Tudor Zbârnea] / consemnare de Marcela Gafton // Flux : ed. de vineri. - 2003. - 7 febr. - P. 12.

560. **„Culoarea vine din interior”**: [interviu cu plasticianul Tudor Zbârnea] / interviu realizat de Irina Nechit // Jurnal de Chișinău. - 2006. - 23 mai. - P. 10.

561. **Ideea reamplasării monumentului Ghibu a venit ca o necesitate** : [salvgardarea patrimoniului Muzeului Național de Artă al Moldovei : interviu cu pictorul, directorul Muzeului Național de Arte Plastice] / consemnare : Ecaterina Deleu // Flux Continuu : ed. de vineri. - 2006. - 4 aug. - P. 2.

562. Gândurile și trăirea mea în artă se îndreaptă înspre trecut, întru redobândirea echilibrului interior și revendicarea sacralității pentru viitor : [dialog cu pictorul Tudor Zbârnea] / consemnare de Alexandru Bantș // *Limba Română*. - 2007. - № 10/12. - P. 207-211.

563. Muzeul nu e un loc de veci pentru bunuri culturale : [converbire cu Tudor Zbârnea] / interlocutor : Gheorghe Doni // *Noi*. - 2008. - № 8. - P. 6-7.

564. Andrei Sârbu : Vocație a singularității : [pe marginea Expoziției retrospective din cadrul Muzeului Național de Arte Plastice al Moldovei cu genericul „Mesaje” și lansarea albumului cu operele pictorului] // *Moldova*. - 2011. - № 3-4. - P. 56-57.

565. Muzica culorii BIP Chișinău - 2011 : [interviu cu pictorul Tudor Zbârnea, curatorul Bienalei de Pictură] // *Münchhausen*. - 2011. - № 4/5. - P. 46-49.

566. Semne de animare a pieței de artă din Republica Moldova // *Limba Română*. - 2012. - № 7-8. - P. 161-165.

567. Spre configurarea unui spațiu inovativ al limbajului plastic : [interviu cu artistul plastic despre Bienala Internațională de Pictură, ediția 2011, Chișinău] / consemnare : rep. rev. // *Limba Română*. - 2012. - № 1-2 - P. 80-84.

568. Художественный долгострой : [интервью с директором Национального Музея изобразительного искусства Республики Молдова Т. Збырня] / записала Елена Узун // *Панорама*. - 2012. - 17 авг. - С. 20.

569. Avem ambiția de a aduce Chișinăul în zona artelor vizuale : [interviu cu Tudor Zbârnea, directorul Muzeului Național de Artă] / interviu realizat de Vasile Botnaru // *Capitala*. - 2013. - 31 mai. - P. 5; *Столица*. - 2013. - 31 мая. - С. 5.

570. Bienala, o manifestare prestigioasă și implicit competitivă : [pe marginea Bienalei Internaționale de Pictură, Chișinău 2013] // *Limba Română*. - 2013. - № 7-8. - P. 157-162.

571. **Bani cu țârâita pentru edificiile culturale** : [coment. de Tudor Zbârnea, dir. Muzeului Național de Artă al Moldovei, Larisa Zubcu, dir. Sălii cu Orgă, Claudia Balaban, dir. Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă” et al.] / consemnare : Victoria Dodon // Adevărul : ed. de Moldova. - 2014. - 10 ian. - P. 2-3.

572. **Între speranțe și capcane** : [despre expoziția de artă contemporană „Arta anilor ’50-’85 ai secolului trecut : de la comanda socială la rezistența prin artă”, desfășurată în incinta Muzeului Național de Artă al Moldovei] // Limba Română. - 2014. - № 3. - P. 127-129.

573. **„Pentru mine, - condiția umană în artă este primordială”**: [interview cu artistul plastic Tudor Zbârnea, Laureat al Premiului Național] / interview realizat de Liliana Popușoi // Moldova. - 2014. - № 9-10. - P. 42-49.

574. **Bienala Internațională de Pictură - 2015** // Limba Română. - 2015. - № 3-4.

RESURSE EXTERNE

Pagini oficiale, rețele de socializare

Uniunea Artiștilor Plastici din Republica Moldova
zbarnea.arta.md

Uniunea Artiștilor Plastici din România
www.uap.ro

Muzeul Național de Artă al Moldovei
www.mnam.md

Tudor Zbârnea. Wikipedia, enciclopedia liberă
ro.wikipedia.org/wiki/Tudor_Zbârnea

Blog: Tudor Zbârnea
www.tudorzbarnea.com

Facebook: Tudor Zbârnea
www.facebook.com/tudor.zbarnea.art

INDICE ALFABETIC DE NUME

- A**
AVRIL, JEAN-LOUIS 537
- B**
BACIU, LAZĂR 488
BALABAN, CLAUDIA 571
BANTOȘ, ALEXANDRU 562
BĂLĂNEL, ECATERINA 518
BICER, PETRU 489
BLAJINU, DUMITRU 543
BOBCOV, VALENTINA 482
BOLBOCEANU, DUMITRU 483
BOLOGAN, GHEORGHE 497
BOTNARU, VASILE 569
BRAGA, TUDOR 541
BRIGALDA-BARBAS, ELEONORA 411
BRÂNCUȘI, CONSTANTIN 503, 518, 523
BUINOVSCHI, GALINA 543
BULAT, VLADIMIR 498, 531
BULUȚĂ, GHEORGHE 490
BUZDUGAN, RODICA 483, 491
- C**
CAUȘ, DOINA 527
CEBUC ALEXANDRU 405
CERCHEZ, ZINA 555
CHEIANU, CONSTANTIN 513, 557
CIOBANU, CONSTANTIN ION 395, 433, 547
CIOBANU, LILIANA 553
CIOCANU, ANATOL 501, 554
CIUCĂ, VALENTIN 492, 525
CODATO, MARIA PIA 529
COJOCARU, ILIE 483
- COLESNIC, IURIE 473, 516
CURLAT, ANDREI 21
- D**
DABIJA, NICOLAE 544
DELEU, ECATERINA 561
DODON, VICTORIA 571
DONI, GHEORGHE 528, 563
- F**
FEDORENCO, VICTORIA 390
FLOREA, VASILE 405
FOCA, IURIE 391, 392, 393, 394, 397
- G**
GAFTON, MARCELA 507, 559
GALENCO VERONICA 391, 393, 397
GHENCEANU, VASILE RADU 493
GHEORGHIU, VAL 494, 517
GHEȚU, EMILIA 484, 551, 556
GRAUR, ION 538
GRECU, MIHAI 482
GRIDNEV, POLINA 519
GRIGORE, V. 495
GULEA, LARISA 480, 502
- H**
HRISTOV, VICTOR 483
- I**
IONESCU, ADRIAN-SILVIAN 496
- K**
KARACHENTSEVA, ELENA 387
- L**
LAZUREVSCHI, GH. 9
LĂPTOIU, NEGOIȚĂ 405, 545
- M**
MACARIE, GHEORGHE 520, 526
MAHU, RODICA 550, 552

- MALANEȚCHI, VASILE 503
 MALOMEN, IOLANDA 533
 MATEEVICI, ALEXEI 68, 106
 MOȘANU, VASILE 483
 MUDREA, ANDREI 483
 MUSTEAȚĂ, SERGIU 543
N
 NECHIT, IRINA 560
O
 OCTAVIAN, TUDOR 481
 OLTEANU, CONSTANTIN 477
 ORIOL, NICOLAE 543
P
 PALADI, VALERIU 387, 672
 PARHON, ION 499
 PĂLĂDUTĂ, CRISTINA 521, 522
 PEICEV, DIMITRIE 28
 PLATON, IURIE 483
 PLOȘNIȚĂ, ELENA 476
 POHILĂ, VLAD 508
 POPESCU-GOGAN, PETRE
 407, 510
 POPUȘOI, LILIANA 573
 POSTOLACHE, VERONICA 514
 PUȘKIN, A. 25, 417
R
 RĂILEANU, NICOLAE 391
 REMBRANDT,
 HARMENSZOON VAN RIJN 483
 ROCACIUC, VICTORIA 420
 RURAC, ANATOL 483
 RUSU, VITALIE 543
S
 SÂRBU, ANDREI 483, 564
 SÂRBU, ANTONINA 478, 500,
 549, 553
 STAVILĂ, TUDOR 433, 547
 STRATULAT, PETRU 543
Ș
 ȘTEFĂRȚĂ, SORINA 509, 558
 ȘUȘARĂ, PAVEL 506
T
 TAMAZLÂCARU, ELENA 504
 TOLSTOI, LEV 1
 TOMA, LUDMILA 485, 535
 TRIFAN, CĂLINA 479
Ț
 ȚARĂLUNGĂ, ECATERINA 475
 ȚURCANU, N. 72
 ȚURCANU, ȘTEFAN 543
U
 URSU, MIHAI 476
V
 VARTIC, ANDREI 331, 524
 VIERU, GRIGORE 3
Z
 ZAMȘA, SIMION 387
 ZDERCIUC, ION 387
 ZUBCU, LARISA 571
Б
 БОБКОВА, ВАЛЕНТИНА 486
К
 КУЛИКОВА-ГЫНКУ,
 ЛЮДМИЛА 487
М
 МИГУЛИНА, ТАТЬЯНА 540, 548
 МЯЗЕК, ЕВА 548
П
 ПОЧУМБАН, СВЕТЛАНА 548
Т
 ТОМА, ЛЮДМИЛА 505
У
 УЗУН, ЕЛЕНА 568

INDICE ALFABETIC AL LUCRĂRILOR PLASTICIANULUI

A

Absență 353, 354
Absente ierarhii 193
Academicianul Lazurevski 9
Acorduri Cerului argintiu 97
Acorduri totemice 258
Adam și Eva 341
Adâncuri 305
Alte situații 177
Amintiri despre Istanbul 130
Ancorați 306
Apus de soare 16
Arca 465
Arcă totemică 252
Aripile timpului 262
Aripile timpului-II 245
Arlechin 436
Așteptare 48, 77, 178, 355
Așteptare-I 98
Axe 275, 456
Axe (Triptic) 276, 456
Axe ancestrale 246, 247
Axe către dialog 253, 433
Axe totemice 248, 286, 287

B

Bacovia 156
Botezul 99

C

Capră 131
Captivul 216
Cartiere vechi 399
Cartierul vechiului Chișinău 24
Casa-muzeu A. Pușkin. Dolna 417
Casa-muzeu Pușkin (Conacul
Ralli, Dolna) 25

Casă albă 61
Cădere 194, 307
Către centru 406
Către părinți 62
Către portret 420
Către rădăcini 294
Către sine 259
Către templu 344
Către voi 295
Cântare meșterului anonim 10,
157, 195
Cântec 179, 228, 356, 405, 406
Cântec mai vechi 296, 297
Cântec vechi 436
Centru 240, 436
Centru IV 241
Centru V 254
Certitudine 334
Chip 308, 335, 357
Chip împietrit 180
Circ 196
Cobzarul 158
Compoziție 160, 197
Condiție finală 370
Conexiuni 435
Confesiuni 100, 198, 358
Conflict 78
Confluente 266
Conversație 359
Conversând cu lumina 369
Crucificare 371, 438
Cuplu 229, 309
Cuplu-1 360
Cuplu-2 361
Cuplu (diptic) 310

- Curioșii 436
 Curte 63, 423
 Curte țărănească 35, 132
 Curtea atelierului din strada Lev Tolstoi 1
- D**
 Dans arhaic 277, 456
 Dansul cocostârcilor 11
 Decopertarea 429
 Decor mai vechi 429
 Defolierea memoriei 311
 Despre părinți 336
 Detașare 278, 416, 450, 456
 Dezintegrare 312, 313
 Dezmierdări 101
 Dialog 314, 345, 362, 428, 436, 464
 Dialogul tăcerii 133
 Dimineața 17
 Dincolo de noi 315, 422, 460
 Dinspre noi 260
 Dinspre portret 409, 410
 Discursuri gratuite 199
 Disperați 200
 Disperați II 161
 Dogărie (Dolna) 12
 Dominație 201
 Dor de negru 102, 181
 Doruri 103
 Două personaje 49
 Duet 298
- E**
 Ecou 363
 Ecouri mai vechi 202
 Ecourile Ierusalimului 134
 Extensiune 249
- F**
 Familia 104
 Fantome 230
- Fără titlu 162, 182, 203, 217, 218, 255, 263, 267, 271, 288, 316, 337, 342, 346, 347, 372, 413, 418, 421, 436, 439, 448, 452, 456, 459, 461, 467
 Fără sfârșit 338
 Fiul risipitor 64
 Floare 65
- G**
 Glasul vechiului pământ 348
 Goluri 135
 Graiul tăcerii 105, 136
- H**
 Halucinații 36
 Hăul 66
 Hora miresei 37
- I**
 Iar când voi fi pământ 50, 399
 Identificare 271
 Idoli 268
 Ierarhii 349
 Inchinare poetului Mateevici 106
 Inserții arhetipale 317, 429
 Iradiere simbolică 414
 Irina 399
 Irina (portretul fiicei) 79
 Istanbul 137
- Î**
 În fața casei 107
 În liniștea serii 183
 Între Cer și Pământ 318, 456, 465
 Între cer și Pământ II 299
 Între tată și fiu 279, 456
 Între tată și fii 468
- J**
 Jocul 80
- L**
 La margini 138
 La munte 51

- La munte (Georgia) 52
La o margine de sat 403
La poarta lui moș Andrei 26
La scăldat 204
La sfat 436
Lanț 289
Lanțul privirii 261
Larisa 38, 53
Lăutari 67, 163, 205
Leagăn 68, 81, 139
- M**
Maternitate 18, 140
Mărturie 364
Mâine 82
Meditație 436
Melancolie 108, 219, 220
Melancolie II 164
Memorie 319, 373
Mestecatul mămăligii 54
Metamorfoze 231
Micii artiști 39
Micul lăutar 2
Migrație 232
Migrații 165
Migrații I 206
Migrații II 207
Migrații III 208
Migrații în timp 209, 221, 222
Mume 109, 110, 402, 407
Muzicantul 83
- N**
Natură statică 40, 399
Nedumerire 84
Negura amintirilor 141
Negustorul 166
Nostalgie 111, 112, 113, 210, 223, 405
Nud 19, 55, 167, 168, 184, 185, 224, 233, 234
Nud în beretă 169
- O**
Oameni 69
Orașul de plumb 70
Orașul vechi 401
Ordine supremă 235
- P**
Pastorală 85, 142
Părinți 114, 170, 186, 211, 404, 441
Părinții 401
Pe prispă (La moș Andrei) 13
Peisaj 41, 86, 115, 116, 117, 118, 119, 143, 144, 225, 399, 402
Peisaj (Nisporeni) 27
Peisaj (Osetia) 56
Peisaj (Zâmbreni) 42
Peisaj cu stog 120
Pentru ei 320
Personaj 212
Pieta 121
Poartă ancestrală 122
Poarta așteptării 71
Poarta veșniciei 436
Portal 409, 410
Portal-III 321
Portret 87, 242, 322, 323, 399, 401
Portret (N. Țurcanu) 72
Portret (Violeta) 73
Portretul Irinei 20
Portretul lui Andrei Curlat 21
Portretul pictorului Dimitrie Peicev 28
Portretul poetului Grigore Vieru 3
Portretul Valentinei 398
Povară 400
Pribeagul 88
Pribegie 213
Printre ziduri 145

- Prorocul 290
 Pulsații regale 264
 Puntea din deal (Nisporeni) 14
R
 Rapsod 187
 Rapsozi 146, 171
 Rapsozi II 123
 Răcoarea dimineții 147
 Rădăcini 280
 Rădăcinile pământului 89
 Rătăcire 281
 Rătăcirii 125, 148, 149, 150, 172
 Rătăcirea spiritelor 124
 Recurs arhetipal 324, 424, 425
 Redescoperire 300, 429
 Reflecții în spațiu 126
 Refugiații 4
 Regăsire 90, 350, 435
 Rege 456
 Regele fantomă 273
 Reîntoarcere spre centru 256
 Reîntoarcere târzie 91
 Reînviere 188
 Relații absente 236
 Reminiscente 429
 Repere arhetipale 325, 374, 465
 Revenire 92, 93
 Revenire II 94
 Reveniri târzii 189, 226
 Reverberații 274, 282, 283, 426
 Reverberații III 365
 Reverberații simbolice 269
 Rezervații 214
 Rezonanțe 463
 Rezonanțe 430
 Ritmuri 57, 257, 270, 351
 Ritmuri-I 444
 Ritmuri-III 408, 443
 Ritmuri-IV 243, 443
 Ritmuri VI 244
 Ritmuri arhetipale 301
 Ritmuri contratimp I 406
 Ritmuri contratimp II 406
 Ritmuri contratimp III 406
 Ritmuri triste 127
 Ritual 173, 326, 352
 Rugă pentru părinți 284
 Rugăciune pentru părinți 285
 Ruine 151
S
 Sacrificiu 366
 Sălcii 5
 Sărutul arhetipal 327
 Schimb de tăceri 128, 174, 227, 237, 238, 265, 328, 329, 411, 435
 Seară danubiană 6, 398
 Semne mai vechi 367, 375
 Simbolic glow 458
 Sinagoga 29
 Singur 175
 Singurătate 436
 Situații 190
 Spre tine 291
 Stâna din Crac 15
 Stoguri 7, 58
 Strada în vechiul cartier 30
 Stratificare 339, 430, 430, 462
 Stratificarea memoriei 292, 302, 330
 Studiu 74
 Studiu (Dolna) 31
 Studiu (Istanbul) 152
 Studiu cu Biserica albă (Iurceni) 43
 Studiu cu casă albă 44
 Studiu cu poartă albă 22, 32
 Studiu rural 45
T
 Tată și fii 376
 Tată și fiu 343

- Toamna rapsozilor populari 59
Trecere 368
Trecutul utopic 340
Treime 250
Treime (dedicație lui Andrei Vartic) 331
Tristă melodie 75
Tristețe 60
U
Urme 293, 332, 437, 465, 466
Urme I 303
Urme II 304
V
Vagabonzi 191, 215
Vară la Iurceni 46
Vase 95
Vase din Iurceni 153
Vatra 403
Vatră 76
Vechi ritualuri 176
Vechiul cartier 23, 33
Vechiul cartier (Chișinău) 8
Vechiul Chișinău 34
Vechiul cimitir 154
Vis 96, 192
Vis totemic 251, 333
Vis totemic II 251
Visul 239
Z
Zâmbreni 47
Zidiri mai vechi 129, 155
Б
Без названия 415, 446, 449
К
Крылья времени 454
П
Портал 412, 447
С
Сельский этюд 440
Т
Тотемические оси 427
Э
Этюд с белым домиком 440
Я
Якорь 419, 455

INDICE DE TITLURI AI PUBLICAȚIILOR PERIODICE

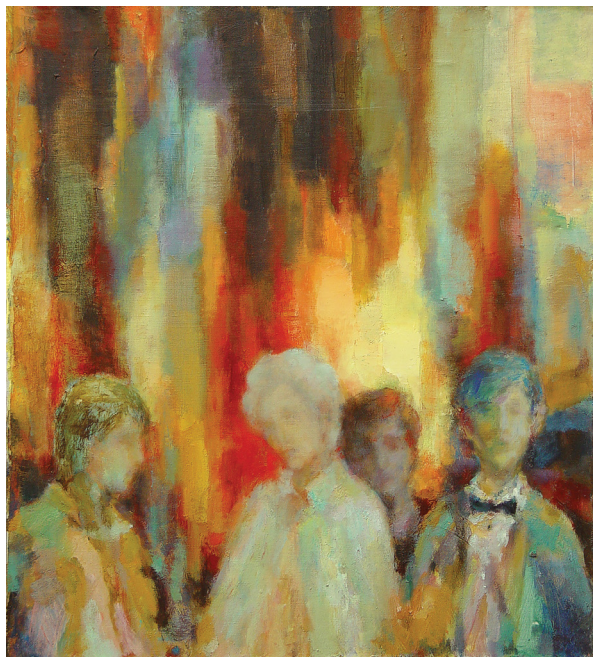
- Akademios. Revistă de știință,
inovare, cultură și artă
Atelier
Calendar național
Capitala
Clipa: serie nouă
Contrafort
Cotidianul (București)
Cronica (Iași)
Cronica Româna
Cultura
Curierul de seară
Democratia
Evenimentul
Flux
Flux Continuu
Flux: Cotidian Național
Glasul națiunii
Graiul Maramureșului
Il Gazzettino (Italia)
Jurnal de Chișinău
La Provincia (Italia)
Lanterna magică
Libertatea (București)

Licitația Internațională România - Republica Moldova	Românul (București)
Limba Română	Săptămîna
Literatura și arta	Sud-Est: Artă. Cultură. Civilizație
Luceafărul de dimineață	Time out (București)
Mesagerul	Timpul
Metropolis	Tinerimea Moldovei
Moldova	Țara
Moldova literară	Ultima ora
Moldova suverană	Univers des Arts
Monitorul (Iași)	Viața satului
Münchhausen	Zece plus
Nice-matin (Franța)	Ziarul de Iași
Noi	Ziua de Iași
Ora satului	Вечерний Кишинёв
Panoramic (București)	Независимая Молдова
Plus-Minus	Панорама
Revista română	Столица
România literară	Экономическое обозрение

GALERIE DE IMAGINI

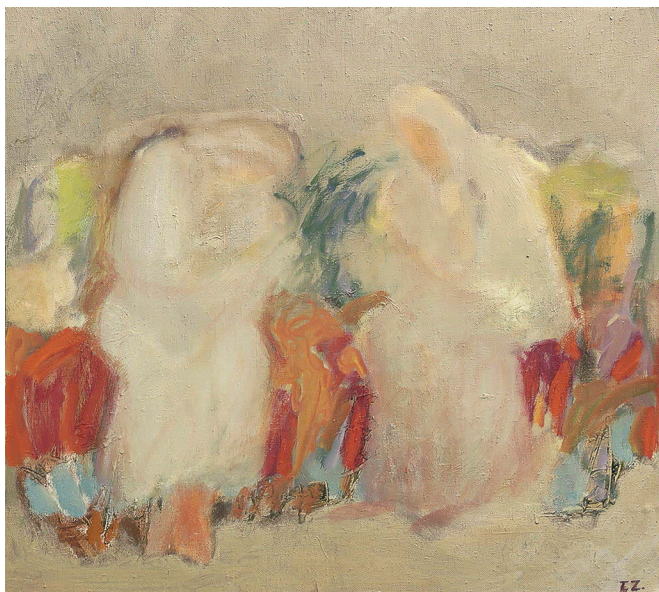
În atelier, 2010

Micii artiști, 1988
80 x 90 cm, ulei, pânză

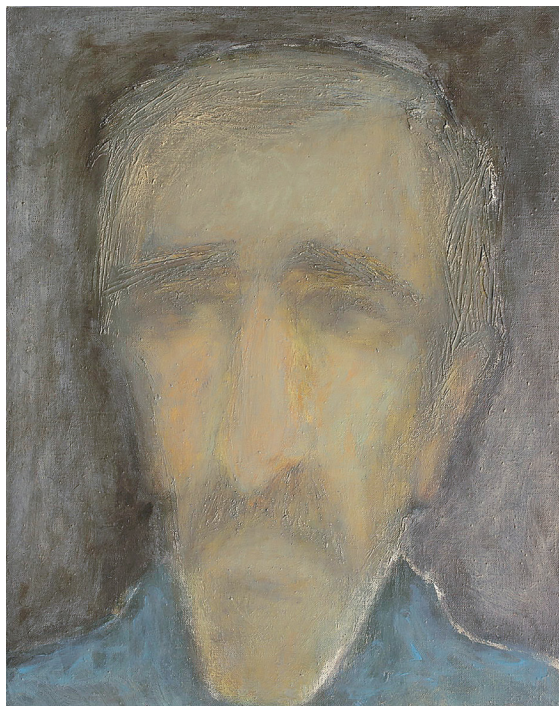
Peisaj, 1988
84 x 101 cm, ulei, pânză

Dezmierdări, 1992, 90 x 100 cm, ulei, pânză

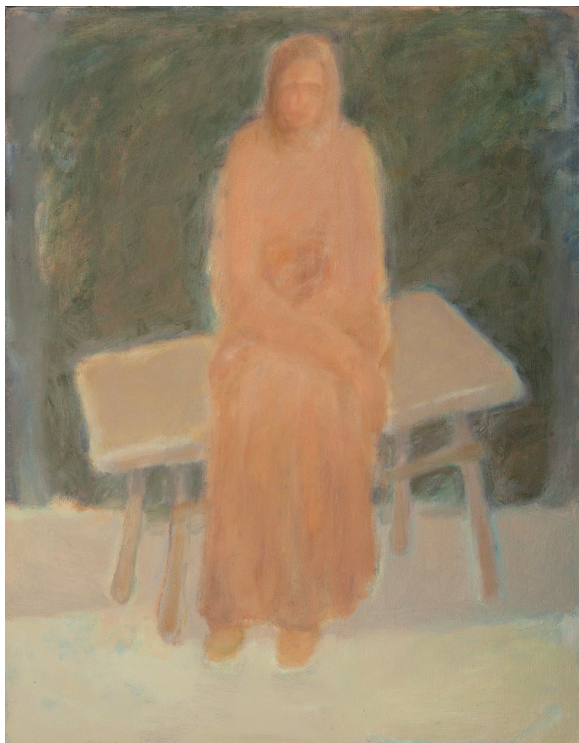
Rătăcirea spiritelor, 1992, 100 x 115 cm, ulei, pânză

Confesiuni, 1992
85 x 95 cm, ulei, pânză

Bacovia, 1993
92 x 72 cm, ulei, pânză

Un personaj cu mâinile încrucișate, 1993
130 x 93 cm, ulei, pânză

Chip împietrit
(Din seria Migrații), 1995
82 x 100 cm, ulei, pânză

Destin, 1995
180 x 125 cm, ulei, pânză

Părinți, 1995
60 x 70 cm, acrilic, pânză

Între Cer și Pământ, 2001
50 x 50 cm, ulei, pânză

Dezintegrare, 2005
80 x 80 cm, ulei, pânză

Fără titlu, 2002
80 x 80 cm, ulei, pânză

Ritmuri IV, 1998
75 x 70 cm, ulei, pânză

Inserții arhetipale, 2010, 60 x 80 cm, ulei, pânză

Adâncuri, 2010, 60 x 80 cm, ulei, pânză

Dezintegrare II, 2010, 80 x 100 cm, ulei, pânză

Axe totemice, 2008, 150 x 150 cm, ulei, pânză

Detaşare, 2007, 150 x 150 cm, ulei, pânză

Urme, 2005, 120 x 180 cm, ulei, pânză

Axe, 2008, 270 x 50 cm - 3, ulei, pânză

Memorie, 2008, 150 x 150 cm, ulei, pânză

Dans arhaic, 2008, 125 x 180 cm, ulei, pânză

Rezonanțe, 2010, 150 x 150 cm, ulei, pânză

Fără titlu, 2010, 85 x 60 cm, ulei, pânză

Crucifix, 2011, 50 x 50 cm, acrilic, pânză

Schimb de tăceri, 2010, 80 x 100 cm, ulei, pânză

Recurs arhetipal, 2010, 80 x 100 cm, acrilic, pânză

Urme II, 2012, 80 x 100 cm, acrilic, pânză

Stratificare, 2012, 80 x 100 cm, acrilic, pânză

Dincolo de noi, 2013, 90 x 100 cm, ulei, pânză

Conexiuni, 2014, 90 x 100 cm, acrilic, pânză

Privire, 2013, 80 x 100 cm, acrilic, pânză

Schimb de tăceri II, 2014, 90 x 100 cm, acrilic, pânză

Regăsire, 2013, 90 x 100 cm, acrilic, pânză

În căutarea luminii, 2013, 90 x 100 cm, acrilic, pânză

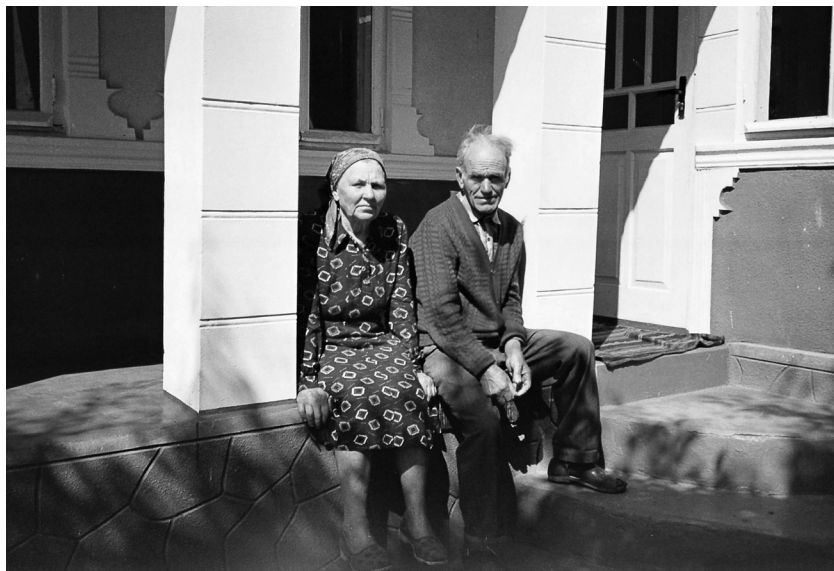
Conexiuni II, 2014, 90 x 100 cm, tehnică mixtă, pânză

Conversație, 2014, 90 x 100 cm, acrilic, pânză

Fără titlu, 2015, 80 x 90 cm, acrilic, pânză

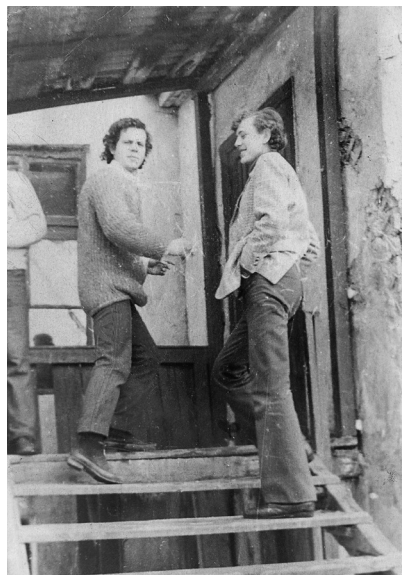
Părinții Tudora și Vasile Zbârnea, Nisporeni, 1991

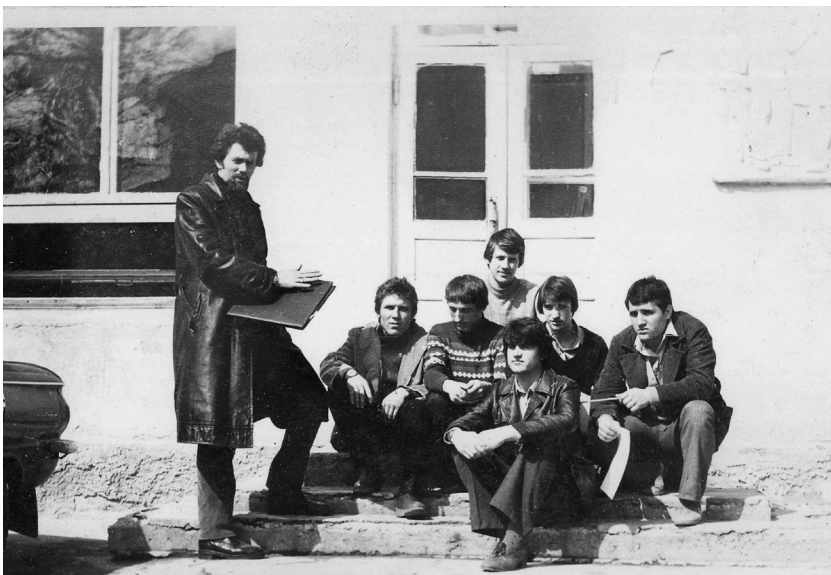
Casa părintească, Nisporeni

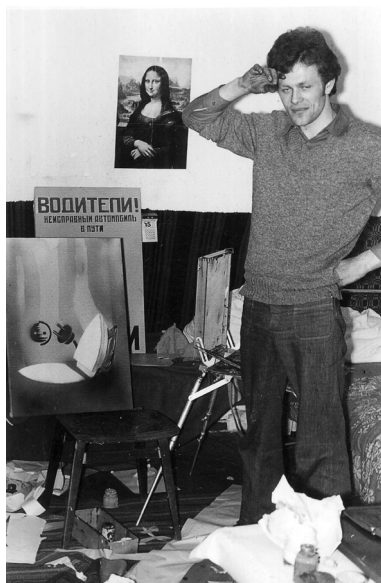
Cu prietenul de școală, Nisporeni, 1965

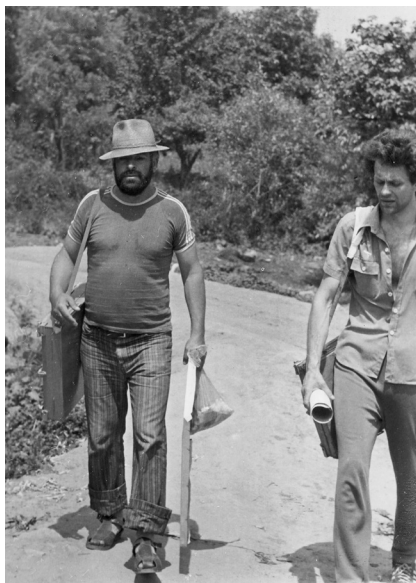
Cu Andrei Sârbu, Chișinău, 1973

Cu colegii, la Școala Republicană de Arte Plastice „I. E. Repin”, 1979

Înainte de examen, 1978

La Dolna împreună cu Dumitru Peicev, 1985

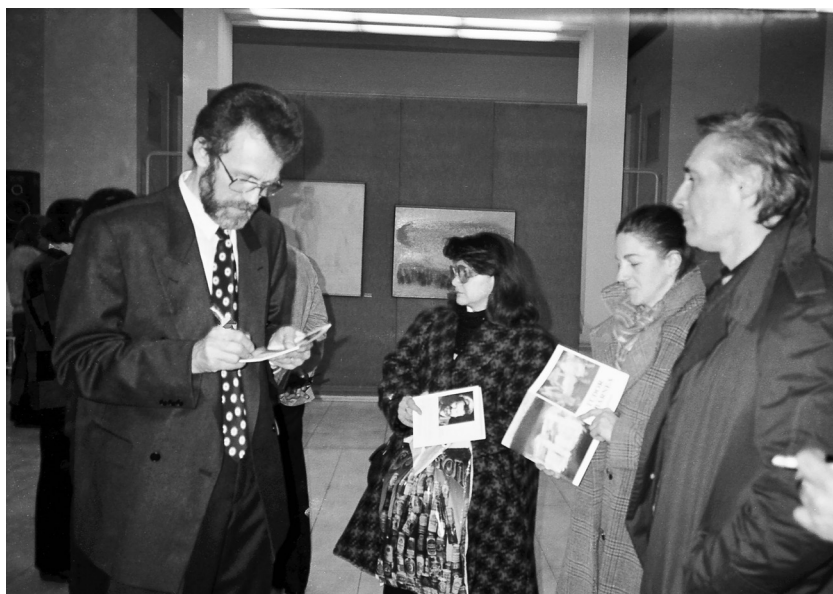
Vernisajul expoziției grupului de tineri artiști basarabeni. Galeria *Victoria*, Iași, 1990

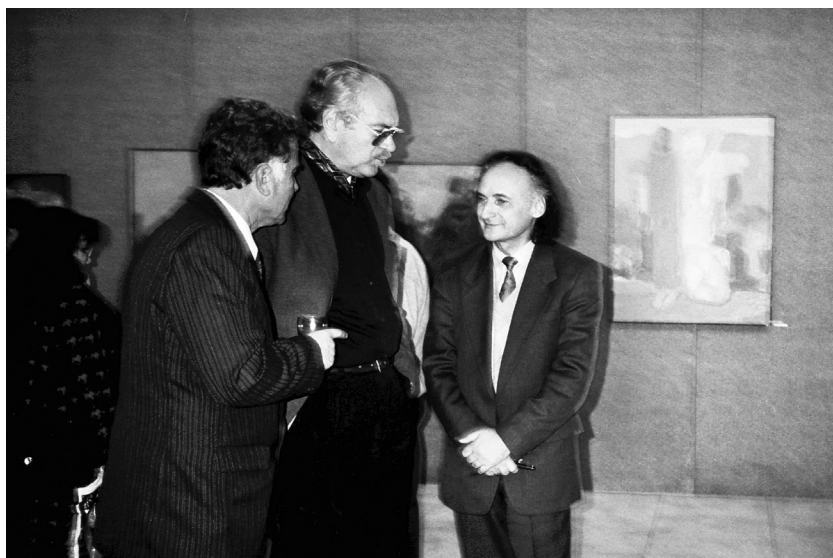
Vernisajul expoziției Grupului Zece, Chișinău, 1993

Cu Tudor Braga și Silvia Ciubotaru la Mănăstirea rupestră Țâpova, 1994

Vernisajul expoziției personale, Teatrul Național, Galeriaiile „Etaj 3/4”, București, 1995

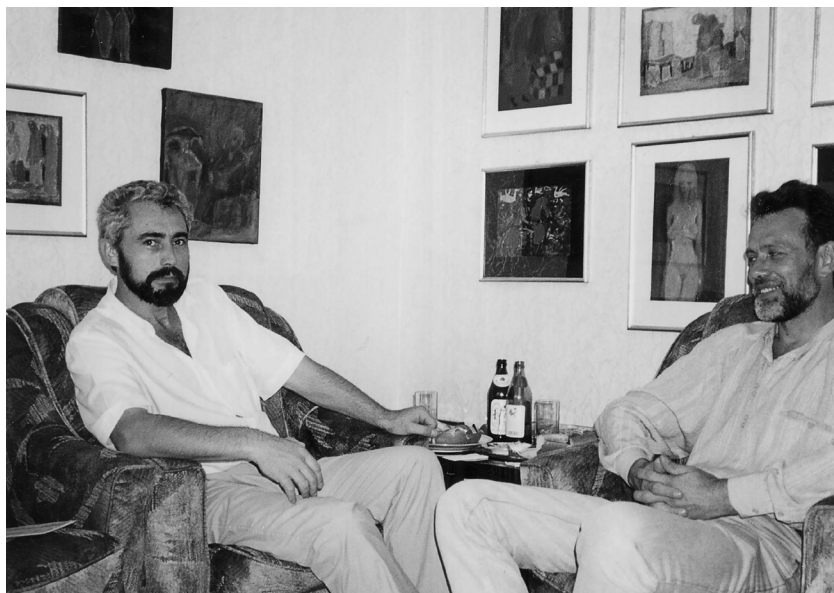
Mihail Murzac, Ion Ungureanu și Grigore Vieru la vernisajul expoziției, București, 1995

Cu Mihail Murzac, Anatol Chiriac, Silvia Hodoroagea, Sergiu Cuciuc, Tudor Cataraga și Alexandru Macovei, sosiți la București pentru vernisajul expoziției personale, 1995

Împreună cu Igor Bolbocean, Adrian-Silvan Ionescu și soția la vernisajul expoziției de la Casa Americii Latine, București, 1997

Acasă la București împreună cu Ghenadie Jalbă, 1997

Cu Grigore Vieru în atelierul din București, 1998

Cu Andrei și Antonina Sârbu, București, 1999

Împreună cu poetul și dramaturgul Matei Vișniec, Paris, 2001

În studioul de la Cité Internationale des Arts, Paris, 2001

Cu ambasadorul Marius Lazurca, 2014

Cu Veceaslav Damir, Chişinău, 2003

La vernisajul expoziției personale de la Muzeul de Artă, Iași. Cu familia Macarie, 2006

Conferința de la Utrecht, împreună cu fiica Irina (în calitate de interpret), 2006

În atelierul maestrului Corneliu Ionescu, Iași, 2006

Vernisajul expoziției personale, Chișinău, 2006

Cu ambasadorul Victor Gaiciuc, Utrecht, Olanda, 2006

În atelierul sculptorului Tudor Cataraga, Chişinău, 2007

La expoziția *Night of Art*, împreună cu fiica Elena, Chișinău, 2008

Împreună cu soția, Valentin Vârtosu, Elena Karacentev și Simion Zamșa, Veneția, 2008

Împreună cu soția și sculptorul Silvia Radu, București, 2009

La vernisajul expoziției personale, cu maestrul Paul Gherasim, București, 2009

Cu Tudor Cataraga, Rosemonde Solbes, Mihai Țăruș și Dumitru Verdianu, Cannes, 2009

La vernisajul expoziției personale, cu Constantin Prut, București, 2009

La vernisajul expoziției personale, cu Florin Rotaru și Radu Boroianu, București, 2009

Expoziție personală. Prezintă Ruxandra Garofeanu și Tudor Octavian, București, 2009

Acasă la Valentina Rusu-Ciobanu și Lică Sainciuc, Chișinău, 2010

Alături de Adrian-Silvan Ionescu, București, 2010

Cu maestrul Viorel Mărginean, București, 2010

La vernisajul expoziției personale la Muzeul Național de Artă din Minsk, 2011

Juriul Bienalei Internaționale de Pictură, Chișinău, 2011

Împreună cu maestrul Ilie Boca, Bacău, 2012

Vernisajul expoziției personale la Muzeul de Artă din Odesa, 2012

La Muzeul Național Cotroceni, cu Grigore Tulgara,
Maria Bănescu și Iurie Reniță, București, 2012

Bienala Internațională de Pictură Chișinău 2013. Masă rotundă

Cu maestrul Horea Paștina și criticul de artă Dan Hăulică, Sala Dalles, București, 2013

Vernisajul Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2013,
Centrul Expozițional *Constantin Brâncuși*

Vernisajul Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2013, Muzeul Național Cotroceni.
Adina Rențea, Petru Lucaci, Iurie Reniță, Tudor Zbârnea, București, 2013

Ministrul Culturii Monica Babuc și prim-ministrul Iurie Leancă, în vizită la MNAM, 2014

Vernisajul expoziției la Muzeul de Artă, Cluj-Napoca, 2014. Prezintă Călin Stegorean

Cu Simion Zamșa, în cadrul Simpozionului Internațional de Pictură, Butuceni, 2014

Simpozionul Internațional de Pictură, Butuceni, 2014. Vasile Tolan, Simion Zamșa, Florin Ciubotaru, Gabriele Lockstaedt, Suzana Fântânariu, Rick Copsey, Ewa Miazek, Ghenadie Jalbă, Tudor Zbârnea

Cu Alberto Monaci, președintele Consiliului Regional, Toscana
și ministrul Culturii Monica Babuc, Florența, 2014

Vernisajul expoziției la Muzeul Național Brukenthal, Sibiu, 2014

În vizită la MNAM. Ministrul Culturii Monica Babuc, ministrul Culturii al României Kelemen Hunor, prim-ministrul Iurie Leancă și prim-ministru al României Victor Ponta, 2014

Pe șantier la muzeu, împreună cu inginerul Petru Druță, 2015

Împreună cu Lucia Culev și Eugen Doga, Chișinău, 2014

În atelierul pictorului italian Concetto Pozzati, împreună cu Rinaldo Novali, Bologna, 2015

Cu George Ghețu, Dorin Cucicov și Andrei Perciun, București, 2015

Dumitru Bolboceanu, Tudor Zbârnea, Petru Lucaci și Ion Sturza la vernisajul Bienalei Internaționale de Pictură Chișinău 2015, Palatul Parlamentului, București, România

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI	3
STUDII INTRODUCATIVE	6
Vlad POHILĂ. Tudor Zbârnea - hașuri biografice	6
Marin GHERASIM. Tudor Zbârnea și idealul completitudinii	9
Constantin I. CIOBANU. Tudor Zbârnea	10
Iurie COLESNIC. Un filozof al penelului	16
Tudor ZBÂRNEA. Gânduri și teze privind etapele discursului meu artistic	19
COMENTARIILE CRITICE, OPINII	24
PUBLICISTICĂ	33
Constantin OLTEANU. Epitete cromatice	33
Antonina SÂRBU. Marile bucurii simple	34
Larisa GULEA. Un plastician de formație nouă	36
Tudor OCTAVIAN. Un remarcabil pictor din Basarabia: Tudor Zbârnea	37
Ludmila TOMA. Contopirea amintirilor cu visul sau câteva cuvinte bune - și binemeritate - despre creația lui Tudor Zbârnea	38
Valentina BOBKOVA. Enigma simbolului: Tudor Zbârnea între Rembrandt și Mihai Greco	40
Petru BICER. „Confesiuni” - Tudor Zbârnea	42
Lazăr BĂCIUCU. „Mi se pare impropriu să spui unei jumătăți de provincie - și aceea ciopârțită - țară” ne-a declarat pictorul basarabean Tudor Zbârnea, director în Ministerul Culturii și Cultelor din Republica Moldova	43
Traian MOCANU. Tudor Zbârnea: Expoziție personală la Sala „Victoria”	46
Gheorghe BOLOGAN. Amintirea luminii dintru început	47
Ion PARHON. Ce fel de nostalgie?	49
Larisa GULEA. Meditații asupra unui vernisaj	50
Людмила ТОМА. Движения чуткой души	51
Marcela GAFTON. Tudor Zbârnea între „Eterna reîntoarcere și reîntoarcerea la mit”	53
Zina CERCHEZ. Tudor Zbârnea: „Artistul trebuie să aspire, chiar și într-un context filozofic, la noi forme de expresie, dând viață unor	

idei, alimentate de arderea lăuntrică”	56
Emilia GHEȚU. Tudor Zbârnea: „Spiritualitatea noastră se constituie dintr-o geometrie foarte clară pe care doresc s-o exprim în limbaj plastic”	59
Clubul „Cronos”: Interviu cu artistul plastic Tudor Zbârnea	63
Constantin CHEIANU. Tudor Zbârnea: „Noi, aici, la Chișinău, suntem marcați permanent de o stare de somnolență”	71
Irina NECHIT. Culoarea vine din interior	75
Andrei VARTIC. Îngândurări la o expoziție	79
Cristina PĂLĂDUȚĂ. O expoziție unică	82
Polina GRIDNEV. „Psihogramele” interiorizate ale pictorului Zbârnea.....	84
Alexandru BANTOȘ. „Gândurile și trăirea mea în artă se îndreaptă înspre trecut, într-o redobândirea echilibrului interior și revendicarea sacralității pentru viitor”	85
Gheorghe MACARIE. Geometrism și fascinație cromatică-Tudor Zbârnea la Palatul Culturii	90
Pavel ȘUȘARĂ. ieșirea din haos - artiști basarabeni	94
Valentin CIUCĂ. Un clasic modern: Tudor Zbârnea	96
Tudor ZBÂRNEA. Afirmând identitatea culturală	98
Tudor ZBÂRNEA. Andrei Sârbu – in memoriam	100
Татьяна МИГУЛИНА. Архетипы внутри нас	102
Tudor ZBÂRNEA. Bienala Internațională de Pictură - 2011	104
Tudor ZBÂRNEA. Semne de animare a pieței de artă din Republica Moldova	106
Spre configurarea unui spațiu inovativ al limbajului plastic	110
Tudor ZBÂRNEA. Bienala, o manifestare prestigioasă și implicit competitivă	115
Tudor BRAGA. Tudor Zbârnea: Asumări într-o afirmare a nivelului creator	120
Antonina GRÎTENCO. Tudor Zbârnea: „Pentru tot, îi mulțumesc mamei mele”	124
Negoiașă LĂPTOIU. Eveniment expozițional: Pictură de Tudor Zbârnea	130
Tudor ZBÂRNEA. Frumusețea coplesitoare a picturii populare creștin-ortodoxe: Expoziția de icoane basarabene la Florența	132

Tudor ZBÂRNEA. Între speranțe și capcane	136
Nicolae DABIJA. Pânzele lui Tudor Zbârnea - sărbători ale privirii	138
Liliana Popușoi. Tudor Zbârnea: „Pentru mine - condiția umană în artă - este primordială”	140
Tudor Zbârnea, directorul Muzeului Național de Artă al Moldovei: „O expoziție este un mod de verificare publică, dar și personală”	147
Tudor ZBÂRNEA. Bienala Internațională de Pictură - 2015	149
Tudor ZBÂRNEA. Conexiuni culturale	152
Aurel CHIRIAC. Icoane ale sinelui	154
Tudor ZBÂRNEA. O invitație în lumea gândurilor	155
Andreea COSTEA. Tudor Zbârnea, din marile capitale europene la Oradea - „Spațiul Atemporal” la Muzeul Țării Crișurilor	158
TABEL CRONOLOGIC	160
AUTOR ȘI CURATOR DE PROECȚE ÎN DOMENIUL ARTELOR VIZUALE	167
I. OPERA	168
ALBUME. CATALOAGE. PLIANTE	197
EDIȚII ÎNGRIJITE, COORDONATE ȘI PREFAȚATE	
DE T. ZBÂRNEA	198
REPRODUCERI	199
EXPOZIȚII	203
II. REFERIRI LA PERSONALITATEA ȘI CREAȚIA LUI TUDOR ZBÂRNEA	206
BIBLIOGRAFII	206
ENCICLOPEDII, DICȚIONARE	206
STUDII, ARTICOLE ÎN PUBLICAȚII PERIODICE	207
DIALOGURI. INTERVIURI. CONVORBIRI.	
ARTICOLE DE TUDOR ZBÂRNEA	214
RESURSE EXTERNE	217
INDICE ALFABETIC DE NUME	218
INDICE ALFABETIC AL LUCRĂRILOR PLASTICI-ANULUI	220
INDICE DE TITLURI ALE PUBLICAȚIILOR PERIODICE	224
GALERIE DE IMAGINI	226

Reflexivitatea este acel spațiu distinct în care se încadrează opera lui Tudor Zbârnea, un artist autentic, cu o intuiție axiologică rar întâlnită și cu o percepție clară, lipsită de artificii inutile, a valorii, care sfidează obediiența față de canoanele șubreze, monolitice și restrictive ale artei și care testează limitele acesteia. La „umbra” unor clasici autohtoni – Mihai Greu, Dimitrie Peicev și Andrei Sârbu – a zăbovit doar atât cât să „fure” meserie și să-și pună temeinic fundamentul propriei identități artistice. Prin pânzele sale, de o argumentație artistică bine articulată, din care transpar ca niște năluci siluete hieratice, încremenite în timp și într-o tristețe năucitoare, pictorul încearcă, aidoma unui mistagog antic, să deslușească pentru consumatorii de artă misterele îndepărtate ale arhaicului. Iar dacă nu reușește întotdeauna – s-o recunoaștem franc – e și din cauza consumatorului contemporan de artă, din ce în ce mai grăbit și tot mai stresat de ermetismul mesajului pictural, cu carențe dificil, dacă nu chiar imposibil, de depășit în ceea ce privește un minim instrumental de analiză și percepere ale unei lucrări artistice. Laurii care au încununat opera lui Tudor Zbârnea au venit ca ceva fresc, garantați fiind de un parcurs ireproșabil și susținut: pictorul nu a ars etapele, jinduindu-i, ci a știut să robotească neostenit, având și unele virtuți rarissime, pentru unii căzute azi în desuetitudine – a știut să asculte lucruri pe care alții nu le-au știut a asculta și să învețe cu zel, dar fără un fals orgoliu intelectual, de la oricine a crezut că are ce învăța. Și încă: Tudor Zbârnea are repere morale solide, a evitat dintotdeauna trișul și micile coterii de breaslă, nu a confundat niciodată onestitatea și profesionalismul, ca om și ca artist, cu abilitățile conjuncturale, și nu a făcut nicicând uz de puterea notorietății sale. A fi contemporan cu Tudor Zbârnea-Artistul este o onoare, iar a fi prieten cu Tudor Zbârnea-Omul e o bucurie, dar și o perpetuă provocare: îți dorești să fi mai bun, mai performant, poate și mai talentat...

La mulți ani, Prietene! La mulți ani, Maestre!

George GHEȚU